

گرد آورنده:

دکتر حسین ابوترابیان

به انضمام

- احزاب سیاسی ایران بعد از شهریور ۱۳۲۰

- سیری در قوانین مطبوعات ایران از صدر مشروطه تا زمان حال

٩٥٠ ريال

انتشارات اطلاعات

مطبوعات ایران
از شهریور ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶

شروط

۱

۲

۳۳

اسکن شد

مطبوعات ایران

از شهریور ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶

بانهضام

- احزاب سیاسی ایران بعد از شهریور ۱۳۲۰
- سیری در قوانین مطبوعات ایران از صدر مشروطه تا زمان حال

گردآورنده

دکتر حسین ابوترابیان

انتشارات اطلاعات

تهران - ۱۳۶۶

گردآورنده: دکتر حسین ابوترابیان

مطبوعات ایران

از شهریور ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶

چاپ اول: ۱۳۶۶

تیراژ: ۲۱۵۰ نسخه

حروفچینی، چاپ و صحافی: مؤسسه اطلاعات

همه حقوق محفوظ است

فهرست مطالب

۱	مقدمه
	بخش اول:
۱۹	مطبوعات منتشره به زبان فارسی
	بخش دوم:
	مطبوعات منتشره به زبان های
۱۶۷	غیرفارسی
	ضمایم:
	۱- احزاب سیاسی ایران پس از
۱۷۹	شهریور ۱۳۲۰
۲۰۵	۲- فهرست کتب و رسالات
۲۱۱	۳- مجموعه قوانین مطبوعات
۳۱۹	۴- فهرستها

مقدمه

بررسی مطبوعات هر دوره بهترین وسیله و روش شناخت مسائل جاری و اوضاع سیاسی-اجتماعی آن دوره است. مورّخین و محققین برای تعبیر و تفسیرهای مورد نیاز خود طبعاً وسیله‌ای ارزشمندتر از مطبوعات منتشره در هر یک از مقاطع مورد بررسی نمی‌شناسند و از نظر بررسی جهشهای فکری و تغییرات جامعه‌شناسی نیز جز توسل به مطبوعات دوره مورد نظر، روشی که منطقی‌تر و قابل قبول‌تر باشد نمی‌توان ارائه داد.

برای نیل به این مقصود نیز ابتدا باید شرایط کار فراهم باشد و دو مسأله پراهمیت برای بهره‌برداری از مطبوعات هر دوره، یعنی: دسترسی به مطبوعاتش، و در اختیار داشتن فهرست راهنمای آنها باید مورد توجه قرار گیرد. که اولی از طریق آرشیوهای غنی کتابخانه‌های ملی و عمومی، و دومی با انتشار فهرستهای جامع برای راهنمایی مشتاقان بررسی مطبوعات گذشته، قابل تحقق است.

ولی اینکه در دو مورد فوق‌الذکر تا چه حد تسهیلات دلخواه برای ما فراهم است باید گفت: در هر دو مورد متأسفانه کاستیهایی وجود دارد، که بخصوص این مسأله درباره مطبوعات پس از شهریور ۱۳۲۰ چشمگیرتر است. مشکلات عمده‌ای نیز که در این قضیه خودنمایی می‌کند؛ یکی درهم‌ریختگی و پراکندگی آرشیو مطبوعات در کتابخانه‌های ایران است، و دیگری نبودن هیچگونه فهرست راهنمای کامل برای استفاده از مطبوعات منتشره در دوران مذکور.

و این درحالیست که برای دوران قبل از شهریور ۱۳۲۰ تقریباً کمتر نقصانی از این بابت وجود دارد؛ زیرا هم می‌توان کم و بیش در سه کتابخانه بزرگ ایران^۱ به

۱. کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، کتابخانه ملی، کتابخانه مجلس شورای اسلامی.

مطبوعات منتشره در سه دوره اول تاریخ مطبوعات ایران^۲ دست یافت، و هم از فهرست چهارجلدی بسیار گرانقدری که مرحوم «محمد صدرهاشمی» درباره مطبوعات ایران تا شهریور ۱۳۲۰ تنظیم و منتشر نموده استفاده کرد^۳.

ولی درمورد مطبوعات پس از شهریور ۱۳۲۰ و دورانی که حقاً از نظر جهشهای فکری ایرانیان مقامی بس ارزنده دارد، متأسفانه وضع بصورتی است که نه می‌توان کتابخانه مشخصی را بعنوان دارنده يك مجموعه جامع و کامل معرفی کرد، و نه نشانی از فهرست ارزنده‌ای که در این باب انتشار یافته باشد بدست داد تا با استناد به آن: یادری کسب اطلاع از کم و کیف مطبوعات منتشره در چهل سال اخیر برآمد؛ و یا حداقل بصورت يك مرجع راهنما از آن برای جمع‌آوری اینگونه نشریات استفاده کرد.

دوره‌ای که ذکرش رفت، از نظر تقسیم‌بندی تاریخ مطبوعات ایران دوره چهارم قلمداد می‌شود؛ که این مرحله از شهریور ۱۳۲۰ - متعاقب سقوط رضاخان - تا پایان سال ۱۳۲۶ (آغاز رشد نهضت ملی ایران)، ادامه داشته است^۴. در این دوره، ملت ایران پس از رهایی از استبداد و خفقان حکومت رضاخانی ناگهان خود را در محیطی نامحصور و آزاد احساس کرد که گرچه از هر طرفش میدان وسیعی را برای همه نوع فعالیت سیاسی مهیا می‌دید، اما توده مردم به دلیل سالها زندگی در يك جو سانسور و اختناق، نه شناخت کافی از مسائل سیاسی روز داشت، و نه رهبر و راهنمای دلسوزی که دست آنها را بگیرد و از تلاطم دریای افکار و عقاید متضاد بگذراند و به سوی آرمانی که جامع خواسته‌های اصیل جامعه باشد هدایتشان کند.

۲. دوره اول: از ابتدای چاپ روزنامه تا زمان مشروطه.

دوره دوم: از صدر مشروطه تا سلطنت رضاخان.

دوره سوم: از سلطنت رضاخان تا سرنگونی او.

۳. محمد صدرهاشمی تاریخ جراید و مجلات ایران: ۱۳۳۲ اصفهان (چهارجلد).

۴. بطورکلی تاریخ مطبوعات ایران را می‌توان به هشت دوره، به قرار زیر تقسیم کرد:

دوره اول: از ابتدای چاپ روزنامه تا زمان مشروطه.

دوره دوم: از صدر مشروطه تا سلطنت رضاخان در سال ۱۳۰۴.

دوره سوم: از سلطنت رضاخان تا سرنگونی او.

دوره چهارم: از سلطنت رضاخان در شهریور ۱۳۲۰ تا پایان سال ۱۳۲۶.

دوره پنجم: آغاز رشد نهضت ملی ایران در سال ۱۳۲۷ تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲.

دوره ششم: از کودتای ۲۸ مرداد تا قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲.

دوره هفتم: از قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ تا اوج نهضت انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷.

دوره هشتم: از استقرار جمهوری اسلامی تا.....

سالهای بعد از شهریور ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶ در تاریخ کشورمان ارزش خاصی را داراست؛ سالهای جنجالی و پراشویی که معمولاً پس از سقوط دیکتاتورها پدید می‌آید؛ سالهایی که به همه چیز رنگ دیگر داد، و چنان تاروپود زندگی سیاسی و اجتماعی و اقتصادی ایران را درهم ریخت که قبل از آن هرگز سابقه نداشت: تعویض مکرر کابینه‌ها، جنگ عقاید و آراء، ظهور و ابراز وجود انواع و اقسام گروه‌ها و احزاب، میتینگ و تظاهرات پشت سرهم، سردرگمی اکثریت، برخوردها و جنگهای خیابانی بین طرفداران این و آن، تاخت و تاز لشکریان مهاجم روس و انگلیس و امریکا، وبالاخره روییدن قارچ مانند صدها روزنامه و مجله و نشریه با افکار و عقاید متنوع.

برای کسانی که مشتاق بررسی وقایع پس از شهریور ۱۳۲۰ و چگونگی پدید آمدن و سیر آنهمه تغییرات سریع در شئون اجتماعی ایران هستند، هیچ منبعی بهتر و ارزنده‌تر از مطبوعات همان دوره نمی‌تواند راهگشا و مددکار باشد. و این بررسی نیز الزاماً محتاج يك راهنمای جامع، و یا حداقل در دست داشتن فهرستی است که کم و بیش بتواند مددکار پژوهندگان باشد و برای آشنایی کلی با خط‌مشی جراید، وابستگی‌هایشان، و مشخصات هر نشریه و گردانندگان آن مورد استفاده قرارگیرد. زیرا در فاصله زمانی مورد نظر ما، بیش از پانصد روزنامه و مجله در ایران انتشار می‌یافت. که در حد خود رکوردی قابل ملاحظه است. و کثرت آنها بخوبی روشن می‌کند که جستجو در میان این نشریات، برای هر هدفی که در پیش روی پژوهنده است، هرگز نمی‌تواند بدون وجود يك فهرست راهنما قابل اجرا باشد.

در میان این مطبوعات یافتن هر نوع متاعی غیرممکن نیست: از روزنامه‌های واقع بین و حقیقت‌گو گرفته تا نشریاتی که حتی يك کلمه حرف صادقانه در مقالاتشان به چشم نمی‌خورد، و همچنین جرایدی که گویی فقط برای فحاشی و هتک حرمت دیگران به چاپ می‌رسیدند. یکی از مسائل قابل توجه در مطبوعات بعد از شهریور ۱۳۲۰، پیدایش شیوه نوظهوری در حرفه روزنامه‌نگاری بود که بصورت بدعتی برای فرار از گرفتاریهای حاصل از توقیف نشریه انجام می‌گرفت. و این مسأله - که استفاده از نام نشریات دیگر بود - با چنان مقیاس وسیعی مورد استفاده واقع می‌شد، که بطور کلی ضوابط موجود برای تدارك يك فهرست عمومی از مطبوعات آن دوره را بهم می‌ریزد، و کار گردآوری نامهای رنگارنگی را که نشریات توقیف شده برخورد می‌نهادند، بیش از حد مشکل می‌کند.

گرفتاری دیگر تهیه فهرست توصیفی مطبوعات پس از شهریور ۱۳۲۰: نقص موجود در آرشیو مطبوعات کتابخانه‌های ایران است، که این کتابخانه‌ها گرچه از نظر

آرشیو مطبوعات قبل از شهریور ۱۳۲۰ (سه دوره اول تاریخ مطبوعات ایران) تقریباً کامل هستند، اما مجموعه نشریات بعد از شهریور ۱۳۲۰ در دو کتابخانه بزرگ ایران، یعنی «کتابخانه مرکزی دانشگاه» و «کتابخانه ملی» بصورت فوق العاده ناقص (تقریباً ده درصد آنچه منتشر می شده) وجود دارد. و کتابخانه مجلس شورای ملی سابق هم که مجموعه ای کاملتر از آندورا در گنجینه اش حفظ می کرد، در دوران سیاه سلطنت آریامهری به طاعون کج اندیشی شاه خودخواه گرفتار آمد و با یورش گهگاه مأموران او به مخزن مطبوعات کتابخانه، مقدار زیادی از روزنامه های بعد از شهریور ۱۳۲۰ به تاراج رفت و تعداد کثیری از آنها نیز مثله شد، تا مقالاتی که ظاهراً به مذاق دستگاه استبداد خوش نمی آمد از دسترس مردم دور بماند. و خلاصه در آنجا جز، شیری بی یال و دم و إشکم برجای نمانده است.

در چنین شرایطی است که اگر کسی بخواهد برای رفع نقیصه موجود در راه بررسی مطبوعات پس از شهریور ۱۳۲۰، یعنی تهیه فهرستی از نشریات آن دوره، اقدام کند، چون قادر به جمع آوری اطلاعات کافی و مورد نیاز از آرشیوهای فعلی نیست، یا باید نیمی از عمر خود را صرف جستجو در کتابخانه های خصوصی افراد نماید، و یا ثروت فراوانی را برای خرید و جمع آوری نسخ اینگونه مطبوعات در اختیار داشته باشد. و چون هیچیک از این دو مورد اتفاق نیفتاده، لامحاله این سؤال مطرح می شود که: فهرست حاضر، یعنی کتابی که هم اکنون پیش روی شما قرار دارد، چگونه پرداخته شده و برای گردآوری مطالب آن، که می توان گفت فهرست نسبتاً کاملی از مطبوعات منتشره در سالهای بین ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶ است، از چه منابعی استفاده شده است؟

در جواب باید گفت: يك مأمور سیاسی دولت انگلیس به نام «الول ساتن»^۵، که طی سالهای ۱۳۲۲ تا ۱۳۲۶ در ایران بسر می برد (و در این مدت، ابتدا کارمند شرکت نفت انگلیس و ایران و سپس وابسته مطبوعاتی سفارت انگلیس در ایران بود) به دلیل وظیفه ای که در باب کنترل و ضبط و ربط مطبوعات ایران به عهده داشت، ناچار مطالعاتی نیز در مورد مطبوعات منتشره پس از شهریور ۱۳۲۰ به عمل آورد، که بعدها در سال ۱۹۶۸ (۱۳۴۷) نتیجه کار خود را طی مقاله مفصلی در مجله «انستیتیوی ایران شناسی انگلستان» به چاپ رسانید. و این مقاله^۶، که حاوی توضیح مختصری راجع به هریک از روزنامه ها و مجلات منتشره در فاصله سالهای ۱۳۲۰ و ۱۳۲۶ است

5. Elwell Sutton

6. Elwell - Sutton, L.P. «The Iranian Press 1941-1947» Iran: Journal of the British Institute of Persian Studies., vol.6, 1968.

- تا آنجایی که اطلاع داریم - بطور نسبی کاملترین تحقیقی است که تاکنون در این باب انجام شده و انتشار یافته است.

ولی چطور شد که «الول ساتن» توانست چنین کار دشواری را به انجام برساند و علی‌رغم مشکلات دسترسی به انبوه نشریات بعد از شهریور ۱۳۲۰، فهرستی منتشر کند که امروز به عنوان تنها مرجع نسبتاً کامل بتواند مورد استفاده قرار گیرد؟... در جواب باید گفت: برای اینکه او در بحبوحه ماجرا بر سر مظهر قنات نشسته بود و در مقام وابسته مطبوعاتی سفارت انگلیس از چند و چون کار مطبوعات ایران کاملاً اطلاع داشته است. زیرا به دلیل اهمیتی که قوای اشغالگر در آن دوره برای مطبوعات ایران قائل بودند، هریک از وابستگان مطبوعاتی دو کشور مهاجم انگلیس و شوروی ناچار می‌بایستی در امور مربوط به مطبوعات ایران دقیق باشند و ضمن آنکه سر رشته کار تعدادی از مطبوعات وابسته بخود و جیره خوار سفارتخانه‌های خارجی را بدست داشتند، یک نسخه از هر شماره روزنامه‌ها و مجلات منتشره را نیز در آرشیو خود ضبط کنند، تا هم در کارگردانی مطبوعات و القای افکار مورد نظر خویش به جامعه موفق‌تر باشند و هم خوراک لازم برای سازمانهای اطلاعاتی دولت متبوع خود را فراهم نمایند.

بنابراین اگر چنین شخصی از ذوق و سلیقه مختصری هم برخوردار باشد به راحتی قادر است فهرست قابل استفاده‌ای از مطبوعات منتشر شده را تهیه کند، تا سالها بعد که آنها از آسیاب افتاد، آنرا در اختیار دیگران بگذارد. چنانکه اطمینان داریم وابسته مطبوعاتی سفارت شوروی در تهران نیز حتماً دارای چنین ذوق و سلیقه‌ای بوده و او هم مسلماً برای پس دادن حساب مطبوعات ایران به مقامات کرملین، آرشیو و فهرستی از آنها تهیه کرده است، که شاید دولت شوروی تاکنون صلاح ندیده به انتشار فهرست مأمور خود مبادرت ورزد.

البته باید توجه داشت که وابسته مطبوعاتی سفارت امریکا در تهران نیز به عنوان مأمور یک دولت اشغال کننده کشور ما طبعاً می‌بایستی دست به چنین اقدامی می‌زد. ولی چون در آن زمان امریکاییها هنوز در امور بین‌المللی استاد نشده بودند و توجه به اینگونه مسائل دقیق و بنیادی نداشتند، لذا گمان نمی‌رود سفارت امریکا در طول سالهای اشغال ایران به جمع‌آوری و تهیه فهرست مطبوعات ایران مبادرت ورزیده باشد. مخصوصاً که وقتی انگلیسها درجایی حضور داشتند، امریکاییها بعضی اقدامات را ضروری احساس نمی‌کردند و در سالهای پس از شهریور ۱۳۲۰ نیز منافع انگلیس و امریکا در ایران بقدری همسوی بود که فرضاً اگر هم امریکا احتیاجی به کسب اطلاع از کم و کیف مطبوعات ایران احساس می‌کرد،

بلافاصله از جانب سفارت انگلیس در زمینه مورد نیاز تغذیه می شد.

در مورد فهرست الول ساتن باید گفت: این شخص با وجود همه مزایا، تسهیلات، و امکاناتی که در اختیارش بوده، مع هذا نتوانسته تمام نشریات دوران پس از شهریور ۱۳۲۰ را فهرست کند. و مهمتر آنکه؛ اغلب، مشخصات اینگونه نشریات را بصورت ناقص و گاهی غلط ارائه داده است. ولی هرچه هست، کار او راه گشا بود و استفاده از آن، همراه با جستجو در آرشیوهای خصوصی و منابع موجود در کتابخانه های عمومی باعث فراهم آوردن فهرست نسبتاً کاملی از مطبوعات منتشره در دوره شش ساله (۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶) گردید.

الول ساتن در فهرست خود نام ۴۶۴ نشریه را ذکر کرده که مشخصات اغلب آنها نیز ناقص است. ولی در فهرست موجود علاوه بر آنکه نام ۱۱۸ نشریه اضافه شده^۷، نواقص و اشتباهات کار الول ساتن نیز رفع گردیده و در موارد متعدد توضیحات قابل استفاده ای نیز افزوده شده است. با اینهمه چون اعتقاد این نیست که کار جامع و کاملی عرضه شده است، امید می رود صاحب نظران و محققان، اشکالات و نارساییها و کمبودهای این فهرست را تذکر دهند، تا در صورت تجدید چاپ، بتوان مجموعه کاملتر و قابل قبول تری در آینده ارائه داد. همانطور که چاپ اول این فهرست در ۴۹ شماره پی در پی روزنامه اطلاعات (از شماره ۱۲ مرداد ۱۳۵۹ به بعد) باعث شد تذکرات مفیدی از سوی بسیاری از افراد آگاه و صاحبان و سردبیران مطبوعات دوره مورد نظر واصل شود و به هرچه کاملتر شدن این فهرست کمک کند.

یکی از نکات قابل توجه در امر بررسی مطبوعات پس از شهریور ۱۳۲۰، مسئله احزاب سیاسی آن دوره است که اگر بدون شناخت و تعمق در چگونگی عملکرد و ماهیت اینگونه احزاب، برای بررسی اوضاع سیاسی - اجتماعی دوره مذکور اقدام کنیم، جز نتایجی ناقص و غیرقابل قبول، از کار خود ثمری نخواهیم گرفت. چون در آن سالها علاوه بر ظهور یکباره تعداد کثیری روزنامه و مجله، احزاب فراوانی نیز سر برافراشتند که مروج و علمدار انواع و اقسام مسلکها و افکار و عقاید بودند و هریک از آنها هم با داشتن يك یا چند نشریه، به جولان در عرصه سیاست مملکت می پرداختند. ولی به دلیل اینکه قدم نهادن در راه شناسایی و مطالعه این احزاب، بدون در دست داشتن نشریات آنها کار محالی است، می توان چنین نتیجه

۷. نشریاتی که در فهرست «الول ساتن» وجود نداشته با علامت * مشخص گردیده است.

گرفت که هر دو جنبه کار یعنی بررسی مطبوعات و بررسی احزاب، لازم و ملزوم یکدیگرند و بدون یکی از آنها، شناخت دیگری امکان پذیر نخواهد بود. ولی چون قدم اول را بایستی از طریق شناسایی مطبوعات برداشت، گمان می رود کتاب حاضر فتح بابی در این مسیر باشد، تا زمانی که پژوهشگران آگاه به اصل ماجرا بپردازند و خلاء موجود در تدوین تاریخ سیاسی-اجتماعی دوران حکومت پهلوی دوم و، که سرفصل آن بررسی احزاب سیاسی پس از شهریور ۱۳۲۰ است، با تحقیقات جامع خود پرکنند.

اما تا زمانی که چنین تحقیقاتی صورت بگیرد و نتیجه آن بر همگان عرضه شود، بنظر رسید که بهتر است مجملی در وصف احزاب سیاسی پس از شهریور ۱۳۲۰ نیز در کتاب حاضر آورده شود، تا ضمن اینکه خوانندگان را بصورتی بسیار گذرا و مختصر با اینگونه احزاب آشنا می کند، تفکیک جراید مختلف منتشره در آن دوران را از نظر مرام و مسلکشان نیز ساده تر نماید. در این مورد هم چون شخص «الول ساتن» بررسیهایی داشته و نتیجه تحقیقات خود پیرامون «احزاب سیاسی ایران پس از شهریور ۱۳۲۰» را طی مقاله ای در مجله «میدل ایست جورنال» انتشار داده^۸، لذا ترجمه متن مقاله وی بعنوان همان «مجله موردنظر» برگزیده شد، که بعنوان ضمیمه اول در انتهای کتاب بنظر خوانندگان خواهد رسید.

ضمناً برای آنکه علاقه مندان به تاریخ مطبوعات، از کتاب حاضر بهره بیشتر بگیرند، دو ضمیمه دیگر نیز در انتها آورده شده که: اولی؛ فهرست کتب و رسالات فارسی و فرنگی مربوط به تاریخ و بررسی مطبوعات ایران است و دیگری؛ سیری است در مجموعه قوانین مربوط به مطبوعات ایران (از صدر مشروطه تا زمان حال). و اما قبل از پرداختن به اصل قضیه و ارائه فهرستی که براساس تحقیقات الول ساتن و کوششهای بعدی تهیه شده، لازم است بطور کلی چند نکته ای در باب مطبوعات پس از شهریور ۱۳۲۰ به اطلاع برسد تا در خلال آن زمینه يك آشنایی کلی با وضع روزنامه نگاری آن دوران هم فراهم شده باشد.

از خصوصیات عمده روزنامه های پس از شهریور ۱۳۲۰: آب و تاب فراوان مسائل سیاسی داخلی و بحثهای داغ و بی پرده سیاسی-اجتماعی بود، که البته ضمن آنکه بزرگ چالشهای در مطبوعات- و تقریباً در بسیاری از شئون اجتماعی- از

8. Elwell - Sutton , L.P. «Political Parties in Iran , 1941-1948» , The Middle East Journal, 1949, No. 1, PP. 45-62.

عوارض طبیعی دوران پس از سقوط حکومت‌های دیکتاتورست، مع‌هذا نباید فراموش کرد که وقوع يك چنین مسائلی با وجود همه نابسامانی‌هایی که به دنبال می‌آورد، باعث برخورد عقاید و آراء و در نتیجه، ظهور افکار جدید در جامعه شده، مردم را از جمود اندیشه بیرون کشیده و نوعی جهش فکری در آنها بوجود می‌آورد؛ که این خود برای سازندگی کشور از اهمیت بالائی برخوردار است. بطوریکه شك نیست؛ حرکت ملت ایران در جریان نهضت ملی شدن نفت میراث همان سال‌های پراشوب بعد از شهریور ۱۳۲۰ و نتیجه برخوردهای عقیدتی - ولو نسبتاً ناسالم - است که در دوره مورد بحث ما بشدت رواج داشت.

البته باید دانست که مطبوعات بعد از شهریور ۱۳۲۰، علی‌رغم آزادی بی‌قید و شرط در مورد اخبار و مسائل داخلی، از نظر اخبار و تفسیرهای خارجی بهیچوجه از آزادی عمل برخوردار نبودند و چنان سانسور شدیدی از سوی سفارتخانه‌های سه کشور اشغالگر (شوروی، انگلیس و امریکا) بر آنها اعمال می‌شد که یکنواختی اخبار خارجی و بخصوص عدم درج حقایق مربوط به اوضاع جنگ جهانی دوم در کلیه روزنامه‌های ایران از نتایج بارز آن بود.

در این دوره، تمام مشکلات و مسائل مملکت بدون هیچگونه پرده‌پوشی در مطبوعات منعکس می‌شد و تفسیرهای گوناگونی که از اوضاع جاری در نشریات بچاپ می‌رسید، اغلب چنان آلوده به اغراض شخصی و حاوی دیدگاه‌های متضاد بود که درك واقعیت‌ها را با اشکال مواجه می‌ساخت. و اکثر مردم نیز - که به دلیل سال‌ها حکومت استبداد و خفقان رضاخانی - از بینش و آگاهی سیاسی چندانی برخوردار نبودند، بر اثر جوسازی‌های متفاوت و مطالب ضد و نقیض روزنامه، واقعاً از اینکه در پی کدام مسلک و مکتب و هدف بروند و مرام چه نشریه‌ای را موافق آرمان‌های عقیدتی خویش بدانند، حیران و سردرگم مانده بودند.

مداخلات مستقیم یا غیر مستقیم سفارتخانه‌های خارجی در مطالب مطبوعات ایران نیز هرچه بیشتر به این معرکه دامن می‌زد. چون متفقین اشغالگر ایران، غیر از سانسور مسائل جنگی و اخبار و تفاسیر خارجی، علاقه فراوانی نیز به درج مقالات باب طبع خود در روزنامه‌ها داشتند و بخاطر رسیدن به این هدف، از کمک به مطبوعات؛ چه از نظر مطلب، چه از لحاظ مادی، و چه از جنبه تدارکاتی دریغ نداشتند. که در این قضیه، شوروی در درجه اول و بعد از آن انگلیس، حساسیت بیشتری نسبت به مطالب روزنامه‌ها نشان می‌دادند. بخاطر همین مسأله بود که هريك از آنها برای جلب همکاری مدیران جراید به رقابت می‌پرداختند و در این رهگذر از دادن کاغذ مجانی، تأمین چاپ ارزان یا رایگان، پرداخت کمک هزینه، دعوت به سفر یا حضور در

میهمانیهای مجلل از صاحبان روزنامه‌ها، بهیچوجه دریغ نداشتند. تا به این ترتیب، هم تعداد بیشتری از جراید را به حمایت از سیاست موردنظر خویش وادارند، و هم زمینه‌های لازم فکری برای مطامع آینده حکومت خود را در ایران فراهم نمایند.

ایران به مناسبت اینکه تنها نقطه تمرکز و ملاقات شوروی با متحدین غربیش بود، طبیعتاً بصورت اولین نقطه بروز اختلافات بین آنها نیز درآمد و دامنه مبارزات تبلیغاتی شرق و غرب تا آنجا پیش رفت که ماجرای آن سراسر روزنامه‌های ایران را فرا گرفت و جراید مملکت بسته به تمایلات خود و یا میزان بهره‌وری از مزایای مادی و معنوی سفارتخانه‌های مربوطه، تا حدی که توانشان اجازه می‌داد علیه یکدیگر شروع به جبهه‌گیری نموده، بجای درنظر گرفتن مصالح مردم و کشور، هدف و مقصود اصلی را صرفاً در کوبیدن طرفداران جبهه مقابل یافته، گویی که هیچ مسأله دیگری جز سینه چاک دادن برای يك قدرت خارجی درمان دردهای مملکت نیست، بزرگترین جنگ قلم در تاریخ ایران را - آنهم فقط به نفع اشغالگران خارجی - براه انداختند. مطبوعات این دوره را عموماً می‌توان به عنوان «دست چپی» و «دست راستی» شناخت. و البته تعداد زیادی از آنها را نیز می‌توان مشخص کرد که بسته به موقعیتهای موجود از این شاخ به آن شاخ می‌پریدند و موضع خویش را یکبار و یا بارها از چپ به راست و یا بالعکس تغییر داده‌اند. ولی جدا از این دگرگونی و تغییر رنگها، بطور کلی محك تشخیص موضع مطبوعات پس از شهریور ۱۳۲۰ عضویت آنها در یکی از دو جبهه‌ایست که اولی بنام «جبهه آزادی» [متماثل به شوروی] و دیگری بنام «جبهه استقلال» [متماثل به غرب و عموماً طرفدار دولت مرکزی] معروفیت داشت. جنجال روزنامه‌های دست راستی و دست چپی، در پاییز سال ۱۳۲۳ و همزمان با درخواست شوروی برای کسب امتیاز نفت شمال ایران به اوج خود رسید. بخصوص که پس از رد تقاضای امتیازخواهی «کافتارادزه» (معاون وزارت خارجه شوروی)، تمام مطالب روزنامه‌ها به انتقاد از طرف مقابل و یا دفاع از طرف مربوطه اختصاص یافت؛ و لغاتی مثل: ارتجاعی، امپریالیست، جیره‌خوار، دشمن خلق نوکر سرمایه‌داری، جزو القاب رایجی درآمد که توسط روزنامه‌های دست چپی نثار طرف مقابل می‌شد. که در عوض، روزنامه‌های دست راستی نیز رقبای خود را به القابی مثل: نوکروس، مزدور بیگانه، توده‌ای وطن فروش و لغاتی شبیه آن مفتخر می‌ساختند.

در جریان غائله آذربایجان و کردستان نیز تا مدتی کشمکش و دودستگی مطبوعات در اوج قرار داشت و هریک از آنها به نسبت وابستگی و یا بهره‌وری از مزایای سفارتخانه مربوطه به تاخت و تاز علیه رقیب مشغول بودند. و خلاصه تنها

مسأله‌ای که هرگز مورد نظر قرار نمی‌گرفت، سرنوشت ایران و ملت ایران بود. اغلب روزنامه‌ها هرچه می‌نوشتند به قصد متهم کردن آن حکومت و یا تبرئه اقدامات این حکومت بود. اصلاً مسأله ایران و ایرانی در میان مسائل مربوط به قدرت‌نمایی حکومت‌های اشغالگر محو شده بود و به گمان بسیاری از صاحبان جراید، مشکلات داخلی ایران موقعی می‌توانست از بین برود که یکی از دو قدرت شرق یا غرب بر دیگری غلبه کرده و ایران را یکسره در اختیار خود بگیرد!

بحث در مورد اوضاع و انفسای ایران پس از شهریور ۱۳۲۰ آنقدر مفصل و پردامنه است که در این مقدمه کوتاه هرگز حتی فرصت ذکر عناوین ماجراهایی که در آن دوران بر کشور ما گذشته، دست نمی‌دهد. و چون برای شناخت مسائل آن دوران هیچ وسیله‌ای بهتر از مطبوعات همان دوران وجود ندارد، پس یکبار دیگر لزوم فهرست توصیفی از این نشریات مشخص می‌گردد، تا اگر محققانی در پی بررسی آن اوضاع باشند، با استفاده از این فهرست، به ارائه کاری جامع‌تر و مستندتر بپردازند. در میان مطالب مطبوعات پس از شهریور ۱۳۲۰، بحث‌های سیاسی و اقتصادی مرتبه اول را داشت. و در مراحل بعدی به ترتیب: امور مربوط به تشکیل و عملکرد احزاب، ظهور و سقوط کابینه‌ها، وضع حکومت، ریخت‌وباش ادارات، کاغذبازی، مسأله ارزاق، اقدامات ابلهانه مستشاران امریکایی، خطرات تورم اقتصادی، وضع ایلات و عشایر و اقوام ملی و اقلیتها حائز اهمیت بود.

با اینکه تقریباً تمام این نشریات، بدون توجه به تکیه گاههای خود، از لزوم يك انقلاب اجتماعی دم می‌زدند، ولی هیچکدامشان بجز اشاره به وضع عمومی چنین انقلابی، اصلاً وارد جزئیات امر نشده، بطور کلی روشی که جهت وقوع آن راه‌گشا باشد معرفی نمی‌کردند. به استثنای معدودی از روزنامه‌ها، تقریباً تمام آنها حمله به دولت را وظیفه اصلی خود می‌دانستند. و این جریان تا وقوع حادثه معروف «۱۷ آذر ۱۳۲۱» جنبه عمومی داشت تا آنکه در این روز دولت «قوام السلطنه» دستور توقیف کلیه جراید کشور را صادر کرد و تمام روزنامه‌ها و مجلات بدون استثناء از انتشار بازماندند. این توقیف عمومی نیز تا ۴۳ روز بطول انجامید و در تمام این مدت تنها يك روزنامه بنام «اخبارروز» انتشار یافت که از سوی دولت و برای آگاهی مردم از حوادث و اخبار ایران و جهان در غیاب جراید کشور چاپ می‌شد.

ماجرای «۱۷ آذر ۱۳۲۱» از نظر اهمیتی که در تاریخ مطبوعات ایران دارد، شایسته است که مورد بررسی و تعمق بیشتری قرار گیرد. ولی چون بحث درباره آن بسیار طولانی و قابل گنجاندن در این مقدمه نیست، لذا اشاره‌ای گذرا به آن نموده، الباقی را به آینده موکول می‌کنیم.

روز ۲۵ آبان ۱۳۲۱ قوام السلطنه از مجلس تقاضای اختیارات ده ماهه کرد تا با فراغ بال و بدون برخورد با مجلسیان بتواند بقول خود ارزاق عمومی را تأمین کند و به امر بهبود امور مالی و تعدیل هزینه زندگی - که بر اثر حضور قوای اشغالگر، شرایط نامطلوبی پیدا کرده بود - سر و سامانی ببخشد. ولی وکلای مجلس از اعطای اختیارات مورد نظر قوام خودداری کردند و علاوه بر آن؛ موضوع کمیابی نان و وضع فلاکت بار مردم را نیز دست آویز قرار داده، شدیداً به مخالفت با دولت قوام برخاستند. به دنبال آن، بر اثر تحریکاتی که صورت گرفت، سرمقاله‌های نیشدار روزنامه اطلاعات نیز به مسئله کمبود نان و خطر قریب الوقوع قحطی دامن زد و یکباره موجی از نارضایتی بین مردم و بخصوص در محصلین پدید آمد، که در نتیجه؛ صبح روز ۱۷ آذر ۱۳۲۱ گروه‌هایی با شعار «ما نان می‌خواهیم» با همراهی عده‌ای از اوباش به سوی مجلس حرکت کردند و پس از هجوم به داخل مجلس و ایجاد خسارت و خرابی فراوان، در خیابانها براه افتاده، به غارت مغازه‌ها پرداختند. جمعی دیگر از مردم تحریک شده نیز همان روز به منزل قوام هجوم بردند و پس از شکستن و غارت اموالش، خانه او را به آتش کشیدند. این تظاهرات خصمانه نسبت به قوام السلطنه تا نیمه روز ۱۸ آذر همچنان ادامه داشت، تا آنکه با دخالت قوای نظامی و جنگ و گریزی که در گرفت، غائله خاموش شد. و همراه با اعلام حکومت نظامی، کلیه جراید کشور نیز به محاق توقیف درآمد و عده‌ای از مدیران روزنامه‌ها بازداشت شدند.^۹

پس از آن در جلسه سوم دی ماه ۱۳۲۱ مجلس شورای ملی لایحه‌ای از سوی دولت ارائه گردید که عنوان «اصلاحیه قانون مطبوعات» را داشت و این لایحه که پس از سه جلسه شور از تصویب گذشت، در حقیقت تکمله‌ای بر اولین قانون مطبوعات ایران (مصوب ششم محرم ۱۳۲۶ قمری در مجلس اول) بود که ضوابط جدیدی برای مدیران روزنامه‌ها تعیین می‌کرد.^{۱۰}

پس از گذشت ۴۳ روز از حادثه ۱۷ آذر، به مرور مطبوعاتی که طبق ضوابط جدید امتیاز گرفته بودند، شروع به انتشار کردند و با وجودی که در اجرای قانون مطبوعات سخت‌گیریهایی صورت گرفت، ولی در عمل تعداد زیادی امتیاز صادر شد که اغلب آنها جنبه تفتنی داشت و هیچگاه بصورت یک نشریه واقعی منتشر نگردید. صدور این تعداد امتیاز بعداً یک خاصیت و بهره جالب توجه به دنبال آورد و توانست

۹. عده کثیری معتقدند که خود قوام السلطنه در ایجاد غائله ۱۷ آذر نقش داشته تا به بهانه آن بتواند حکومت نظامی برقرار نماید و به سرکوب مخالفین خود بپردازد.

۱۰. متن این قانون به همراه بقیه قوانین مربوط به مطبوعات ایران در ضمیمه سوم انتهای کتاب خواهد آمد.

بعنوان راه گریزی برای انتشار جراید توقیف شده مورد استفاده قرار گیرد. زیرا به مجرد اینکه يك نشریه به محاق توقیف درمی آمد، در صورتیکه میل و رغبتی به ادامه انتشارش وجود داشت، بلافاصله تحت نام جدیدی - که یکی از همان امتیازهای تفننی بود - انتشار خود را از سر می گرفت. این کار نیز بعدها آنقدر ادامه یافت و تکرار شد که مسأله توقیف مطبوعات را عملاً بصورت يك عمل بی معنی درآورد. چون این روش به مرور با ظرافتهایی هم درآمیخت و تاجایی پیش رفت که روزنامه های توقیف شده ضمن استفاده از نام یدکی، نام اصلی خود را هم به طرق مختلف در معرض دید خوانندگان قرار می دادند و یا مثلاً بصورت يك آگهی مشخص در صفحه اول یا آخر، به مردم می فهماندند که فلان روزنامه توقیف است و این روزنامه همان صورت روزنامه توقیف شده را دارد. گاهی بعضی از مدیران جراید توقیف شده ذوق خود را بکار می انداختند و مضمونهای جالبی هم برای توجه دادن مردم به توقیف روزنامه می ساختند. فی المثل روزنامه «آتش» بعضی اوقات همراه با استفاده از نامهای دیگر، يك بیت شعر را نیز بصورت زیر در محل عنوان روزنامه چاپ می کرد:

از آن به دیر مغانم عزیز می دارند. که آتشی که نمیرد همیشه در دل ماست
و یا محمد علی افراشته مدیر چلنگر که در موارد متعدد روزنامه اش را پس از توقیف با نامهای گوناگونی انتشار داده است در بالای روزنامه مثلاً می نوشت: «۱۲۵ بار به توقیف کنندگان چلنگر لعنت!» و با این ترفند به خواننده تفهیم می کرد که هم اکنون شماره ۱۲۵ چلنگر را در دست دارد. مسأله جالب هم در اینجا بود که روزنامه فروشها به نامهای عاریتی نشریات اعتنایی نمی کردند و آنها را با همان نام اصلی به مردم ارائه می دادند.

در میان روزنامه های توقیف شده، با وجودی که روزنامه مرد/امروز به مدیریت «محمد مسعود» رکورد توقیف را شکست، ولی فقط یکبار با نام دیگری انتشار یافت. و آنها هم صرفاً باین دلیل انجام شد که امتیاز «مرد امروز» بکلی باطل گردیده بود. روزنامه های وابسته به احزاب، از نظر استفاده از نامهای یدکی در موقعیت بهتری قرار داشتند. و بخاطر آنکه هر حزب اغلب چند امتیاز برای نشریات خود کسب کرده بود، لذا پس از توقیف هریک از روزنامه هایش، بلافاصله آنها را با نام جدیدی انتشار می داد. در این میان، دو روزنامه ارگان حزب توده به نامهای رهبر و ظفر هریک بیش از پانزده بار از نامهای عاریه - که صاحبان امتیاز آنها اغلب از اعضاء و یا وابستگان به حزب توده بودند - استفاده کردند.

روزنامه ایران ما در این مورد کار بسیار جالبی عرضه کرد که تا مدت ها بازند

همه بود: به اینصورت که در سومین سالروز انتشار «ایران ما» نمونه‌هایی از شماره‌های مختلف این روزنامه، همراه با ۱۰ روزنامه با نامهای متفرقه - که از آنها برای انتشار «ایران ما» در توقیفهای متعدد استفاده شده بود - در باشگاه مطبوعات تهران به معرض نمایش گذاشت.

از جالب‌ترین مسائلی که گهگاه به دلیل بهره‌گیری از نامهای عاریتی بوجود می‌آمد مواردی بود که از نام قرضی برای انتشار روزنامه‌ای استفاده می‌شد که مرام و مسلکش بکلی با آن مغایرت داشت. مثلاً گاهی دیده می‌شد یک روزنامه دست‌چپی در دوران توقیف، از نام یک روزنامه دست‌راستی استفاده کرده. و یا امتیازی که برای یک مجله هفتگی عامه‌پسند صادر شده نصیب یک روزنامه یومیه سیاسی شده است. در این مورد یک نمونه مضحک استثنائی هم بوجود آمد که آن: استفاده روزنامه یومیه رهبر ارگان حزب توده، از امتیاز مجله بیداری ما بود، که این مجله اختصاص به زنان داشت و بصورت ماهانه انتشار می‌یافت.

علت توقیف روزنامه‌ها به ندرت مشخص می‌شد. و البته بسته به موقعیت دولت و چگونگی سیاست مملکت، این امر می‌توانست علل گوناگون و گاه ضد و نقیضی داشته باشد. بطور مثال تا اردیبهشت ۱۳۲۲ تاختن به جناح راست باعث توقیف نشریه می‌گردید؛ در پاییز همانسال تاختن به هر دو جناح راست و چپ؛ و در بهار سال ۱۳۲۵ انتقاد از جناحهای چپ و سبب توقیف می‌شد. درحالیکه طی سال ۱۳۲۳ رویهمرفته تمام روزنامه‌ها بلامعارض و بدون توقیف انتشار می‌یافتند، و با وجود جو متشنج سیاسی در سراسر مملکت، می‌توان ادعا کرد که تقریباً کمتر نشریه‌ای بخاطر تاختن به این یا آن جناح در طول سال ۱۳۲۳ دچار توقیف شده است.

از میان حدود ۵۸۰ نشریه‌ای که طی سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶ انتشار یافتند، فقط ۹۸ نشریه سابقه انتشار در سالهای قبل را داشتند. که از بین این ۹۸ نشریه هم تعدادی در حدود ۵۷ روزنامه قبل از کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ منتشر می‌شدند. بعداً در زمان حکومت رضاخان تعداد روزنامه‌های ایران به ۴۱ عدد کاهش یافت که حدود یک سوم آنها نیز بعد از یکسال تعطیل شدند و بقیه انتشار خود را تا سقوط رضاشاه ادامه دادند.

در فاصله سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶ تقریباً ۴۰ نشریه بصورت روزانه در تهران منتشر می‌شد که فقط هشت روزنامه از بین آنها توانستند در تمام طول این دوره مستمراً به انتشار خود ادامه دهند. نام این روزنامه‌ها به ترتیب اهمیت و تیراژ

عبارتست از: اطلاعات، کیهان، ایران، ایران‌ما، رهبر [و دنباله آن بنام «مردم»]، ستاره، کوشش، و مهرایران.

تعداد دیگری از نشریات بصورت هفتگی و مردم پسند چاپ می‌شدند که عامه مردم به آنها توجه مخصوصی داشتند. از اینگونه مجلات مردم پسند می‌توان به اطلاعات هفتگی اشاره کرد که حدود ۱۵ هزار نسخه تیراژ داشت. و بعد از آن هم باید از مجلات: امید، صبا، ترقی، و تهران‌مصور نام برد که با تیراژی بین ۱۰ هزار تا ۵ هزار نسخه بچاپ می‌رسیدند.

از نظر مطالب فکاهی و سیاسی نیز مجله با شامل از اهمیت خاصی برخوردار بود و هر دو طبقه عامه و روشنفکر از آن استقبال می‌کردند.

بسیاری از نشریات این دوره بخاطر مقاصد معینی چاپ می‌شدند و بهیچوجه دربند تیراژ و جلب خواننده نبودند. بعضی از آنها حتی ۵۰۰ نسخه هم خریدار نداشت و تیراژ اکثرشان از ۲۰۰۰ تجاوز نمی‌کرد. تعدادی از این روزنامه‌ها وابسته به احزاب گوناگون، تعدادی بیانگر خواسته‌های گروه‌های مختلف، و تعدادی هم نشریات مذهبی و یا ارگان اقلیتها بودند.

دسته دیگری از نشریات بصورت مجلات علمی و ادبی منتشر می‌شدند که از مهمترین آنها می‌توان از مجلات: آینده، سخن، مردم، و یادگار نام برد.

چند نشریه هم بعنوان مجلات رسمی دولتی منتشر می‌شدند که از سوی ادارات یا وزارتخانه‌ها بچاپ می‌رسیدند و در میان آنها دو مجله: آموزش و پرورش، و کار معروفیت بیشتری داشتند.

در طول يك ساله حکومت پیشه‌وری در آذربایجان، تعدادی روزنامه به زبان ترکی در این استان انتشار یافت که هیچیک از آنها دارای امتیاز رسمی از دولت مرکزی نبودند و عمر همه آنها نیز پس از سقوط حکومت تجزیه طلب آذربایجان پایان یافت. و همینطور است روزنامه‌های منتشره به زبان کردی توسط حکومت قاضی محمد در کردستان، که البته درباره اینگونه نشریات در بخش مربوطه توضیح داده خواهد شد.

در بحبوحه غوغای روزنامه‌نگاری ایران پس از شهریور ۱۳۲۰، سفارتخانه‌های خارجی هم بیکار نمانده و برای مقاصد خاص خود تعدادی نشریه به زبان فارسی یا خارجی انتشار می‌دادند که جالب‌ترینشان روزنامه‌های منتشره به زبان لهستانی برای استفاده لهستانیهای آواره مقیم ایران بود.

برای شهرستانها مجموعاً حدود ۹۰ امتیاز صادر شده بود که از میان آنها ۴۰ الی ۵۰ نشریه کم و بیش انتشار یافتند. ولی بطور کلی تیراژ نشریات چاپ

شهرستانها بقدری کم بود که بعضی از آنها حتی تا ۱۵۰ نسخه هم فروش نداشتند. بعد از تهران، از نظر تعداد روزنامه؛ اصفهان با ۱۶ روزنامه در مرتبه اول قرار داشت. و پس از آن به ترتیب در شیراز، تبریز، رشت، مشهد و همدان بالاترین تعداد روزنامه چاپ می‌شد. روزنامه‌های شهرستانها صرفاً از نظر درج اخبار و مسائل محلی می‌توانند دارای ارزش باشند، و گرنه بررسی اینگونه روزنامه‌ها بخاطر ارزیابی روند سیاسی-اجتماعی کشور واجد اهمیت چندانی نیست، چون عموماً از اخبار منتشره توسط روزنامه‌های اطلاعات و کیهان تغذیه می‌کردند. ولی البته نباید فراموش کرد که قدمت بعضی از روزنامه‌های شهرستانی حتی از نشریات چاپ تهران نیز بیشتر بود و در میان آنها می‌توان روزنامه بدرمنیر چاپ رشت را مثال آورد که از سال ۱۲۹۸ شمسی بطور مرتب انتشار یافته بود.

در میان روزنامه‌های ایران فقط چند روزنامه چاپ تهران بودند که کادر مجهری از نظر نویسندگی و خبرنگاری در اختیار داشتند، و گرنه بقیه روزنامه‌ها از این نظر تشکیلاتی نداشتند و تنها با کوشش یکی دونفر انتشار می‌یافتند.

چند روزنامه هم از خود دارای چاپخانه بودند که اسامی چاپخانه‌های متعلق به این روزنامه‌ها عبارتست از: شرکت چاپ (روزنامه اطلاعات)، چاپ خودکار (روزنامه مهرایران)، چاپ کیهان (روزنامه کیهان) و چاپ سیروس (روزنامه کوشش). که البته این چاپخانه‌ها اغلب به کار چاپ مجلات و روزنامه‌های دیگر نیز می‌پرداختند. تنها در این میان باید از چاپخانه «شعله‌ور» نام برد که صرفاً کار چاپ روزنامه‌های وابسته به حزب توده را انجام می‌داد. و بطور کلی باید دانست که در آن زمان از ۴۰ چاپخانه موجود در تهران بیش از ۹ یا ۱۰ چاپخانه به کار چاپ جراید اشتغال نداشتند که از میان آنها می‌توان به چاپخانه‌های: مظاهری، چهر، شعله‌ور، چاپ مطبوعات، تابان، و رنگین اشاره کرد.

* * *

در مورد کتاب حاضر و فهرست جرایدی که به توصیف آنها پرداخته شده، باید توضیح داد که:

۱- عدم ذکر نام شهر محل انتشار، نشانه آنست که نشریه مورد نظر در تهران چاپ می‌شده است.

۲- لغت «روزنامه» طبعاً باید به نشریه یومیه اطلاق شود. ولی چون طبق عرف و عادت در زبان محاوره‌ای، این لغت مشخص کننده قطع و صورت ظاهر يك نشریه است، لذا نیابستی درجاییکه فی المثل از يك نشریه هفتگی با قطع بزرگ بدون صحافی، با عنوان «روزنامه» یاد می‌شود، ایراد گرفت.

۳- چون بعضی از اسامی صاحبان امتیاز و سردبیران روزنامه‌ها، به دلیل عدم دسترسی به اصل نشریه، مستقیماً از متن مقاله الول ساتن به فارسی برگردانده شده، لذا ممکن است در این کار اشتباهاتی صورت گرفته باشد، که بهر حال با تذکر مطلعین می‌توان در اصلاح آن اقدام کرد.

۴- توضیحات مربوط به اکثر جراید تا حد زیادی ناقص بنظر می‌رسد. ولی باید دانست که مطالب موجود در مقاله الول ساتن از این هم ناقص‌تر بود، که با کوشش بسیار و کمک‌های بی‌دریغ دوستان علاقه‌مند، بخصوص آقای «محمدعلی تحویلی» موارد متعددی از آن اصلاح و یا افزوده شده است.

۵- نشریاتی که نام آنها با علامت * مشخص شده در فهرست الول ساتن وجود نداشت و بعداً به آن اضافه گردید، که رویهمرفته تعداد نشریات اضافه شده بالغ بر ۱۱۸ می‌باشد.

۶- در طول دوره مورد نظر نشریاتی به زبان‌هایی غیر از فارسی در ایران انتشار می‌یافت که اینگونه نشریات در بخش دوم کتاب همراه با توضیحات مربوطه معرفی خواهند شد.

حسین ابوترابیان

بخش اوّل

مطبوعات منتشره به زبان فارسی

(از ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶)

بخش اول

مطبوعات منتشره به زبان فارسی
(از ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶)

۱- آئین

صاحب امتیاز: محمدتقی مقتدری.

سردبیر: امیر نگهبان [از اردیبهشت ۱۳۲۴].

اولین شماره: ۴ اردیبهشت ۱۳۲۳ [بصورت ادامه روزنامه افق].

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: ابتدا دست چپی و وابسته به جبهه آزادی بود. ولی بعداً [در اردیبهشت ۱۳۲۴] تحت

حمایت اتاق بازرگانی تهران قرار گرفت و تبدیل به يك روزنامه دست راستی شد که مطالب آن

بیشتر جنبه اقتصادی داشت.

توضیح: در تیرماه ۱۳۲۵ توقیف شد و از ۲۶ تیر ۱۳۲۵ با نام اندرز انتشار یافت. سپس در شهریور

۱۳۲۵ از توقیف درآمد و دوباره با همان نام اولیه خود -افق- به انتشار خود ادامه داد.

۲- آئین اسلام

صاحب امتیاز: نصرت الله نوریانی.

اولین شماره: اول فروردین ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: مذهبی.

۳- آئین دانشجویان

صاحب امتیاز: رحیم متقی ابروانی و عباس اردوبادی.
اولین شماره: مرداد ۱۳۲۴.
ترتیب انتشار: ماهانه.
موضع: ارگان دانشجویان دانشگاه تهران.

۴- آئینه شرق

صاحب امتیاز: اشرف احمدی.
اولین شماره: ۱۷ مرداد ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: کمی دست راستی و ملی گرا.

۵- آئینه فارس

صاحب امتیاز: کاظم پزشکی.
سردبیر: دکتر شهابی.
اولین شماره: سال ۱۳۲۴ یا ۱۳۲۵.
محل انتشار: شیراز.
ترتیب انتشار: ماهانه.
موضع: کمی راست گرا.
توضیح: دارای نیراژ بسیار محدودی بوده است.

۶- آب و خاک

صاحب امتیاز: دکتر تقی بهرامی.
سردبیر: امیر هوشنگ نظام.
اولین شماره: ۱۷ اردیبهشت ۱۳۲۱.
ترتیب انتشار: دوهفتگی نامنظم.
موضع: امور کشاورزی.
توضیح: دردی ماه ۱۳۲۵ بعلت انتقاد سختی که از وزارت کشاورزی نمود توقیف شد. ولی پس از رفع توقیف در اردیبهشت ۱۳۲۶، دیگر انتشار نیافت.

۷- آتش

صاحب امتیاز: سید مهدی میراشرافی.

اولین شماره: ۲۹ فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی، و بعداً روزانه [از مهر ۱۳۲۵].

موضع: دست راستی افراطی.

توضیح: میراشرافی قبلاً روزنامه‌ای بنام جنگ را بدون داشتن امتیاز و بعنوان ضمیمه روزنامه آرزو منتشر می‌کرد [آذر ۱۳۲۴].

روزنامه آتش را می‌توان تقریباً تنها روزنامه افراطی دست راستی شمرد که بعد از شهریور ۱۳۲۰ منتشر می‌شد. این روزنامه یکبار در ماه اردیبهشت و بار دیگر در تیر ۱۳۲۵ توقیف و روزنامه فلك موقتاً به جایش منتشر شد. در مهر ۱۳۲۵ پس از اینکه دوباره اجازه انتشار گرفت بصورت نشریه روزانه درآمد. تا آنکه در ماه آذر ۱۳۲۵ بخاطر حمله به سیاست شوروی توقیف و این بار روزنامه بازپرس بجایش منتشر گردید.

در ماه بهمن ۱۳۲۵ باز هم توقیف شد و این مرتبه با نامهای القبا، مرد ایران، فلك و تهران امروز انتشار یافت.

در ماه خرداد ۱۳۲۶ بعلت تهاجم اعضای حزب دموکرات ایران به چاپخانه روزنامه‌های کیهان و داد تمام فرمهای روزنامه آتش در هم شکسته شد. و این هجوم که در اوج قدرت قوام السلطنه صورت گرفت. به این خاطر بود که روزنامه «آتش» بدلیل سیاست افراطی و دست راستی خود، بشدت هرچه تمامتر با بروش معاشات گران قوام السلطنه با روسها مبارزه می‌کرد. در ماجرای تهاجم مذکور، روزنامه‌های داد و اقدام نیز به مصیبت روزنامه «آتش» دچار شدند.

دو هفته پس از این حادثه، روزنامه «آتش» به محاق توقیف افتاد و امتیازش برای مدت سه هفته باطل گردید، که در این فاصله فقط يك شماره از این روزنامه با نام فلك انتشار یافت.

۸- آتشبار

صاحب امتیاز: ایرج زندپور.

سر دبیر: جلال مساح.

اولین شماره: ۱۶ آبان ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: ارگان حزب توده.

توضیح: در اولین شماره خود ادعا کرده بود که قبلاً در ماه شهریور ۱۳۲۵ شماره دیگری انتشار داده است. در ماه آذر ۱۳۲۵ چند شماره‌ای از این روزنامه بجای روزنامه ظفر منتشر شد. بعداً در سال ۱۳۳۱ باردیگر روزنامه «آتشبار» به مدیریت و صاحب امتیازی «سید ابوالقاسم انجوی شیرازی» شروع به انتشار کرد که طی این مدت حملات آن به شاه و دربار پهلوی معروف خاص و عام بود.

۹- آتشگاه

صاحب امتیاز: حسین وکیل زاده.

اولین شماره: سال ۱۳۲۳.

محل انتشار: اصفهان.

توضیح: از اردیبهشت ۱۳۲۴ دیگر انتشار نیافت.

۱۰- آذربایجان

صاحب امتیاز: علی شبستری

سردبیر: شمس [۱۳۲۱]، احمد موسوی [۱۳۲۴] و خشکنانی [۱۳۲۵].

اولین شماره: دی ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته

محل انتشار: تبریز.

موضع: ارگان حزب توده و مخالف علنی دولت مرکزی. از ماه شهریور ۱۳۲۴ تبدیل به ارگان فرقه

دموکرات آذربایجان گردید.

توضیح: این روزنامه پس از استقرار حکومت خودمختار آذربایجان [آذر ۱۳۲۴] به زبان ترکی

شروع به انتشار نمود و پس از شکست این حکومت در ۲۱ آذر ۱۳۲۵، انتشارش بکلی موقوف شد.

علی شبستری بعد از تشکیل حکومت خودمختار آذربایجان سمت ریاست مجلس ملی آذربایجان

را عهده‌دار بود. نام این روزنامه در فهرست جراید منتشره به زبان ترکی نیز خواهد آمد.

۱۱- آذربایجان

صاحب امتیاز: ابراهیم برزگر.

اولین شماره: ۶ مهر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: روزانه نامنظم.

توضیح: این روزنامه ابتدا با نام آذری انتشار یافت. ولی از ابتدای سال ۱۳۲۳ نام آن به

آذربایجان تبدیل گردید. از ماه دی ۱۳۲۳ نیز انتشار آن بکلی موقوف شد.

۱۲- آرتش، مجله [مجله آرتش]

سردبیر: سرهنگ احمد بهارمست.

اولین شماره: سال ۱۳۲۳.

موضع: نشریه وزارت جنگ.

۱۳- آرزو

صاحب امتیاز: اسدالله میرسپاهی.

سرمدیر: شکوه اقدس میرسپاهی.

اولین شماره: ۱۰ اردیبهشت ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: ملی گرای افراطی - طرفدار دولت مرکزی - وابسته به جبهه استقلال - ارگان حزب «آرمان ملی» - هوادار سلطنت (از اواخر سال ۱۳۲۴).

توضیح: در ماه شهریور ۱۳۲۲ بمدت یک ماه توقیف شد. در بهمن ۱۳۲۳ بجای روزنامه هور منتشر و بلافاصله توقیف گردید. پس از انتشار مجدد، بصورت ارگان حزب «آرمان ملی» درآمد و در اثنای سال ۱۳۲۴ نیز چهار بار توقیف شد که در یکی از آن دفعات [مرداد ۱۳۲۴] با نام کانون انتشار یافت. در ماه آذر ۱۳۲۴ ضمیمه ای با نام جنگ انتشار داد که توسط «میراشرافی» صاحب امتیاز بعدی روزنامه آتش نوشته می شد.

روزنامه «آرزو» پس از آن در دی ماه ۱۳۲۵ توقیف شد و این بار با نام مردم ملی [فقط برای سه روز] منتشر گردید. در ماه تیر ۱۳۲۶ نیز فقط یک شماره با نام اقدام انتشار داد که قبل از توزیع به محاق توقیف افتاد و این بخاطر بازداشت عباس خلیلی مدیر روزنامه اقدام بود. روزنامه «آرزو» همیشه موضع ناسیونالیست افراطی داشت و بیش از تمام روزنامه های دست راستی با خارجیها حالت ضدیت نشان می داد. شکل این نشریه نیز از اردیبهشت ۱۳۲۴ بصورت مجله درآمد.

۱۴- آرشیکت

صاحب امتیاز: ایرج مشیری.

اولین شماره: شهریور ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: دوماه یکبار.

موضوع: ارگان انجمن آرشیکت های ایران.

۱۵- آرمان ملی

صاحب امتیاز: ابوالقاسم ارباب زاده.

اولین شماره: ۲۰ مهر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: عصرانه، بعداً نامرتب [از سال ۱۳۲۵].

موضوع: چپ گرا؛ بعداً طرفدار حزب «آزادی».

توضیح: از ماه دی ۱۳۲۳ بمدت دو ماه بجای روزنامه داریا انتشار یافت و پس از آن مستقلاً و

بصورت يك نشریه عصر با مرام دست چپی به انتشار خود ادامه داد. دردی ماه ۱۳۲۴ توقیف شد و با نامه‌های بیداری ما، زبان و ندای حقیقت منتشر گردید. از سال ۱۳۲۵ نیز انتشار آن بصورت نامرتب درآمد.

۱۶- آرمان نو *

صاحب امتیاز: علی اکبر حریری.
اولین شماره: ۶ تیر ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.

۱۷- آرونک؟

صاحب امتیاز: تقی مرتضوی.
اولین شماره: مرداد ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.
محل انتشار: همدان.
موضع: بی طرف.

۱۸- آریا

صاحب امتیاز: محمدعلی محمدیان.
سردبیر: محمد کاشفی.
اولین شماره: دی ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.
محل انتشار: کرمانشاه.
موضع: بی طرف و مختص نشر آگهیهای دولتی.

۱۹- آریان

صاحب امتیاز: ذبیح الله قدیمی.
هیأت تحریریه: حسین لعل، دکتر وثوقی، محمود مینو، مهندس آقامیری.
اولین شماره: ۱۶ اسفند ۱۳۲۴ [این نشریه قبلاً از مرداد ۱۳۱۲ منتشر می شده].
ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

* نشریاتی که با ستاره مشخص شده اند، در فهرست «الول ساتن» به آنها اشاره نشده است.

توضیح: مدیر این نشریه سالنامه آریان را هم انتشار می‌داد که اولین شماره آن در سال ۱۳۱۷ در مشهد چاپ شد و از شماره‌های بعد در تهران.

۲۰- آزاد

صاحب امتیاز: عبدالقدیر آزاد.

اولین شماره: ۱۲ اسفند ۱۳۲۰ [این روزنامه قبلاً در فاصله سالهای ۱۳۰۲ تا ۱۳۰۷ در مشهد منتشر می‌شد].

ترتیب انتشار: سه شماره در هفته [عصرها].

موضع: ارگان حزب «استقلال». ابتدا متمایل به حزب «توده» بود ولی بعداً به طرفداران «ساعد» پیوست [از مهر ۱۳۲۳] و عضو جبهه استقلال شد.

توضیح: این روزنامه چندین بار توقیف گردید. در ماه اسفند ۱۳۲۳ با نام دعوت و در ماه خرداد ۱۳۲۵ با نام وجدان انتشار یافت.

عبدالقدیر آزاد در زمان رضاشاه بخاطر رابطه با کنسولگری شوروی در مشهد مدتی زندانی بود [خاطرات آقابکف، انتشارات پیام، صفحه ۱۱۹].

۲۱- آزاد، نامه [نامه آزاد]

صاحب امتیاز: اسماعیل خلیلی، بعداً افراسیاب آزاد.

سردبیر: احمد شارق (از ۱۳۲۵).

اولین شماره: ۳ اردیبهشت ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: کمی راست‌گرا - در مهرماه ۱۳۲۳ به سلك طرفداران حکومت «ساعد» درآمد.

توضیح: در خرداد ۱۳۲۱ بمدت ۲ هفته توقیف شد و پس از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱، این روزنامه تا مرداد ۱۳۲۲ انتشار نیافت. پس از آن، باردیگر در شهریور ۱۳۲۲ بمدت شش هفته توقیف شد و بعد از رفع توقیف نیز بصورت نامنظم به انتشار خود ادامه داد تا آنکه در ماههای خرداد و شهریور ۱۳۲۵ بازهم به محاق توقیف درآمد.

۲۲- آزادگان، نامه [نامه آزادگان]

صاحب امتیاز: عبدالله عزت‌پور.

اولین شماره: ۲۶ مرداد ۱۳۲۱ [این روزنامه قبلاً در فاصله سالهای ۱۳۰۴ تا ۱۳۰۷ در تهران منتشر می‌شد].

موضع: ارگان حزب «نهضت ملی» بود و از سال ۱۳۲۳ به سوی چپ گرایش یافت.

توضیح: در اردیبهشت ۱۳۲۲ توقیف و با نام ایران زمین منتشر شد. در ۱۲ آبان ۱۳۲۳ نیز توقیف گردید و با نام منشور انتشار یافت. و از آن پس بطور نامرتب به نشر خود ادامه داد.

۲۳- آزادی

صاحب امتیاز: علی اکبر گلشن آزادی.
اولین شماره: از سال ۱۳۰۴ منتشر می شده.
محل انتشار: مشهد.
موضع: بی طرف؛ بیشتر به نشر آگهیهای ثبتی اختصاص داشت.

۲۴- آزادی خلق

صاحب امتیاز: عادل خلعتبری.
هیأت تحریریه: خانم فخر عظمی خلعتبری، م. کلانتری.
اولین شماره: ۲۶ بهمن ۱۳۲۳ [بعنوان دنباله مجله ترقی].
ترتیب انتشار: هفتگی.
توضیح: پس از توقیف مجله ترقی در دی ماه ۱۳۲۳ این روزنامه هم که بجای آن منتشر می شد توقیف شد و تا تیرماه ۱۳۲۴ همچنان در توقیف ماند. از تیرماه ۱۳۲۵ تا تیرماه ۱۳۲۶ نیز بجای روزنامه آزادی شرق انتشار یافت.
عادل خلعتبری دارای امتیاز روزنامه های آینده میهن و فریاد دانش آموزان نیز بود.

۲۵- آزادی شرق

صاحب امتیاز: عبدالله رازی.
سردبیر: رکن الدین همایونفرخ؛ ی. سجادی [از سال ۱۳۲۶].
اولین شماره: ۶ تیر ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.
توضیح: این روزنامه پس از انتشار چند شماره، بعلت درج شایعه ای مبنی بر تصمیم شاه به ازدواج با دختر استالین، توقیف شد. روزنامه آهن نیز در همان موقع بدلیل همین مطلب دچار توقیف گردید.
روزنامه آزادی شرق پس از این توقیف با نام آزادی خلق انتشار یافت و از تیر ۱۳۲۶ پس از رفع توقیف با نام اصلی و با سردبیر جدید شروع به انتشار نمود.

۲۶- آزادی عقیده

صاحب امتیاز: منیر شاه بیاتی.

سردبیر: محمود منشی.
اولین شماره: ۸ تیر ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: هفتگی.

۲۷- آژیر

صاحب امتیاز: سیدجعفر پیشه‌وری.
اولین شماره: ۲ خرداد ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: ابتدا روزانه و بعد سه شماره در هفته.
موضوع: ابتدا ارگان گروه «کاوه» بود و سپس شدیداً به حزب توده وابسته شد و به مطبوعات جبهه آزادی پیوست.
توضیح: در مرداد ۱۳۲۴ توقیف گردید. و با اینکه در فروردین ۱۳۲۵ از توقیف درآمد، ولی دیگر انتشار نیافت تا آنکه در بهمن ۱۳۲۵ امتیاز آن بکلی لغو شد.
سیدجعفر پیشه‌وری یکی از فعالین حزب کمونیست ایران در زمان رضاشاه بود که بعد از شهریور ۱۳۲۰ با بنیانگذاران حزب توده ایران به فعالیت پرداخت و سپس دست به تأسیس فرقه دموکرات آذربایجان در تبریز زد. وی در انتخابات دوره چهاردهم مجلس از تبریز انتخاب گردید، ولی اعتبارنامه‌اش در مجلس رد شد. پیشه‌وری بعد از آن به تبریز رفت و در آذر ۱۳۲۴ حکومت خودمختار آذربایجان را به وجود آورد، که یکسال ادامه یافت و در آخرین روزهای این حکومت به شوروی پناهنده شد که در آنجا با وضع اسرارآمیزی به هلاکت رسید.

۲۸- آسمان، نامه [نامه آسمان] *

صاحب امتیاز: فریدون ظفر اردلان.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۳.
ترتیب انتشار: دو هفته یکبار.
موضوع: گزیده مقالات و مطالب روزنامه‌ها و کتب.

۲۹- آسیا *

صاحب امتیاز: امیرحسین صدری‌پور.
اولین شماره: ۹ آذر ۱۳۲۱.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضوع: اجتماعی و هنری.

۳۰- آشفته

صاحب امتیاز: عماد عصار.

اولین شماره: ۱۷ مرداد ۱۳۲۵ [قبلا با نام جنگ آشفته از تاریخ ۹ فروردین ۱۳۲۴ انتشار می یافت].

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ابتدا طرفدار حزب «اراده ملی» سیدضیاء، بعد چپ‌رو و پس از مدتی میانه‌رو گردید. ولی همیشه دارای تمایلات شدید ناسیونالیستی بود.

توضیح: از ۱۰ اردیبهشت ۱۳۲۶ بمدت سه هفته توقیف شد و در این مدت با نام قیام ایران منتشر می شد.

۳۱- آغاز

صاحب امتیاز: علی محمد عامری.

سردبیر: مصطفی عامری.

اولین شماره: اول فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

موضع: کمی چپ‌گرا و متمایل به شوروی.

۳۲- آفتاب

صاحب امتیاز: دانش نوبخت [۱۳۲۳]؛ سید مجتبی فاطمی [۱۳۲۵].

اولین شماره: ۱۱ آذر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: عصرانه [از زمستان ۱۳۲۵].

موضع: شدیداً متمایل به آلمان هیتلری و حزب نازی و مبلغ برتری نژاد آریائی.

توضیح: در ماه فروردین ۱۳۲۵ بجای روزنامه یزدان و در ماه تیر ۱۳۲۵ بجای روزنامه خرد انتشار یافت.

از زمستان ۱۳۲۵ به طرفداران قوام السلطنه پیوست و از سال ۱۳۲۶ دیگر انتشار نیافت.

سید مجتبی فاطمی پس از آن، با امتیاز همین روزنامه، نشریه هفتگی دیگری بنام مصور را انتشار داد و «دانش نوبخت» نیز از خرداد ۱۳۲۶ روزنامه سیاست ما را منتشر کرد. [به روزنامه نوبخت

نیز مراجعه شود].

۳۳- آفتاب تابان

صاحب امتیاز: حاج بنان مدنی.

سردبیر: رهسپار.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۱.

توضیح: این روزنامه از سال ۱۳۰۸ در رشت منتشر می شد ولی دوره جدید آن از سال ۱۳۲۱ در تهران انتشار یافت. امتیاز این روزنامه بعد از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ تجدید نشد و لذا سردبیر آن (رهسپار) شروع به انتشار روزنامه یزدان نمود.

۳۴- آفتاب شرق

صاحب امتیاز: سیدعلیرضا آموزگار.

اولین شماره: آذر ۱۳۲۴ [قبلاً در فاصله سالهای ۱۳۰۲ تا ۱۳۰۷ در شهر مشهد منتشر می شده].

ترتیب انتشار: سه شماره در هفته.

محل انتشار: مشهد؛ تهران؛ مشهد.

موضع: کمی راست گرا.

توضیح: در تیرماه ۱۳۲۵ مدتی در تهران بجای روزنامه زندگی منتشر شد و آنگاه دوباره به مشهد انتقال یافت.

۳۵- آموزش و پرورش (تعلیم و تربیت)

سردبیر: علی اصغر حکمت [۱۳۰۴]؛ نصرالله فلسفی [۱۳۱۳]؛ محیط طباطبائی [۱۳۱۷]؛ دکتر

صورتگر [۱۳۲۰]؛ حبیب یغمائی [۱۳۲۳] و محسن شاملو [۱۳۲۶].

اولین شماره: فروردین ۱۳۰۴.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: ارگان وزارت فرهنگ.

توضیح: یکبار در فاصله سالهای ۱۳۰۷ تا ۱۳۱۳ و یکبار نیز در فاصله سالهای ۱۳۲۴ تا ۱۳۲۶

انتشار این مجله متوقف شد. تا قبل از سال ۱۳۱۷ نیز نام این مجله تعلیم و تربیت بود.

۳۶- آهن

صاحب امتیاز: مهدی قائنی.

سردبیر: اسفندیار بزرگمهر؛ رضا وزیری [مرداد ۱۳۲۴].

اولین شماره: ۲۸ تیر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: عضو جبهه استقلال؛ ارگان اتحادیه اتوبوس داران؛ چپ گرا [از مرداد ۱۳۲۴].

توضیح: يك صفحه از این روزنامه در ابتدای کار به زبان انگلیسی منتشر می شد. در مهر ۱۳۲۳

بعلت اتهام صاحب امتیاز آن در يك ماجرای آدم ربائی توقیف گردید. در آذر ۱۳۲۳ با وجودیکه

انتشار نمی یافت ولی به جبهه استقلال پیوست. در اردیبهشت ۱۳۲۴ با هیأت تحریریه جدیدی متشکل از محسن فکور، مرتضی زادفر، محمدولی شاملو و مهدی قاننی باردیگر شروع به انتشار کرد. سپس در مرداد ۱۳۲۴ با سردبیری رضاوزیری بصورت ارگان اتحادیه اتوبوس داران درآمد که در این دوره موضع دست چپی اختیار کرد. در مرداد ۱۳۲۵ نیز همانند روزنامه آزادی شرق به علت درج شایعه تصمیم شاه به ازدواج با دختر استالین توقیف شد و پس از آنکه از توقیف درآمد در همان ماه به جای روزنامه توده ای شهباز انتشار یافت که بلافاصله توقیف گردید. ولی بعداً که از توقیف رهایی یافت، دیگر منتشر نشد.

۳۷- آهنگر

صاحب امتیاز: سیدمرتضی راوندی.
اولین شماره: فروردین ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: روزانه.
محل انتشار: اصفهان.
موضع: ارگان حزب توده در اصفهان.

۳۸- آینده

صاحب امتیاز: دکتر محمودافشار.
اولین شماره: ۱۶ مهر ۱۳۲۳ [دوره سوم].
ترتیب انتشار: ماهانه.
موضع: مجله ادبی، اجتماعی، تاریخی.
توضیح: این مجله قبلاً طی دو دوره از تیر ۱۳۰۴ تا اسفند ۱۳۰۶ منتشر می شده است. در دوره جدید [سوم] انتشار آن فقط ۱۶ شماره [تا اسفند ۱۳۲۴] ادامه یافت و آنگاه باردیگر در مهرماه ۱۳۳۸ شروع به انتشار نمود که تا اردیبهشت ۱۳۳۹ ادامه یافت. [دوره چهارم].
این مجله در سال ۱۳۵۸ بصورت فصلنامه درآمد که امتیازش بنام ایرج افشار صادر گردید و هم اکنون نیز دوره پنجم انتشارش را می گذراند.

۳۹- آینده ایران

صاحب امتیاز: عبدالرحمن فرامرزی.
اولین شماره: آذر ۱۳۲۰ [این روزنامه قبلاً بصورت هفتگی نامنظم از سال ۱۳۰۷ تا ۱۳۲۰ منتشر می شده که مدیریت آنرا جمال الدین خلعتیری بعهدہ داشته است].

ترتیب انتشار: عصرانه.

موضع: کمی چپ‌گرا و مخالف دخالت خارجیها در امور ایران.
توضیح: این روزنامه در بهمن ۱۳۲۰ به دلیل آنکه صاحب امتیازش کارمند دولت بود، توقیف شد. ولی بعداً خانواده خلعتبری همین روزنامه را با نام آینده میهن منتشر کردند، که آنهم بعد از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱، دیگر انتشار نیافت.
عبدالرحمن فرامرزی پس از آن، امتیاز روزنامه کیهان را گرفت و از ۳ خرداد ۱۳۲۱ به انتشار کیهان پرداخت.

۴۰- آینده بشر

صاحب امتیاز: نصرالله شهبان.
اولین شماره: ۱۸ شهریور ۱۳۲۵ [بجای روزنامه علی بابا].
توضیح: این روزنامه هیچگاه مستقلاً انتشار نیافت.

۴۱- آینده میهن

صاحب امتیاز: عادل خلعتبری.
سردبیر: خانم فخرعظمی خلعتبری.
اولین شماره: ۹ آبان ۱۳۲۱.
موضع: عضو جبهه استقلال و طرفدار دولت مرکزی.
توضیح: با وجودیکه این روزنامه از طرفداران دولت محسوب می‌شد، ولی امتیاز آن پس از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱، دیگر بار تجدید نشد.

۴۲- اتحاد

صاحب امتیاز: سیدکاظم اتحاد [سرکشیک‌زاده].
سردبیر: منوچهر آرین‌پور.
اولین شماره: ۲۳ اسفند ۱۳۲۵ [این روزنامه قبلاً در سال ۱۳۰۴ نیز منتشر می‌شده].
ترتیب انتشار: عصرانه [و گاهی سه شماره در هفته].
موضع: کمی چپ‌گرا و طرفدار قوام السلطنه.
توضیح: با وجودیکه امتیاز جدید این روزنامه در فروردین ۱۳۲۲ صادر شده بود، ولی تا اسفند ۱۳۲۵ انتشار نیافت. روزنامه اتحاد در اردیبهشت ۱۳۲۶ توقیف شد و با نام مژده منتشر گردید.
سیدکاظم اتحاد در فاصله سالهای ۱۳۰۶ تا ۱۳۰۹ سردبیر روزنامه ایران بود و درضمن، از سال ۱۳۱۸ به انتشار دوره دوم روزنامه امید نیز مبادرت ورزید که مدت ۹ ماه ادامه داشت.

۴۳- اتحادملایر *

صاحب امتیاز: صادق اسماعیلی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: نامرتب.

محل انتشار: ملایر.

موضوع: اخبار و مسائل محلی.

۴۴- اتحادملی

صاحب امتیاز: سیدمحمد هاشمی.

اولین شماره: ۲۲ تیر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: ناشر افکار حزب اتحادملی.

۴۵- اخبار

صاحب امتیاز: حسینقلی مستعان.

اولین شماره: ۱۳ بهمن ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضوع: ناشر اخبار رسمی دولت.

توضیح: این روزنامه در حقیقت دنباله روزنامه دولتی اخبارروز بود که پس از توقیف عمومی جراید در روز ۱۷ آذر ۱۳۲۱ بدستور قوام السلطنه انتشار می یافت. و بعداً نیز که بمرور از جراید گوناگون رفع توقیف شد، این روزنامه تحت نام اخبار انتشار خود را تا فروردین ۱۳۲۲ ادامه داد. حسینقلی مستعان امتیاز روزنامه های دستور و راهنمای زندگی را نیز داشت.

۴۶- اتفاقات

صاحب امتیاز: علی منیری همدانی.

اولین شماره: ۱۵ اردیبهشت ۱۳۲۲.

توضیح: در ماه مرداد ۱۳۲۲ بمدت هفت ماه توقیف شد و پس از رفع توقیف نتوانست بطور مرتب به انتشار خود ادامه دهد.

۴۷- اخبار ایران

صاحب امتیاز: محمد مشایخی.

اولین شماره: ۲۸ آذر ۱۳۲۵ [بجای روزنامه جبهه].

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ناشر افکار حزب ایران.

توضیح: در اواسط اسفند ۱۳۲۵ توقیف شد و پس از آن دیگر انتشار نیافت.

۴۸- اخبار تازه روز

سردبیر: سروان پیکولین [افسر اطلاعاتی شوروی در مشهد].

اولین شماره: شهریور ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: روزانه.

محل انتشار: مشهد.

موضع: ارگان رسمی ارتش شوروی در خراسان.

توضیح: این روزنامه تا پایان دوره اشغال شوروی [اردیبهشت ۱۳۲۵] در مشهد انتشار می یافت.

۴۹- اخبار روز

سردبیر: احمد بهار.

اولین شماره: ۱۸ آذر ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: عصرانه [یک ورقی].

موضع: ناشر اخبار رسمی دولتی.

توضیح: این روزنامه در تاریخ مطبوعات ایران حالتی منحصر بفرد و استثنائی دارد. چون در حدود یک ماه بعنوان تنها روزنامه سراسر کشور منتشر می شد، و این ماجرا بخاطر حادثه معروف روز ۱۷ آذر ۱۳۲۱ بود که طی آن بدستور قوام السلطنه کلیه مطبوعات کشور توقیف گردید. و لذا تا بررسی مجدد و دادن امتیاز دوباره به صاحبان مطبوعات، این روزنامه یکه تاز دوران بود و البته جز اخبار رسمی دولتی نیز در آن نوشته نمی شد. بعداً از تاریخ ۱۳ بهمن ۱۳۲۱ که بمرووروزنامه های دیگر نیز شروع به انتشار کردند، این روزنامه به نام اخبار تغییر نام داد و تحت سرپرستی حسینقلی مستعان تا فروردین ۱۳۲۲ انتشار یافت.

۵۰- اخبار هفته *

صاحب امتیاز: دکتر فریدنی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: آبادان.

موضع: طرفدار سیاست انگلستان در ایران و ارگان کارمندان شرکت نفت انگلیس و ایران.

۵۱- اختر

صاحب امتیاز: محمدعلی خلیلی.

سردبیر: تراب سلطانه‌پور [از دی ۱۳۲۵].

اولین شماره: ۲ خرداد ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ابتدا از طرفداران سیدضیاء؛ بعد طرفدار دربار؛ از آبان ۱۳۲۴ بسوی چپ گرایش یافت؛ و از دی ۱۳۲۵ بعنوان ارگان بختیاریها درآمد.

توضیح: در مرداد ۱۳۲۲ بمدت سه ماه توقیف شد. در اردیبهشت ماه ۱۳۲۴ بجای روزنامه آفتاب انتشار یافت. در آبان ۱۳۲۴ بجای روزنامه دست چپی داریا منتشر گردید و پس از چند شماره توقیف شد. در دی ۱۳۲۵ با سردبیری تراب سلطانه‌پور و بعنوان ارگان بختیاریها شروع به انتشار نمود. در تیر ۱۳۲۶ نیز مدتی بجای روزنامه راستگو انتشار یافت.

۵۲- اختر شمال

صاحب امتیاز: سیدباقر کروی.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: تبریز.

موضع: محافظه کار و کمی راست گرا [تقریباً ارگان استانداری آذربایجان شرقی].
توضیح: این روزنامه احتمالاً دنباله همان روزنامه اخترشمال است که در سال ۱۳۰۶ در تبریز منتشر می شد.

در سال ۱۳۲۴ پس از درج مطالبی بصورت اظهار اشتیاق در تخلیه آذربایجان از ارتش شوروی، صاحب امتیاز آن بدستور روسها از آذربایجان تبعید شد و کار روزنامه به تعطیل کشید. اما پس از شکست حکومت خودمختار آذربایجان در آذر ۱۳۲۵، بار دیگر این روزنامه بصورت يك نشریه طرفدار حکومت مرکزی شروع به انتشار کرد.

۵۳- اخگر

صاحب امتیاز: امیرقلی امینی.

اولین شماره: از سال ۱۳۰۷.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: اصفهان.

موضوع: ادبی.

توضیح: این روزنامه در ابتدای کار از ۱۵ تیر ۱۲۹۹ به مدیریت فتح الله وزیرزاده در اصفهان شروع به انتشار کرد و بعداً در سال ۱۳۰۷ امتیاز آن به امیرقلی امینی منتقل گردید، که او هم تا سال ۱۳۲۲ آنرا منتشر نمود. ولی در خلال آن، انتشار روزنامه دیگری بنام اصفهان را نیز آغاز کرد [از سال ۱۳۲۰].

۵۴- اخگر

صاحب امتیاز: سرهنگ احمد اخگر.

سردبیر: کیوان سمیعی.

اولین شماره: شهریور ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: نامنظم [گاهی هفتگی و گاهی ماهانه].

موضوع: مجله کتابشناسی و علمی و مذهبی.

توضیح: از این مجله رویهمرفته ۴۸ شماره منتشر گردیده و در ضمن نیز دو سالنامه در سالهای ۱۳۲۸ و ۱۳۲۹ انتشار داده است.

۵۵- ادیب

صاحب امتیاز: سیداسماعیل یمنی، اشرف السادات یمنی.

سردبیر: احمد شاملو.

اولین شماره: ۱۹ بهمن ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: ابتدا هفتگی و بعد نامنظم.

موضوع: دست راستی و طرفدار سلطنت.

۵۶- اراده فارس

صاحب امتیاز: اسدالله خاوری.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: روزانه، نامرتب.

محل انتشار: شیراز.

موضوع: ارگان حزب اراده ملی در فارس.

توضیح: در مرداد ۱۳۲۵ توقیف و در بهمن ۱۳۲۵ بار دیگر شروع به انتشار نمود.

۵۷- اراك، نامه [نامه اراك]

صاحب امتیاز: سیدباقر موسوی.

اولین شماره: از سال ۱۳۱۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اراك [در تهران چاپ می شد].

موضوع: بهیچوجه در امور سیاسی دخالت نمی کرد و تنها به مسائل داخلی منطقه توجه داشت. توضیح: این نشریه بعداً تحت عنوان روزنامه «اراك» به انتشار خود ادامه داد.

۵۸- ارزش کار *

صاحب امتیاز: مصیب مفرح آذری.

اولین شماره: ۲۵ آذر ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: روزانه.

۵۹- ارژنگ

صاحب امتیاز: عبدالله وزیرزاده.

اولین شماره: فروردین ۱۳۰۴.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اصفهان.

موضوع: ابتدا نشریه فکاهی بود ولی پس از اشغال ایران در شهریور ۱۳۲۰ به سمت چپ گرایش یافت.

توضیح: این نشریه تیراژ زیادی نداشت.

۶۰- ارس

صاحب امتیاز: اسدالله طباطبائی دیبا.

اولین شماره: مهر ۱۳۲۴ [بجای روزنامه ایران ما].

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: این روزنامه سه بار یعنی در مهر ۱۳۲۴، آذر ۱۳۲۴ و آذر ۱۳۲۵ بجای روزنامه ایران ما که توقیف شده بود، منتشر شد.

۶۱- ارغوان

سردبیر: محمد میرطاهری.

اولین شماره: اول فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی، نامنظم.

موضع: عامه پسند.

۶۲- ارمغان

صاحب امتیاز: وحید دستگردی.

اولین شماره: ۷ تیر ۱۲۹۷.

ترتیب انتشار: ابتدا هفتگی و بعد ماهانه.

محل انتشار: اصفهان؛ تهران.

موضع: مجله ادبی و ارگان انجمن ادبی تهران.

توضیح: این مجله از بهمن ۱۲۹۸ در تهران به انتشار خود ادامه داد و بطور مرتب تا سال ۱۳۵۷

یعنی حدود شصت سال تمام همچنان منتشر می شد.

۶۳- آروند *

صاحب امتیاز: تقی مرتضوی.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۵.

محل انتشار: همدان.

۶۴- استخر

صاحب امتیاز: محمدحسین استخر.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۱ [قبلاً در فاصله سالهای ۱۲۹۸ تا ۱۳۰۶ نیز منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: شیراز.

موضع: دست راستی و ضد حزب توده.

توضیح: این روزنامه در مهرماه ۱۳۲۵ در جریان قیام ایل قشقائی بصورت ارگان رسمی آنها

درآمد.

۶۵- استقلال

صاحب امتیاز: علی منیری.

اولین شماره: ۷ اردیبهشت ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: دست چپی.
توضیح: در خرداد ۱۳۲۵ بجای روزنامه فرشته آزادی انتشار یافت.

۶۶- استوار

صاحب امتیاز: ابوالفضل طهماسبی.
اولین شماره: ۲۵ تیر ۱۳۱۴.
ترتیب انتشار: هفتگی.
محل انتشار: قم.

۶۷- اشگ ملت *

صاحب امتیاز: هوشنگ مرزبان.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۵.

۶۸- اصفهان

صاحب امتیاز: امیرقلی امینی.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۰.
ترتیب انتشار: هفتگی و گاهی هم دو شماره در هفته.
محل انتشار: اصفهان.
موضع: ارگان حزب «آزادی» [از فروردین ۱۳۲۵].
توضیح: در اردیبهشت ۱۳۲۲ برای مدتی توقیف شد. امیرقلی امینی روزنامه دیگری نیز در اصفهان بنام اخگر انتشار می داد.

۶۹- اصلاحات ایران *

صاحب امتیاز: حسنعلی زندپور [خواجه حسامی].
اولین شماره: در آئین سال ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: روزانه.

۷۰- اطلاعات

صاحب امتیاز: عباس مسعودی.
اولین شماره: ۱۹ تیر ۱۳۰۵.

ترتیب انتشار: عصرانه.

موضوع: روزنامه خبری و طرفدار دولت مرکزی.

توضیح: انتشار این روزنامه بجز یکی دو مورد توقیف جزئی، بدون وقفه تا کنون ادامه دارد. ولی بعد از انقلاب اسلامی ایران مالکیت روزنامه و امتیاز آن در اختیار بنیاد مستضعفان قرار گرفته است.

۷۱- اطلاعات ایران

صاحب امتیاز: سید اسماعیل خلیلی عراقی.

اولین شماره: ۹ مرداد ۱۳۲۲.

توضیح: از این روزنامه فقط دو الی سه شماره منتشر گردیده است.

۷۲- اطلاعات هفتگی

صاحب امتیاز: عباس مسعودی.

اولین شماره: اول فروردین ۱۳۲۰.

موضوع: مجله عامه پسند.

توضیح: انتشار این مجله تاکنون بدون وقفه ادامه یافته است، جز آنکه بعد از انقلاب اسلامی ایران، همانند روزنامه اطلاعات امتیاز و مالکیت اطلاعات هفتگی نیز در اختیار «بنیاد مستضعفان» قرار گرفته.

۷۳- افق

صاحب امتیاز: سیدجعفر آزمایش.

سردبیر: حسین رضوی؛ احمد بالاخانی.

اولین شماره: ۶ مرداد ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضوع: دست چپی؛ ارگان «گروه تعاون» [از اردیبهشت ۱۳۲۵].

توضیح: در اردیبهشت ۱۳۲۳ توقیف شد و بجایش روزنامه آئین منتشر گردید. در اسفند ۱۳۲۳ بجای روزنامه «نبرد امروز» انتشار یافت. در اردیبهشت ۱۳۲۵ شماره مخصوصی منتشر نمود و خود را ارگان «گروه تعاون» نامید که روزنامه های استقلال، مهرمیهن، منشور، نوروز ایران و علی بابا از آن گروه بودند.

یکبار نیز در تیر ۱۳۲۵ توقیف شد و روزنامه پرورش بجایش انتشار یافت که آنهم پس از چند هفته توقیف گردید. در شهریور ۱۳۲۵ روزنامه «افق» باردیگر بجای «آئین» منتشر شد.

۷۴- افق آسیا

صاحب امتیاز: دکتر اسدالله زاهدی.

اولین شماره: خرداد ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضوع: عضو جبهه آزادی؛ ارگان «اتحادیه آزادیخواهان و روشنفکران بازار».

توضیح: در مرداد ۱۳۲۴ فقط يك شماره از آن بجای روزنامه رهبر منتشر گردید و پس از آن تا فروردین دیگر هیچ شماره ای از آن انتشار نیافت. در اردیبهشت ۱۳۲۵ بعنوان ارگان «اتحادیه آزادیخواهان و روشنفکران بازار» منتشر شد که روزنامه شهباز نیز همین عنوان را داشت.

۷۵- افکار ایران

صاحب امتیاز: عطاءالله خسروانی.

سردبیر: دکتر خسرو خسروانی.

اولین شماره: ۷ اسفند ۱۳۲۱.

توضیح: از اواسط سال ۱۳۲۳ بدلیل استخدام سردبیر آن در وزارت خارجه، انتشار روزنامه متوقف گردید.

۷۶- افکار خلق

اولین شماره: مهر ۱۳۲۰.

موضوع: نشریه تبلیغاتی دولت شوروی.

توضیح: بصورت نشریه تك ورقی بود که در نواحی اشغالی ایران بدست قوای شوروی انتشار می یافت.

۷۷- اقتصاد

سردبیر: شجاع الدین بیات ماکو.

اولین شماره: خرداد ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: مجله وزارت بازرگانی و مسائل تجاری.

توضیح: این مجله ابتدا تحت عنوان نامه اقتصاد و بازرگانی انتشار یافت و آنگاه در سال ۱۳۲۲ به نام اقتصاد تغییر یافت.

۷۸- اقدام

صاحب امتیاز: عباس خلیلی.

اولین شماره: دی ۱۳۲۰ [قبلاً در فاصله آذر ۱۳۰۰ تا بهمن ۱۳۰۱ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: نامرتب.

موضع: ملی‌گرای افراطی.

توضیح: این روزنامه در اثنای اشغال ایران به شدت با متفقین به مخالفت برخاست و بارها به قرارداد سه جانبه نیز حمله کرد. ولی در اثنای سال ۱۳۲۲ از طرفداران پروپاقرص «سیدضیاء» شد که بعداً از این رویه نیز صرف‌نظر کرد. در سال ۱۳۲۳ بنای مبارزه با هیأت مالی «دکترمیلسیو» را نهاد و در پاییز سال ۱۳۲۳ به جبهه آزادی و مخالفین «ساعد» پیوست، ولی در همان حال با هیأت «کافتارادزه» و درخواست شوروی برای کسب امتیاز نفت شمال ایران مبارزه می کرد. در اثنای سال ۱۳۲۵ و در بحبوحه تخلیه ارتش سرخ از ایران و شکست حکومت خودمختار آذربایجان، شدیداً دچار تمایلات دست راستی شد.

روزنامه «اقدام» بعثت لحن شدیدی که داشت بارها دچار توقیف شد. در خرداد ۱۳۲۴ با نامهای ندای آزادی و مظفر انتشار یافت. در بهمن ۱۳۲۴ بصورت شماره مخصوص تهرانمصور و در آذر ۱۳۲۵ [در حالیکه خود مجله تهرانمصور در حال انتشار بود] دوباره با نام تهرانمصور، بازپرس، محیط و کانون منتشر شد.

در دی ۱۳۲۵ عباس خلیلی به مدت دو ماه زندانی شد. در خرداد ۱۳۲۶ روزنامه «اقدام» در جریان حمله طرفداران حزب دموکرات قوام السلطنه به چاپخانه، تمام فرمایش از میان رفت؛ که روزنامه‌های آتش و داد هم بهمین سرنوشت مبتلا شدند. در تیر ۱۳۲۶ عباس خلیلی باردیگر بازداشت و روزنامه «اقدام» نیز توقیف گردید. که در عرض این مدت توانست فقط دو شماره از روزنامه را آنهم با نامهای دیگر انتشار دهد که یکبار نام آن کانون و باردیگر آرزو بود. پس از آزاد شدن خلیلی در مرداد ۱۳۲۶ روزنامه «اقدام» باردیگر انتشار خود را از سر گرفت.

۷۹- اقیانوس

صاحب امتیاز: تراب بصیری.

اولین شماره: سال ۱۳۲۳.

محل انتشار: شیراز.

موضع: ارگان حزب توده در شیراز.

توضیح: در سال ۱۳۲۴ توقیف گردید.

۸۰- البرز

صاحب امتیاز: شکرالله کیهان.

اولین شماره: سال ۱۳۲۰ [قبلاً در سال ۱۳۰۶ در رشت منتشر می شده].

محل انتشار: رشت.

موضوع: ابتدا ارگان حزب «جنگل» [از بهمن ۱۳۲۴] و بعداً ارگان «حزب دموکرات ایران» در رشت.

۸۱- الفباء

صاحب امتیاز: رحیم صفاری.

سردبیر: غدیر بیشه بان [از آذر ۱۳۲۴].

اولین شماره: ۲۵ تیر ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: ابتدا هفتگی و بعد روزانه.

محل انتشار: تهران، رشت، تهران، رشت، تهران.

موضوع: کمی راست گرا؛ طرفدار سیدضیاء.

توضیح: این روزنامه از نظر تغییر محل انتشار بالاترین رکورد را دارا است. چون پس از ۴ ماه انتشار اولیه در تهران، به رشت منتقل گردید [آذر ۱۳۲۴] و در فروردین ماه ۱۳۲۵ دوباره به تهران آمد که پس از مدتی بخاطر طرفداری از سیدضیاء توقیف شد و روزنامه کوه نور بجایش انتشار یافت. در خرداد ۱۳۲۵ باردیگر به رشت انتقال یافت. در بهمن ماه ۱۳۲۵ برای مرتبه سوم به تهران آمد و مدتی بجای روزنامه آتش منتشر گردید. از تیر ماه ۱۳۲۶ بیعد مستقلاً و با نام الفباء در تهران به انتشار خود ادامه داد.

۸۲- الوند

صاحب امتیاز: اکبر شریف امینی.

سردبیر: علی حمیدی.

اولین شماره: تابستان ۱۳۲۵ [قبلاً در سال ۱۳۰۴ در همدان منتشر می شده].

ترتیب انتشار: دو هفتگی.

محل انتشار: همدان.

۸۳- امروز *

صاحب امتیاز: ص. خالقی.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: دو هفتگی.

۸۴- امروز و فردا

صاحب امتیاز: علی شهیدزاده گودرزی.

اولین شماره: ۸ اردیبهشت ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ابتدا ارگان حزب «همراهان» و بعداً ارگان «حزب سوسیالیست جدید ایران»؛ عضو جبهه آزادی؛ طرفدار سیاست انگلستان.

توضیح: از فروردین ۱۳۲۳ این روزنامه از عنوان ارگان حزب «همراهان» دست کشید و جای خود را به روزنامه شمع سپرد. پس از آن روزنامه «امروز و فردا» عنوان ارگان «حزب سوسیالیست جدید ایران» را گرفت و در دی ۱۳۲۳ بخاطر حمله به آمریکائیان توقیف شد، که این توقیف شش ماه بطول انجامید. ولی پس از آزادی، دیگر انتشار نیافت.

۸۵- امواج

صاحب امتیاز: مصطفی جابری.

سردبیر: حسین مینوچهر.

اولین شماره: زمستان ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: مذهبی؛ کمی راست گرا و طرفدار قوام السلطنه.

توضیح: این روزنامه پس از انتشار چند شماره تا مدتی منتشر نشد و بار دیگر در تیر ۱۳۲۵ انتشار خود را از سر گرفت؛ با روزنامه نخشب وابستگی داشت.

۸۶- امید

صاحب امتیاز: سید کاظم اتحاد؛ مشرف نفیسی؛ ابوالقاسم امینی [از بهمن ۱۳۲۱].

سردبیر: علی اصغر شمیم و بعداً نصرالله فلسفی.

اولین شماره: ۱۷ دی ۱۳۲۰ [این مجله قبلاً از ۱۷ اسفند ۱۳۰۸ تا اواخر آذر ۱۳۱۶ و سپس در

سال ۱۳۱۸ نیز به مدت ۹ ماه منتشر می شده].

ترتیب انتشار: مجله هفتگی.

موضع: نیمه سیاسی نیمه فکاهی؛ عضو جبهه آزادی و بعداً بی طرف.

توضیح: امتیاز این مجله از سال ۱۳۱۸ تا مهر ۱۳۲۱ متعلق به سید کاظم اتحاد بود که در این ماه آن را به مشرف نفیسی واگذار نمود و پس از مدتی، این امتیاز نصیب ابوالقاسم امینی گردید [بهمن

[۱۳۲۱]. در ماه خرداد ۱۳۲۱ بعثت درج پاره ای مطالب علیه مذهب توقیف شد که این توقیف بار دیگر در شهریور ۱۳۲۲ تکرار گردید. ابوالقاسم امینی یکی از اعضای موسس انجمن مطبوعات ایران در خرداد ۱۳۲۵ است که بعداً نیز از عناصر فعال حزب دموکرات قوام السلطنه شد. نصرالله فلسفی هم سردبیری روزنامه مهر و مجله آموزش و پرورش را چندی به عهده داشت.

۸۷- امیرکبیر

اولین شماره: ۳ بهمن ۱۳۲۲.
موضع: ارگان دانش آموزان دبیرستان دارالفنون وابسته به «جوانان امیرکبیر».
توضیح: این مجله توسط «محسن حداد» و با استفاده از امتیاز روزنامه دعوت انتشار می یافت.

۸۸- انترناسیونالیست *

سردبیر: (?) احتمالاً عبدالحسین کوپال.
اولین شماره: ۳۱ خرداد ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: ماهانه.
موضع: مارکسیست-لنینیست (ارگان جمعیت م.د.ک.؟).
توضیح: از این مجله کلاً ۶ شماره انتشار یافت که آخرین آن در آذر ۱۳۲۵ بود.

۸۹- انتقام *

صاحب امتیاز: احمد مقبل.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: هفتگی.

۹۰- اندرز

صاحب امتیاز: علی صفوی.
اولین شماره: ۱۰ تیر ۱۳۲۵.
توضیح: در ۲۶ تیر ۱۳۲۵ يك شماره مخصوص خود را بجای روزنامه آئین منتشر ساخت و یکبار هم در مرداد ۱۳۲۵ توقیف شد.

۹۱- اندیشه ما *

اولین-شماره: دی ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: ماهانه.
موضع: ارگان سازمان جوانان زرتشتی.
توضیح: این مجله فقط یکسال، یعنی تا بهمن ۱۳۲۵ انتشار یافت.

۹۲- انسان آزاد

صاحب امتیاز: سیدابراهیم بنی صدر.
سردبیر: جواد سعیدی فیروزآبادی.
اولین شماره: ۷ بهمن ۱۳۲۴.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: ابتدا مخالف دولت مرکزی بود، ولی بعداً روش متعادلی پیدا کرد.
توضیح: در ماه اردیبهشت ۱۳۲۵ به مدت سه ماه توقیف شد. ولی در ضمن دوره توقیف ضمیمه‌ای بنام ستارگان منتشر نمود که توسط اصغر قالی‌باف و باقر صمیمی بصورت یک مجله سینمایی اداره می‌شد.

این روزنامه به گروه روزنامه‌های خاورزمین، مردان روز، صبا، و دادار وابسته بود که امتیاز روزنامه دادار نیز به جواد سعیدی فیروزآبادی تعلق داشت.

۹۳- انسانیت

صاحب امتیاز: محمدعلی فخرانی.
سردبیر: محمدعلی سخی.
اولین شماره: ۱۰ اسفند ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: کمی راست‌گرا.
توضیح: در ماه اردیبهشت ۱۳۲۶ به مدت یک ماه توقیف شد.

۹۴- انقلاب شرق

صاحب امتیاز: دکتر ابوالقاسم احمدی.
اولین شماره: ۲۱ تیر ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: ناشر افکار کارمندان دولت و اتحادیه کارمندان جزء.

۹۵- ایده *

سردبیر: محمود نوتاش.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: نامرتب.
توضیح: این نشریه فاقد امتیاز بود و بعنوان ضمیمه روزنامه ستاره غرب انتشار می یافت.

۹۶- ایران

صاحب امتیاز: زین العابدین رهنما.
سردبیر: علی اصغر فراسیون.
اولین شماره: ۲۸ آذر ۱۳۲۰ (دوره جدید).
ترتیب انتشار: روزانه.
موضوع: روزنامه خبری طرفدار حکومت.
توضیح: این روزنامه قدیمی ترین روزنامه ایران محسوب می شود که از سال ۱۲۹۵ منتشر می شده است.

در طول سالهای ۱۳۱۴ تا ۱۳۲۰ که زین العابدین رهنما در خارج از کشور بسر می برد، اداره روزنامه ایران بعهدۀ مجید موقر [صاحب امتیاز مجله مهر] قرار داشت، ولی پس از بازگشت رهنما خود او روزنامه ایران را با فرم جدید از ۲۸ آذر ۱۳۲۰ انتشار داد و مجید موقر نیز نام مجله خویش را از «مهر» به مهر ایران تبدیل نمود و آنرا بصورت روزنامه درآورد.
روزنامه «ایران» در مهر ۱۳۲۱ برای يك روز توقیف شد که دلیل آن درج مطلبی خلاف میل شاه بود. ولی این روزنامه رویهمرفته جنبۀ انتقادی بخود نمی گرفت و پیوسته حالت بی طرفی اختیار می کرد.

در سال ۱۳۲۴ بخاطر انتصاب زین العابدین رهنما به سمت سفیر ایران در فرانسه، اداره امور روزنامه ایران به پسر او حمید رهنما محول گردید که او یکی از مؤسسين انجمن مطبوعات ایران در خرداد ۱۳۲۵ بود.

۹۷- ایران آینده *

صاحب امتیاز: م. مهتدی بیرجندی.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: نامرتب هفتگی.

۹۸- ایران امروز

صاحب امتیاز: محمد حجازی.

سردبیر: ناظرزاده کرمانی.

اولین شماره: ۲۴ اسفند ۱۳۱۷.

ترتیب انتشار: ماهانه نامنظم.

موضع: مجله تبلیغاتی حکومت رضاشاه بود که توسط اداره کل تبلیغات و با چاپ و کاغذ بسیار نفیس انتشار می یافت.

توضیح: بطور کلی از این مجله بیش از ۳۲ شماره منتشر نشد که ۸ شماره مربوط به سال اول و دو دوره ۱۲ شماره ای مربوط به سالهای دوم و سوم بود. از ابتدای سال ۱۳۲۱ نیز انتشار آن بکلی متوقف گردید. بعداً در سال ۱۳۲۸ نشریه دیگری به همین نام انتشار یافت که بصورت هفتگی و بعنوان ارگان حزب «ایران امروز» با امتیاز «وجیه الله کامکار» منتشر می شد.

۹۹- ایران باستان

صاحب امتیاز: عبدالرحمن سیف آزاد.

اولین شماره: ۲۶ تیر ۱۳۲۶ [این روزنامه قبلاً از اول بهمن ۱۳۱۱ تا آخر سال ۱۳۱۶ منتشر می گردید].

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: این روزنامه از طرفداران پروپاقرص هیتلر و آلمان نازی بود که در ایام قبل از جنگ همیشه تر برتری نژادآرایی را تبلیغ می کرد. ولی در دوره جدید خود [از ۲۶ تیر ۱۳۲۶] که پس از شکست هیتلر انتشار می یافت، چون اینگونه مطالب دیگر خریداری نداشت لذا بیش از چند شماره از روزنامه ایران باستان نتوانست انتشار یابد.

۱۰۰- ایران بزرگ

صاحب امتیاز: اسدالله اکرامی.

سردبیر: ف. مرتضوی.

اولین شماره: اردیبهشت ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ابتدا ارگان جناح چپ «جبهه ملیون» بود [از اردیبهشت ۱۳۲۵] و سپس تبدیل به يك نشریه دست راستی شد [از دی ۱۳۲۵].

توضیح: دو شهریور ۱۳۲۴ بجای روزنامه رستاخیز ایران منتشر گردید و به مدت دو ماه توقیف شد. از آبان ۱۳۲۴ انتشار خود را از سر گرفت.

۱۰۱- ایران جاویدان، سالنامه *

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: سالانه.

توضیح: این سالنامه بوسیلهٔ موسسهٔ مطبوعاتی جاویدان منتشر می‌شد.

۱۰۲- ایران جوان

صاحب امتیاز: عبدالحمید اعظمی زنگنه.

سردبیر: لطفعلی صورتگر.

اولین شماره: ۱۵ تیر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: روزانه

۱۰۳- ایران خروش *

صاحب امتیاز: دکتر حمید محمودزاده.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: هفتگی.

۱۰۴- ایران زمین

صاحب امتیاز: معظم السلطنه دولت.

اولین شماره: اردیبهشت ۱۳۲۲ [این روزنامه قبلاً در سال ۱۳۰۶ بوسیله میرزاموسی خان دولت

انتشار می‌یافت].

ترتیب انتشار: روزانه.

توضیح: این روزنامه هیچگاه مستقلاً منتشر نشد و آغاز دورهٔ جدید آن بجای روزنامه آزادگان بود.

۱۰۵- ایران فیلم *

صاحب امتیاز: دکتر ایران پور.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۳.

موضع: مطالب هنری.

۱۰۶- ایران کنونی

صاحب امتیاز: گریگوریغیکیان.

اولین شماره: ۱۷ فروردین ۱۳۲۱ [این روزنامه قبلاً در سالهای ۱۳۱۳ و ۱۳۱۴ به دوزبان فارسی

و ارمنی منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ابتدا میانه‌رو؛ بعداً دست‌راستی افراطی و عضو جبهه استقلال.

توضیح: در فروردین ۱۳۲۲ به مدت یک ماه توقیف شد و باردیگر در فروردین ۱۳۲۵ نیز پس از بازداشت سیدضیاء (که این روزنامه از طرفدارانش بود) توقیف گردید، که از آن پس دیگر^۳ انتشار نیافت.

۱۰۷- ایران کوده

صاحب امتیاز: محمد مقدم.

اولین شماره: مرداد ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: سالی دو شماره.

موضع: مجله ادبی، زبان‌شناسی و تاریخ.

توضیح: از این مجله کلاً ۱۱ شماره انتشار یافت که آخرین آن در سال ۱۳۲۸ بود.

۱۰۸- ایران ما

صاحب امتیاز: جهانگیر تفضلی.

سردبیر: محمود تفضلی؛ اسماعیل پوروالی؛ خسرو اقبال؛ محمود هرمز؛ دکتر دهنائی.

اولین شماره: ۲۳ خرداد ۱۳۲۲ [بعنوان جانشین روزنامه نبرد].

موضع: چپ روی و مخالفت با دولت.

توضیح: در فروردین ماه ۱۳۲۴ دوبار با نام نبرد و در خرداد همان سال بار دیگر با نام نبرد و شهباز منتشر گردید.

در فاصله مرداد تا آذر ۱۳۲۴ نیز به ترتیب با نامهای شهباز، علی بابا، تهرانمصور، یغما [به مدت دو هفته از ۱۵ شهریور] دنیای امروز [به مدت یک هفته در مهرماه] و رگبار انتشار یافت. در آذرماه ۱۳۲۴ از توقیف درآمد و پس از انتشار چند شماره بازهم توقیف گردید و این بار تا بهمن همان سال به ترتیب با نامهای نبرد، یغما [فقط یک شماره]، ارس، علی بابا و شهباز منتشر شد.

پس از رفع توقیف در بهمن ۱۳۲۴، این روزنامه خود را کمی به حزب «آزادی» قوام السلطنه متمایل نمود و آنگاه به سوی حزب توده کشیده شد و بالاخره نیز در مرداد ۱۳۲۵ در ائتلاف حزب توده و حزب ایران شرکت کرد.

در ماه آذر ۱۳۲۵ «ایران ما» باردیگر توقیف شد که این توقیف تا اردیبهشت ۱۳۲۶ بطول انجامید. و در عرض این مدت با نامهای مزدا و ارس انتشار یافت. در ماه دی ۱۳۲۶ نیز بکلی از وابستگی با حزب توده کنار رفت.

روزنامه «ایران ما» که از نظر استفاده از نامهای عاریتی، در ردیف سوم، پس از دوروزنامه حزب توده موسوم به رهبر و ظفر قرار داشت، در سومین سالروز انتشارش دست به ابتکار جالبی زد که تا مدت‌ها زبانزد همه بود. باین صورت که: نمونه‌هایی از روزنامه‌های ایران ما را که با حدود ۱۰ نوع نام عاریتی در موقع توقیف انتشار یافته بود، در باشگاه مطبوعات پایتخت به معرض نمایش همگان گذاشت.

۱۰۹- ایران مبارز *

صاحب امتیاز: م. امین شهیدی.

اولین شماره: خرداد ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: مشهد.

موضوع: مسائل اجتماعی.

توضیح: این روزنامه عضو جبهه مطبوعات ملی ایران بود

۱۱۰- ایران نو

صاحب امتیاز: جعفر جهان.

هیأت تحریریه: نصیرزندی، محمد دری، خسرو مستوفی، علی اکبر اخلاقی، و بعداً مجید مازندرانی حائری.

اولین شماره: ۶ اسفند ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: سه شماره در هفته.

موضوع: ارگان حزب اراده ملی.

توضیح: جعفر جهان که عضو حزب عدالت بود در فروردین ۱۳۲۴ به حزب اراده ملی سیدضیاء پیوست و روزنامه او نیز بعنوان یکی از ارگانهای رسمی حزب درآمد.

این روزنامه در فروردین ۱۳۲۵ مدتی بجای روزنامه صدای وطن انتشار یافت که پس از چندی توقیف گردید و تا دی ۱۳۲۵ نیز هیچ شماره‌ای از آن منتشر نشد.

۱۱۱- ایران و امریکا

صاحب امتیاز: دکتر علی فرهنگندی

سردبیر: علی وحید مازندرانی.

اولین شماره: بهمن ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: ارگان انجمن روابط ایران و آمریکا و مبلغ سیاست امریکا.
توضیح: از این مجله که به دوزبان فارسی و انگلیسی منتشر می گردید، کلاً ۳۷ شماره منتشر شده که دارای سه دوره ۱۲ شماره ای [سالهای اول و دوم و سوم] و تنها يك شماره مربوط به سال چهارم است. انتشار این مجله از ابتدای سال ۱۳۲۹ متوقف گردید.

۱۱۲- ایران و المپیک *

صاحب امتیاز: ناصر مفخم.
اولین شماره: در اثنای سال ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.
موضوع: رویدادهای ورزشی.

۱۱۳- ایران ویج *

صاحب امتیاز: مهندس رستم پازوکی.
اولین شماره: ۴ آبان ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: ماهانه.
موضوع: مسائل هنری و اجتماعی.

۱۱۴- ایرانیان *

صاحب امتیاز: دکتر سیدمحمد بهشتی.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.
موضوع: مسائل اجتماعی.

۱۱۵- اسرائیل

صاحب امتیاز: دکتر رحیم کهن.
اولین شماره: ۵ اردیبهشت ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی؛ بعداً دوهفتگی.
موضوع: چپ گرا و مبلغ صهیونیسم در ایران برای ترغیب مهاجرت یهودیان به فلسطین.

۱۱۶- ایمان

صاحب امتیاز: محمد بهبهانی خراسانی.

سردبیر: محمود شهابی.

اولین شماره: بهمن ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: نامنظم.

موضوع: مذهبی.

۱۱۷- اینجا تهران است

اولین شماره: اول اردیبهشت ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: ماهی دو یا سه شماره.

موضوع: معرفی برنامه‌های رادیو تهران.

توضیح: این نشریه دنباله «بولتن مخصوص رادیو» بود که از پائیز ۱۳۲۵ بصورت روزانه منتشر می‌شد.

□

□

۱۱۸- باباشمل

صاحب امتیاز: مهندس رضا گنجه‌ای.

اولین شماره: ۲۷ فروردین ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: فکاهی سیاسی.

توضیح: مجله بسیار پرتیراژی بود. و در فاصله ماه مهر ۱۳۲۴ تا مرداد ۱۳۲۶ که صاحب امتیاز آن در اروپا بود منتشر نشد.

۱۱۹- باختر

صاحب امتیاز: نصرالله سیف پور فاطمی.

سردبیر: حسین فاطمی.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۱ [قبلاً این روزنامه از آذر ۱۳۱۲ در اصفهان به سردبیری امیرقلی امینی منتشر می‌شده].

ترتیب انتشار: عصرانه.

محل انتشار: در دوره جدید با وجودیکه محل انتشار روزنامه در تهران بود، ولی چند شماره‌ای بهمین نام نیز در اصفهان منتشر نمود.

موضوع: ابتدا عضو جبهه آزادی و طرفدار قوام السلطنه بعداً عضو جبهه استقلال [۱۳۲۳] و سپس

ارگان حزب اراده ملی و طرفدار سیدضیاء [۱۳۲۴].
توضیح: جزو سه روزنامه‌ای بود که از قوام السلطنه در آشوب ۱۷ آذر ۱۳۲۱ طرفداری نمودند. [دو
روزنامه دیگر عبارت بودند از: داد و ستاره].
روزنامه «باختر» در سال ۱۳۲۲ دوبار توقیف شد. و در جریان انتشارش اغلب توسط رؤسای
ایلمهای بختیاری و قشقائی و کارخانه‌داران اصفهان تقویت می‌گردید.
در سال ۱۳۲۵ با مسافرت صاحب امتیاز روزنامه به اروپا، انتشار آن متوقف شد و تنها چند
شماره‌ای از آن بجای روزنامه آزاد انتشار یافت.

۱۲۰- باختر هفتگی *

صاحب امتیاز: نصرالله سیف‌پورفاطمی.
سردبیر: حسین فاطمی.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۱.
ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.
موضع: شبیه روزنامه باختر
توضیح: بعنوان ضمیمه هفتگی روزنامه «باختر» منتشر می‌شده.

۱۲۱- باختر ما *

صاحب امتیاز: سیدابوالقاسم سرمد.
اولین شماره: ۱۲ آبان ۱۳۲۰.
ترتیب انتشار: هفتگی.

۱۲۲- باز پرس

صاحب امتیاز: مهندس عبدالله والا.
سردبیر: عیسی بهزادی.
اولین شماره: ۱۷ شهریور ۱۳۲۵ به جای مجله «تهرانمصور»
توضیح: در ماه آذر ۱۳۲۵ نیز چند شماره‌ای از آن بجای روزنامه‌های آتش و اقدام انتشار یافت.
ولی این روزنامه هیچگاه مستقلاً منتشر نشد.

۱۲۳- بازی کودکان

صاحب امتیاز: ابراهیم بنی‌احمد.
اولین شماره: فروردین ۱۳۲۴.

موضع: مجله مخصوص کودکان.

۱۲۴- باستان

صاحب امتیاز: دکتر نصرت الله باستان.

اولین شماره: ۱۷ اسفند ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: ماهانه و هفتگی.

موضع: جنبه ارگان غیررسمی «حزب ایران» را داشت.

توضیح: از اسفند ۱۳۲۵ به مدت دوماه و نیم بجای روزنامه جبهه انتشار یافت.

۱۲۵- بانك ملی، نامه

[نامه بانك ملی]

سردبیر: ابوالضیاء.

اولین شماره: دی ۱۳۱۳.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: بولتن بانك ملی ایران بود که به سه زبان فارسی، انگلیسی و فرانسوی انتشار می یافت.

۱۲۶- بانو

صاحب امتیاز: دکتر فخرانی.

سردبیر: خانم نیرسعیدی با همکاری فریدریک تالبرگ.

اولین شماره: سال ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: کمی چپ گرا؛ مجله مخصوص بانوان.

۱۲۷- بدرمنیر

صاحب امتیاز: سیدجلال الدین بدری.

اولین شماره: فروردین ۱۲۹۸.

محل انتشار: بندرانزلی و سپس رشت [از ۱۳۰۳].

توضیح: جزوقدیمی ترین نشریات ایران محسوب می شد که با ظاهری کهنه و رنگ ورورفته منتشر

می شد. انتشار این روزنامه تا حدود سال ۱۳۲۸ (یعنی به مدت سی و چهارسال) ادامه داشته است.

۱۲۸- بدیع

صاحب امتیاز: دکتر هاشم بدیع زاده.

هیأت تحریریه: علی اکبر صفی پور، دکتر بسیطی، جواد فاضل، فرج الله شاهین.
اولین شماره: اسفند ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: ابتدا هفتگی و از سال ۱۳۲۵ بصورت دوهفتگی.
موضوع: مطالب اجتماعی، سیاسی، بهداشتی.
توضیح: قطع این مجله در طول انتشارش سه مرتبه تغییر کرد.

۱۲۹- برق

صاحب امتیاز: غلامحسین مصاحب.
اولین شماره: ۵ خرداد ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: سه شماره در هفته.
توضیح: پس از انتشار چند شماره در همان ماه خرداد ۱۳۲۲ به مدت سه ماه توقیف شد. در خرداد ۱۳۲۵ بجای روزنامه آزاد انتشار یافت ولی پس از چند روزی باز هم توقیف گردید.

۱۳۰- بسیج *

صاحب امتیاز: سیدصدرالدین دستغیب.
اولین شماره: اول آذر ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: هفتگی.

۱۳۱- بشر

صاحب امتیاز: دکتر کیانوری.
اولین شماره: مهر ۱۳۲۳ [بجای روزنامه ظفر].
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضوع: ارگان سازمان جوانان حزب توده.
توضیح: این روزنامه بصورت غیر منظم در چندین نوبت، یعنی در ماههای مهر و آبان ۱۳۲۳ و آنگاه در ماههای خرداد و مرداد و آذر ۱۳۲۴ بجای ظفر انتشار یافت، تا آنکه از فروردین ۱۳۲۵ توانست بصورت مستقل منتشر شود. در ماه آذر ۱۳۲۵ نیز فقط یکبار بجای روزنامه رهبر انتشار یافت.

۱۳۲- بقای ایران *

صاحب امتیاز: جواد تارا.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: دوهفتگی.

توضیح: از این روزنامه فقط چند شماره انتشار یافت.

۱۳۳- بنفشه

صاحب امتیاز: احمد مدنور.
سردبیران: منصور گیلان‌شاه و اصغر رضوی.
اولین شماره: ۴ اسفند ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.

۱۳۴- بنیاد

صاحب امتیاز: غلامحسین مروستی.
سردبیر: حمید مروستی.
اولین شماره: ۱۰ آذر ۱۳۲۳.
موضع: طرفدار دولت و عضو جبهه استقلال.
توضیح: این روزنامه یک‌هفته پس از انتشار توقیف شد. در بهمن ۱۳۲۳ بجای روزنامه هور و در شهریور ۱۳۲۴ به جای صدای ایران منتشر شد.

۱۳۵- بهار

صاحب امتیاز: خسرو اقبال.
سردبیر: محمود تفضلی.
اولین شماره: اول فروردین ۱۳۲۱ [قبلاً از بهمن ۱۲۹۶ توسط آقا شیخ احمد بهار در مشهد منتشر می‌شده].
ترتیب انتشار: روزانه.
محل انتشار: مشهد، و دوره جدید در تهران.
موضع: ارگان حزب پیکار و مخالف سرسخت حزب توده.
توضیح: در سال ۱۳۲۱ دوبار توقیف شد. بعد از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ انتشارش متوقف ماند و خسرو اقبال بجای آن انتشار روزنامه نبرد را آغاز کرد. محمود تفضلی نیز بعداً سردبیری روزنامه ایران ما را به عهده گرفت.

۱۳۶- بهار آذربایجان *

صاحب امتیاز: محمود صالحی.
اولین شماره: سال ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اردبیل.

۱۳۷- بهار ایران

صاحب امتیاز: محمد حسین مجاهدی.

سردبیر: محمد کاظم روشندل.

اولین شماره: از سال ۱۳۰۹.

ترتیب انتشار: دو هفتگی.

محل انتشار: شیراز.

۱۳۸- بهارنو

صاحب امتیاز: غلامرضا هروی.

سردبیر: اسداللهی، سید علیرضا شهرستانی [از مرداد ۱۳۲۶].

اولین شماره: ۲۱ خرداد ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: نامنظم.

موضوع: ارگان کارمندان دولت [از مرداد ۱۳۲۶].

۱۳۹- بهترین خواندنیها

صاحب امتیاز: صدیق بهرام نراقی.

اولین شماره: شهریور ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: دو هفتگی.

محل انتشار: همدان.

موضوع: مطالب این مجله چکیده بقیه جراید بود.

۱۴۰- بهداشت، مجله [مجله بهداشت]

سردبیر: دکتر محمد حسین حافظی.

اولین شماره: اردیبهشت ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: نشریه وزارت بهداری.

۱۴۱- بهرام

صاحب امتیاز: عبدالرحمن فرامرزی.

سردبیر: پرویز خطیبی، احمد آرامش.

اولین شماره: بهمن ۱۳۲۱ [بجای روزنامه کیهان].

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ابتدا ارگان حزب عدالت [بهمن ۱۳۲۲] بعداً متعایل به چپ و عضو جبهه آزادی [مهر ۱۳۲۳] پس از چندی ارگان حزب دموکرات ایران [آبان ۱۳۲۵].

توضیح: پس از رفع توقیف از روزنامه کیهان اولین شماره مستقل این روزنامه در فروردین ۱۳۲۲ انتشار یافت که پس از ۵ روز توقیف شد. در بهمن ۱۳۲۲ بصورت ارگان حزب عدالت درآمد و در ۸ خرداد ۱۳۲۳ به دلیل آنکه روزنامه ندای عدالت این وظیفه را بعهده گرفت، انتشار بهرام متوقف شد.

این روزنامه بار دیگر در مهر ماه ۱۳۲۳ شروع به انتشار کرد و این بار به سوی چپ گرایش یافت و به جبهه آزادی پیوست. در ماه آذر ۱۳۲۳ نیز به مدت سه هفته توقیف شد.

در دی ماه ۱۳۲۴ بجای روزنامه توده ای ظفر منتشر گردید و آنگاه در آبان ۱۳۲۵ بصورت ارگان روزانه «حزب دموکرات ایران» درآمد و مستقیماً زیر نظر «قوام السلطنه» رهبر حزب دموکرات ایران قرار گرفت. ولی هنوز دوهفته از این جریان نگذشته بود که بدلیل حمله به فرقه دموکرات آذربایجان با دستور مستقیم «قوام السلطنه» توقیف شد (۱) و به مدت ۱۰ روز در توقیف ماند.

در دی ماه ۱۳۲۵ روزنامه دیپلمات عنوان ارگان حزب دموکرات ایران را یافت و «بهرام» تبدیل به ارگان سازمان جوانان حزب دموکرات ایران گردید. ولی پس از چند هفته انتشارش بکلی موقوف شد و در اذهان اینطور شایع بود که دلیل توقف انتشار آن بروز اختلاف مابین گردانندگان روزنامه و حزب دموکرات ایران است.

۱۴۲- بهمن

صاحب امتیاز: حسین علی بهرامی.

سردبیر: امیرناصر خدایار، و بعداً: ابراهیم ابری، منوچهر شهریاری، مهدی طبیبی. و پس از چندی: غیاث الدین جزایری [از تیر ۱۳۲۶].

اولین شماره: ۱۰ دی ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: ابتدا روزانه و بعد هفتگی [از اردیبهشت ۱۳۲۶].

موضع: ارگان حزب استقلال [از تیر ۱۳۲۶].

توضیح: انتشار این روزنامه پس از چند شماره موقوف شد، ولی بار دیگر از فروردین ۱۳۲۴ انتشار یافت؛ که این مرتبه نیز پس از چند شماره تعطیل گردید، و آنگاه برای بار سوم از اسفند ۱۳۲۴ انتشارش از سر گرفته شد. در شهریور ۱۳۲۵ نیز شماره مخصوصی بعنوان بیانیه حزب «اعتدال»

منتشر کرد.

در ۳۰ خرداد ۱۳۲۶ هیأت تحریریه آن روزنامه راستگورا انتشار دادند. و خود روزنامه بهمن پس از یک هفته تعطیل باردیگر با سردبیری غیاث الدین جزایری و بعنوان ارگان حزب استقلال انتشارش را ادامه داد.

۱۴۳- بیداری

صاحب امتیاز: سیدمحمد رضا هاشمی.

اولین شماره: سال ۱۳۰۲ [توسط سیدمحمد هاشمی].

ترتیب انتشار: نامنظم.

محل انتشار: کرمان.

موضع: چپ گرا.

۱۴۴- بیداری ما

صاحب امتیاز: زهرا اسکندری بیات.

اولین شماره: اردیبهشت ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: ارگان سازمان زنان حزب توده و عضو جبهه آزادی.

توضیح: بعد از دی ماه ۱۳۲۳ دیگر بطور مستقل انتشار نیافت. و از آن پس یکبار در دی ۱۳۲۴

بجای روزنامه آرمان ملی و یکبار هم در آذر ۱۳۲۵ بجای روزنامه رهبر منتشر شد.

۱۴۵- بیستون

صاحب امتیاز: مهدی فرحپور.

سردبیر: سعادت.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۲.

محل انتشار: کرمانشاه.

موضع: ارگان حزب توده در کرمانشاه.

توضیح: این روزنامه قبلاً در سال ۱۲۹۸ بمدریت «صدیق دفتر» انتشار می یافت. و پس از مدتی

تعطیل باردیگر در سال ۱۳۰۴ شروع به انتشار کرد.

۱۴۶- بین المللی *

صاحب امتیاز: محمدرضا زمانی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: ادبی، اجتماعی.

□

□

۱۴۷- پارس

صاحب امتیاز: فضل الله شرقی [بنان].

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: سه شماره در هفته.

محل انتشار: شیراز.

موضوع: دست راستی و مخالف حزب توده.

توضیح: روزنامه پارس قبلاً در فاصله سالهای ۱۲۹۸ تا ۱۳۰۰ با نام فارس در شیراز منتشر می شد

که اداره آن را «فضل الله خان بنان» و «میرزا آقا فرصت الدوله شیرازی» بهعهده داشتند.

۱۴۸- پارس، سالنامه [سالنامه پارس] *

صاحب امتیاز: محمدعلی امیرجاهد.

اولین شماره: سال ۱۳۰۴.

ترتیب انتشار: سالانه.

موضوع: راهنمای تشکیلات دولتی با مطالبی درباره حوادث سال و مسائل اجتماعی.

توضیح: این سالنامه با قطع جیبی هر سال تا ۱۳۳۲ انتشار می یافت.

۱۴۹- پارس قدیم

صاحب امتیاز: محمد حسین مجاهد.

اولین شماره: سال ۱۳۲۱ [قبلاً از سال ۱۳۱۲ در شیراز منتشر می شد].

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: شیراز.

توضیح: امتیاز این روزنامه بعد از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ دیگر تجدید نشد. محمد

حسین مجاهد امتیاز روزنامه بهار ایران را نیز داشت.

۱۵۰- بازارگاد: *

صاحب امتیاز: بهاء الدین بازارگاد

اولین شماره: از سال ۱۳۰۵ منتشر می شده.
 ترتیب انتشار: ماهانه؛ بعداً دو هفتگی [از سال ۱۳۳۰ به بعد].
 موضع: ادبی-اجتماعی.
 توضیح: بعداً در سال ۱۳۳۱ نشریه دیگری بهمین نام با امتیاز «عبدالحسین زالپور» بصورت هفتگی انتشار یافت.

۱۵۱- پایمردی

صاحب امتیاز: محمد وکیل.
 اولین شماره: ۲۸ شهریور ۱۳۲۵.
 ترتیب انتشار: هفتگی.

۱۵۲- پرچم

صاحب امتیاز: سیداحمد کسروی.
 اولین شماره: ۵ بهمن ۱۳۲۰.
 ترتیب انتشار: روزانه، دو هفتگی [از اول فروردین ۱۳۲۲]؛ هفتگی [از اول اسفند ۱۳۲۲].
 موضع: ارگان حزب آزادگان [با همادآزادگان] و مبلغ عقاید کسروی.
 توضیح: این روزنامه در تیر ۱۳۲۱ بمدت سه روز توقیف شد. پس از واقعه ۱۷ آذر ۱۳۲۱ [توقیف عمومی جرایم] با اینکه امتیازش تجدید گردید ولی تا فروردین ۱۳۲۲ انتشار نیافت، تا اینکه از این ماه بصورت مجله دو هفتگی درآمد و پس از نشر ۱۲ شماره دچار توقیف گردید. در اسفند ۱۳۲۲ انتشار پرچم بصورت مجله هفتگی از سر گرفته شد، ولی هفت شماره بیشتر ادامه نیافت تا آنکه باردیگر به محاق توقیف افتاد و پس از آن دیگر انتشار نیافت. احمد کسروی امتیاز مجله پیمان را نیز داشت.

۱۵۳- پرچم اسلام

صاحب امتیاز: دکتر سیدعبدالکریم فقیهی شیرازی.
 اولین شماره: اول فروردین ۱۳۲۵.
 ترتیب انتشار: هفتگی.
 موضع: مذهبی.
 توضیح: این روزنامه از جانب مجامع مذهبی اغلب متهم می شد که به حزب توده تمایل دارد

۱۵۴- پرخاش

صاحب امتیاز: دکتر حسن انواری.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اصفهان، تهران.

توضیح: این روزنامه یکبار در خرداد ۱۳۲۶ توقیف شد. با روزنامه خرد نیز وابسته بود.

۱۵۵- پرورش

صاحب امتیاز: میراحمد مدنی.

سردبیر: حسین اقبال؛ حسین رازانی.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۱ [قبلاً در آذر ۱۳۰۲ در رشت منتشر می گردید].

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: دوره قدیم در رشت، و دوره جدید در تهران.

موضع: ارگان حزب «میهن پرستان» و عضو جبهه آزادی. بعداً ارگان حزب «جنگل» [از مهر ۱۳۲۵].

توضیح: چهاربار توقیف شد. تیر ۱۳۲۲، اردیبهشت ۱۳۲۳، مهر ۱۳۲۳ و شهریور ۱۳۲۴. در اسفند ۱۳۲۳ بجای روزنامه داریا و در مرداد ۱۳۲۴ فقط برای یکروز بجای روزنامه داد انتشار یافت. در شهریور ۱۳۲۴ که خودش توقیف شده بود، بجایش روزنامه نوروز ایران منتشر گردید. در تیر ۱۳۲۵ بجای روزنامه افق انتشار یافت و چند هفته بعد توقیف شد. در مهر ۱۳۲۵ نیز بصورت ارگان حزب «جنگل» درآمد که روزنامه البرز و فروغ هم ارگانهای این حزب شمرده می شدند.

۱۵۶- پند

صاحب امتیاز: دکتر حسن مشرف نفیسی.

اولین شماره: ۲۲ مرداد ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ارگان حزب کار.

۱۵۷- بولاد

صاحب امتیاز: محمدجواد تربتی.

سردبیر: ن. پسیان؛ خواجه نصیری.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی و بعداً نامرتب [در فاصله سالهای ۱۳۲۵ و ۱۳۲۶].

موضع: عضو جبهه آزادی.

توضیح: دردی ۱۳۲۳ توقیف شد و در مرداد ۱۳۲۵ نیز فقط برای يك شماره بجای روزنامه شهپاز انتشار یافت.

۱۵۸- پیام، نامه [نامه پیام]

صاحب امتیاز: سید محمد پیامی.

اولین شماره: ۲۷ فروردین ۱۳۲۱ [قبلاً از سال ۱۳۱۳ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی نامرتب.

موضع: ناشر افکار سازمان نامه نگاران.

توضیح: بعد از واقعه توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ دیگر انتشار نیافت.

۱۵۹- پیام جوانان *

صاحب امتیاز: ؟

اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ارگان سازمان جوانان حزب «دموکرات ایران».

توضیح: پس از تعطیل «حزب دموکرات» چاپ این نشریه هم قطع شد.

۱۶۰- پیام کاوه *

صاحب امتیاز: ؟

اولین شماره: در سال ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی نامرتب.

موضع: این نشریه توسط گروه نویسندگان کاوه انتشار می یافت و خود را ناشر افکار محصلین می دانست.

۱۶۱- پیام مردم *

صاحب امتیاز: حسین قارداش.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی نامرتب.

محل انتشار: شیراز.

۱۶۲- پیام نو

سردبیر: سعید نفیسی، و بعداً بزرگ علوی.

اولین شماره: مرداد ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: مجله انجمن فرهنگی ایران و شوروی.

توضیح: این مجله تا اسفند سال ۱۳۲۳ انتشار یافت و آنگاه پس از يك وقفه چهارساله باردیگر از سال ۱۳۳۷ با نام پیام نوین منتشر گردید.

۱۶۳- پیام نوین *

صاحب امتیاز: مهدی بیانی.

اولین شماره: آبان ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: ادبی.

۱۶۴- پیروزی

صاحب امتیاز: محمد مرتضوی.

اولین شماره: ۸ اردیبهشت ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: وابسته به حزب «آزادی» قوام السلطنه.

توضیح: در تیر ۱۳۲۶ توقیف شد.

۱۶۵- پیروزی راه *

صاحب امتیاز: مهندس جوادفرخو.

اولین شماره: ۲۸ مرداد ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

۱۶۶- پیغام

صاحب امتیاز: محمدعلی عظیمی.

سردبیر: عبدالرسول عظیمی.

اولین شماره: بهمن ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفته ای دوشماره.

محل انتشار: شیراز.

موضوع: وابسته به حزب توده.

۱۶۷- پیکار روز

صاحب امتیاز: احمد نامدار.

سردبیر: مصطفی علی آبادی با همکاری فنی فردریک تالبرگ.

اولین شماره: اول اردیبهشت ۱۳۲۵

ترتیب انتشار: هفتگی و بعداً روزانه [از فروردین ۱۳۲۶].

موضع: دست راستی.

توضیح: در ماه اردیبهشت ۱۳۲۵ بخاطر چاپ يك کاریکاتور ضد شوروی توقیف شد و با نامه‌های راستگوار گبار انتشار یافت. از ماه تیر ۱۳۲۵ انتشار این روزنامه متوقف ماند، چون احمد نامدار توسط قوام السلطنه بسمت دبیرکل «انجمن مطبوعات ایران» برگزیده شد و در ضمن موظف به گرداندن دو روزنامه ارگان حزب «دموکرات ایران» بنامهای بهرام و دیلمت نیز گردید. .

پیکار روز از فروردین ۱۳۲۶ به شکل روزنامه باردیگر شروع به انتشار نمود و امتیاز آن بعداً در سال ۱۳۲۷ بدست خانم «انسیه نامدار» افتاد.

۱۶۸- پیک تهران

صاحب امتیاز: سعید احیاء.

اولین شماره: ۱۵ تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامرتب.

موضع: وابسته به حزب «دموکرات ایران».

توضیح: در ماه دی ۱۳۲۵ بمدت یک هفته بجای روزنامه «فردا» انتشار یافت.

۱۶۹- پیمان

صاحب امتیاز: سیداحمد کسروی.

اولین شماره: اول آذر ۱۳۱۲.

ترتیب انتشار: دوهفتگی و بعداً ماهانه [از نیمه دوم سال اول انتشار].

موضع: تبلیغ عقاید کسروی و حاوی تحقیقات تاریخی او.

توضیح: این مجله بعد از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ دیگر انتشار نیافت. احمد کسروی

امتیاز مجله پرچم را نیز داشت.

□

□

۱۷۰- تبریز

صاحب امتیاز: حسین فشنگچی تبریزی.

سردبیر: حسین امید.

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفته‌ای سه شماره و بعداً روزانه [از آذر ۱۳۲۵].

محل انتشار: تبریز.

موضع: طرفدار حکومت مرکزی.

توضیح: این روزنامه که یکی از قدیمی‌ترین روزنامه‌ها بود، قبلاً در فاصله سالهای ۱۲۸۹ تا ۱۲۹۱ به مدیریت اسماعیل یکانی، حسین آقا تبریزی و حسین کمال در تبریز منتشر می‌شده است. سپس مدتی نیز در سال ۱۲۹۷ انتشار یافت و آنگاه باردیگر از اول اسفند ۱۳۱۶ انتشارش را آغاز نمود. در دوره جدید نیز (از سال ۱۳۲۲) تا برقراری حکومت خودمختار فرقه دموکرات آذربایجان [در آذر ۱۳۲۴] انتشار می‌یافت تا آنکه بدست مأمورین این حکومت توقیف شد. و بعداً بلافاصله پس از سقوط حکومت خودمختار آذربایجان [آذر ۱۳۲۵] انتشار آن از سر گرفته شد، که این بار بصورت روزانه بود.

۱۷۱- تجدد ایران

صاحب امتیاز: سید محمد طباطبائی.

اولین شماره: ۷ اردیبهشت ۱۳۰۶.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: مذهبی.

توضیح: در سال ۱۳۲۱ دوبار توقیف شد. و پس از واقعه ۱۷ آذر ۱۳۲۱ دیگر انتشار نیافت. تا آنکه بعداً در سال ۱۳۳۶ انتشارش از سر گرفته شد.

۱۷۲- ترقی

صاحب امتیاز: لطف‌الله ترقی.

سردبیر: ابراهیم مدرسی.

اولین شماره: ۱۵ خرداد ۱۳۲۳ [قبلاً از ۲۲ تیر ۱۳۰۲ و بعد از آن، از ۵ فروردین ۱۳۰۸ برای مدتی منتشر می‌شده].

ترتیب انتشار: هفتگی، بعداً دوهفتگی [از سال ۱۳۲۵] و سپس هفتگی.

موضع: مجله عامه‌پسند.

توضیح: در دی ماه ۱۳۲۳ به مدت سه ماه توقیف شد و با نام آزادی خلق انتشار یافت که آنهم بلافاصله توقیف گردید.

۱۷۳- ترقی ایران *

صاحب امتیاز: سادات فاطمی، ابراهیم مدرسی.
اولین شماره: اول فروردین ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: دوهفتگی.

۱۷۴- تفسیر خبرهای جهان

اولین شماره: سال ۱۳۲۱.
ترتیب انتشار: هفتگی و بعداً دوهفتگی.
موضوع: بولتن خبری سفارت انگلیس در تهران.
توضیح: این بولتن، مجانی با پست توزیع می شد و انتشار آن از مرداد ۱۳۲۶ متوقف گردید.

۱۷۵- تندباد

صاحب امتیاز: محمدحسین خواجه نصیری.
اولین شماره: مهر ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.
محل انتشار: کرمان.
موضوع: دست راستی و مخالف حزب توده.

۱۷۶- توفیق

صاحب امتیاز: محمدعلی توفیق.
سرمدیر: پرویز خطیبی؛ ابوالقاسم حالت؛ حسین فرزام بهبودی.
اولین شماره: سال ۱۳۲۱ [این نشریه از آبان ۱۳۰۱ به مدیریت حسین توفیق منتشر می شده].
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضوع: مجله فکاهی با تمایلات دست چپی، عضو جبهه آزادی.
توضیح: از ۱۳۲۱ تا ۱۳۲۶ این مجله چندبار به ترتیب زیر توقیف شد: در مرداد ۱۳۲۱ به مدت دو هفته؛ در دی ۱۳۲۲ به مدت دوهفته؛ در خرداد ۱۳۲۴ به مدت دوهفته؛ در مهر ۱۳۲۴ به مدت چهار ماه و در بهمن ۱۳۲۵ به مدت دو هفته.

۱۷۷- تهران امروز

صاحب امتیاز: محمد کشوری راد.
اولین شماره: ۲۴ بهمن ۱۳۲۳ [بجای روزنامه میهن].

توضیح: در آذر ۱۳۲۴ بجای داریا منتشر شد. از ابتدای سال ۱۳۲۵ بصورت مستقل انتشار یافت و در خرداد ۱۳۲۵ توقیف گردید. در بهمن ۱۳۲۵ نیز به مدت چند روز بجای آتش منتشر شد.

۱۷۸- تهران مصور

صاحب امتیاز: احمد دهقان

سردبیر: عبدالله والا.

اولین شماره: ۲۷ مرداد ۱۳۲۱ [قبلاً از آذر ۱۳۰۸ تا مدتی انتشار می یافت که مدیریت آنرا «ع. نعمت» بعهدہ داشت].

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ابتدا چپ گرا و عضو جبهه آزادی، بعداً میانه‌رو و سپس راست گرا.

توضیح: شماره دوم این مجله [۳ شهریور ماه ۱۳۲۱] به علت چاپ کاریکاتوری از رضاشاه توقیف شد و مدت دوماه در توقیف ماند. در فروردین ۱۳۲۲ نیز به مدت دوماه توقیف گردید. در دی ۱۳۲۳ بجای روزنامه میهن و در شهریور ۱۳۲۴ بجای روزنامه ایران ما انتشار یافت.

این مجله از حدود شهریور ۱۳۲۴ روش میانه‌روی اختیار کرد و سپس در جریان حکومت خودمختار آذربایجان کاملاً بسمت راست و موضع ضد کمونیستی گرایش یافت. در بهمن ۱۳۲۴ چند شماره مخصوص بجای روزنامه اقدام منتشر کرد. در مرداد و شهریور ۱۳۲۵ توقیف شد و روزنامه بازپرس بجایش منتشر گردید. و در آذر ۱۳۲۵ نیز باردیگر چند شماره مخصوص بجای روزنامه اقدام انتشار داد.

در ابتدای کار مجله تهران مصور، بیشتر مطالب آن زیر نظر عباس مسعودی مدیر روزنامه «اطلاعات» تهیه می شد. عبدالله والا سردبیر مجله امتیاز روزنامه بازپرس را نیز داشت.

۱۷۹- تیر *

صاحب امتیاز: مهندس ع. ناطق.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامرتب.

□

□

۱۸۰- جامعه *

صاحب امتیاز: علی احمدی کاشانی.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

۱۸۱- جبهه

صاحب امتیاز: احمد زیركزاده.

اولین شماره: ۱۰ مهر ۱۳۲۴ [بجای روزنامه شفق].

موضع: دست چپی و مفسر مسائل بین‌المللی.

توضیح: پنج روز پس از انتشار بخاطر ادامه راه روزنامه شفق [که ارگان حزب ایران بود] توقیف گردید. در آبان ۱۳۲۵ نیز باردیگر توقیف شد، که حدود هفت ماه بطول انجامید و در عرض این مدت روزنامه‌های نبرد امروز [به مدت یکماه]، اخبار ایران [به مدت دو ماه و نیم]، باستان [به مدت دو ماه و نیم] بجایش منتشر شدند.

در خرداد ۱۳۲۶ از توقیف درآمد، ولی بعد از دو هفته باردیگر توقیف شد و روزنامه نبرد امروز بجای آن انتشار یافت. احمد زیركزاده ضمناً سردبیری روزنامه مردان کار را نیز بعهده داشت.

۱۸۲- جدال

صاحب امتیاز: محمدتقی انزلیچی.

سردبیران: محمود خلیل مژده‌ی و ابراهیم انزلیچی.

اولین شماره: ۲ اردیبهشت ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامرتب.

موضع: کمی راست‌گرا.

۱۸۳- جلوه

صاحب امتیاز: م.ن. شریعت‌زاده مازندرانی.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: فلسفی، مذهبی، و ارگان فارغ‌التحصیلان دانشکده معقول و منقول (الهیات) دانشگاه تهران.

توضیح: از این مجله رویهم ۲۲ شماره منتشر گردید که آخرین آن در ماه خرداد ۱۳۲۶ بود.

۱۸۴- جمعه

صاحب امتیاز: دانش نوبخت.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۴ [بجای روزنامه آفتاب].

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: طرفدار نازیسم و مبلغ برتری نژاد آریائی.

توضیح: پس از مدتی انتشار آن موقوف شد و تنها در روز دوم فروردین ماه ۱۳۲۶ يك شماره منفرد برای طرفداری از قوام السلطنه انتشار داد. دانش نوبخت امتیاز روزنامه آفتاب را نیز داشت.

۱۸۵- جنبش *

صاحب امتیاز: فرود سالور.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: هفتگی نامرتب.

۱۸۶- جنگ *

صاحب امتیاز: اسدالله میرسپاهی.
سرمدیر: سیدمهدی میراشرفی.
اولین شماره: آذر ۱۳۲۴.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: دست راستی افراطی.
توضیح: این روزنامه در حقیقت فاقد امتیاز بود و بعنوان ضمیمه روزنامه آرزو انتشار می یافت، که تمام مطالبش نیز توسط سیدمهدی میراشرفی صاحب امتیاز روزنامه آتش نوشته می شد.

۱۸۷- جنگ آشفته

صاحب امتیاز: عماد عصار.
اولین شماره: ۹ فروردین ۱۳۲۴ [بعنوان دنباله روزنامه یویو].
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: ابتدا طرفدار حزب «اراده ملی» سیدضیاء، بعداً چپ رو، و آنگاه میانه رو.
توضیح: از تاریخ ۱۷ مرداد ۱۳۲۵ نام آن به آشفته تغییر یافت.

۱۸۸- جوانان

صاحب امتیاز: جعفر جهان.
سرمدیر: محمد مرتضوی.
اولین شماره: ۲۶ مرداد ۱۳۲۱.
ترتیب انتشار: هفتگی و بعداً روزانه [از شهریور، ۱۳۲۲].
موضع: ارگان حزب «جوانان ایران».
توضیح: از ۶ اسفند ۱۳۲۳ تبدیل به روزنامه ایران نو گردید. ضمناً يك نشریه هفتگی نیز بنام جوانان

هفتگی داشت که بنظر می‌رسد بیش از يك شماره از آن منتشر نشده باشد.

۱۸۹- جوانان ایران *

صاحب امتیاز: ؟

اولین شماره: در سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: دوهفتگی.

موضع: این نشریه توسط دانش آموزان دبیرستان دارالفنون انتشار می‌یافت.

۱۹۰- جوانمردان

صاحب امتیاز: میرزکی کمپانی.

سردبیر: جعفر شاهید.

اولین شماره: ۱۳ خرداد ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

۱۹۱ جودت

صاحب امتیاز: غلامحسین حبیب‌اللهی.

سردبیر: حسن جودت.

اولین شماره: سال ۱۳۲۲ [قبلاً در فاصله سالهای ۱۳۰۶ تا ۱۳۱۷ منتشر می‌شده].

ترتیب انتشار: ۲ شماره در هفته.

محل انتشار: اردبیل.

موضع: عضو جبهه آزادی.

۱۹۲- جهان آینده

صاحب امتیاز: حبیب‌الله آموزگار.

اولین شماره: ۱۲ اسفند ۱۳۲۳.

۱۹۳- جهان پاك

صاحب امتیاز: محمدکریم فرهنگ

سردبیر: حسین یزدانیان.

اولین شماره: ۲۲ تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: سه شماره در هفته و بعداً هفتگی [از ۱۵ بهمن ۱۳۲۵].

موضع: کمی چپ گرا، با تمایلات ضد مذهبی و مبلغ عقاید کسروی.
توضیح: در ۲۹ اردیبهشت ۱۳۲۶ توقیف شد و دیگر انتشار نیافت. مدیران این نشریه، مجله ماهانه دیگری با نام ماههای سال [اردیبهشت، خرداد، تیر...] چاپ می کردند که فاقد امتیاز بود و رویهمرفته از آغاز سال ۱۳۲۴ تا نیمه سال ۱۳۲۶ سی شماره از این مجله را انتشار دادند. سالنامه ای نیز بنام پژوهاد توسط گروه پیروان کسروی انتشار می یافت که تنها دو شماره از آن یکی در سال ۱۳۲۴ و دیگری در سال ۱۳۲۵ چاپ شد.
محمد کریم فرهنگ امتیاز نشریه دیگری به نام چند گفتار را نیز داشت.

۱۹۴- جهان پزشکی

صاحب امتیاز: دکتر محمود نجم آبادی.
اولین شماره: ۲۳ بهمن ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: ماهانه.
موضع: امور پزشکی.
توضیح: این مجله پس از دوازده سال انتشار، از اوایل سال ۱۳۳۸ دیگر منتشر نگردید.

۱۹۵- جهان دانش *

صاحب امتیاز: محسن حداد.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۴.
ترتیب انتشار: دو هفته گوی نامنظم.

۱۹۶- جهان فردا

صاحب امتیاز: امین میرهادی.
سردبیر: سیدحسین هاشمی [از خرداد ۱۳۲۶].
اولین شماره: ۲۶ مهر ۱۳۲۳.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: ارگان انجمن تجار خوزستان، با تمایلات دست چپی!
توضیح: در فروردین ۱۳۲۴ يك شماره مخصوصی برای دانش آموزان منتشر ساخت و در آذر ۱۳۲۵ نیز يك شماره مخصوص بعنوان مجله سرباز انتشار داد.
این روزنامه پس از مدتی تعطیل بار دیگر در خرداد ۱۳۲۶ با سردبیری جدید شروع به انتشار کرد و در تیر همان سال يك شماره مخصوص با نام نهضت منتشر نمود.

۱۹۷- جهان کوشش *

صاحب امتیاز: هادی خراسانی.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: هفتگی.

۱۹۸- جهان نما

صاحب امتیاز: محمدحسین جهان نما.
سردبیر: حبیب الله ذوالقدر.
اولین شماره: ۱۶ آذر ۱۳۲۴ [قبلاً در سال ۱۳۰۳ در شیراز منتشر می شده].
ترتیب انتشار: نامنظم. محل انتشار: شیراز.

۱۹۹- جهان نو

صاحب امتیاز: میرحسین حجازی.
سردبیر: علی مقصودی کرمانی، حسین حقیقت.
اولین شماره: خرداد ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: ماهانه.
موضع: ادبی.

□

□

۲۰۰- چند گفتار

صاحب امتیاز: محمدکریم فرهنگ.
اولین شماره: خرداد ۱۳۲۶.
موضع: مبلغ عقاید کسروی.
توضیح: این نشریه بصورت يك سری کتابچه شامل چند مقاله بود که بطور نامنظم و بجای جهان پاك منتشر می شد. محتویات آنرا نوشته های کسروی و هوادارانش تشکیل می داد.

۲۰۱- چنگ *

صاحب امتیاز: روح الله خالقی.
اولین شماره: فروردین ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: فصلنامه.
موضع: مسائل هنری و بخصوص موسیقی.

□

□

۲۰۲- حلاج

صاحب امتیاز: حسن حلاج.

سردبیر: کمال بنی صدر [۱۳۲۴] و محمد نیکپور [۱۳۲۶].

اولین شماره: شهریور ۱۳۲۱ [قبلاً از شهریور ۱۲۹۸ منتشر می شده].

موضع: عضو جبهه آزادی.

توضیح: دردی ۱۳۲۳ بجای روزنامه نجات ایران منتشر شد که بلافاصله توقیف گردید. پس از آن باردیگر در فروردین ۱۳۲۴ و این بار روزنامه شهباز بجایش انتشار یافت. در خرداد همان سال از توقیف درآمد، ولی چند شماره بیشتر منتشر نکرد. در فروردین ۱۳۲۶ انتشار آن از سر گرفته شد و در اردیبهشت همان سال به مدت دو هفته توقیف گردید، که روزنامه ندای آزادی بجایش انتشار یافت.

۲۰۳- حیات اصفهان

صاحب امتیاز: دکتر عبدالحسین محبی.

اولین شماره: پائیز ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اصفهان.

□

□

۲۰۴- خاور

صاحب امتیاز: احمد فرامرزی.

سردبیر: عبدالله فرامرزی.

اولین شماره: ۳۱ فروردین ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: دو یا سه شماره در هفته.

موضع: کمی راست گرا.

۲۰۵- خاورزمین

صاحب امتیاز: غلامحسین طلائی.

سردبیران: حسن دلشاد، میرمحسن موسویان مهدوی.

اولین شماره: ۱۱ اردیبهشت ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: روزانه نامنظم.

موضع: ابتدا چپ‌رو بود و از اردیبهشت ۱۳۲۶ راست‌گرایی اختیار کرد. ولی بشدت با سیاست امریکا سر مخالفت داشت.
توضیح: در ماه‌های مرداد و آذر ۱۳۲۴ توقیف شد، که روزنامه سلحشور در آذر ماه بجایش انتشار یافت. انتشار آن از اردیبهشت ۱۳۲۶ دوباره آغاز گردید.

۲۰۶- خاورنو

صاحب امتیاز: محمود ترابی.
اولین شماره: اسفند ۱۳۲۲.
محل انتشار: تبریز.
موضع: ارگان حزب توده در آذربایجان.
توضیح: این روزنامه پس از تشکیل حکومت خودمختار آذربایجان در آذر ۱۳۲۴ به زبان ترکی شروع به انتشار نمود و پس از سقوط این حکومت بکلی انتشارش موقوف شد.

۲۰۷- خبر

توضیح: برای نشریه‌ای به نام خبر هیچگونه امتیازی صادر نشده بود، ولی از روز ۳ تیر ۱۳۲۶ روزنامه ندای آزادی تحت نام «خبر» چند شماره‌ای منتشر نمود که تا ۱۳ تیر بطول انجامید. پس از آن، روزنامه نسیم شمال از این نام استفاده کرد ولی در تیر روزنامه از وابستگی «خبر» با ندای آزادی اطلاع می‌داد، که این امر فقط در مورد ۲ شماره اجرا شد. و آنگاه باردیگر در روز ۱۵ تیر نام «خبر» مورد استفاده «ندای آزادی» قرار گرفت، که این عمل نیز تنها سه روز اجرا شد. پس از آن هم در روز ۱۸ تیر برای بار دوم روزنامه «نسیم شمال» از این نام استفاده کرد.

۲۰۸- خبردار

صاحب امتیاز: حسین مروج.
اولین شماره: ۳۰ بهمن ۱۳۲۳.
ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.
موضع: سخنگوی کارمندان دولت.
توضیح: در خرداد ۱۳۲۴ به مدت دو هفته توقیف شد.

۲۰۹- خبرهای دانشگاه

اولین شماره: آبان ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: بولتن خبری اداره انتشارات دانشگاه تهران.

۲۱۰- خبرهای روز *

صاحب امتیاز: هاشم شمس داوری.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: روزانه، نامنظم.
محل انتشار: آبادان.

۲۱۱- خجسته

صاحب امتیاز: حسن خجسته.
اولین شماره: شهریور ۱۳۲۱.
ترتیب انتشار: هفتگی.
محل انتشار: شیراز.
توضیح: پس از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ دیگر انتشار نیافت.

۲۱۲- خدنگ

صاحب امتیاز: محمد جمالی آشتیانی.
اولین شماره: ۳۰ مهر ۱۳۲۳.
ترتیب انتشار: هفتگی؛ نامنظم؛ روزانه [از اردیبهشت ۱۳۲۵].
توضیح: در فروردین ۱۳۲۵ يك شماره مجزا بعنوان ارگان «جمعیت تهران جوان» منتشر نمود که هیأت تحریریه آن عبارت بودند از: غلامحسین آهی، عطاءالله امیرجمشیدی، ادیب صدرايي، رشاد ابراهیمی، محمد ماهیار و کاظم افجه‌ای.
يك ماه بعد این نشریه بصورت ارگان حزب «آهن» درآمد که این بار هیأت تحریریه آن شامل: حسین جمالی، محمد ماهیار، ادیب صدرايي و ایرج اخگر بود. ولی انتشار آن دیری نپایید.

۲۱۳- خرد

صاحب امتیاز: حسن کوربکندي (?).
سردبیر: مرتضی بشارت [از اسفند ۱۳۲۴] و حسین عمادزاده، رحیم ماهرالنقش، احمد انواری [از بهمن ۱۳۲۵ در اصفهان].
اولین شماره: سال ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: نامنظم.

محل انتشار: اصفهان؛ تهران؛ اصفهان.
توضیح: این روزنامه ابتدا در اصفهان منتشر گردید، ولی در تاریخ ۱۱ اسفند ۱۳۲۴ به تهران منتقل شد و با سردبیری جدید شروع به انتشار نمود.
در خرداد ۱۳۲۵ توقیف شد و بجای آن روزنامه آفتاب و مهر آفاق [از ۲ مرداد ۱۳۲۵] منتشر شدند. در زمستان ۱۳۲۵ دوباره به اصفهان انتقال یافت، و بصورت نشریه روزانه با سردبیری جدید انتشارش را از سر گرفته شد و در خرداد ۱۳۲۶ توقیف گردید. این روزنامه با نشریه «برخاش» وابستگی داشت.

۲۱۴- خردسالان *

صاحب امتیاز: عباس شاهنده.
اولین شماره: مهر ۱۳۲۱.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: مجله مخصوص دانش آموزان دبستانی.
توضیح: بعنوان ضمیمه روزنامه «فرمان» منتشر می شده.

۲۱۵- خروش

صاحب امتیاز: مهدی محمودزاده.
اولین شماره: اول آذر ۱۳۲۴.
ترتیب انتشار: دوهفتگی.
توضیح: از خرداد ۱۳۲۶ جای خود را به خروش ایران داد.

۲۱۶- خروش ایران

صاحب امتیاز: دکتر حمید محمودزاده.
سردبیران: مهدی محمودزاده، هوشنگ شهابی.
اولین شماره: خرداد ۱۳۲۶ [بجای خروش].
ترتیب انتشار: دوهفتگی.
موضع: ارگان رسمی «جمعیت داروسازان».

۲۱۷- خروش جوانان *

صاحب امتیاز: عزت الله پیرنظر.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: دوهفتگی.
موضوع: مخصوص دانش آموزان مدارس.

۲۱۸- خزر

صاحب امتیاز: دکتر اسماعیل سنگ.
اولین شماره: اردیبهشت ۱۳۲۳.

۲۱۹- خلیج ایران

صاحب امتیاز: یوسف اخوت.
سردبیر: عبدالحسین اخوت.
اولین شماره: از سال ۱۳۰۸.
ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.
محل انتشار: بوشهر.

۲۲۰- خواندنیها

صاحب امتیاز: علی اصغر امیرانی.
اولین شماره: از شهریور ۱۳۱۹.
ترتیب انتشار: ابتدا ماهانه، سپس هفتگی، بعد دو شماره در هفته [از سال ۱۳۲۵].
موضوع: حاوی چکیده و گزیده مطالب مطبوعات.
توضیح: در شهریور ۱۳۲۴ به مدت یکماه توقیف شد. این مجله تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی بطور مستمر انتشار می یافت.

۲۲۱- خواندنیهای مصور *

صاحب امتیاز: سلیمان یونسی.
اولین شماره: ۲۷ تیر ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: دوهفتگی.
موضوع: گزیده مطالب سایر جراید.
توضیح: این مجله بصورت ضمیمه روزنامه «ستاره غرب» انتشار می یافت.

۲۲۲- خواندنیهای نو

صاحب امتیاز: احمد انواری.

اولین شماره: اواسط سال ۱۳۲۵.

محل انتشار: اصفهان.

موضوع: حاوی گزیده مطالب مطبوعات.

۲۲۳- خورشید، سالنامه * [سالنامه خورشید]

صاحب امتیاز: علی نوری زاده.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: سالانه.

موضوع: حاوی مطالب متنوع اجتماعی.

۲۲۴- خورشید ایران

صاحب امتیاز: حسام‌الدین بازارگاد، و بعداً بهاء‌الدین بازارگاد.

سردبیر: ت. بازارگاد و قاسم شریف حسینی.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۱ [قبلاً در فاصله ۲۰ دی ۱۳۰۲ تا ۱۳۱۰ در شیراز منتشر می‌شده].

ترتیب انتشار: هفتگی؛ و بعداً دوبار در هفته.

محل انتشار: دوره قدیم شیراز، دوره جدید تهران.

موضوع: عضو جبهه استقلال و طرفدار سیدضیاء.

توضیح: درمهر ۱۳۲۱ بمدت دو هفته توقیف شد و در سال ۱۳۲۲ نیز مجموعاً سه بار توقیف گردید.

در خرداد ۱۳۲۴ هم بمدت دو هفته توقیف بود که پس از آزادی نیز تا بهمن ۱۳۲۵ منتشر نشد. پس

از انتشار مجدد، دو هفته بعداً باز هم توقیف گردید که تا آزادی مجددش در فروردین ۱۳۲۶،

روزنامه نهضت بجای آن منتشر می‌شد.

۲۲۵- خوسه *

صاحب امتیاز: عزت‌الله همایونفر.

اولین شماره: خرداد ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: ادبی.

توضیح: از این مجله فقط ۴ شماره منتشر شده است.

□

□

۲۲۶- داد

صاحب امتیاز: ابوالحسن عمیدی نوری.

سردبیر: مصطفی الموتی.

اولین شماره: ۲۲ آبان ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: عصرانه.

موضع: ابتدا چپ‌گرای افراطی و سپس راست‌گرای افراطی [از تابستان ۱۳۲۶].

توضیح: در تیرماه سال ۱۳۲۲ بعثت انتقاد از شاه توقیف شد. در سال ۱۳۲۴ نیز مدتی در توقیف بود که در این مدت روزنامه پرورش [فقط یکروز در ماه مرداد] و نوروز ایران [فقط یکروز در ماه آذر] و عالم بجایش منتشر شدند.

این روزنامه که تا پاییز ۱۳۲۵ شدیداً تمایلات دست‌چپی داشت، آهسته‌آهسته تغییر موضع داد و از اوائل تابستان ۱۳۲۶ ابتدا شروع به مخالفت با قوام السلطنه و آنگاه بکلی گرایش دست‌راستی یافت. در زمان مخالفت با قوام چاپخانه این روزنامه مورد حمله اعضای حزب «دموکرات ایران» قرار گرفت و منهدم گردید [خرداد ۱۳۲۶] و خود روزنامه نیز ده روز پس از این واقعه به محاق توقیف افتاد.

۲۲۷- دادار

صاحب امتیاز: سیدجواد سعیدی فیروزآبادی.

سردبیر: مهندس به‌نگار.

اولین شماره: ۱۰ فروردین ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: کمی چپ‌گرا.

توضیح: در ماه اردیبهشت ۱۳۲۶ توقیف و سردبیر آن بازداشت شد، ولی يك ماه بعد آزاد گردید.

۲۲۸- داد گسترانی *

صاحب امتیاز: س.م. سجادی [تمدن الملك].

اولین شماره: در سال ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: سه شماره در هفته.

۲۲۹- داد گستری

سردبیر: کمال بنی‌صدر.

اولین شماره: ۹ فروردین ۱۳۲۶.

موضع: ارگان «گروه کارمندان».
توضیح: این روزنامه دارای امتیاز نبود و کمال بنی صدر آن را با امتیاز روزنامه گیتی انتشار داد.
ولی «خلیل انقلاب آذر» صاحب امتیاز روزنامه «گیتی» [که انتشارش از سال ۱۳۲۴ متوقف شده بود] طی مقاله‌ای در روزنامه کیهان اطلاع داد که استفاده از امتیاز روزنامه «گیتی» برای نشر روزنامه دادگستری غیرقانونی است.
روزنامه «دادگستری» که با روزنامه شیوا همبستگی داشت، بیش از چند شماره انتشار نیافت.

۲۳۰- دارائی

صاحب امتیاز: احمد اخوان.
اولین شماره: ۴ مهر ۱۳۲۵.
موضع: بی طرف.

۲۳۱- داریا

صاحب امتیاز: حسن ارسنجانی.
سردبیر: ابراهیم فخرائی.
اولین شماره: اردیبهشت ۱۳۲۳.
ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: چپ‌گرا؛ طرفدار قوام السلطنه؛ ارگان حزب «آزادی».
توضیح: جزو اولین روزنامه‌هایی بود که در زمان نخست‌وزیری ساعد [سال ۱۳۲۳] به حضور کارشناسان نفتی امریکایی در ایران اعتراض کرد. در طول سال ۱۳۲۳ چندبار توقیف شد که در این مدت روزنامه‌های زیر بجایش انتشار یافتند: روزنامه ندای حقیقت [فقط يك روز در دی ۱۳۲۳]؛ روزنامه آرمان ملی [به مدت دو ماه]؛ روزنامه علی‌بابا [در بهمن ماه] و روزنامه پرورش [چند شماره در ماه اسفند].
داریا در تیر ۱۳۲۴ از توقیف خارج شد و باردیگر در مهر ۱۳۲۴ توقیف گردید که این بار نیز روزنامه‌های زیر بجایش منتشر شدند: روزنامه مظفر [در ماه مهر] و زن‌روز [در ماه آبان].
در ماه آذر ۱۳۲۴ نیز پس از رهایی از توقیف باردیگر توقیف شد و این بار روزنامه‌های اختر و فروغ بجای آن انتشار یافتند. در اردیبهشت ۱۳۲۵ عنوان ارگان حزب «آزادی» قوام السلطنه را یافت. ابراهیم فخرائی سردبیر «داریا» امتیاز روزنامه «فروغ» را نیز داشت.

۲۳۲- داستانهای شیرین *

سردبیر: سید محمود ژندی.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: فکاهی-انتقادی.

توضیح: بعنوان ضمیمه روزنامه شیوه انتشار می یافت.

۲۳۳- دامپزشکی

سردبیر: دکتر محمدحسین میمندی نژاد.

اولین شماره: سال ۱۳۱۶.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: ارگان دانشکده دامپزشکی.

توضیح: سردبیری این مجله در دوران قبل از شهریور ۱۳۲۰ بعهده دکتر عبدالله حامدی قرار داشت.

۲۳۴- دانش

اولین شماره: در سال ۱۳۲۴.

موضوع: ارگان جمعیت فارغ التحصیلان دانشسرایعالی.

۲۳۵- دانش آموزان *

صاحب امتیاز: محمد مرتضوی.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: ارگان سازمان دانش آموزان ایران.

توضیح: این نشریه اغلب بصورت ضمیمه روزنامه های گوناگون انتشار می یافت.

۲۳۶- دانش اصفهان

صاحب امتیاز: محمدعلی دانش خوراسکانی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۴ [قبلاً در سال ۱۳۰۹ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: اصفهان.

موضوع: ارگان «اتحادیه جدید کارگران» شمرده می شد که علیه حزب توده بوجود آمده بود.

توضیح: انتشار این نشریه در سال ۱۳۲۵ متوقف شد.

۲۳۷- دانشکده پزشکی

صاحب امتیاز: دکتر نصرت الله کاسمی.
 سردبیران: دکتر امیراعلم، دکتر مصطفی حبیبی.
 اولین شماره: بهمن ۱۳۲۱.
 ترتیب انتشار: ماهانه.
 موضع: مجله علمی دانشکده پزشکی دانشگاه تهران.

۲۳۸- دانشنامه *

اولین شماره: خرداد ۱۳۲۶.
 ترتیب انتشار: فصلنامه.
 موضع: مبلغ عقاید کسروی.
 توضیح: فقط دو شماره از آن منتشر شد.

۲۳۹- دانشوران، نامه [نامه دانشوران]

اولین شماره: ۱۸ مرداد ۱۳۲۱.
 ترتیب انتشار: هفتگی.
 موضع: ارگان «انجمن دانشوران ایران».
 توضیح: بعد از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ انتشارش متوقف گردید.

۲۴۰- درفش ایران

صاحب امتیاز: امامی اهری.
 اولین شماره: ۱۴ مرداد ۱۳۲۵.
 ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.
 موضع: کمی چپ گرا.

۲۴۱- دژ *

صاحب امتیاز: نوذر آشوری.
 اولین شماره: ۶ خرداد ۱۳۲۲.
 ترتیب انتشار: هفتگی.
 موضع: سیاسی، اجتماعی.

۲۴۲- دست آویز

صاحب امتیاز: علی نقی بهروزی.

اولین شماره: بهار ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

محل انتشار: شیراز.

موضوع: سیاسی، اجتماعی.

۲۴۳- دستور

صاحب امتیاز: حسینقلی مستعان.

سردبیر: تراب سلطانزاده.

اولین شماره: ۶ تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

توضیح: این روزنامه ۱۰ روز پس از انتشار توقیف شد. حسینقلی مستعان امتیاز روزنامه‌های اخبار و راهنمای زندگی را نیز داشت.

۲۴۴- دعوت

صاحب امتیاز: محسن حداد.

اولین شماره: ۳ بهمن ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: عضو جبهه استقلال و طرفدار دولت.

توضیح: در اسفندماه ۱۳۲۳ بجای روزنامه آزاد انتشار یافت و بلافاصله توقیف شد. در اسفند ۱۳۲۴ يك شماره مخصوص با نام جهان‌دانش انتشار داد که هیأت تحریریه آن ناصرالدین صاحب‌الزمانی و محسن قندی‌دانش آموزان دبیرستان پهلوی بودند. محسن حداد از امتیاز این نشریه برای چاپ مجله هفتگی دیگری به نام امیرکبیر نیز استفاده می‌کرد که ارگان «دانش آموزان دبیرستان دارالفنون» بود.

۲۴۵- دفاع مشترك *

صاحب امتیاز: محمدجواد باقری.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضوع: این نشریه خود را مدافع حقوق ایرانیان محروم می‌دانست.

۲۴۶- دلاور *

صاحب امتیاز: محمد عبدالله گرجی.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: روزانه.
موضع: طرفدار حزب «سوسیالیست»
توضیح: از این نشریه بیش از هفت شماره انتشار نیافت.

۲۴۷- دلیر

صاحب امتیاز: نعمت الله نعیمی اکبر.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.
محل انتشار: رشت.
توضیح: بیش از دو شماره از آن انتشار نیافت.

۲۴۸- دلیر

«دلیر» در يك ورق بزرگ، بدون نام و مشخصات صاحب امتیاز و نویسنده در روز ۱۳ خرداد ماه ۱۳۲۵ انتشار یافت. این روزنامه که فقط يك شماره از آن منتشر شد و بلافاصله هم توقیف گردید منعکس کننده عقاید دست راستی نویسنده و سردبیر آن بود.

۲۴۹- دماوند

صاحب امتیاز: فتح الدین فتاحی.
اولین شماره: ۱۴ تیر ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: هفتگی و گاهی سه شماره در هفته.
موضع: وابسته به حزب توده و عضو جبهه آزادی.
توضیح: در سال ۱۳۲۳ به کرات توقیف شد. در مرداد ۱۳۲۴ چند روزی بجای روزنامه فرمان انتشار یافت. در شهریور ۱۳۲۴ نیز توقیف گردید و بجایش روزنامه کیفر منتشر شد. دردی ۱۳۲۴ پس از رفع توقیف شروع به انتشار نمود و تا آذر ۱۳۲۵ بطور نامنظم انتشار می یافت. این روزنامه ضمیمه ای به نام کارگر نیز منتشر می کرد.

۲۵۰- دموکرات ایران

صاحب امتیاز: دکتر هاشم افراشته.

سردبیر: ابراهیم افتخار.

اولین شماره: ۲ آبان ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضوع: ارگان رسمی حزب «دموکرات ایران» قوام السلطنه.

توضیح: این روزنامه در فروردین ۱۳۲۶ و در زمان نخست‌وزیری قوام السلطنه، به مدت دو هفته بدستور دربار توقیف شد، چون نام قوام السلطنه را قبل از نام شاه چاپ کرده بود. بعد از انحلال حزب «دموکرات» انتشار این روزنامه نیز بکلی متوقف شد ولی بعداً در سال ۱۳۲۷ روزنامه دیگری بهمین نام با صاحب امتیازی «حبیب‌الله آموزگار» شروع به انتشار نمود.

۲۵۱- دنا

صاحب امتیاز: غلامعلی پرویزی.

سردبیر: ایرج زندپور.

اولین شماره: مهر ۱۳۲۵ [بعنوان جانشین روزنامه سروش].

ترتیب انتشار: روزانه.

محل انتشار: شیراز.

موضوع: وابسته به حزب توده.

توضیح: در ماه آبان ۱۳۲۵ توقیف شد. ولی بعداً در سال ۱۳۲۹ چند شماره ای انتشار داد که به نشر اعلامیه‌های حزب توده اختصاص داشت.

۲۵۲- دنیا *

صاحب امتیاز: عبدالکریم طباطبائی.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: طرفدار دولت مرکزی.

۲۵۳- دنیا، سالنامه [سالنامه دنیا] *

صاحب امتیاز: عبدالکریم طباطبائی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: سالانه.

توضیح: این سالنامه بصورت مجموعه‌ای از خاطرات سیاستمداران منتشر می‌شد و کلاً سی شماره از آن انتشار یافت که آخرین شماره آن در سال ۱۳۵۳ بود.

۲۵۴- دنیای اسلام

صاحب امتیاز: سید محمد علی تقوی.

اولین شماره: ۲۰ مهر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: مذهبی و ناشر افکار «اتحادیه مسلمین».

توضیح: در فروردین ۱۳۲۶ به مدت سه هفته توقیف شد.

۲۵۵- دنیای امروزه

صاحب امتیاز: حسین فرشید.

سردبیر: شفازند.

اولین شماره: مهر ۱۳۲۴ [بجای روزنامه ایران ما].

ترتیب انتشار: روزانه: هفتگی.

محل انتشار: با اینکه امتیاز این روزنامه برای اصفهان صادر شده بود، ولی در تهران منتشر می شد.

موضوع: دست چپی.

توضیح: در بدو انتشار مدت یک هفته بجای روزنامه ایران ما منتشر شد. در ماه آذر ۱۳۲۴ یک شماره

از آن بجای رهبر انتشار یافت. و در ماه تیر ۱۳۲۵ نیز بصورت هفتگی و طی سه شماره به دوزبان

فارسی و انگلیسی منتشر گردید که در آن حملات شدیدی به امپریالیسم انگلستان نمود.

۲۵۶- دوچرخه سواران *

صاحب امتیاز: پرویز خسروانی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: دوهفتگی.

موضوع: ورزشی.

توضیح: این نشریه بعداً در سال ۱۳۲۸ به تاج ورزشی تغییر نام داد.

۲۵۷- دوست ایران

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

موضوع: روزنامه تبلیغاتی سفارت شوروی در تهران.

توضیح: این روزنامه از بهار سال ۱۳۲۵ در مسکو چاپ می شد و از آنجا به تهران حمل می گردید.

۲۵۸- دیپلمات

صاحب امتیاز: احمد آرامش.

سردبیر: احمد نامدار.

اولین شماره: ۲۵ دی ۱۳۲۵ [بجای روزنامه بهرام].

ترتیب انتشار: ابتدا روزانه و بعداً نامرتب.

موضع: ارگان کمیته مرکزی حزب «دموکرات ایران».

توضیح: این روزنامه بیشتر به تفسیر وقایع خارجی می پرداخت. احمد نامدار امتیاز روزنامه پیکار روز را نیز داشت.

۲۵۹- دیدنیها *

صاحب امتیاز: علی اصغر امیرانی.

اولین شماره: اردیبهشت ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: مجله ای بود که فقط عکسهای خبری و سیاسی چاپ می کرد.

توضیح: علی اصغر امیرانی که امتیاز مجله خواندنیها را نیز داشت، مجله دیدنیها را بیش از چند شماره ادامه نداد.

۲۶۰- دیده بان

صاحب امتیاز: احمد افشارراد.

اولین شماره: ۳۰ مرداد ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: ارگان حزب «ملیون ایران» و طرفدار آلمان نازی، عضو جبهه آزادی.

توضیح: این نشریه پس از مدتی تعطیل گردید و از تیر ۱۳۲۴ انتشارش از سر گرفته شد که به مدت ۹ ماه بطور نامرتب ادامه داشت.

۲۶۱- دیلم

صاحب امتیاز: دکتر یحیی عضدی دیلمی.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: بندرپهلوی [انزلی].

موضع: ارگان حزب توده بندرپهلوی [انزلی].

۲۶۲- دین و دانش، سالنامه * [سالنامه دین و دانش]

صاحب امتیاز: سلیمان یونسی.

اولین شماره: اسفند ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: سالانه.

توضیح: این سالنامه جزو انتشارات ضمیمه روزنامه ستاره غرب محسوب می شود.

۲۶۳- دیهیم

صاحب امتیاز: دکتر علی قاضی زاده.

سردبیر: دکتر حبیب اللهی.

اولین شماره: ۷ آذر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: انتشار آن از سال ۱۳۲۳ متوقف گردید.

□

□

۲۶۴- راد

صاحب امتیاز: علی سلطانی.

سردبیران: رحمت الله حبیبی؛ احمد سلطانی؛ علی صدیق.

اولین شماره: ۱۹ شهریور ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: طرفدار قوام السلطنه.

۲۶۵- راز

صاحب امتیاز: ابوتراب رازانی.

سردبیر: مهندس محسن رازانی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: بروجرد.

۲۶۶- راستگو

صاحب امتیاز: حسن قاضی.

سردبیر: دکتر غیاث الدین جزایری [از ۳۰ خرداد ۱۳۲۶].

اولین شماره: ۲۹ اردیبهشت ۱۳۲۵ [بجای روزنامه پیکار روز].

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: اولین شماره مستقل آن در روز ۳۰ خرداد ۱۳۲۶ با سردبیری غیاث الدین جزایری انتشار یافت که هیأت تحریری آن اعضای روزنامه بهمن بودند. ولی يك هفته بعد که خود روزنامه بهمن انتشارش را از سرگرفت، این هیأت کار خود را در روزنامه راستگورها کرد. این روزنامه در اواخر تیر ۱۳۲۶ توقیف شد و بجای آن روزنامه های يك دنيا [فقط يك شماره] و اختر منتشر گردیدند.

۲۶۷- راستی

صاحب امتیاز: محمد پروین گنابادی.

سردبیر: باقر عاملی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: سه شماره در هفته.

محل انتشار: مشهد.

موضع: ارگان حزب توده خراسان، عضو جبهه آزادی.

توضیح: انتشار این روزنامه از آذر ۱۳۲۳ متوقف شد. این نشریه يك ضمیمه هفتگی بنام راستی هفتگی نیز در مشهد منتشر می کرد که ناشر افکار سازمان جوانان «حزب توده» بود.

۲۶۸- راه، نامه [نامه راه]

سردبیر: محمد سعیدی.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۱ [قبلاً از فروردین ۱۳۱۸ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: نشریه وزارت راه.

توضیح: از فروردین ۱۳۲۲ تبدیل به مجله راه نو گردید.

۲۶۹- راه آزادی *

صاحب امتیاز: مهندس اسماعیل محمدی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.

۲۷۰- راه پیروزی

صاحب امتیاز: مهندس جواد فرخ.

اولین شماره: مرداد ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: مجله مخصوص اداره راه آهن دولتی.

۲۷۱- راه راست *
صاحب امتیاز: مرتضی رضوی.
اولین شماره: سال ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.
محل انتشار: قزوین.
موضع: ارگان حزب توده در قزوین.

۲۷۲- راه سلامت *
صاحب امتیاز: اسدالله تمدن.
سردبیر: مرتضی رضوی.
اولین شماره: سال ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: هفتگی.
محل انتشار: قزوین.
توضیح: سردبیر این نشریه بعداً امتیاز روزنامه راه راست را در قزوین گرفت.

۲۷۳- راه نجات
صاحب امتیاز: ابراهیم نجات، و بعداً نجات الله نجات [از فروردین ۱۳۲۶].
سردبیر: محمد صدیق نجفی [از فروردین ۱۳۲۶].
اولین شماره: سال ۱۳۲۰ [قبلاً از ۱۲۹۴ تا ۱۳۱۴ منتشر می شده].
ترتیب انتشار: هفتگی.
محل انتشار: اصفهان.
موضع: کمی چپ گرا.

۲۷۴- راهنما
صاحب امتیاز: محمد میرسپاسی.
اولین شماره: مرداد ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: همدان.

موضع: ارگان حزب توده در همدان.

توضیح: در آذر ۱۳۲۵ توقیف شد.

۲۷۵- راهنمای زندگی

صاحب امتیاز: حسینقلی مستعان.

اولین شماره: آبان ۱۳۱۹.

ترتیب انتشار: دوهفتگی.

موضع: نشریه اداره کل مطبوعات و تبلیغات.

توضیح: انتشار آن از فروردین ۱۳۲۱ متوقف گردید. حسینقلی مستعان امتیاز روزنامه‌های اخبار و دستور را نیز داشت.

۲۷۶- راهنمای یهود

صاحب امتیاز: س. شهدیان.

اولین شماره: شهریور ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: مجله مخصوص کلیمیاها.

۲۷۷- راه نو

صاحب امتیاز: محمد سعیدی.

سردبیر: حسین حجازی.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۲ [بجای مجله نامه راه].

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: تقریباً حالت ارگان وزارت زاه را داشت.

توضیح: از این مجله رویهمرفته ۲۴ شماره انتشار یافت که آخرین آن در اسفند ۱۳۲۴ بود.

۲۷۸- رزم

صاحب امتیاز: دکتر فریدون کشاورز.

اولین شماره: ۲۰ اردیبهشت ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: روزانه نامنظم، و سپس ماهانه نامنظم [از شهریور ۱۳۲۵].

موضع: ارگان حزب توده، و بعداً ارگان سازمان جوانان حزب توده [از شهریور ماه ۱۳۲۵].

توضیح: این روزنامه بندرت مستقلاً انتشار می یافت، زیرا اغلب پس از توقیف روزنامه رهبر بجای آن منتشر می گردید، که این امر در مرداد و آذر ۱۳۲۲، آبان ۱۳۲۳، مرداد و آذر ۱۳۲۴ و آذر ۱۳۲۵ تکرار شد.

از شهریور ۱۳۲۵ بصورت مجله ارگان ماهانه سازمان جوانان حزب توده درآمد، که نامنظم انتشار می یافت و در این شکل کلاً ۷ شماره از آن منتشر شد که آخرین شماره اش در ماه دی ۱۳۲۷ بود. دکتر فریدون کشاورز در کابینه قوام السلطنه مدتی سمت وزارت فرهنگ را برعهده داشت.

۲۷۹- رستاخیز

صاحب امتیاز: محمد یکتائی.

سردبیر: مجید یکتائی [از اردیبهشت ۱۳۲۴].

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

موضع: ارگان سازمان جوانان «حزب ایران» [از اردیبهشت ۱۳۲۴].

توضیح: انتشار این نشریه پس از چند شماره متوقف شد و آنگاه باردیگر از اردیبهشت ۱۳۲۴ شروع به انتشار نمود. که باز هم پس از چند شماره دچار وقفه گردید و سپس از اردیبهشت ۱۳۲۵ دوباره انتشارش را از سرگرفت.

۲۸۰- رستاخیز ایران

صاحب امتیاز: ایراندخت تیمورتاش [دختر عبدالحسین تیمورتاش وزیر دربار رضاشاه].

سردبیر: مهرپور تیمورتاش؛ منیر مهران [از اردیبهشت ۱۳۲۴].

اولین شماره: ۲۳ آبان ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی، و بعداً روزانه [از اردیبهشت ۱۳۲۴].

موضع: وابسته به حزب میهن عضو جبهه آزادی و متمایل به چپ.

توضیح: این روزنامه پس از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ تا اردیبهشت ۱۳۲۴ منتشر نگردید. از اردیبهشت ۱۳۲۴ از صورت هفتگی به روزنامه عصر تبدیل، و در خرداد ۱۳۲۴ توقیف شد که بجایش روزنامه زندگی انتشار یافت.

در شهریور ۱۳۲۴ نیز توقیف و بجایش روزنامه ایران بزرگ منتشر شد. ولی پس از آنکه دردی ماه ۱۳۲۴ از توقیف درآمد، تا آخر سال ۱۳۲۵ هیچ شماره ای از آن انتشار نیافت.

روزنامه رستاخیز ایران از تیراژ نسبتاً خوبی برخوردار بود و بخاطر لحن بی پرده و صریح خود در بین مجامع مختلف اهمیت و اعتبار فراوانی داشت.

۲۸۱- رستاخیز جوانان *

صاحب امتیاز: محسن صارم.

اولین شماره: سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: گاهی روزانه و گاهی دوهفتگی.

توضیح: نشریه دیگری نیز به نام رستاخیز جوانان منتشر می شد که فاقد نام صاحب امتیاز بود و معلوم نیست که آیا این دو نشریه به هم ارتباط داشته اند یا خیر؟

۲۸۲- رستاخیز خوزستان *

صاحب امتیاز: ع. شرفشاهی.

سردبیر: حسین ضرابی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: روزانه.

محل انتشار: خرمشهر.

۲۸۳- رسمی کشور، روزنامه [روزنامه رسمی کشور]

سردبیر: سیدمحمد هاشمی.

اولین شماره: ۲۲ بهمن ۱۳۲۳.

موضع: نشریه رسمی مجلس شورای ملی بود که مجموعه مذاکرات مجلس و قوانین مصوبه در آن بچاپ می رسید.

۲۸۴- رعد امروز

صاحب امتیاز: مظفر فیروز.

سردبیر: حکیم الهی.

اولین شماره: ۹ مهر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ابتدا ارگان جمعیت طرفداران سیدضیاء، بعداً مخالف او و چپ گرا.

توضیح: در فروردین ۱۳۲۴ فقط برای يك روز توقیف شد. در تیر ماه سال ۱۳۲۴ دست از حمایت «سیدضیاء» برداشت و به سمت چپ گرایش پیدا کرد. در ماه مرداد ۱۳۲۴ بمدت چند ماه توقیف شد که يك ماه از این دوره، روزنامه روستا بجایش منتشر می گردید. در اواخر سال ۱۳۲۴ انتشار آن نامرتب شد و پس از اینکه مظفر فیروز به کابینه قوام السلطنه پیوست، بکلی متوقف گردید. پس از آن فقط يك شماره از این روزنامه در اردیبهشت ۱۳۲۶ انتشار یافت، که فوق العاده نایاب است. چون این شماره موقعی منتشر شد که مظفر فیروز سفیر ایران در شوروی بود، و در آن به جانبداری از مقامات مسکوه حالت تهدید آمیزی نسبت به قوام السلطنه گرفته بود که مبادا نسبت به گذراندن

قانون اعطای امتیاز نفت شمال به روسها تعلل کند.

۲۸۵- رگبار

صاحب امتیاز: علی اصغر شمیم.

سردبیر: محمود دژکام.

اولین شماره: ۲۰ آبان ۱۳۲۴ [بجای روزنامه ایران ما].

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: کمی چپ گرا.

توضیح: انتشار مستقل این مجله از ۹ اردیبهشت ۱۳۲۶ آغاز شد. بعداً در سال ۱۳۲۸ محمود دژکام سردبیر این نشریه، خود امتیاز نشریه دیگری به نام رگبار امروز را گرفت و شروع به انتشار آن کرد.

۲۸۶- روح القدس

صاحب امتیاز: ابوالقاسم پورحسینی.

اولین شماره: ۱۰ فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: کرمان.

موضع: مجله ادبی با گرایش چپ.

۲۸۷- روز محشر، نامه [نامه روز محشر]

صاحب امتیاز: حکیم معانی.

سردبیر: پروین معانی.

اولین شماره: مهر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: کمی راست گرا.

۲۸۸- روستا

صاحب امتیاز: سیدمصطفی شاه علانی.

سردبیر: نصرت الله معینیان.

اولین شماره: ۱۱ شهریور ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ارگان مجمع فلاح.

توضیح: در مرداد ۱۳۲۴ به مدت يك ماه به جای روزنامه رعد امروز منتشر شد. در ماه آبان ۱۳۲۴ نیز به جای صدای وطن انتشار یافت که تا اسفند بطول انجامید و سرانجام توقیف شد. در ماه تیر ۱۳۲۶ هم فقط برای يك روز بجای روزنامه نهضت منتشر گردید.

۲۸۹- روشن *

سردبیر: برهان الله صحت.

اولین شماره: سال ۱۳۲۳.

توضیح: این نشریه چون فاقد امتیاز بود لذا به صورت جزوه پلى کپی انتشار می یافت که بیش از يك شماره از آن دیده نشده.

۲۹۰- رهبر *

صاحب امتیاز: تقی رهبر.

اولین شماره: سال ۱۳۰۵.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

محل انتشار: کرمانشاه.

توضیح: این نشریه تا سال ۱۳۳۰ یعنی تقریباً حدود ۲۵ سال انتشار می یافت.

۲۹۱- رهبر

صاحب امتیاز: ایرج اسکندری.

اولین شماره: ۱۱ اردیبهشت ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ارگان رسمی حزب توده.

توضیح: يك هفته پس از انتشار به مدت دو هفته توقیف شد و در این مدت روزنامه رزم بجایش منتشر گردید، که این عمل در مرداد و آذر ۱۳۲۲ و آبان ۱۳۲۳ تکرار شد. در مرداد ۱۳۲۴ نیز به مدت سه ماه دچار توقیف گردید که این بار هم روزنامه های زیر بجایش انتشار یافتند: رزم، افق آسیا [فقط يك شماره]، ندای حقیقت [فقط يك شماره در شهریور ۱۳۲۴]، منشور [چند شماره]، شعله ور [يك شماره]، و شمشیر امروز [در مهرماه ۱۳۲۴].

انتشار «رهبر» در آبان ۱۳۲۴ از سر گرفته شد و هنوز يك ماهی نگذشته بود که باز هم به مدت سه ماه در محاق توقیف افتاد و در این مدت نیز روزنامه های رزم و دنیای امروز [فقط يك شماره]، شمشیر امروز و مردم بجایش انتشار یافتند.

پس از آزادی از توقیف در بهمن ۱۳۲۴، این روزنامه تحت نظر گروهی متشکل از افراد زیر درآمد: ایرج اسکندری، محمد پروین گنابادی، احمد قاسمی، احسان طبری، و انور خامه‌ای. در ماه آذر ۱۳۲۵ باز هم توقیف شد و بجای آن، روزنامه‌های بشر [فقط يك شماره]، کارودانش [فقط يك شماره]، و بیداری ما منتشر گردیدند. پس از این توقیف، روزنامه «رهبر» دیگر هرگز انتشار نیافت و از دی ۱۳۲۵ مجله مردم جانشین آن شد. ایرج اسکندری در کابینه قوام السلطنه سمت وزیر پیشه و هنر را برعهده داشت. «رهبر» از پرتیراثرترین روزنامه‌ها بود که در طول عمر انتشارش، تیراژ آن از ۵۰۰ به ۵۰۰۰ نسخه در روز رسید.

۲۹۲- رهبر مردم *

صاحب امتیاز: رادمنش.

اولین شماره: سال ۱۳۲۴.

توضیح: بنظر نمی‌رسد که این روزنامه هیچگاه بطور مستقل منتشر شده باشد.

۲۹۳- رهبر یزد

صاحب امتیاز: دکتر مرتضی یزدی.

محل انتشار: یزد.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ارگان حزب توده در یزد.

توضیح: در آبان ۱۳۲۵ توقیف شد و پس از مدتی دراز فقط چند شماره‌ای از آن در آذر ۱۳۲۶ انتشار یافت. دکتر مرتضی یزدی در کابینه قوام السلطنه سمت وزارت بهداری را برعهده داشت.

۲۹۴- رهنما

صاحب امتیاز: مهدی رهنما.

سرمدیر: شکوهیان.

اولین شماره: ۲۸ تیر ۱۳۲۲.

توضیح: این نشریه قبلاً از مرداد ۱۳۰۶ تا اردیبهشت ۱۳۰۷ توسط میرزا عبدالرحیم خان شیرازی [پدر صاحب امتیاز جدید] منتشر می‌شد.

۲۹۵- رهنما *

صاحب امتیاز: یغمائی.

اولین شماره: ۲۵ تیر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: در مورد اینکه چنین نشریه‌ای واقعاً انتشار یافته بایستی تحقیق بیشتری صورت بگیرد.

□

□

۲۹۶- زبان

صاحب امتیاز: جبار باغچه‌بان.

اولین شماره: ۲۷ دی ۱۳۲۴ [بجای روزنامه آرمان ملی].

موضوع: چاپ‌گرا.

توضیح: از این نشریه، شماره مخصوصی بنام زبان معلمین از بهار سال ۱۳۲۵ انتشار یافت که اختصاص به معلمین و کارمندان آموزشی داشت.

۲۹۷- زبان زنان

صاحب امتیاز: صدیقه دولت‌آبادی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۲ [قبلاً از اردیبهشت ۱۲۹۸ تا دی ۱۳۰۰ در اصفهان منتشر می‌شده].

ترتیب انتشار: روزانه و ماهانه [دوره قدیم]، ماهانه نامرتب [دوره جدید].

محل انتشار: اصفهان و تهران [دوره قدیم]، تهران [دوره جدید].

موضوع: مجله مخصوص بانوان بود که تبلیغ تجددخواهی می‌کرد.

۲۹۸- زبان معلمین

صاحب امتیاز: جبار باغچه‌بان.

اولین شماره: ۱۲ فروردین ۱۳۲۵.

موضوع: از انتشارات حزب توده برای معلمین و کارمندان آموزشی.

توضیح: این نشریه بعنوان شماره مخصوص روزنامه زبان محسوب می‌شد و انتشار آن جنبه همگانی نداشت.

۲۹۹- زبان ملت

صاحب امتیاز: سیدعباس اسلامی.

اولین شماره: اواخر سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: ابتدا در بابل و سپس در تهران [از ۲۷ خرداد ۱۳۲۳].
موضع: دست چپی.

۳۰۰- زبده

صاحب امتیاز: احمد علی زاده.
اولین شماره: ۱۴ مهر ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: این مجله حاوی زبده مطالب مطبوعات بود.

۳۰۱- زن امروز

صاحب امتیاز: بدرالملوک بامداد.
سردبیران: فرهنگ ریمین و خانم کاردار.
اولین شماره: ۱۶ اردیبهشت ۱۳۲۳.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: مجله مخصوص بانوان با تمایلات دست چپی.
توضیح: در شهریور ۱۳۲۴ توقیف شد و پس از آن بجز دوبار در ماه آبان ۱۳۲۴ که بجای روزنامه داریا منتشر گردید، هیچگاه بصورت مستقل انتشار نیافت.

۳۰۲- زندگی

صاحب امتیاز: سیدحسین آموزگار.
اولین شماره: اول فروردین ۱۳۲۳.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: طرفدار دولت و عضو جبهه استقلال - چپ گرا [از دی ۱۳۲۳]; راست گرا [از خرداد ۱۳۲۵].
توضیح: در خرداد ۱۳۲۴ بجای روزنامه رستاخیز ایران منتشر گردید. در تیر ۱۳۲۵ نیز یکبار توقیف شد که بجایش روزنامه آفتاب شرق انتشار یافت.

۳۰۳- زندگی روستائی *

صاحب امتیاز: شمس الملوك مصاحب.
اولین شماره: بهمن ۱۳۲۳.
ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: مسائل کشاورزی و امور روستائی.

□

□

۳۰۴- سازمان *

صاحب امتیاز: دکتر اسدالله آل بویه.

اولین شماره: ۶ آبان ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

۳۰۵- سپهر

صاحب امتیاز: اسدالله میرشب.

سردبیران: ابوالقاسم سهی و دکتر میرشب.

اولین شماره: ۲۰ خرداد ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: کمی چپ‌گرا.

توضیح: در شهریور ۱۳۲۵ بمدت سه ماه توقیف شد.

۳۰۶- سپنتا

صاحب امتیاز: عبدالحسین سپنتا.

اولین شماره: دی ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اصفهان.

موضع: حافظ منافع کارخانه‌داران اصفهان.

۳۰۷- سپیدرود

صاحب امتیاز: خلیل نوعی.

هیأت تحریریه: عباس زربافی؛ حمید لنکرانی؛ علی اکبر صالح؛ دکتر علی فارسی؛ و بعداً احمد

عرفان [از خرداد ۱۳۲۶].

اولین شماره: ۱۳۲۱ [قبلاً در سال ۱۳۰۵ منتشر می‌شده].

ترتیب انتشار: هفتگی [از خرداد ۱۳۲۶].

محل انتشار: رشت؛ تهران.

موضع: ملی‌گرا.

توضیح: امتیاز این روزنامه بعد از توقیف عمومی جراید [۱۷ آذر ۱۳۲۱] دیگر برای رشت تجدید نشد. ولی انتشارش از ۱۵ اسفند ۱۳۲۴ در تهران از سر گرفته شد. در شهریور ۱۳۲۵ بعثت لحن بسیار تندی که علیه خارجیها داشت توقیف گردید و تا مدتی انتشار نیافت. سپس باردیگر در خرداد ۱۳۲۶ به سردبیری احمد عرفان شروع به انتشار کرد.

۳۰۸- سپیده

صاحب امتیاز: مهندس فتح الله مشیری.
سردبیران: بدر صالحین و محمود ایزدی.
اولین شماره: ۱۳۲۴ یا ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.
محل انتشار: همدان.
موضع: ارگان حزب دموکرات ایران در همدان.
توضیح: با روزنامه سپیده دم پیوستگی داشت.

۳۰۹- سپیده دم

صاحب امتیاز: مهندس فتح الله مشیری.
سردبیر: محمود غارت بارانی (?).
اولین شماره: ۲۸ شهریور ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: ۲ یا ۳ شماره در هفته.
محل انتشار: تهران.
موضع: بیشتر به بحث درباره اصلاحات اجتماعی می پرداخت.
توضیح: در آبان ۱۳۲۵ به مدت سه ماه توقیف شد. با اینکه صاحب امتیاز این روزنامه و روزنامه سپیده يك نفر بود، ولی هر دو هم زمان، یکی در تهران و دیگری در همدان منتشر می شدند.

۳۱۰- ستارگان

صاحب امتیاز: اصغر قالی باف.
اولین شماره: تابستان ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.

۳۱۱- ستاره

صاحب امتیاز: احمد ملکی.

سردبیر: مهدی ملکی.
 هیأت تحریریه: ارسلان خلعتیری؛ مظفر فیروز؛ جلالی نائینی؛ محمد جناب؛ ابوالحسن عمیدی
 نوری.
 اولین شماره: تیر ۱۳۱۶.
 ترتیب انتشار: روزانه.
 موضع: بی طرف؛ طرفدار قوام السلطنه [۱۳۲۱]؛ عضو جبهه آزادی و چپ گرا [اوائل ۱۳۲۳]؛
 عضو جبهه استقلال و راست گرا [اواخر ۱۳۲۳]؛ دست چپی [اواخر ۱۳۲۴]؛ میانه رو [پاییز
 ۱۳۲۵].
 توضیح: در فاصله سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۱ يك مجله هفتگی نیز علاوه بر روزنامه منتشر می نمود. در
 سال ۱۳۲۱ دوبار توقیف شد. احمد ملکی از مؤسسين و اعضای کمیته مرکزی انجمن مطبوعات
 ایران در خرداد ۱۳۲۵ بود.

۳۱۲- ستاره آذربایجان
 صاحب امتیاز: هلال ناصری.
 اولین شماره: دی ۱۳۲۳.
 ترتیب انتشار: روزانه؛ هفتگی.
 محل انتشار: تبریز.
 موضع: ارگان اتحادیه زحمتکشان حزب توده در تبریز.

۳۱۳- ستاره روز *

صاحب امتیاز: محمدعلی دادران.
 اولین شماره: سال ۱۳۲۲.
 ترتیب انتشار: هفتگی نامرتب.
 محل انتشار: تبریز.

۳۱۴- ستاره غرب
 صاحب امتیاز: سلیمان یونسی.
 سردبیر: حشمت پور دولت زاده.
 اولین شماره: ۲۲ خرداد ۱۳۲۵.
 ترتیب انتشار: هفتگی.
 محل انتشار: تهران.

موضع: مسائل کرمانشاه.

توضیح: ضمیمه‌ای از این روزنامه به نام ایده‌یا خواندنیهای مصور منتشر می‌شد و در ضمن هم سالنامه به نام دین و دانش انتشار می‌داد.

۳۱۵- سحر

صاحب امتیاز: دکتر علی فرهمندی.

سردبیر: امیر معز.

اولین شماره: اول اردیبهشت ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: پس از استخدام صاحب امتیاز آن در وزارت فرهنگ انتشار سحر متوقف شد. وی امتیاز مجله هولیوود را نیز داشت. بعداً در سال ۱۳۲۹ روزنامه هفتگی دیگری به همین نام با امتیاز «سلیمان انوشیروانی» شروع به انتشار کرد.

۳۱۶- سخن

صاحب امتیاز: دکتر پرویز خانلری.

سردبیر: دکتر ذبیح الله صفا.

اولین شماره: خرداد ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: مجله‌ای ادبی که در ابتدا هدف خود را انتشار آثار نویسندگان جوان قرار داده بود. توضیح: انتشار این مجله به مدت ۳۷ سال تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی ایران ادامه داشت.

۳۱۷- سرباز

صاحب امتیاز: فرهنگ ریمن.

اولین شماره: ۴ آبان ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: امور نظامی.

توضیح: با روزنامه مظفر وابسته بود.

۳۱۸- سرباز سرخ

سردبیر: حسن اوغلی.

اولین شماره: دی ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

محل انتشار: رشت.

موضوع: مبلغ سیاست شوروی در نواحی اشغالی توسط روسها.

توضیح: این نشریه بصورت يك ورقى و به دو زبان فارسى و تركى انتشار مى يافت.

۳۱۹- سرگذشت

صاحب امتیاز: سیدحسین مصطفوی نائینی.

سردبیر: سیدحسین هاشمی.

اولین شماره: ۲۱ خرداد ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: روزانه، و بعداً هفتگی [از تیر ۱۳۲۶].

موضوع: عضو جبهه استقلال و طرفدار دولت مرکزی.

توضیح: در آذر ۱۳۲۳ بجای روزنامه‌های کشور و هور منتشر شد و در آبان ۱۳۲۴ بجای روزنامه

صدای ایران انتشار یافت. در آذر ۱۳۲۵ دوباره مستقلاً منتشر گردید و پس از مدتی وقفه، باردیگر از

تیر ۱۳۲۶ بصورت هفتگی شروع به انتشار کرد.

۳۲۰- سرنوشت

صاحب امتیاز: جواد مجدزاده صهبا.

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اصفهان.

موضوع: حافظ منافع مالکین اصفهان.

توضیح: پس از فوت صاحب امتیاز، انتشارش متوقف گردید.

۳۲۱- سروش

صاحب امتیاز: عبدالله عقیفی.

اولین شماره: ۱۹ تیر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: شیراز.

موضوع: ارگان حزب توده در شیراز.

توضیح: در ماه مهر ۱۳۲۴ به مدت دو ماه توقیف شد که این کار در مهر ۱۳۲۵ نیز تکرار گردید. پس

از آن انتشار سروش موقوف و بجای آن روزنامه‌دنا انتشار یافت که آن هم يك ماه بعد توقیف شد.

۳۲۲- سعادت بشر

صاحب امتیاز: محمدجواد هوشمند.

سردبیر: جواد لاجوردی.

اولین شماره: بهمن ۱۳۲۰ [قبلاً در فاصله سالهای ۱۳۰۸ تا ۱۳۱۴ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: روزانه نامنظم.

موضوع: مذهبی و دارای آگهیهای فراوان.

توضیح: در مهر ۱۳۲۱ به مدت دو هفته توقیف شد.

۳۲۳- سعادت غرب

صاحب امتیاز: فرهمندی.

سردبیر: سعادت.

اولین شماره: اسفند ۱۳۲۳

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

محل انتشار: کرمانشاه.

موضوع: ارگان اتحادیه زحمتکشان حزب توده در کرمانشاه.

۳۲۴- سلحشور

صاحب امتیاز: محمدحسین نبوی.

سردبیر: علی هاشمی.

اولین شماره: اردیبهشت ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: ارگان حزب وحدت ملی.

توضیح: در مهر ۱۳۲۴ به مدت ۵ روز بجای روزنامه کیهان و در آذر ۱۳۲۴ بجای روزنامه

خاورزمین منتشر شد.

۳۲۵- سهند *

صاحب امتیاز: ا. دهقان.

سردبیر: م. ترابی.

اولین شماره: سال ۱۳۰۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: تبریز.

توضیح: این نشریه تا حدود سال ۱۳۲۲ منتشر می شده است.

۳۲۶- سیاست

صاحب امتیاز: عباس اسکندری.

اولین شماره: بهمن ۱۳۲۰ [قبلاً از ۱۶ شهریور ۱۳۰۰ تا ۱۰ مرداد ۱۳۰۳ منتشر می شده].

موضوع: ارگان حزب توده.

توضیح: در شهریور ۱۳۲۱ توقیف شد و دیگر انتشار نیافت. این روزنامه با وجودی که از مرداد

۱۳۰۳ تا بهمن ۱۳۲۰ انتشار نمی یافت، مع هذا معلوم نیست به چه دلیل شماره های منتشره در سال

۱۳۲۰ را بعنوان سال بیستم روزنامه معرفی می کرد.

۳۲۷- سیاست امروز

صاحب امتیاز: سید محمد جواد (جاوید؟) کرمانی.

اولین شماره: ۱۵ اردیبهشت ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

۳۲۸- سیاست شرق *

صاحب امتیاز: وزیر نظامی.

سرمدیر: جهانبخش جمهری.

اولین شماره: سال ۱۳۰۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: اهواز.

موضوع: ارگان جمعیت نهضت شرق.

۳۲۹- سیاست ما *

صاحب امتیاز: دانش نوبخت.

اولین شماره: خرداد ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: ملی گرای مستقل.

توضیح: در مهرماه ۱۳۲۷ بعثت شکایت دربار از مدیر روزنامه، انتشار آن متوقف شد. ولی از اواخر

سال ۱۳۲۸ دوباره شروع به انتشار کرد که تا سال ۱۳۳۴ ادامه یافت.

۳۳۰- سیمرغ

صاحب امتیاز: عباس محشم نوری.

اولین شماره: ۳ بهمن ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: پس از مدتی انتشارش متوقف شد و بار دیگر در بهمن ۱۳۲۳ انتشار یافت که پس از دو هفته توقیف گردید.

۳۳۱- شاهد

صاحب امتیاز: هوشنگ فرزد.

سردبیر: سید اسماعیل زهری.

اولین شماره: ۶ تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

توضیح: بعداً در سال ۱۳۲۷ روزنامه یومیه دیگری بنام شاهد با امتیاز «علی زهری» بعنوان ارگان حزب زحمتکشان ایران دکتر مظفر بقائی انتشار یافت که ارتباطی به این روزنامه نداشت.

□

□

۳۳۲- شاهین

صاحب امتیاز: حبیب الله آقازاده.

سردبیر: محمد دیهیم.

اولین شماره: ۱۹ بهمن ۱۳۲۵ [قبلاً از سال ۱۳۰۸ در تبریز منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: تبریز.

۳۳۳- شباهنگ

صاحب امتیاز: دکتر ذبیح الله صفاشهمیرزادی.

سردبیر: محمود پور صالحی.

اولین شماره: ۲۹ مرداد ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ابتدا چپ گرا بود ولی بمرور تغییر رویه داد و با عضویت در جبهه استقلال به سوی راست گرایش یافت.

توضیح: در سال ۱۳۲۴ دوبار توقیف شد و از فروردین ۱۳۲۵ نیز به مدت یکسال به محاق توقیف افتاد.

۳۳۴- شرف

صاحب امتیاز: سید اسماعیل داودیان.

اولین شماره: ۲۲ مهر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی، و بعداً روزانه [از خرداد ۱۳۲۶].

موضع: دست چپی.

توضیح: پس از چند شماره انتشارش متوقف گردید و باردیگر از خرداد ۱۳۲۶ بصورت روزانه منتشر شد که پس از ۱۰ روز توقیف شد.

۳۳۵- شرق، سالنامه [سالنامه شرق] *

اولین شماره: سال ۱۳۱۶ [با نام سالنامه شرق ایران].

ترتیب انتشار: سالانه.

محل انتشار: مشهد.

توضیح: نام این سالنامه از سال ۱۳۱۷ تبدیل به شرق گردید و آخرین شماره آن در سال ۱۳۲۱ انتشار یافت.

۳۳۶- شعله‌ور

صاحب امتیاز: محمد شعله‌ور.

اولین شماره: ۴ تیر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته [از مهر ۱۳۲۵].

موضع: ارگان حزب توده.

توضیح: در شهریور ۱۳۲۴ برای يك روز بجای رهبر انتشار یافت، ولی پس از آن دیگر منتشر نشد، تا اینکه در مهر ۱۳۲۵ دوباره شروع به انتشار کرد و این بار تمایلات دست چپی خود را ملایم‌تر نمود. در بهمن ۱۳۲۵ نیز به مدت دو هفته توقیف شد.

۳۳۷- شفا *

صاحب امتیاز: فاطمه شفا.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: مجله علمی و پزشکی.

۳۳۸- شفق

صاحب امتیاز: دکتر شمس‌الدین جزایری.

سردبیر: مرتضی مصوررحمانی.

اولین شماره: ۲۲ اردیبهشت ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی - روزانه [از اسفند ۱۳۲۳]؛ هفتگی [از مهر ۱۳۲۵].

موضع: ارگان حزب ایران [از آبان ۱۳۲۳]؛ ارگان حزب وحدت ایران [از مهر ۱۳۲۵].

توضیح: در مهر و دی ۱۳۲۴ به مدت يك ماه توقیف گردید که هر دو بار روزنامه جبهه بجایش انتشار یافت. پس از چندی اصولاً شفق انتشار خود را متوقف کرد و روزنامه جبهه بعنوان دنباله آن شروع به انتشار نمود، تا آنکه در مهر ۱۳۲۵ بار دیگر شفق انتشار یافت. ولی این بار بعلت آنکه حزب ایران با حزب توده ائتلاف کرده بود، این روزنامه عنوان ارگان حزب وحدت ایران را بخود گرفت که روزنامه مرد ایران هم جنبه ارگان همین حزب را داشت.

۳۳۹- شفق مطبوعات

صاحب امتیاز: احمد چمن آرا.

اولین شماره: ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: تبریز.

موضع: عضو جبهه آزادی.

توضیح: به روزنامه فریاد وابسته بود.

۳۴۰- شمال

صاحب امتیاز: عباس کدیور.

اولین شماره: ۲ خرداد ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: ضد کمونیست.

توضیح: این مجله در فروردین ۱۳۲۴ بجای روزنامه آفتاب منتشر گردید.

۳۴۱- شمشیر امروز

صاحب امتیاز: سید کاظم وفائی.

سردبیر: سید موسی خلیلی.

اولین شماره: ۵ شهریور ۱۳۲۲ [با نام شمشیر].

ترتیب انتشار: هفتگی، و بعداً روزانه [از آبان ۱۳۲۳].

موضع: دست چپی.

توضیح: پس از انتشار آن در ۵ شهریور ۱۳۲۲ با نام شمشیر بلافاصله توقیف شد و بعداً در خرداد ۱۳۲۳ با نام شمشیر امروز منتشر گردید. در ماههای شهریور و آذر ۱۳۲۴ بجای روزنامه رهبر انتشار یافت. در ماه اسفند ۱۳۲۴ چند شماره ای بطور مستقل منتشر نمود و پس از مدتی وقفه باردیگر در بهمن ۱۳۲۵ بجای ظفر انتشار یافت، که پس از چندی توقیف شد و این بار امتیاز آن بنا به درخواست صاحب امتیاز لغو گردید.

۳۴۲- شمع

صاحب امتیاز: محمود فرهادمتمد.

سردبیر: دکتر حسن وزیری.

اولین شماره: ۱۴ فروردین ۱۳۲۳ [به عنوان دنباله روزنامه امروز و فردا].

ترتیب انتشار: هفته ای دو شماره.

موضع: ارگان حزب همراهان مصطفی فاتح.

توضیح: در خرداد ۱۳۲۳ انتشار این روزنامه موقوف شد.

۳۴۳- شنگول

صاحب امتیاز: جواد میراحمدیان.

سردبیر: حسین شایسته.

اولین شماره: ۲ تیر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: فکاهی، و بعداً مجله کودکان [از مهر ۱۳۲۲].

توضیح: در شهریور ۱۳۲۲ توقیف شد، ولی سه هفته بعد دوباره انتشار یافت که این بار بصورت مجله کودکان بود. پس از مدتی انتشارش متوقف گردید و باردیگر در فروردین ۱۳۲۳ شروع به انتشار نمود. در ابتدای امر، این روزنامه خود را ناشر افکار «برهنه خوشحالان» اجتماع معرفی می کرد.

۳۴۴- شوخی

صاحب امتیاز: منصور خشنودی بازارگاد.

سردبیر: علاءالدین بازارگادی.

اولین شماره: ۷ فروردین ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: فکاهی با تمایلات دست راستی.

توضیح: مدتی انتشار آن متوقف ماند و پس از چندی در تیر ۱۳۲۶ باردیگر شروع به انتشار نمود.

۳۴۵- شهاب ایران

صاحب امتیاز: دکتر علی یوسفی صابونچی.

سردبیران: محمدعلی زجاجی؛ مهندس مرتضی نوربخش.

اولین شماره: از سال ۱۳۲۲.

۳۴۶- شهباز

صاحب امتیاز: رحیم نامور.

سردبیر: دکتر ذبیح الله صفا.

اولین شماره: ۲۴ اردیبهشت ۱۳۲۲ [بجای روزنامه میهن پرستان].

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: عضو جبهه آزادی [سال ۱۳۲۳]: ارگان اتحادیه آزادیخواهان و روشنفکران بازار [از

فروردین ۱۳۲۵]: ارگان حزب توده [تیر ۱۳۲۵].

توضیح: اولین شماره مستقل این روزنامه در مرداد ۱۳۲۲ انتشار یافت که پس از چندی متوقف شد

و آنگاه باردیگر در مرداد ۱۳۲۳ شروع به انتشار نمود. در مهر ۱۳۲۳ بجای فرمان و سپس در آبان

همانسال دوباره بجای فرمان و نجات ایران انتشار یافت. در فروردین ۱۳۲۴ بجای حلاج، در

خرداد ۱۳۲۴ بجای ظفر و در تیر و مرداد و آذر ۱۳۲۴ بجای ایران ما منتشر شد. پس از چندی

روزنامه شهباز بصورت ارگان حزب توده درآمد و در مرداد ۱۳۲۵ به مدت ۵ هفته توقیف گردید که

در این مدت بجایش روزنامه های پولاد [فقط يك شماره] و آهن منتشر شدند. در آذر ۱۳۲۵ باز هم

يك روز بجای ظفر انتشار یافت و سپس تعطیل شد. پس از آن در فروردین و خرداد ۱۳۲۶ نیز چند

شماره ای منتشر نمود.

دکتر ذبیح الله صفا امتیاز روزنامه شهبانگ را نیز داشت و در مورد «اتحادیه آزادیخواهان و

روشنفکران بازار» باید گفت که روزنامه افق آسیا نیز بصورت ارگان این اتحادیه انتشار می یافت.

۳۴۷- شهر فرنگ

صاحب امتیاز: مصطفی جابری.

سردبیر: حسن گل بابائی و حسین مجرد.

اولین شماره: ۷ اسفند ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: وابسته به «اتحادیه بیکاران».

توضیح: در اسفند ۱۳۲۳ بجای نبرد امروز انتشار یافت.

۳۴۸- شهربانی، نامه [نامه شهربانی]

سردبیر: قدرت منصوری.

اولین شماره: آبان ۱۳۲۰ [این مجله قبلاً از آذر ۱۳۱۴ انتشار می یافت].

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: مجله اداره شهربانی بود که به تحلیل مسائل پلیسی می پرداخت.

توضیح: پس از چندی تعطیل گردید و دوباره در مرداد ۱۳۲۳ شروع به انتشار نمود.

۳۴۹- شهریار

صاحب امتیاز: حسنعلی گرکانی.

اولین شماره: ۱۹ تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: کمی راستگرا.

توضیح: در مهر ۱۳۲۵ به مدت یک هفته و در دی ماه همان سال به مدت سه ماه توقیف شد که در

عرض این مدت روزنامه ندای آزادی چند شماره ای بجای آن انتشار داد.

۳۵۰- شهریر؟

صاحب امتیاز: دکتر رحیم قادری نژاد.

هیأت تحریریه: دکتر سعید اعتصامی؛ دکتر عبدالعلی امامی؛ احسان الله شفا.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: مسائل پزشکی و داروسازی.

۳۵۱- شهریور

صاحب امتیاز: سیدنصرالله امانپور.

اولین شماره: ۱۳ بهمن ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

توضیح: در فروردین ۱۳۲۴ به مدت ۴ ماه توقیف شد و امتیاز آن در بهمن ۱۳۲۵ بکلی باطل گردید.

۳۵۲- شهناز *

صاحب امتیاز: خانم همد صنتعی.

اولین شماره: ۱۸ دی ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: مسائل اجتماعی.

۳۵۳- شیپور

اولین شماره: ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: ادبی، اجتماعی.

توضیح: به خرج سفارت انگلیس منتشر می‌شد و ناشر نظرات متفقین بود.

۳۵۴- شیدا

صاحب امتیاز: محمدتقی پورحسینی.

اولین شماره: شهریور ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: مخالف حزب «دموکرات ایران» بود که همیشه علیه مظفر فیروز مقاله می‌نوشت.

توضیح: این نشریه که به روزنامه‌های قلندر و سپیدرود وابستگی داشت چندی پس از انتشار

توقیف شد و دیگر منتشر نگردید.

۳۵۵- شیراز، نامه [نامه شیراز]

صاحب امتیاز: دکتر عبدالعلی دهقان شیرازی.

سردبیر: عطا آگاه.

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: شیراز.

موضوع: مطالب آن اختصاص به برگزیده مطالب سایر مطبوعات داشت. و خود را ناشر افکار

جمعیت «ترقیخواهان فارس» می‌دانست.

۳۵۶- شیرکوه *

صاحب امتیاز: احمد مدیر.

اولین شماره: سال ۱۳۰۱.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: یزد.

۳۵۷- شیوا

صاحب امتیاز: هوشنگ میرمطهری.

اولین شماره: تابستان ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: فلسفی.

توضیح: صاحب این مجله، امتیاز شیوه را هم داشت.

۳۵۸- شیوه

صاحب امتیاز: هوشنگ میرمطهری.

سردبیر: احمد نوتاش.

اولین شماره: ۲۳ اسفند ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: ارگان کارگران چاپخانه‌ها.

توضیح: ۲ ماه پس از انتشار توقیف گردید. این روزنامه ضمیمه‌ای بنام داستانهای شیرین نیز

منتشر می‌کرد.

□

□

۳۵۹- صبا

صاحب امتیاز: ابوالقاسم پاینده.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: طرفدار حزب مردم [از سال ۱۳۲۳]؛ مجله عامه‌پسند.

توضیح: در اردیبهشت ۱۳۲۵ بخاطر کاریکاتور ناخوشایندی که از استالین چاپ کرده بود، به مدت

چند هفته توقیف شد.

۳۶۰- صدای آذربایجان *

صاحب امتیاز: حسین امید.

اولین شماره: سال ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: تبریز.

۳۶۱- صدای اصفهان

صاحب امتیاز: محمدعلی مکرم.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۲ [قبلاً از بهمن ۱۳۱۹ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اصفهان.

موضوع: ادبی.

۳۶۲- صدای ایران

صاحب امتیاز: (سیدمحمد) صادق سرمد.

اولین شماره: ۱۹ اسفند ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: ابتدا روزانه، و بعداً هفتگی.

موضوع: دست راستی با تمایلات مذهبی، و یکی از سردمداران جبهه استقلال.

توضیح: در ماه تیر ۱۳۲۲ به مدت ۱۰ روز توقیف شد که در این مدت روزنامه‌های بنیاد و ناهید

بجایش انتشار یافتند. در ماه‌های آبان و آذر ۱۳۲۴ نیز توقیف شد که روزنامه‌های سرگذشت

و کانون بجای آن منتشر شدند. در ماه دی ۱۳۲۴ با اینکه از توقیف رهائی یافت، ولی بلافاصله و

قبل از انتشار حتی یک شماره، دوباره توقیف شد که این موضوع تا آذر ۱۳۲۵ بطول انجامید. و پس

از آن نیز، علی‌رغم آزادی از توقیف، دیگر انتشار نیافت.

۳۶۳- صدای فرهنگ *

صاحب امتیاز: سیدمحمد تقی تقوی.

سردبیر: ی. ثقفی.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: این نشریه مستقلاً دارای امتیاز نبود و با امتیاز روزنامه هراز منتشر می شد.

۳۶۴- صدای کرمان

صاحب امتیاز: عباس سعید.

سردبیر: پورحسینی.

اولین شماره: فروردین ۱۳۰۵.

محل انتشار: کرمان.

توضیح: پس از فوت صاحب امتیاز آن در ۶ مهر ۱۳۲۴، دیگر انتشار نیافت.

۳۶۵- صدای مردم

صاحب امتیاز: محمد حسین فری پور.

اولین شماره: ۱۰ تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: ابتدا روزانه، و بعداً يك تا سه شماره در هفته.

موضع: ارگان حزب مردم.

توضیح: پس از چند شماره به مدت دوماه توقیف شد. و پس از انتشار، باردیگر دردی ۱۳۲۵ توقیف گردید که روزنامه ندای ملت بجایش انتشار یافت. در اردیبهشت ۱۳۲۶ دوباره منتشر شد که دو هفته بعد باز هم به مدت ده روز به محاق توقیف افتاد و این مرتبه هم روزنامه ندای ملت بجایش منتشر شد.

۳۶۶- صدای وطن

صاحب امتیاز: سیدعلی بشارت.

هیأت تحریریه: غلامحسین کاووسی و محمدحسین تدین [در اصفهان] - نصرت الله معینیان [در تهران].

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

محل انتشار: اصفهان - تهران (از ۵ آبان ۱۳۲۴).

موضع: دست راستی و طرفدار سیدضیاء

توضیح: پس از انتقال روزنامه به تهران و انتشار چند شماره، دچار توقیف شد که در این مدت روزنامه های روستا [آبان ۱۳۲۴]. ایران نو [فروردین ۱۳۲۵]، فروهر [تیر ۱۳۲۵] و نهضت [مرداد ۱۳۲۵] بجایش منتشر گردیدند.

انتشار صدای وطن در فروردین ۱۳۲۶ از سرگرفته شد و در ماه اردیبهشت بمدت دوماه و نیم توقیف گردید. ولی دوز پس از انتشار مجددش، باردیگر توقیف و صاحب امتیاز آن نیز بازداشت و به مدت سه هفته زندانی شد.

۳۶۷- صفا

صاحب امتیاز: عبدالصاحب صفائی حائری.

اولین شماره: خرداد ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: ساری.

موضع: ارگان حزب توده در ساری.

توضیح: در دی ماه ۱۳۲۵ بصورت مجله درآمد.

۳۶۸- صلاح ایران *

صاحب امتیاز: عباس بهمن.

اولین شماره: آبان ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی

۳۶۹- صنعت

صاحب امتیاز: مهندس مهدی بازرگان.

اولین شماره: ۱۸ اردیبهشت ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: ماهانه نامنظم.

موضع: ارگان کانون مهندسين ایران.

۳۷۰- صور

صاحب امتیاز: دکتر پرویز صدیق.

سر دبیر: سلطان محمد عامری.

اولین شماره: ۲۰ اسفند ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: مختص اطباء و کارمندان بهداری [از مهر ۱۳۲۴].

توضیح: مدتی پس از انتشار، خودبخود متوقف شد و پس از چندی باریگر در دی ماه ۱۳۲۳ منتشر

گردید. ولی باز هم پس از مدتی توقیف، برای بار سوم در مهر ماه ۱۳۲۴ شروع به انتشار نمود.

۳۷۱- صورت

صاحب امتیاز: حسین نیکروان.

اولین شماره: تابستان ۱۳۲۱ [قبلاً از سال ۱۳۰۳ تا ۱۳۱۰ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: رشت.

موضع: ارگان حزب توده در رشت.

۳۷۲- صیحه آسمانی

صاحب امتیاز: محمد جناب زاده.

اولین شماره: ۲۴ مرداد ۱۳۲۱ [قبلاً از شهریور ۱۳۰۰ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: این روزنامه پس از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ دیگر انتشار نیافت. ولی بعداً روزنامه دیگری بنام ندای آسمانی توسط همین صاحب امتیاز منتشر شد.

□

□

۳۷۳- طبرستان

صاحب امتیاز: رضا [شمس المعالی] معرفت.

اولین شماره: ۷ مرداد ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: این روزنامه با اینکه در تهران منتشر می شد و مقالات آن عمدتاً در مورد مسائل استان مازندران بود.

۳۷۴- طوس

صاحب امتیاز: میرمرتضی حمیدی، روئین تن موسوی.

سردبیر: دکتر احمد سالم.

اولین شماره: شهریور ۱۳۱۴.

محل انتشار: مشهد.

موضع: چپ‌رو طرفدار حزب توده [از شهریور ۱۳۲۰].

توضیح: این روزنامه پس از مدتی توقف بار دیگر در سال ۱۳۲۵ شروع به انتشار نمود.

۳۷۵- طوطی

صاحب امتیاز: سیدحسن طباطبائی.

اولین شماره: ۹ اردیبهشت ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: دارای مطالب عامه پسند.

۳۷۶- طوفان شرق

صاحب امتیاز: اسدالله طوفانیان.

سردبیر: حسین پروین.

اولین شماره: ۲۶ خرداد ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اهواز.

موضع: دست راستی و طرفدار سیدضیاء.

توضیح: در آبان ۱۳۲۴ به مدت دو هفته توقیف شد.

□

□

۳۷۷- ظفر

صاحب امتیاز: رضا روستا.

اولین شماره: اول تیر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ارگان «اتحادیه زحمتکشان حزب توده».

توضیح: این روزنامه در موارد متعدد توقیف شد و بجایش روزنامه‌های زیر انتشار یافتند: بشر [مهر و آبان ۱۳۲۳، خرداد و مرداد و آذر ۱۳۲۴]؛ شهباز [خرداد ۱۳۲۴ و آذر ۱۳۲۵، فقط يك شماره]؛ مردم [تیر ۱۳۲۴]؛ ندای حقیقت [آذر و دی ۱۳۲۴]؛ بهرام [دی ۱۳۲۴] و آتشیبار [آذر ۱۳۲۵]. در دی ماه ۱۳۲۵ پس از ختم ماجرای حکومت خودمختار آذربایجان و دگرگونی حزب توده، روزنامه ظفر باردیگر انتشار یافت ولی برخلاف روزنامه هم مسلکش [مردم] که رویه متعادلی بخود گرفته بود، این روزنامه همچنان به چپ‌روی افراطی خود ادامه داد و بهمین مناسبت پس از چند شماره توقیف شد.

پس از انتشار مجدد، باردیگر در بهمن ۱۳۲۵ توقیف و این بار روزنامه‌های شمشیر امروز و فرشته آزادی بجایش انتشار یافتند. پس از این توقیف روزنامه ظفر دیگر منتشر نشد و رضاروستا صاحب امتیاز آن نیز در فروردین ۱۳۲۶ دستگیر و تا آبان همان سال در زندان ماند.

□

□

۳۷۸- عالم

صاحب امتیاز: عبدالحسین میرسپاسی.

اولین شماره: ۲۴ تیر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی نامرتب.

موضع: عضو جبهه آزادی و ارگان حزب «احرار ایران».
توضیح: در ماه تیر ۱۳۲۴ بجای میهن و در ماه آذر ۱۳۲۴ بجای داد منتشر شد.

۳۷۹- عالم زنان

اولین شماره: پائیز ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: ماهانه.
موضع: نشریه مخصوص اداره روابط عمومی سفارت انگلیس در تهران بود که برای بانوان انتشار می یافت.
توضیح: از پائیز ۱۳۲۴ انتشار این مجله متوقف گردید.

۳۸۰- عالم یهود

صاحب امتیاز: مهندس یونس بوستانی.
سردبیر: حبیب الله لوی.
اولین شماره: پائیز ۱۳۲۴.
موضع: جنبه ارگان یهودیان را داشت و برای مهاجرت یهودیان به فلسطین تبلیغ می کرد.

۳۸۱- عدالت

صاحب امتیاز: ابراهیم خواجه نوری.
اولین شماره: سال ۱۳۲۱.
توضیح: صاحب امتیاز این نشریه، بعداً امتیاز روزنامه دیگری بنام ندای عدالت گرفت و دست از انتشار عدالت برداشت.

۳۸۲- عدالت ایران

صاحب امتیاز: مهندس احمدعلوی.
اولین شماره: ۲۰ خرداد ۱۳۲۶.
ترتیب انتشار: هفتگی.

۳۸۳- عرفان

صاحب امتیاز: احمد عرفان.
اولین شماره: شهریور ۱۳۰۳.
ترتیب انتشار: مجله ماهانه، و بعداً بصورت روزنامه دو یا سه شماره در هفته [از مرداد ۱۳۲۶].

محل انتشار: اصفهان.

موضع: ادبی.

۳۸۴- عصر آزادی *

صاحب امتیاز: جواد آزادی.

سردبیر: فضل الله شرقی.

اولین شماره: اسفند ۱۳۲۰ [قبلاً از سال ۱۲۹۹ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: شیراز.

توضیح: روزنامه دیگری به همین نام بعداً در سال ۱۳۳۰ با امتیاز «علی خبوشان» در تهران انتشار یافت.

۳۸۵- عصر اقتصاد

صاحب امتیاز: دکتر مسعود کیهان.

اولین شماره: ۱۳۲۲ [این نشریه قبل از ۱۵ آبان ۱۳۲۲ نیز منتشر می شده].

ترتیب انتشار: دوره قدیم ماهانه، دوره جدید هفتگی.

موضع: مسائل اقتصادی - ارگان اتاق تجارت ایران.

توضیح: دوره قدیم این مجله توسط محمود کیهان منتشر می شده.

۳۸۶- عصر امید

صاحب امتیاز: سیدفخرالدین رضوی.

سردبیر: سیدمحمی الدین رضوی.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: کاشان.

موضع: طرفدار حزب دموکرات ایران.

توضیح: این روزنامه بیشتر به درج آگهیهای ثبتی می پرداخت.

۳۸۷- عصر انقلاب

صاحب امتیاز: عبدالله فریار.

اولین شماره: ۲۲ تیر ۱۳۲۵ [قبلاً از سال ۱۲۹۴ بوسیله میرزا آقاخان فریار همدانی انتشار

می‌یافت.]

ترتیب انتشار: روزانه نامنظم.

موضع: دست چپی.

۳۸۸- عصر پیروزی *

صاحب امتیاز: ش. نوبهار.

اولین شماره: سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ارگان تکنیسینهای راه آهن.

۳۸۹- عقیده، نامه [نامه عقیده]

صاحب امتیاز: محمد صادق شاه آبادی.

سردبیر: ا. حکیم معانی.

اولین شماره: ۲۱ شهریور ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: مذهبی راست گرا.

توضیح: این نشریه توسط «انجمن فرهنگی کمال» انتشار می‌یافت. در آذرماه ۱۳۲۵ بجای روزنامه وجدان منتشر شد، و در تیرماه ۱۳۲۶ توقیف گردید. سردبیر این نشریه امتیاز روزنامه روزمحشر را نیز داشت.

۳۹۰- علی بابا

صاحب امتیاز: محسن هنریار.

سردبیر: محسن فرزانه.

اولین شماره: ۲۴ بهمن ۱۳۲۳ [بجای روزنامه داریا].

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: چپ گرا.

توضیح: در ماههای شهریور و آذر ۱۳۲۴ نیز بجای روزنامه ایران ما منتشر شد. در حالیکه اولین شماره مستقل آن در خرداد ۱۳۲۵ انتشار یافت. ولی در شهریور همانسال توقیف گردید و بجایش روزنامه‌های آینده بشر و فروغ ایران برای مدت کوتاهی منتشر شدند. پس از آزادی از توقیف در مهر ۱۳۲۵ دیگر به انتشار خود ادامه نداد.

□

□

۳۹۱- فانوس

صاحب امتیاز: سیدمصطفی صفوی راد.

اولین شماره: ۲۹ اردیبهشت ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ملی گرا.

۳۹۲- فردا

صاحب امتیاز: باقر نیک انجام.

سردبیر: علی هاشمی حائری.

اولین شماره: ۵ شهریور ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: بی طرف.

توضیح: در دی ماه ۱۳۲۵ به مدت یک هفته توقیف شد و بجایش روزنامه پیک تهران انتشار یافت.

۳۹۳- فرشته آزادی

صاحب امتیاز: محمود میرمطهری.

اولین شماره: ۳۱ فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: چپ و افراطی.

توضیح: در خرداد ماه ۱۳۲۵ به مدت شش ماه توقیف شد و در این مدت روزنامه استقلال چند

شماره بجایش انتشار داد. در بهمن ۱۳۲۵ بجای روزنامه ظفر منتشر شد و در فروردین ۱۳۲۶ نیز

توقیف گردید.

۳۹۴- فرمان

صاحب امتیاز: علی شاهنده.

هیأت تحریریه: عباس شاهنده، جعفر ندیم، هادی هدایتی.

اولین شماره: ۲۲ خرداد ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: عصرانه.

موضع: کمی چپ گرا - چپ و افراطی و طرفدار حزب توده [سال ۱۳۲۴]؛ ارگان حزب «آزادی»

قوام السلطنه؛ طرفدار حزب «دموکرات ایران» [سال ۱۳۲۵].

توضیح: این روزنامه یکبار در سال ۱۳۲۲ و دوبار در سال ۱۳۲۳ توقیف شد که در این دوبار اخیر [مهر و آبان ۱۳۲۳] روزنامه شهباز بجایش انتشار یافت. در سال ۱۳۲۴ و گرایش به سمت حزب توده نیز دوبار توقیف شد که به ترتیب روزنامه‌های زیر بجایش منتشر گردیدند. روزنامه دماوند [مرداد ۱۳۲۴] و روزنامه نسیم شمال [دی ماه ۱۳۲۴] در اردیبهشت ماه ۱۳۲۵ هم یکبار توقیف شد که این مرتبه نیز روزنامه نسیم شمال بجای آن انتشار یافت.

در آذر ماه ۱۳۲۵ تغییر نام داد و با اسم فرمان کارگران منتشر شد که البته از همان امتیاز فرمان استفاده می‌کرد و در این شکل جدید جنبه ارگان «اتحادیه سندیکا‌های کارگری ایران» را یافت که این اتحادیه، سازمانی جدیدالتأسیس بود و از پشتیبانی حزب «دموکرات ایران» برخوردار می‌شد. فرمان کارگران یک ماه بعد جای خود را به روزنامه دیگری بنام کارگران ایران سپرد و خودش از فروردین ۱۳۲۶ بار دیگر با همان نام فرمان و به شکل سابق بصورت روزنامه عصرانه شروع به انتشار نمود.

این روزنامه ضمناً در شهریور ۱۳۲۳ ضمیمه‌ای با نام خردسالان منتشر نمود که هیأت تحریریه آن شامل: ایرج نودوشنی، ابوالفضل سخانی، احمد نخست، و جمشید بیگلری بودند.

۳۹۵- فروردین *

صاحب امتیاز: سیدجمال‌الدین جزایری.

اولین شماره: سال ۱۳۰۴.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: شیراز.

۳۹۶- فروغ

صاحب امتیاز: ابراهیم فخرانی.

اولین شماره: اول فروردین ۱۳۲۴ [قبلاً از دی ۱۳۰۶ تا آذر ۱۳۰۷ در رشت منتشر می‌شده].

محل انتشار: دوره قدیم در رشت، و دوره جدید در تهران.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضوع: ارگان حزب «جنگل».

توضیح: در شهریور ۱۳۲۴ به مدت دو ماه توقیف شد و در آذر ۱۳۲۴ مدت کوتاهی بجای روزنامه داریا انتشار یافت و از آن پس دیگر منتشر نگردید.

۳۹۷- فروغ ایران

صاحب امتیاز: مهندس فارغ‌سمعیان.

اولین شماره: ۱۱ تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: در شهریور ۱۳۲۵ بجای روزنامه علی بابا منتشر شد.

۳۹۸- فروهر

صاحب امتیاز: مهندس فرهاد.

اولین شماره: ۲۹ تیر ۱۳۲۵ [بجای روزنامه صدای وطن].

توضیح: این روزنامه بلافاصله پس از انتشار اولین شماره خود بجای صدای وطن توقیف شد و بعداً هم هیچگاه بطور مستقل منتشر نگردید.

۳۹۹- فرهنگستان، نامه [نامه فرهنگستان]

صاحب امتیاز: رشید یاسمی.

سردبیر: حبیب یغمائی.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: ماهانه نامنظم.

موضوع: مجله فرهنگستان ایران.

توضیح: از این مجله کلاً ۱۰ شماره طی ۵ سال انتشار یافت که آخرین آن در فروردین ۱۳۲۶ بود.

۴۰۰- فریاد

صاحب امتیاز: حسینقلی کاتبی.

اولین شماره: تابستان ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

محل انتشار: تبریز.

موضوع: ابتدا طرفدار حزب توده، بعداً طرفدار حکومت مرکزی [از اواسط سال ۱۳۲۴].

توضیح: انتشار این روزنامه در حکومت خودمختار فرقه دموکرات در آذربایجان متوقف شد. و از

دی ۱۳۲۵ پس از سقوط حکومت مزبور دوباره شروع به انتشار نمود.

۴۰۱- فریاد اصفهان *

صاحب امتیاز: حسین عمادزاده.

سردبیر: ماهرالنقش.

اولین شماره: سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اصفهان.

۴۰۲- فریاد دانش آموزان *

صاحب امتیاز: عادل خلعتبری.

سردبیر: منصور کلانتری.

اولین شماره: ۹ دی ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: روزانه.

توضیح: عادل خلعتبری امتیاز روزنامه‌های آزادی خلق و آینده میهن را نیز داشت.

۴۰۳- فریاد ملت *

صاحب امتیاز: عبدالحسین کافی.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضوع: مسائل اجتماعی، علمی و بهداشتی.

۴۰۴- فکر جوان

صاحب امتیاز: علی آزاده گیلانی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۱ [قبلاً از سال ۱۳۰۵ تا ۱۳۰۹ در رشت منتشر می‌شده].

ترتیب انتشار: هفتگی [دوره قدیم]؛ ماهانه [دوره جدید].

محل انتشار: رشت.

موضوع: ملی‌گرا و حاوی مضامین فکاهی.

توضیح: پس از واقعه ۱۷ آذر ۱۳۲۱، تا ۹ آذر ۱۳۲۲ منتشر نمی‌شد.

۴۰۵- فلك

صاحب امتیاز: اعتضاد مظفری.

اولین شماره: ۱۵ تیر ۱۳۲۵ [بجای روزنامه آتش].

توضیح: از دی ماه ۱۳۲۵ بطور مستقل شروع به انتشار نمود، ولی در ماههای بهمن ۱۳۲۵ و تیر

۱۳۲۶ بار دیگر بجای آتش انتشار یافت.

۴۰۶- قانون *

صاحب امتیاز: سیداسدالله رسا.

اولین شماره: سال ۱۲۹۹.

توضیح: این روزنامه پس از مرداد ۱۳۲۲ دیگر انتشار نیافت، تا آنکه در سال ۱۳۲۹ دوباره انتشار آن از سر گرفته شد. بسبب مخالفت صریح با شاه و سلطنت، پس از کودتای ۲۸ مرداد دچار غارت اوباش شد و بکلی از بین رفت.

۴۰۷- قدرت اسلام *

صاحب امتیاز: محمدباقر احمدیان.

اولین شماره: سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: تبریز.

موضع: ناشر افکار آذربایجانیهای مقیم مرکز.

۴۰۸- قلندر

صاحب امتیاز: حسنعلی رفیعا.

اولین شماره: ۵ تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: مجله فکاهی، سیاسی.

۴۰۹- قیام ایران

صاحب امتیاز: حسن صدر.

اولین شماره: ۱۲ اردیبهشت ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ملی‌گرای افراطی و مخالف سرسخت اشغالگران خارجی.

توضیح: این نشریه بعثت لحن شدید خود متناوباً توقیف می‌شد، تا جائیکه در زمستان ۱۳۲۵ کلاً به مدت شش ماه توقیف بود. و در اردیبهشت ۱۳۲۶ که از توقیف درآمد، خود حسن صدر بازداشت گردید. در ماه تیر ۱۳۲۶ باز هم روزنامه به مدت یک ماه توقیف شد و حسن صدر نیز تحت تعقیب قرار گرفت. قیام ایران به مدت سه هفته هم بجای آشفته انتشار یافت.

۴۱۰- قیام شرق

صاحب امتیاز: محمد شاهرخی.

سردبیران: حسن هشترودی و ایرج فره‌وشی.

اولین شماره: ۳۰ شهریور ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: ارگان مجمع فارغ التحصیلان دانشگاهی ایران.

□

□

۴۱۱- کار، مجله [مجله کار]

سردبیر: ابوالقاسم پرتو اعظم.

اولین شماره: آذر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: مجله وزارت کار و تبلیغات.

توضیح: این مجله علاوه بر مطالب فارسی، ترجمه مقالات خود را به زبانهای انگلیسی و فرانسوی

نیز چاپ می‌کرد.

۴۱۲- کارزار

صاحب امتیاز: رضا صمصام‌نیا.

اولین شماره: ۱۵ فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

۴۱۳- کارگران ایران

صاحب امتیاز: مهندس باقرنیو.

اولین شماره: ۱۷ دی ۱۳۲۵ [بعنوان دنباله روزنامه فرمان کارگران].

ترتیب انتشار: روزانه نامنظم.

موضوع: ارگان «اتحادیه سندیکاهای کارگری ایران» وابسته به حزب «دموکرات ایران».

توضیح: این روزنامه سه ماه پس از انتشار تعطیل شد و از خرداد ۱۳۲۶ باردیگر شروع به انتشار

نمود. بعداً در سال ۱۳۲۸ نشریه‌ای به‌همین نام با امتیاز «ع. شعبانی» انتشار یافت که عنوان ارگان

رسمی «اتحادیه کارگران و کشاورزان ایران» را داشت.

۴۱۴- کارگران خراسان *

صاحب امتیاز: غلامحسین زوارزاده.

اولین شماره: سال ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: مشهد.

۴۱۵- کاروان

صاحب امتیاز: سید محمد باقر نیری فردزواره ای.

سردبیر: سید علی اصغر نیری زواره ای.

اولین شماره: ۲۵ شهریور ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: عضو جبهه استقلال و طرفدار سیدضیاء.

توضیح: در خرداد و تیر ۱۳۲۴ بجای روزنامه کشور منتشر شد. در مرداد ۱۳۲۴ خودش توقیف و تا

آبان ۱۳۲۵ انتشار نیافت، تا آنکه در این ماه بجای روزنامه وجدان منتشر گردید. در ماه تیر ۱۳۲۶

انتشار کاروان بصورت مستقل آغاز شد ولی یک هفته بعد باز هم به محاق توقیف افتاد.

۴۱۶- کار و دانش

صاحب امتیاز: خدیجه کشاورز [محمد آبادی].

اولین شماره: ۱۸ آذر ۱۳۲۵ [بجای روزنامه رهبر].

توضیح: این روزنامه فقط همان یک شماره را بجای رهبر انتشار داد و پس از آن دیگر هرگز منتشر

نشد. صاحب امتیاز این روزنامه همسر دکتر فریدون کشاورز صاحب امتیاز رزم بود.

۴۱۷- کارون خوزستان *

صاحب امتیاز: سیدحسین فرهودی.

سردبیر: سید محمد صادقی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

۴۱۸- کاریکاتور پیروزی

صاحب امتیاز: محمد مرتضوی.

سردبیر: محسن دولو.

اولین شماره: ۲۲ خرداد ۱۳۲۵.

موضع: دست چپی.

توضیح: تنها یک شماره از این روزنامه منتشر گردید که همان شماره ۲۲ خرداد ۱۳۲۵ بود. ولی از

این نشریه بعداً چند شماره بنام کاریکاتور استقلال انتشار یافت.

۴۱۹- کاریکاتور شوخی

اولین شماره: آبان ۱۳۲۳.

توضیح: از این نشریه فقط يك شماره منتشر گردید که در آن هیچ نام و نشانی از صاحب امتیاز و مدیرش وجود نداشت.

۴۲۰- کانون

صاحب امتیاز: حسین مطیعی.

سردبیر: حاذقی.

اولین شماره: اول فروردین ۱۳۱۷.

ترتیب انتشار: هفتگی [از خرداد ۱۳۲۶].

محل انتشار: تهران؛ اصفهان [۱۳۲۱]؛ تهران [اردیبهشت ۱۳۲۲].

موضع: عضو جبهه استقلال و طرفدار سیدضیاء.

توضیح: در بهمن ۱۳۲۳ بجای هور در مرداد ۱۳۲۴ بجای آرزو در شهریور ۱۳۲۴ بجای هور و در آذر ۱۳۲۴ بجای صدای ایران انتشار یافت. از دی ۱۳۲۴ تا آذر ۱۳۲۵ بطور کلی در توقیف بود و پس از آزادی بجای روزنامه اقدام منتشر شد. در خرداد ۱۳۲۶ بصورت هفتگی درآمد و در ماه تیر همان سال فقط يك شماره بجای اقدام منتشر نمود.

۴۲۱- کانون آگهی

صاحب امتیاز: فرهنگ فرد.

اولین شماره: ۱۳ بهمن ۱۳۲۰.

موضع: مخصوص درج آگهیهای تجاری.

توضیح: این روزنامه پس از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱، دیگر انتشار نیافت.

۴۲۲- کانون خنده *

صاحب امتیاز: حسین مجرد.

اولین شماره: اول بهمن ۱۳۲۳.

موضع: مطالب فکاهی.

۴۲۳- کبوتر

صاحب امتیاز: رضا لطفی لاریجانی.

اولین شماره: آبان ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

توضیح: این روزنامه کمی قبل از واقعه ۱۷ آذر ۱۳۲۱ توقیف شد و انتشار دوباره آن از فروردین ۱۳۲۲ آغاز گردید، اما بلافاصله توقیف شد. و پس از آن در مرداد ۱۳۲۴ چند شماره دیگر انتشار داد.

۴۲۴- کردار و گفتار

صاحب امتیاز: محمدعلی اخباری.

اولین شماره: در سال ۱۳۲۱.

توضیح: انتشار این روزنامه بیش از چند شماره دوام نکرد و تعطیل شد.

۴۲۵- کرمانشاه

صاحب امتیاز: فرج الله کاویانی.

اولین شماره: سال ۱۳۰۴ [این روزنامه قبلاً به مدت سه ماه در سال ۱۲۸۸ منتشر می شده]:

ترتیب انتشار: سه شماره در هفته.

محل انتشار: کرمانشاه.

موضوع: محافظه کار [خود روزنامه درباره موضعش نوشته که: روزنامه ایست که فقط وظیفه روزنامه نگاری را انجام می دهد] ولی در دوره بعد از شهریور ۱۳۲۰، فقط یکبار به طرفداری از حزب «عدالت» برخاست.

توضیح: مدیریت این روزنامه در دوره قدیم آن [سال ۱۲۸۸] با میرزا احمدخان وزیری (فصیح المتکلمین) بوده است.

۴۲۶- کسری

صاحب امتیاز: حسین زعیمی.

اولین شماره: ۲ دی ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضوع: عضو جبهه استقلال.

توضیح: این نشریه در زمستان ۱۳۲۴ بصورت یک روزنامه انقلابی درآمد که مطالبش البته بیشتر جنبه تئوری داشت، ولی علی رغم لحن حاد آن هیچگاه توقیف نشد. پس از آن بمرور آتش آن سرد شد، تا آنکه موضع میانه رو برگزید.

۴۲۷- کشاورزی، مجله [مجله کشاورزی]

سردبیر: دکتر مرتضی گلسرخی.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۲ [قبلاً با نام فلاح از سال ۱۳۰۹ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: نشریه مخصوص وزارت کشاورزی.

توضیح: پس از انتشار چند شماره در دوره جدید، متوقف شد و بار دیگر از فروردین ۱۳۲۵ شروع به انتشار نمود.

۴۲۸- کشور

صاحب امتیاز: محمدرضا جلالی نائینی.

اولین شماره: آبان ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: روزانه - هفتگی [از دی ۱۳۲۵].

موضع: ارگان حزب «اراده ملی» سیدضیاء.

توضیح: یک ماه پس از آغاز انتشارش توقیف شد و روزنامه سرگذشت بجایش انتشار یافت. در ماه اردیبهشت ۱۳۲۴ انتشارش از سر گرفته شد، ولی دو هفته بعد باز هم توقیف گردید و این بار روزنامه های نسیم صبا و کاروان بجایش منتشر شدند.

در تیر ماه ۱۳۲۴ از توقیف درآمد و یک ماه بعد بار دیگر توقیف شد که این بار نیز روزنامه کاروان بجایش انتشار یافت. از اوائل شهریور ۱۳۲۴ پس از رفع توقیف تا فروردین ۱۳۲۵ بدون وقفه منتشر شد تا اینکه در این ماه همراه با سایر روزنامه های طرفدار «سیدضیاء» توقیف گردید. انتشار این روزنامه از ماه دی ۱۳۲۵ بار دیگر از سر گرفته شد.

۴۲۹- کشور ایران، سالنامه * [سالنامه کشور ایران]

صاحب امتیاز: محمدرضا میرزازمانی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: سالانه.

توضیح: از این سالنامه کلاً ۹ شماره انتشار یافت که آخرین آن در سال ۱۳۳۳ بود.

۴۳۰- کلید نجات

صاحب امتیاز: غلامحسین رضازاده.

اولین شماره: بهار ۱۳۲۴.

محل انتشار: تبریز.

توضیح: از این روزنامه فقط يك شماره انتشار یافت. چون بلافاصله بعد از آن توسط کنسولگری شوروی در تبریز توقیف شد.

۴۳۱- کمال

صاحب امتیاز: سیدعلی کمالی.
اولین شماره: سال ۱۳۰۹.
محل انتشار: همدان.
موضوع: این روزنامه بیشتر اختصاص به چاپ آگهیهای دولتی داشت.

۴۳۲- کوبال

صاحب امتیاز: مسیح آزاد.
سردبیر: منوچهر آرین پور.
اولین شماره: ۲۲ اردیبهشت ۱۳۲۵.
موضوع: کمی چپ گرا.

۴۳۳- کودک

صاحب امتیاز: عباسعلی روحانی نجف آبادی.
اولین شماره: اواسط سال ۱۳۲۴.

۴۳۴- کوشش

صاحب امتیاز: شکرالله صفوی.
اولین شماره: شهریور ۱۳۰۱.
ترتیب انتشار: روزانه.
موضوع: بی طرف؛ طرفدار سیدضیاء [از سال ۱۳۲۲]؛ بی طرف [از فروردین ۱۳۲۵ پس از بازداشت سیدضیاء].
توضیح: این روزنامه در سال ۱۳۲۲ دوبار توقیف شد.

۴۳۵- کوبک غرب

صاحب امتیاز: حاجی عبدالله مستشار علی نعمتی.
سردبیر: سیدعبدالکریم غیرت.
اولین شماره: پائیز ۱۳۲۱ [قبلاً در فاصله سالهای ۱۳۱۱ تا ۱۳۱۶ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

محل انتشار: کرمانشاه.

موضوع: مذهبی و محافظه کار.

۴۳۶- کوهستان

صاحب امتیاز: دکتر اسماعیل اردلان.

اولین شماره: ۷ اسفند ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: تهران.

موضوع: مسائل کردستان.

۴۳۷- کوه نور

صاحب امتیاز: سلیمان انوشیروانی.

اولین شماره: ۱۸ فروردین ۱۳۲۵ [بجای روزنامه الفباء].

موضوع: وابسته به حزب «وحدت ایران».

توضیح: این روزنامه هیچگاه مستقلاً انتشار نیافت.

۴۳۸- کهکشان

صاحب امتیاز: مهدی حمیدی.

اولین شماره: ۱۰ مهر ۱۳۲۵.

توضیح: از این روزنامه فقط يك شماره انتشار یافت.

۴۳۹- کیان، سالنامه [سالنامه کیان] *

صاحب امتیاز: منوچهر رجائی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: سالانه.

موضوع: ادبی، اجتماعی.

۴۴۰- کیفر

صاحب امتیاز: دکتر شکیبی.

سردبیران: امیرنجات و اسدالله خلعتیری [از مرداد ۱۳۲۶].

اولین شماره: ۱۱ مرداد ۱۳۲۱.

موضع: کمی چپ‌گرا.

توضیح: در شهریور ۱۳۲۲ دوبار توقیف شد که باردوم بخاطر انتقاد و حمله به خانواده شاه بود. در شهریور ۱۳۲۴ بجای روزنامه دماوند منتشر گردید و از مرداد ۱۳۲۶ با سردبیران جدید مستقلاً شروع به انتشار نمود.

۴۴۱- کیوان

صاحب امتیاز: ربیع انصاری.

سردبیر: ابوالقاسم شهیدی [در اصفهان].

اولین شماره: بهار ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: رضائیه؛ اصفهان [از بهار ۱۳۲۵]؛ رضائیه [از زمستان ۱۳۲۵].
موضع: ابتدا دست‌چپی و عضو جبهه آزادی، و بعداً طرفدار حزب «دموکرات ایران» قوام السلطنه.
توضیح: این روزنامه چون از روش «فرقه دموکرات آذربایجان» انتقاد می‌کرد، لذا پس از روی کار آمدن فرقه، از رضائیه [ارومیه] طرد شد و در اصفهان با سردبیری ابوالقاسم شهیدی شروع به انتشار نمود و خود را به قالب طرفداران حزب دموکرات ایران درآورد. پس از سقوط حکومت فرقه دموکرات در آذربایجان، این روزنامه بار دیگر به رضائیه [ارومیه] انتقال یافت.

۴۴۲- کیهان

صاحب امتیاز: ابتدا عبدالرحمن فرامرزی، و بعداً مصطفی مصباح‌زاده.

سردبیر: ابتدا مصطفی مصباح‌زاده، و بعداً عبدالرحمن فرامرزی.

اولین شماره: ۳ خرداد ۱۳۲۱ [بعنوان جانشین روزنامه آینده ایران].

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ابتدا با تمایلات دست‌چپی، و بعداً دست‌راستی [از تابستان ۱۳۲۵].
توضیح: این روزنامه پس از واقعه ۱۷ آذر ۱۳۲۱ [توقیف عمومی جراید] تا ۲۰ دی ۱۳۲۱ انتشار نیافت که از این روز بعد جای صاحب امتیاز و سردبیر آن عوض شد. و آنگاه در بهمن ۱۳۲۱ توقیف گردید که روزنامه بهرام بجایش منتشر شد. در سال ۱۳۲۲ نیز بخاطر مقالاتی که علیه قوای اشغالگر ایران و بخصوص آمریکائیانها نوشت دوبار به محاق توقیف افتاد.
در سال ۱۳۲۳، روزنامه کیهان با وجودیکه عضو جبهه آزادی بود، ولی در ماجرای امتیاز نفت شمال به مخالفت علنی با روسها پرداخت. و در سال ۱۳۲۴ موضع خود را عوض کرد و تلویحاً از سیاست شوروی در ایران طرفداری نمود، که بهمین خاطر در مهر ۱۳۲۴ به مدت ۵ روز توقیف شد و در این

مدت روزنامهٔ سلحشور بجایش انتشار یافت.

در تابستان ۱۳۲۵ پس از بازگشت مصطفی مصباح‌زاده از سفر امریکا، روزنامه کیهان تغییر جبهه داد: یعنی ابتدا سیاست میانه‌روی پیشه کرد و سپس به مرور خود را بصورت يك روزنامه دست‌راستی و مخالف سیاست شوروی درآورد. و تقریباً از همان موقع بود که ترقی این روزنامه شروع شد و آنقدر پیش رفت که پرتیراثرترین روزنامه مملکت [یعنی اطلاعات] را پشت سر قرار داد.

روزنامه کیهان بخاطر لحن صریح و مقالات مستند درباره مسائل سیاسی روز که اغلب بقلم عبدالرحمن فرامرزی نگاشته می‌شد، خیلی موردتوجه قرار داشت. بطوریکه در زمان حکومت خودمختار آذربایجان، کیهان تنها روزنامه‌ای بود که پیشه‌وری به مقالات مندرج در آن پاسخ می‌داد. عبدالرحمن فرامرزی امتیاز روزنامه‌های آینده ایران و بهرام را نیز داشت.

□

□

۴۴۳- گفتار

صاحب امتیاز: جلال حکمی اصفهانی.

سردبیران: سیدیحیی سینا و لطفعلی صدقی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۳ [فقط يك شماره] و از بهمن ۱۳۲۵ بطور مرتب.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: مذهبی، اجتماعی.

۴۴۴- گلچین *

صاحب امتیاز: علی روغنی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

۴۴۵- گلستان

صاحب امتیاز: محمدتقی گلستان.

سردبیر: نیکومند.

اولین شماره: از سال ۱۲۹۷.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: شیراز.

موضع: اخبار محلی شیراز و استان فارس.

توضیح: جزو قدیمی ترین روزنامه های فارس بود.

۴۴۶- گل‌های رنگارنگ

صاحب امتیاز: شهیدزاده.

سردبیر: علی اکبر مشیرسلیمی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۳ [قبلاً از بهمن ۱۳۱۳ منتشر می شد].

ترتیب انتشار: ماهانه نامنظم

موضع: ادبی.

توضیح: این مجله قطع جیبی داشت.

۴۴۷- گمرک ایران، مجله [مجله گمرک ایران]

اولین شماره: از سال ۱۳۰۸.

ترتیب انتشار: ماهانه نامنظم.

موضع: نشریه اداره گمرک ایران.

۴۴۸- گنج شایگان *

صاحب امتیاز: ابوالفضل مرتاضی لنگرودی.

اولین شماره: خرداد ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: ادبی، اجتماعی.

توضیح: از این مجله کلاً ۵ شماره منتشر شده است.

۴۴۹- گوهرمراد *

صاحب امتیاز: حبیب الله بهادران.

اولین شماره: سال ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: اصفهان.

۴۵۰- گیتی

صاحب امتیاز: خلیل انقلاب آذر.

اولین شماره: ۴ تیر ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ارگان اتحادیه زحمتکشان حزب توده.

توضیح: در سال ۱۳۲۲ به مدت سه ماه و بار دیگر در سال ۱۳۲۳ نیز به مدت سه ماه توقیف شد. انتشار این روزنامه از سال ۱۳۲۴ متوقف گردید، ولی در ۹ فروردین ۱۳۲۶ روزنامه دیگری بنام دادگستری با استفاده از امتیاز گیتی انتشار یافت که مورد اعتراض خلیل انقلاب آذر [دکتر خلیل آذر] قرار گرفت.

۴۵۱- گیلان زمین *

صاحب امتیاز: غدیر بیشه بان.

سردبیر: محمود ضرابی.

اولین شماره: ۲۵ آبان ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: رشت.

۴۵۲- گیلان شهر

صاحب امتیاز: محمدصدیق کوچکی.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: رشت.

موضع: احتمالاً به حزب «جنگل» وابستگی داشت.

۴۵۳- گیله مرد

صاحب امتیاز: معتمد دماوندی [ابوالمکارم].

سردبیر: غدیر بیشه بان.

اولین شماره: تابستان ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: رشت.

موضع: بی طرف.

□

□

۴۵۴- ماد

صاحب امتیاز: محمدکیوان پورمکری.

اولین شماره: مرداد ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: ادبیات و باستانشناسی.

توضیح: از این مجله فقط دو شماره انتشار یافت.

۴۵۵- مجله تاریخی

صاحب امتیاز: علی اکبر تشید.

اولین شماره: ۱۷ تیر ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: نامنظم.

موضوع: مسائل تاریخ اسلام.

توضیح: انتشار این مجله بقدری نامنظم بود که گاه چندین سال می گذشت تا شماره ای از آن منتشر شود.

۴۵۶- مجموعه امروز

صاحب امتیاز: مهدی علی سبزواری.

اولین شماره: سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: ماهانه.

محل انتشار: سبزوار.

۴۵۷- مجموعه حقوقی و مجله رسمی

سردبیر: شمس الدین امیرعلانی.

اولین شماره: سال ۱۳۱۶ [قبلاً از سال ۱۳۰۷ با نام مجله رسمی وزارت عدلیه منتشر می شده].

ترتیب انتشار: ماهانه نامنظم.

موضوع: نشریه رسمی وزارت دادگستری.

توضیح: این مجله از بهمن ۱۳۲۳ در روزنامه رسمی کشور ادغام گردید.

۴۵۸- مجموعه خوشه

صاحب امتیاز: هوشنگ عسگری.

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: ماهانه.
موضع: راهنمای مطبوعات ایران.

۴۵۹- محشر *

صاحب امتیاز: سیدرضا کاظم زاده علوی.
سردبیر: حکیم معانی.
اولین شماره: سال ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.

۴۶۰- محیط

صاحب امتیاز: سیدمحمد محیط طباطبائی.
اولین شماره: شهریور ۱۳۲۱.
ترتیب انتشار: ماهانه، و سپس هفتگی [از شهریور ۱۳۲۶].
موضع: مطالب تاریخی؛ عضو جبهه استقلال.
توضیح: در سال اول، این مجله پس از سه شماره متوقف شد و آنگاه از شهریور ۱۳۲۶ با قطعی بزرگتر و بصورت هفتگی شروع به انتشار نمود که در این دوره نیز بیش از ۱۴ شماره از آن [تا آذر ۱۳۲۶] منتشر نشد. در بهمن ۱۳۲۵ نیز فقط يك شماره از آن بجای اقدام انتشار یافت.

۴۶۱- مدائن

صاحب امتیاز: هوشنگ کاووسی.
اولین شماره: آذر ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: ماهانه.
موضع: مجله مصور غیرسیاسی.

۴۶۲- مدنیت

صاحب امتیاز: سیدحسین مترجم نظام مدنی.
دبیر: سیدمرتضی مدنی، محمود میرزائی [از ۱۶ مرداد ۱۳۲۶].
۱. این شه' ه: تیر ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: ادب. «مجمع جوانان اسلامی».

۴۶۳- مربی

صاحب امتیاز: علی اکبر مشیرسلیمی.

اولین شماره: ۳ شهریور ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: ادبی، اجتماعی.

توضیح: علی اکبر مشیرسلیمی سردبیر مجله ادبی گلهای رنگارنگ نیز بود.

۴۶۴- مرد

صاحب امتیاز: احمدعلی بیگلری.

سردبیر: نورالله لارودی.

اولین شماره: ۱۷ شهریور ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: ارگان جامعه لیسانسیه‌های دانشسرایعالی و ناشر افکار معلمین.

۴۶۵- مرد امروز

صاحب امتیاز: محمد مسعود [قمی].

اولین شماره: ۳۰ مرداد ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: مدتی ارگان حزب «پیکار» بود، و با اینکه یکی از بنیان‌گزاران جبهه استقلال شمرده می‌شد ولی یکی از سرسخت‌ترین مخالفان حکومت مرکزی بحساب می‌آمد.

توضیح: روزنامه مرد امروز یکی از پرسروصداترین روزنامه‌های تاریخ مطبوعات ایران است که در بین نشریات سالهای بعد از شهریور ۱۳۲۰ یکی از بالاترین رکوردها را از نظر تعداد دفعات توقیف دارا می‌باشد. و این امر مربوط به مقالات کوبنده، تحریک‌آمیز و دشنامهای جانانه «محمد مسعود» است که نثار هیأت حاکمه ایران و بخصوص در اواخر کار، نثار اشرف خواهر شاه می‌کرد. تا جاییکه روزنامه مرد امروز را می‌توان بنیانگذار مکتب جدیدی در تاریخ مطبوعات ایران دانست، که بی‌پروا می‌تاخت و در بین سردمداران و سیاست‌بازان کشور کسی پیدا نمی‌شد که از نیش قلم «محمد مسعود» جان سالم بدر برد. بهمین جهت از بدو انتشار تا مهر ۱۳۲۴ اقلاً ۱۴ مرتبه توقیف شد. ولی حتی در مواقع عادی انتشار نیز اغلب قابل دسترسی نبود، و چون مردم آن را به چشم يك شب‌نامه می‌نگریستند، لذا بارها اتفاق می‌افتاد که بصورت قاچاق و با قیمتی گرانتر بفروش می‌رسید.

در مهر ماه ۱۳۲۴ امتیاز مرد امروز لغو شد و روزنامه ندای آزادی بجایش انتشار یافت. در ماه

فروردین ۱۳۲۵ دوباره امتیازش تجدید شد و شروع به انتشار نمود. ولی این بار لحن ملایم‌تری بخود گرفت و توجه خود را بیشتر معطوف به تبلیغات ناسیونالیستی و پرورش احساسات ملی کرد. جالب اینجاست که مرد امروز با وجود توقیفهای متعدد، ترجیح می‌داد از نامهای عاریتی و امتیاز نشریات دیگر کمتر استفاده کند.

در ماه فروردین ۱۳۲۶ محمد مسعود بخاطر حملات بسیار شدید به دولت قوام السلطنه بازداشت شد، ولی بزودی آزاد گردید و در ماه اردیبهشت همان سال روزنامه‌اش به مدت دو هفته به محاق توقیف افتاد.

در مهر ماه ۱۳۲۶ محمد مسعود جایزه‌ای به مبلغ يك ميليون ريال برای کسی در نظر گرفت که قوام السلطنه را به قتل برساند. ولی این، خود محمد مسعود بود که چهار ماه بعد، یعنی در ۲۴ بهمن ۱۳۲۶ در جلوی چاپخانه مظاهری واقع در خیابان اکباتان بدست عوامل ناشناس کشته شد. بعداً آشکار گردید که قتل محمد مسعود بدست گردانندگان حزب توده طراحی شده، تا دشمنان، محمد مسعود را که گروه کثیری از درباریان و سردمداران مملکت بودند، بجان هم بیاندازند. پس از قتل محمد مسعود، انتشار مرد امروز به مدیریت «شمس مستوفی» تا چندی ادامه یافت که البته بهیچوجه رنگ و بوی روزنامه‌های دوران «محمد مسعود» را نداشت.

در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز «شمس مستوفی» بدون امتیاز شروع به انتشار مرد امروز کرد که بیش از هشت شماره دوام نداشت.

۴۶۶- مردان روز

صاحب امتیاز: هادی امیرابراهیمی.

هیأت تحریریه: حسین احتشام‌زاده، مهدی امیر، مهندس رضا رزم‌آراء، مهندس ی. کریم، احمد هاشمی، ناصر وزیری.

اولین شماره: ۲۰ دی ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: کمی چپ‌گرا و بیانگر خواسته‌های کارمندان راه آهن.

۴۶۷- مردان کار

صاحب امتیاز: لطفعلی ابراهیمی.

سردبیر: احمد زیرك‌زاده، مجید ابراهیمی.

اولین شماره: ۶ شهریور ۱۳۲۱ [قبلاً از ۲ اردیبهشت ۱۳۰۳ انتشار می‌یافت].

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: کمی چپ‌گرا، عضو جبهه آزادی، و ارگان گروه «مردان کار».

توضیح: يك بار در آبان ۱۳۲۱ و دو بار هم در سال ۱۳۲۲ توقیف شد. از زمستان ۱۳۲۳ بعد نیز دیگر انتشار نیافت.

۴۶۸- مرد ایران

صاحب امتیاز: سید مهدی پیراسته.

سردبیر: میرهوشنگ اصغری.

اولین شماره: ۲۲ فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: عصrane نامنظم.

موضع: ارگان حزب «وحدت ایران» [از مهر ۱۳۲۵].

توضیح: در تیر ماه ۱۳۲۵ به مدت ۶ هفته توقیف شد و در شهریور همان سال بار دیگر توقیف گردید. در ماه مهر ۱۳۲۵ بصورت ارگان حزب «وحدت ایران» درآمد، ولی هنوز دو شماره بیشتر منتشر نکرده بود که به محاق توقیف افتاد. در بهمن و اسفند ۱۳۲۵ نیز دو بار بجای روزنامه آتش انتشار یافت.

۴۶۹- مردم [نامه مردم]

صاحب امتیاز: صفر نوعی؛ دکتر رضا رادمنش [از شهریور ۱۳۲۱].

سردبیر: نراقی؛ احسان طبری و جلال آل احمد [از مهر ۱۳۲۵].

اولین شماره: ۱۳ بهمن ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: ابتدا روزانه؛ از سال ۱۳۲۳ بصورت هفتگی نامنظم؛ و از سال ۱۳۲۵ ماهانه. موضع: ابتدا ارگان «جمعیت ضدفاشیست ایران» مصطفی فاتح، و بعداً ارگان رسمی کمیته مرکزی «حزب توده».

توضیح: «جمعیت ضدفاشیست ایران» سازمانی بود که توسط مصطفی فاتح بوجود آمده و در میان اعضایش بعضی از رهبران حزب توده مثل ایرج اسکندری و بزرگ علوی نیز به چشم می خوردند. و روزنامه مردم که جنبه ارگان همین جمعیت را داشت مقالاتی درج می کرد که شدیداً جنبه ضدفاشیسم و ضددیکتاتوری در آنها بارز بود و بهمین جهت خوانندگان فراوانی را به سوی خود جلب می نمود.

روزنامه مردم پس از چندی بخاطر حمله به افراد مختلف، از جانب ارتش و طبقه کارمندان تحریم گردید و در نتیجه چون حمایت مادی و مقدار زیادی از تیراژ خود را از دست داد، طولی نکشید که بطور کلی انتشارش معلق ماند. سه هفته بعد از این توقف اجباری، بار دیگر انتشار مردم از سر گرفته شد. ولی این مرتبه مصطفی فاتح از هیأت گردانندگان روزنامه بیرون آمد و کار آن به اعضای حزب توده سپرده شد.

در ماه فروردین ۱۳۲۱ به مدت دو هفته توقیف شد و در شهریور همان سال امتیاز آن به دکتر رضا رادمنش واگذار و علناً بصورت ارگان رسمی «حزب توده» درآمد. در اثنای فروردین ۱۳۲۲ سه بار توقیف گردید و از ماه اردیبهشت ۱۳۲۲ بعثت انتشار روزنامه رهبر تحت الشعاع آن قرار گرفت و مقدار زیادی از تیراژ خود را از دست داد.

در سال ۱۳۲۳ مردم بصورت هفتگی درآمد و از ماه تیر ۱۳۲۴ جز چند باری که بجای روزنامه‌های ظفر و رهبر [آذر ۱۳۲۴] منتشر شد، بطور مستقل انتشار نیافت. تا آنکه از مهر ۱۳۲۵ بصورت مجله ماهانه درآمد و با سردبیری احسان طبری و جلال آل احمد به انتشار خود ادامه داد.

در دی ماه ۱۳۲۵ يك ضمیمه روزانه از مردم بعنوان جانشین روزنامه رهبر منتشر گردید که خود را ارگان رسمی «حزب توده» قلمداد می کرد و خط مشی جدید حزب را [که بعد از شکست حکومت پیشه‌وری] بنا بود بصورت يك سیاست متعادل عرضه گردد تبلیغ می کرد.

در ماه اردیبهشت ۱۳۲۶ مجله مردم به مدت سه هفته توقیف شد. و بطور کلی از مهر ۱۳۲۵ که این مجله با سردبیری جدید و بصورت ماهانه انتشار یافت، توانست ۲۸ شماره منتشر کند که آخرین آن در بهمن ۱۳۲۷ بود.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، روزنامه مردم بار دیگر بعنوان ارگان کمیته مرکزی «حزب توده» انتشار خود را از سر گرفت، و تا زمان انحلال حزب توده ادامه داد.

۴۷۰- مرد ملی

صاحب امتیاز: دکتر ناصر گروسیان.

اولین شماره: ۹ خرداد ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: کمی چپ‌گرا.

توضیح: در ماه دی ۱۳۲۵ بجای روزنامه آرزو انتشار یافت.

۴۷۱- مزدا

صاحب امتیاز: محمود هرمز.

اولین شماره: ۲ دی ۱۳۲۵ [بجای روزنامه ایران‌ما].

توضیح: این روزنامه هیچگاه بطور مستقل منتشر نشد.

۴۷۲- مژده

صاحب امتیاز: دکتر فاروق.

سردبیر: سید محمد مهدی موسوی.

اولین شماره: ۵ اسفند ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: در ماه اردیبهشت ۱۳۲۶ بجای روزنامه اتحاد انتشار یافت و بلافاصله توقیف شد.

۴۷۳- مژگان

صاحب امتیاز: منصور امینی.

سردبیران: محمد میرطاهری، مهری غفاری.

اولین شماره: ۸ اردیبهشت ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: به روزنامه مدنیت وابسته بود.

۴۷۴- مشرق، سالنامه [سالنامه مشرق] *

اولین شماره: سال ۱۳۱۶ [بنام سالنامه شرق ایران].

ترتیب انتشار: سالانه.

محل انتشار: مشهد.

توضیح: این سالنامه از سال دوم بنام مشرق انتشار یافت و کلاً ۶ شماره از آن منتشر گردید.

۴۷۵- مشروطیت

صاحب امتیاز: محمدحسین مشایخ فریدنی.

سردبیر: محمد ناصر دادخواه؛ هاشم مشایخ فریدنی و امیر نگهبان. [از تیر ۱۳۲۶].

اولین شماره: ۹ خرداد ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: روزانه؛ هفتگی [از فروردین ۱۳۲۵]؛ روزانه [از مهر ۱۳۲۵]؛ هفتگی [از تیر ۱۳۲۶].

موضع: کمی چپ‌گرا و وابسته به حزب «رادیكال»

۴۷۶- مشعل

صاحب امتیاز: جعفر ساعدی.

سردبیر: محمدعلی مسعودی [از مرداد ۱۳۲۲].

اولین شماره: ۳۰ آبان ۱۳۲۱.

توضیح: این روزنامه ناشر افکار کارمندان روزنامه اطلاعات محسوب می‌شد و از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱، تا مرداد ماه ۱۳۲۲ انتشار نمی‌یافت.

۴۷۷- مصلحت

صاحب امتیاز: احمد لنکرانی مهاجر.
 سردبیر: محمدعلی بیات.
 اولین شماره: سال ۱۳۲۲.
 موضوع: چپ‌گرا و عضو جبهه آزادی.
 توضیح: پس از چندی انتشارش متوقف شد و دوباره از آبان ۱۳۲۴ چند شماره‌ای بعنوان یکی از نشریات وابسته به حزب توده منتشر نمود.

۴۷۸- مصور *

صاحب امتیاز: سیدمجتبی فاطمی.
 اولین شماره: ۲۱ مرداد ۱۳۲۶.
 ترتیب انتشار: هفتگی.
 توضیح: مجتبی فاطمی امتیاز روزنامه آفتاب را نیز داشت.

۴۷۹- مظفر

صاحب امتیاز: حسین کی استوان.
 اولین شماره: ۱۱ اردیبهشت ۱۳۲۴.
 ترتیب انتشار: هفتگی و گاهی سه شماره در هفته.
 موضوع: دست‌چی، و بعداً میانه‌رو.
 توضیح: در ماه خرداد ۱۳۲۴ بجای روزنامه اقدام و در مهر ۱۳۲۴ بجای داریا منتشر شد. پس از آن بطور مستقل تا دی ۱۳۲۵ با رویه‌ای معتدل انتشار یافت، تا اینکه در این ماه و بعداً در اسفند ۱۳۲۵ توقیف گردید، که این توقیف اخیر بعلت درج مقاله‌ای علیه آمریکائیه‌ها بود.

۴۸۰- منشور

صاحب امتیاز: سید عباس بنی صدر.
 اولین شماره: ۱۲ آبان ۱۳۲۳ [بجای روزنامه آزادگان].
 ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.
 موضوع: ارگان حزب «سوسیالیست ایران».
 توضیح: در ماه شهریور ۱۳۲۴ بجای روزنامه رهبر انتشار یافت. بعداً در سال ۱۳۲۸ روزنامه دیگری به‌همین نام با امتیاز «سیدعلی میرزاده» در شیراز منتشر گردید.

۴۸۱- منشور نور *

صاحب امتیاز: مترجم مدنی.

سردبیر: محمد خالصی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۴.

۴۸۲- مهر

صاحب امتیاز: مجید موقر.

اولین شماره: مهر ۱۳۲۱ [قبلاً از سال ۱۳۱۲ تا ۱۳۱۷ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: ادبی، اجتماعی.

توضیح: از دوره جدید این مجله کلاً ۸ شماره تا اردیبهشت ۱۳۲۲ انتشار یافت و پس از آن مجید

موقر به انتشار نشریه دیگر خود بنام روزنامه مهر ایران ادامه داد. مجله مهر بار دیگر در سال ۱۳۳۱

انتشار یافت، که تا اسفند ۱۳۳۲ رویهمرفته ۱۸ شماره دیگر از آن منتشر گردید.

۴۸۳- مهر آفاق

صاحب امتیاز: اکبر قاجار.

سردبیر: مرتضی بشارت.

اولین شماره: ۲ مرداد ۱۳۲۵ [بجای روزنامه خرد].

توضیح: این روزنامه هیچگاه مستقلاً انتشار نیافت.

۴۸۴- مهر ایران

صاحب امتیاز: مجید موقر.

سردبیران: علی هاشمی حائری و شیخی.

اولین شماره: ۲۸ آذر ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ابتدا ارگان حزب «عدالت» و بیانگر خواسته‌های بازرگانان خوزستان، بعداً ارگان حزب

«پیکار» [سال ۱۳۲۲]، و آنگاه از فروردین ۱۳۲۴ با روش میانه‌رو.

توضیح: در ابتدای کار عده‌ای از نویسندگان معروف با این روزنامه همکاری داشتند که از میان

آنها می‌توان به: احمد فرامرزی، حسن صدر، ملک الشعراء بهار، ابراهیم خواجه نوری و لطفعلی

صورتگر اشاره کرد.

در ماه فروردین ۱۳۲۲ این روزنامه به مدت ۶ هفته توقیف شد و در فروردین ۱۳۲۴ بعلت مسافرت مجید موقر به امریکا، اداره روزنامه مهر ایران بعهدہ دو تن از سردبیران آن قرار گرفت و آنها نیز روش بی طرفی را اختیار کردند. کہ بهمین دلیل در سال ۱۳۲۵ و در بحبوحه وضع بحرانی سیاست ایران، چون این روزنامه خط میانه روی را دنبال می کرد، لذا تا حد زیادی از تیراژش کاسته شد و نفوذش تقلیل یافت.

در اواخر سال ۱۳۲۵ پس از بازگشت صاحب امتیاز آن به ایران، انتشار مهر ایران از سر گرفته شد.

۴۸۵- مهر ایزد

صاحب امتیاز: سید محمد رضا حسینی الهاشمی.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

محل انتشار: شیراز.

موضع: با اینکه صاحب این روزنامه از وابستگی به روحانیت شیراز بود، ولی روزنامه مهر ایزد از مرام دست چپی پیروی می کرد.

۴۸۶- مهر میهن

صاحب امتیاز: دکتر محمود شروین.

اولین شماره: اول فروردین ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: کمی چپ گرا و وابسته به مجمع مسلمانان مجاهد.

توضیح: در آبان ۱۳۲۵ به مدت ۵ هفته توقیف شد.

۴۸۷- میر *

صاحب امتیاز: محمد میردامادی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

محل انتشار: مشهد.

۴۸۸- مینو *

صاحب امتیاز: حسین مینوچهر.

اولین شماره: سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.

۴۸۹- میهن

صاحب امتیاز: ابوطالب شیروانی.

اولین شماره: ۵ تیر ۱۳۲۲ [قبلاً از مرداد ۱۲۹۸ تا خرداد ۱۳۰۰ در اصفهان و سپس تا اسفند ۱۳۰۴ در تهران انتشار می‌یافت].

ترتیب انتشار: روزانه، و سپس سه شماره در هفته [از آبان ۱۳۲۵].

محل انتشار: تهران.

موضع: ابتدا دست‌چپی و عضو جبهه آزادی، و آنگاه دست راستی [از شهریور ۱۳۲۴]. توضیح: در ماه‌های دی و بهمن ۱۳۲۳ و تیر ۱۳۲۴ توقیف شد، که در این دوران روزنامه‌های تهران‌مصور [دی ۱۳۲۳]؛ تهران‌امروز [بهمن ۱۳۲۳]؛ و عالم [تیر ۱۳۲۴] بجایش انتشار یافتند. انتشار دوباره میهن در شهریور ۱۳۲۴ از سرگرفته شد، که در این دوره از چپ‌روی دست برداشت و چنان جنبه دست راستی پیدا کرد که بکلی مخالف سرسخت استقرار قوای شوروی در آذربایجان شد. ولی بعداً چون رویه معتدلی پیشه کرد، توانست از موج توقیف جراید دست راستی که از فروردین ۱۳۲۵ برخاسته و در تمام طول تابستان آن سال ادامه داشت جان سالم بدر برد. و بجرأت می‌توان گفت که روزنامه میهن تنها روزنامه متمایل به راست بود که در طول مغالزه قوام السلطنه با روسها مرتباً انتشار می‌یافت. ولی البته خود ابوطالب شیروانی نتوانست از این موج، سالم بجهد. او در شهریور ۱۳۲۵ بجرم شرکت در شورش بختیارها بازداشت گردید، که دو ماه بعد آزاد شد. و از آن پس روزنامه میهن بصورت سه شماره در هفته به انتشار خود ادامه داد.

۴۹۰- میهن، سالنامه * [سالنامه میهن]

صاحب امتیاز: امیرتوسلی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: سالانه.

محل انتشار: بابل.

موضع: مطالب اجتماعی.

توضیح: سالنامه دیگری نیز بنام میهن از سال ۱۳۲۴ در تهران انتشار یافت که مشخصات آن بدست نیامد.

۴۹۱- میهن پرستان

صاحب امتیاز: علی جلالی.

اولین شماره: ۷ فروردین ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: روزانه نامنظم.

موضع: ارگان حزب «میهن پرستان».

توضیح: در اردیبهشت ماه ۱۳۲۲ به مدت شش هفته توقیف شد و روزنامه شهباز چند شماره ای بجایش منتشر ساخت. پس از آزادی از توقیف، تا زمستان سال ۱۳۲۴ بطور نامنظم چند شماره از آن انتشار یافت.

□

□

۴۹۲- ناخدا

صاحب امتیاز: امیر معظمی.

اولین شماره: ۹ مهر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: مسائل اجتماعی، اقتصادی.

۴۹۳- ناقوس

صاحب امتیاز: ا. بهگو.

سرپرستان: م. سجادی و ا. عسگری رانکوهی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی [از شهریور ۱۳۲۵].

موضع: کمی چپ‌گرا.

توضیح: این روزنامه پس از مدتی از انتشار بازماند و دوباره از شهریور ۱۳۲۵ بصورت هفتگی شروع به انتشار نمود. در ماه آبان ۱۳۲۵ نیز برای مدتی توقیف شد.

۴۹۴- نامه پزشکان

صاحب امتیاز: دکتر سیدمحمد میردامادی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: ماهانه.

محل انتشار: مشهد.

موضع: علوم پزشکی و آزمایشگاهی.

توضیح: این مجله پس از مدتی وقفه، باردیگر از مرداد ۱۳۲۵ انتشار خود را از سر گرفت.

۴۹۵- ناهید

صاحب امتیاز: ابراهیم ناهید.
اولین شماره: ۱۴ دی ۱۳۲۰ [این روزنامه قبلاً در فاصله سالهای ۱۳۰۰ تا ۱۳۱۲ منتشر می شده].
ترتیب انتشار: دو یا سه شماره در هفته.
موضع: انتقاد هجوآمیز از مسائل سیاسی روز؛ طرفدار سیدضیاء و عضو جبهه استقلال [از سال ۱۳۲۲].
توضیح: در ماه مرداد ۱۳۲۱ به مدت دو ماه توقیف شد و در شهریور ۱۳۲۴ به مدت یک ماه بجای روزنامه صدای ایران انتشار یافت.

۴۹۶- نبرد

صاحب امتیاز: خسرو اقبال.
سردبیر: محمود تفضلی.
اولین شماره: ۲ مرداد ۱۳۲۱.
موضع: ارگان حزب «پیکار».
توضیح: در ماه شهریور ۱۳۲۱ به مدت شش هفته توقیف شد. در ماه اسفند ۱۳۲۱ جانشین روزنامه بهار گردید، ولی یک ماه بعد در تاریخ ۲۹ فروردین ۱۳۲۲ توقیف و خسرو اقبال بدست متفقین در زندان اراک محبوس شد. در عرض این مدت ابتدا روزنامه نبرد امروز فقط یک شماره بجای آن انتشار داد و از ۲۳ خرداد ۱۳۲۲ بیحد نیز روزنامه ایران ما جانشین آن شد.
بعد از آن، روزنامه نبرد بصورت مستقل انتشار نیافت. و تنها سه بار بعنوان جانشین ایران ما چاپ شد که این کار به ترتیب در فروردین، خرداد و دی ماه ۱۳۲۴ صورت گرفت.
خسرو اقبال که امتیاز روزنامه بهار را نیز داشت، عضو هیأت مدیره انجمن مطبوعات ایران بود.

۴۹۷- نبرد امروز

صاحب امتیاز: جهانگیر تفضلی، و بعداً مسعود اعظمی زنگنه.
سردبیر: انجوی شیرازی [از بهمن ۱۳۲۳].
اولین شماره: ۲۹ فروردین ۱۳۲۲ [بجای روزنامه نبرد].
موضع: عضو جبهه آزادی و ارگان اتحادیه دانشجویان دانشکده حقوق.
توضیح: اولین شماره این روزنامه که بجای نبرد منتشر شده بود، بلافاصله پس از انتشار توقیف گردید. بعداً که جهانگیر تفضلی امتیاز روزنامه ایران ما را گرفت، امتیاز نبرد امروز به مسعود اعظمی زنگنه انتقال یافت، و اولین شماره دوره جدید آن با سردبیری انجوی شیرازی در بهمن ۱۳۲۳ منتشر شد، که بلافاصله توقیف گردید و روزنامه افق و شهرفرنگ [در اسفند ۱۳۲۳]

بجایش منتشر شدند.

در فروردین ماه ۱۳۲۵ يك شماره فوق العاده با نام دانشگاه انتشار داد که به وسیله «اتحادیه دانشجویان دانشکده حقوق دانشگاه تهران» تنظیم شده بود. در ماههای آبان ۱۳۲۵ و تیر ۱۳۲۶ نیز بجای روزنامه جبهه منتشر گردید.

۴۹۸- نبرد زندگی

صاحب امتیاز: محمود افشار.

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: ماهانه.

۴۹۹- نجات

صاحب امتیاز: عبدالله نجات.

سردبیران: امیر نجات، مجید نجات.

اولین شماره: ۱۷ مرداد ۱۳۲۵ [قبلاً از سال ۱۲۸۸ بوسیله محمد نجات منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: کمی راست گرا.

توضیح: در ماههای مهر ۱۳۲۵ و اردیبهشت ۱۳۲۶ برای مدتی توقیف شد.

۵۰۰- نجات ایران

صاحب امتیاز: زین العابدین فروزش [کلاردشتی].

سردبیر: سیداسماعیل خلیلی.

اولین شماره: اسفند ۱۳۲۰ [قبلاً در فاصله سالهای ۱۳۰۰ تا ۱۳۰۵ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: روزانه نامنظم.

موضع: ابتدا مذهبی - سیاسی، سپس ارگان حزب «خلق»، در سال ۱۳۲۳ دست چپی و عضو جبهه آزادی، اوائل سال ۱۳۲۵ ارگان حزب «سوسیالیست ایران» و طرفدار «فرقه دموکرات آذربایجان» از دی ۱۳۲۵ میانه رو، و از تابستان ۱۳۲۶ دست راستی.

توضیح: این روزنامه که از حیث تغییر موضع تقریباً رکورددار است، در سال ۱۳۲۲ دوبار توقیف شد. در آبان ۱۳۲۳ نیز توقیف گردید که این بار روزنامه شهباز بجایش انتشار یافت. در ماه دی ۱۳۲۵ هم یکبار توقیف شد که با نام حلاج منتشر گردید، و پس از آن در مرداد ۱۳۲۴ نیز بار دیگر به محاق توقیف افتاد.

۵۰۱- نخشب

صاحب امتیاز: رضا سالاریور.

اولین شماره: اردیبهشت ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: راست گرا.

توضیح: این روزنامه پس از مدتی وقفه باردیگر در بهمن ۱۳۲۵ انتشار خود را از سرگرفت.

۵۰۲- ندای آزادی

صاحب امتیاز: علی آزادفرازی.

سردبیر: محمود نیکپور.

اولین شماره: ۲۸ تیر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: ابتدا روزانه و بعداً هفتگی.

موضع: عضو جبهه استقلال.

توضیح: در ماه خرداد ۱۳۲۴ بجای روزنامه اقدام انتشار یافت و بلافاصله توقیف شد. پس از آن تا مدتی بعنوان جانشین روزنامه های گوناگون منتشر گردید که عبارت بودند از: ندای عدالت [تیر ۱۳۲۴]؛ مرد امروز [آبان ۱۳۲۴]؛ شهریار [آذر ۱۳۲۵] و حلاج [فروردین ۱۳۲۶]. سپس این روزنامه تا چندی بطور مستقل انتشار یافت تا آنکه بار دیگر توقیف شد و این مرتبه روزنامه خبر بجایش منتشر گردید [تیر ۱۳۲۶].

۵۰۳- ندای آسمانی

صاحب امتیاز: محمد جناب زاده.

سردبیر: علی جعفری.

اولین شماره: ۲ تیر ۱۳۲۲ [این روزنامه قبلاً در سال ۱۳۰۰ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: ۳ شماره در هفته.

موضع: عضو جبهه استقلال و طرفدار دولت مرکزی.

توضیح: این روزنامه بعداً در بهمن ماه ۱۳۲۷ به سردبیری «ابوالقاسم ملایری» انتشار یافت و پس از چندی نام خود را تنها به ندا منحصر کرد. ضمناً محمدجناب زاده امتیاز روزنامه صیحه آسمانی را نیز داشت.

۵۰۴- ندای جنوب

صاحب امتیاز: محمدباقر تنگستانی.

اولین شماره: تابستان ۱۳۲۵ [قبلاً از مهر ماه ۱۲۹۰ منتشر می شده].

محل انتشار: بوشهر.

۵۰۵- ندای حقیقت

صاحب امتیاز: دکتر کاظم وزیری.

سردبیر: شمس تبریزی.

اولین شماره: ۲۵ مرداد ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: عصرانه نامنظم.

موضع: عضو جبهه آزادی و چپ‌گرا.

توضیح: این روزنامه يك هفته پس از آغاز انتشارش توقیف شد و مجدداً در آذر ماه ۱۳۲۲ انتشار یافت که سه هفته بعد بار دیگر به محاق توقیف افتاد.

ندای حقیقت مدتی نیز بعنوان جانشین روزنامه‌های مختلف منتشر شد که عبارت بودند از: يك شماره بجای داریا [دی ۱۳۲۳]؛ يك شماره بجای رهبر [شهریور ۱۳۲۴]؛ دو هفته بجای ظفر [آذر ۱۳۲۴]؛ و چندی بجای آرمان ملی [دی و بهمن ۱۳۲۴].

۵۰۶- ندای خراسان

صاحب امتیاز: دکتر نوح خراسانی.

اولین شماره: شهریور ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: دو شماره در هفته.

محل انتشار: مشهد.

موضع: کمی چپ‌گرا.

۵۰۷- ندای دادگستری *

صاحب امتیاز: س. م. سجادی [تمدن الملك]

اولین شماره: ۹ اسفند ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: سه شماره در هفته.

محل انتشار: مشهد.

موضع: ادبی.

۵۰۸- ندای زنان *

صاحب امتیاز: مریم میرهادی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: دفاع از حقوق زنان.

۵۰۹- ندای عدالت

صاحب امتیاز: ابراهیم خواجه نوری.
سردبیران: جعفر جهان و دکتر احمد هومن.
اولین شماره: ۸ خرداد ۱۳۲۳ [بعنوان جانشین روزنامه بهرام].
موضع: ارگان حزب «عدالت» ملی گرا.
توضیح: در تیر ماه ۱۳۲۴ به مدت ۶ هفته توقیف شد که در این مدت روزنامه ندای آزادی بجایش انتشار یافت. پس از رفع توقیف، روش مخالفت با رژیم پیشه وری را در پیش گرفت، و از بهار ۱۳۲۵ دیگر منتشر نشد. ابراهیم خواجه نوری امتیاز عدالت را هم داشت و جعفر جهان صاحب امتیاز ایران نو بود.

۵۱۰- ندای گرگان

صاحب امتیاز: احمد قاسمی.
اولین شماره: فروردین ۱۳۲۵.
محل انتشار: گرگان.
موضع: ارگان حزب توده در گرگان.
توضیح: این روزنامه به دو زبان فارسی و ترکمنی انتشار می یافت.

۵۱۱- ندای مرد *

صاحب امتیاز: محمود رشتی زاده.
اولین شماره: سال ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: هفتگی.
توضیح: بنظر می رسد از این نشریه بیش از دو شماره منتشر نشده باشد.

۵۱۲- ندای ملت

صاحب امتیاز: مصطفی طباطبائی
سردبیر: غلامرضا فرخ منشی.
اولین شماره: ۲ اردیبهشت ۱۳۲۴.
ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ارگان حزب «مردم».
توضیح: در تیر ماه ۱۳۲۴ جانشین روزنامه صدای مردم شد که این شیوه دو بار دیگر در ماههای دی ۱۳۲۵ و اردیبهشت ۱۳۲۶ تکرار گردید.

۵۱۳- ندای میهن

صاحب امتیاز: اسدالله طوفانیان.
اولین شماره: ۲۵ مهر ۱۳۲۱.
توضیح: این روزنامه پس از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ دیگر انتشار نیافت و بعداً اسدالله طوفانیان امتیاز روزنامه دیگری بنام طوفان شرق را گرفت که از ۲۶ خرداد ۱۳۲۲ شروع به انتشار کرد.

۵۱۴- نسیم شمال

صاحب امتیاز: ح. حریرچیان [از سال ۱۳۱۳].
سردبیر: حریرچیان ساعی.
اولین شماره: فروردین ۱۳۲۱ [این روزنامه قبلاً از سال ۱۲۸۶ تا ۱۳۱۳ توسط سیداشرف الدین حسینی معروف به نسیم شمال در رشت و تهران منتشر می شده].
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: دوره قدیم حاوی اشعار فکاهی، سیاسی، اجتماعی سیداشرف الدین، و دوره جدید: ابتدا دست راستی و عضو جبهه استقلال، و بعداً چپ گرا [از بهمن ۱۳۲۴].
توضیح: در مهر ماه ۱۳۲۱ توقیف و در اردیبهشت ۱۳۲۲ انتشارش از سر گرفته شد. باردیگر در دی ماه ۱۳۲۳ توقیف گردید و پس از آزادی بجای روزنامه هور انتشار یافت. پس از آن یکبار در بهمن ۱۳۲۳ و یکبار نیز در آذر ۱۳۲۴ توقیف شد.
در دی ماه ۱۳۲۴ بجای روزنامه فرمان انتشار یافت. در بهمن ۱۳۲۴ موضع دست چپی اختیار کرد و بعنوان ارگان «جمعیت جوانان ایران» منتشر گردید. در اردیبهشت ۱۳۲۵ يك بار دیگر بجای فرمان انتشار یافت و در تیر ۱۳۲۶ نیز مدتی بجای روزنامه بدون امتیاز خبر چاپ شد.
ضمناً در سال ۱۳۲۵ روزنامه دیگری به همین نام در تهران با امتیاز «محمد ساعی» منتشر شد که معلوم نیست چه ارتباطی با یکدیگر داشته اند.

۵۱۵- نسیم صبا

صاحب امتیاز: حسین کوهی کرمانی.
اولین شماره: ۱۵ دی ۱۳۲۰ [قبلاً از فروردین ۱۳۰۲ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: راست گرا.

توضیح: پس از اینکه در مرداد ۱۳۲۲ توقیف شد انتشار آن صورت نامنظم بخود گرفت. در آبان و آذر ۱۳۲۳ بجای هور، در خرداد ۱۳۲۴ بجای کشور [به مدت دو هفته] و در مهر ۱۳۲۴ نیز بار دیگر بجای هور منتشر شد. از آذر ۱۳۲۴ پس از آنکه به مدت يك سال توقیف گردید، دیگر انتشار نیافت.

۵۱۶- نشریه هفتگی *

اولین شماره: در سال ۱۳۲۶.

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: این نشریه بدون امتیاز، توسط حزب توده برای حوزه های حزبی ارسال می شده است.

۵۱۷- نصرت *

صاحب امتیاز: نصرت الله حاج عظیمی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: روزانه نامنظم.

موضع: این نشریه خود را ارگان جمعیت «رفیقان» معرفی می کرد.

۵۱۸- نقش جهان

صاحب امتیاز: حسین نورصادقی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: سه شماره در هفته.

محل انتشار: اصفهان.

توضیح: قبلاً در سال ۱۲۸۶ فقط يك شماره روزنامه به این نام منتشر شده بود.

۵۱۹- ننه صمد *

صاحب امتیاز: محمدعلی سخی.

اولین شماره: سال ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: فکاهی، سیاسی.

۵۲۰- نوبخت

اولین شماره: اول تیر ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: هفتگی.

توضیح: این مجله توسط دانش نوبخت بعنوان ضمیمه‌ای از روزنامه آفتاب تا چند شماره منتشر شد.

۵۲۱- نوبهار

صاحب امتیاز: محمدتقی بهار [ملك الشعراء].

سردبیر: ر. صفوی.

اولین شماره: ۳ اسفند ۱۳۲۱ [قبلاً از سال ۱۲۸۹ در مشهد و از سال ۱۲۹۴ تا ۱۳۰۲ در تهران منتشر می‌شده].

موضوع: عضو جبهه آزادی.

توضیح: در فروردین ۱۳۲۲ دوبار، و در مرداد همانسال یکبار توقیف شد. از سال ۱۳۲۳ بعد نیز انتشارش متوقف گردید.

۵۲۲- نور

صاحب امتیاز: محمد خالصی‌زاده.

اولین شماره: ۴ اردیبهشت ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: مذهبی.

توضیح: در اردیبهشت ۱۳۲۵ توقیف و روزنامه وظیفه به مدت سه ماه بجایش منتشر شد.

۵۲۳- نورافشان

صاحب امتیاز: خانم شوکت اسلامی.

سردبیران: م. افخمی و سیدابوالحسن علوی.

اولین شماره: مرداد ۱۳۰۹.

ترتیب انتشار: هفتگی.

محل انتشار: بوشهر.

موضوع: کمی راست‌گرا.

۵۲۴- نوربخش

صاحب امتیاز: سیدعلی محمدنوربخش.

اولین شماره: ۴ مهر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: دوهفتگی.

۵۲۵- نوروز

صاحب امتیاز: اسدالله نوروزی [واعظ نوری].
اولین شماره: فروردین ۱۳۲۲ [قبلاً از سال ۱۳۰۵ منتشر می شده].
محل انتشار: قزوین.

۵۲۶- نوروز ایران

صاحب امتیاز: علی نوروزی.
سردبیر: م. نوروزی؛ محمد غفاری [از اردیبهشت ۱۳۲۶].
اولین شماره: تیر ۱۳۲۱.
ترتیب انتشار: هفتگی [از آبان ۱۳۲۴].
موضع دست چپی تندروه که از اردیبهشت ۱۳۲۶ لحن آن ملایم تر شد.
توضیح: از شهریور ۱۳۲۱ به مدت دو ماه و از اردیبهشت ۱۳۲۳ به مدت سه ماه توقیف شد. در شهریور ۱۳۲۴ بجای پرورش منتشر گردید و یک ماه بعد توقیف شد. در ماه آذر ۱۳۲۴ نیز یک شماره بجای روزنامه داد چاپ کرد.
از زمستان ۱۳۲۵ انتشارش متوقف گردید و از اردیبهشت ۱۳۲۶ با سردبیر جدید و با روشی معتدل تر دوباره شروع به انتشار کرد.

۵۲۷- نونالان

اولین شماره: زمستان ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: هفتگی، بعداً دوهفتگی.
موضع: نشریه مخصوص کودکان و مبلغ زندگی اروپایی.
توضیح: این مجله توسط سفارت انگلیس منتشر می شد و از اردیبهشت ۱۳۲۶ انتشارش متوقف گردید. بعداً در سال ۱۳۳۰ نشریه دیگری به همین نام با امتیاز «ناصر مفخم» انتشار یافت.

۵۲۸- نهضت

صاحب امتیاز: محمد شیوا.
سردبیران: منوچهر نوازش و علی افلاطون پور.
اولین شماره: ۱۷ مرداد ۱۳۲۵ [بجای روزنامه صدای وطن].

ترتیب انتشار: هفتگی [از اول فروردین ۱۳۲۶ در تبریز].
 محل انتشار: تهران؛ تبریز [از اول فروردین ۱۳۲۶]؛ تهران [از خرداد ۱۳۲۶].
 موضع: این روزنامه خود را ناشر افکار آذربایجانیها می‌دانست.
 توضیح: بلافاصله پس از انتشار اولین شماره اش بجای صدای وطن توقیف شد. در خرداد ۱۳۲۶
 يك شماره مخصوص بجای روزنامه جهان فردا منتشر نمود و يك شماره هم در ماه تیر همان سال
 بجای روزنامه روستا انتشار داد.

۵۲۹- نهضت ملی

صاحب امتیاز: عبدالحسین خلیلی.
 اولین شماره: ۴ مرداد ۱۳۲۲.
 ترتیب انتشار: هفتگی.
 موضع: ناشر افکار «جمعیت ملی ایران».
 توضیح: این روزنامه در شهریور ۱۳۲۲ توقیف شد و دیگر پس از آن اتمه نیافت.

۵۳۰- نهنگ

صاحب امتیاز: علی رازی.
 اولین شماره: ۲۹ اردیبهشت ۱۳۲۲.
 ترتیب انتشار: هفتگی.
 موضع: ارگان گروه «از جان گذشتگان».
 توضیح: این روزنامه در ماههای تیر ۱۳۲۲، اردیبهشت ۱۳۲۳ و خرداد ۱۳۲۴ توقیف شد.

۵۳۱- نیرو

صاحب امتیاز: ع. تمدن خراسانی.
 اولین شماره: مهر ۱۳۲۴.
 ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.
 موضع: مدافع خواسته‌های معلمین.

۵۳۲- نیرو و تندرستی

صاحب امتیاز: احمد بهگو.
 اولین شماره: ۱۸ دی ۱۳۲۳.
 ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: ارگان مجمع «نیرو و تندرستی».
توضیح: از این روزنامه حدود ۳۵ شماره انتشار یافت.

۵۳۳- نیرو و راستی

صاحب امتیاز: منوچهر مهران.
سردبیر: خانم منیر مهران.
اولین شماره: پائیز ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: دوهفتگی، و بعداً هفتگی.
موضع: امور ورزشی.
توضیح: این نشریه که از طرف حزب «پیکار» انتشار می‌یافت. بعنوان ضمیمه روزنامه ایران ما محسوب می‌شد.

۵۳۴- نیروی تربیت *

صاحب امتیاز: ع. نبهی.
اولین شماره: در سال ۱۳۲۴.
ترتیب انتشار: دوهفتگی.
موضع: مطالب اخلاقی و ورزشی.

۵۳۵- نیروی ملی

صاحب امتیاز: دکتر محمدعلی برهانی [نوع پرست].
سردبیران: رکن الدین همایونفرخ و مهدی اسکندری.
اولین شماره: ۳۰ آبان ۱۳۲۲.
ترتیب انتشار: هفتگی.
موضع: ارگان اتحادیه «اصناف و کارگران و پیشه‌وران» وابسته به حزب «اراده ملی» سیدضیاء [از بهمن ۱۳۲۴].
توضیح: این روزنامه پس از مدتی وقفه دوباره در بهمن ۱۳۲۴ بصورت ارگان اتحادیه فوق شروع به انتشار نمود. در اسفند ۱۳۲۴ توقیف شد و با اینکه در ماه آذر ۱۳۲۵ از توقیف درآمد، ولی دیگر انتشار نیافت.

□

□

۵۳۶- وجدان

صاحب امتیاز: محمود مصاحب.

اولین شماره: ۲۸ خرداد ۱۳۲۵ [بجای روزنامه آزاد].

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: کمی راست گرا و وابسته به حزب «عدالت».

توضیح: بلافاصله پس از انتشار اولین شماره در ۱۸ خرداد ۱۳۲۵ توقیف شد.

در ماه مهر ۱۳۲۵ مستقلاً انتشار یافت ولی دو هفته بعد توقیف و بجای آن روزنامه های کاروان [ماه آبان]؛ و عقیده [ماه آذر] منتشر شدند.

۵۳۷- وحدت ملی

صاحب امتیاز: دکتر جعفر قدسی.

اولین شماره: ۲۴ تیر ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

دوره ۱۲۰۰

توضیح: این روزنامه پس از مدتی وقفه، دوباره در خرداد ۱۳۲۶ شروع به انتشار نمود.

۵۳۸- ورزش دانشگاه

صاحب امتیاز: بدرالدین ناصری.

سردبیران: سهراب غفاری و پرویز طالقانی.

اولین شماره: آبان ۱۳۲۵

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: امور ورزشی دانشگاه.

۵۳۹- وظیفه

صاحب امتیاز: سید محمد باقر موسوی حجازی.

اولین شماره: ۸ تیر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: عضو جبهه استقلال و طرفدار حزب «اراده ملی» سیدضیاء.

توضیح: در ماه اردیبهشت ۱۳۲۴ به مدت سه ماه بجای نور و در بهمن ۱۳۲۴ به مدت سه ماه بجای

هور انتشار یافت. این روزنامه از مرداد ۱۳۲۶ انتشار مستقل خود را از سر گرفت.

۵۴۰- هراز

صاحب امتیاز: سیدمحمدتقی تقوی.

اولین شماره: ۴ فروردین ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: عضو جبهه استقلال.

توضیح: در سال ۱۳۲۴ مدتی توقیف شد و از تابستان ۱۳۲۵ انتشارش بکلی متوقف گردید.

سیدمحمدتقی تقوی با امتیاز هراز روزنامه صدای فرهنگ را نیز منتشر می کرد.

۵۴۱- هردمبیل

صاحب امتیاز: علی قنبر تبریزی.

اولین شماره: ۱۳ تیر ۱۳۲۵

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: فکاهی، سیاسی.

۵۴۲- هنرپیشگان *

سردبیر: جعفر منصوریان.

اولین شماره: مهر ۱۳۲۳.

موضع: هنری سینمایی.

توضیح: این نشریه با امتیاز روزنامه یزدان انتشار می یافت و بعنوان ضمیمه آن تلقی می شد.

۵۴۳- هنرمندان

صاحب امتیاز: فضل الله بایگان.

سردبیر: صمد نامور.

اولین شماره: مهر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: مسائل هنری.

۵۴۴- هور

صاحب امتیاز: علی جواهرکلام.

اولین شماره: ۲ اردیبهشت ۱۳۲۲

ترتیب انتشار: هفتگی، و بعداً روزانه [از شهریور ۱۳۲۳].

موضع: راست گرا - ارگان حزب «اراده ملی» سیدضیاء [از تیر ۱۳۲۴].

توضیح: در ماه مرداد ۱۳۲۲ بخاطر چاپ کاریکاتوری از شاه توقیف شد و سیزده ماه بعد یعنی در شهریور ۱۳۲۳ دوباره شروع به انتشار نمود. در آبان ۱۳۲۳ باردیگر به مدت ۱۰ روز توقیف شد که این بار روزنامه نسیم صبا بجایش انتشار یافت. در آذر ۱۳۲۳ نیز بنا به دستور مقامات شوروی به مدت ۷ ماه توقیف شد که مدتی از آن را روزنامه های نسیم صبا، سرگذشت، نسیم شمال، آرزو، بنیاد، و کانون بجایش منتشر شدند. پس از آزادی در تیر ۱۳۲۴ بصورت ارگان حزب «اراده ملی» درآمد.

اوائل شهریور ۱۳۲۴ روزنامه هور باز هم توقیف شد، که این بار نیز روزنامه های نسیم صبا [دوبار]، کانون و وظیفه بجایش انتشار یافتند. در ۶ بهمن ۱۳۲۴ به مجردیکه روزنامه هور شروع به انتشار مستقل نمود، بلافاصله توقیف و این بار نیز روزنامه وظیفه به مدت سه ماه جانشینش شد.

۵۴۵- هوشمند

صاحب امتیاز: سید ابوالقاسم هوشمند.

سردبیر: منصور شجاعی فرد.

اولین شماره: ۴ تیر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: هفتگی نامنظم.

موضع: دست راستی.

توضیح: این نشریه پس از مدتی وقفه بار دیگر از بهمن ۱۳۲۵ شروع به انتشار نمود.

۵۴۶- هولیوود

صاحب امتیاز: امیرمعزی.

اولین شماره: پائیز ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: دوهفتگی نامنظم.

موضع: امور فیلم و سینما.

توضیح: از زمستان ۱۳۲۵ ببعد دیگر منتشر نشد.

۵۴۷- یادگار

صاحب امتیاز: عباس اقبال آشتیانی.

اولین شماره: تیر ۱۳۲۳.

ترتیب انتشار: ماهانه [سالی ۱۰ شماره].

موضع: مجله تحقیقی تاریخ و ادب.

توضیح: یکی از مجلات بسیار مفید و پربار بود که ۵ سال بطور مداوم انتشار یافت و آخرین شماره آن در خرداد ۱۳۲۸ منتشر گردید.

۵۴۸- یزدان

صاحب امتیاز: منوچهر رهسپار.

سردبیران: جعفر منصوریان و حسین رامتین.

اولین شماره: ۴ تیر ۱۳۲۲ [قبلاً در سال ۱۳۰۹ بصورت يك روزنامه فکاهی انتشار می یافت].
ترتیب انتشار: روزانه نامنظم.

موضع: وابسته به حزب «نهضت ملی»، ملی گرا و پشتیبان حکومت مرکزی.

توضیح: در مهرماه ۱۳۲۳ يك ضمیمه هنری بنام هنرپیشگان انتشار داد و در تیر ۱۳۲۴ به مدت دو هفته توقیف شد.

۵۴۹- یغما

صاحب امتیاز: حبیب یغمائی.

اولین شماره: خرداد ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: ماهانه [از سال ۱۳۲۷].

موضع: ادبی [از سال ۱۳۲۷].

توضیح: این نشریه پس از مدتی وقفه باردیگر از ۱۵ شهریور ۱۳۲۴ بعنوان جانشین روزنامه ایران ما انتشار یافت.

یغما از فروردین ۱۳۲۷ تغییر رویه داد و بصورت يك مجله ماهانه ادبی درآمد که از آن زمان به مدت ۳۱ سال تمام بدون وقفه انتشار یافت و آخرین شماره آن در اسفند ۱۳۵۸ بود.

۵۵۰- يك دنيا

صاحب امتیاز: محمدعلی بایار.

اولین شماره: ۱۷ مرداد ۱۳۲۵.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: افراطی چپ رو.

توضیح: این نشریه قبل از انتشار شماره دوم توقیف شد و در تیرماه ۱۳۲۶ نیز فقط برای يك شماره بجای روزنامه راستگو انتشار یافت.

۵۵۱- بومیه

از این نشریه که فقط يك شماره در آبان ۱۳۲۳ انتشار یافت، هیچگونه مشخصاتی در دست نیست.

۵۵۲- یویو

صاحب امتیاز: عماد عصار.

اولین شماره: ۲۹ بهمن ۱۳۲۲ [قبلاً از سال ۱۳۰۹ منتشر می شده].

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: عضو جبهه استقلال، مجله سیاسی نیمه فکاهی.

توضیح: در ماههای شهریور و مهر ۱۳۲۳ توقیف شد و از ۹ فروردین ۱۳۲۴ تبدیل به مجله

جنگ آشفته گردید که بعداً بصورت مجله آشفته درآمد.

بخش دوّم

مطبوعات منتشره به زبانهای غیر فارسی

(از ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶)

بخش دوم

مطبوعات منتشره به زبانهای غیرفارسی

[از ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶]

الف - زبان ترکی

ب - زبان کردی

ج - زبان ارمنی

د - زبان انگلیسی و فرانسوی

هـ - زبان لهستانی و روسی

الف - مطبوعات منتشره به زبان ترکی^۱

۵۵۳- آذر

اولین شماره: اسفند ۱۳۲۴.

۱. در مورد مطبوعات منتشره به زبان ترکی باید توضیح داد که دوروزنامه: «خاورنو» و «ندای گرگان» نیز می توانند در این بخش جا داشته باشند. چون همانگونه که در بخش اول ملاحظه شد، روزنامه «خاورنو» [ارگان حزب توده در تبریز] در فاصله آذر ۱۳۲۴ تا آذر ۱۳۲۵ بزبان ترکی انتشار یافت و همچنین روزنامه «ندای گرگان» در طول انتشارش همیشه به دوزبان فارسی و ترکمنی چاپ می شد. توضیح دیگر اینکه هیچیک از مطبوعات معرفی شده در این قسمت دارای امتیاز رسمی از دولت مرکزی نبودند.

محل انتشار: زنجان.
موضع: ارگان فرقه دموکرات آذربایجان در زنجان.
توضیح: پس از شکست حکومت فرقه در آذر ۱۳۲۵، انتشارش موقوف شد.

۵۵۴- آذربایجان دموکرات

اولین شماره: ۳۱ شهریور ۱۳۲۵.
ترتیب انتشار: ماهانه.
محل انتشار: تبریز.
موضع: ارگان فرقه دموکرات آذربایجان.
توضیح: پس از شکست حکومت فرقه انتشارش متوقف گردید.

۵۵۵- آزاد ملت

اولین شماره: ۵ اسفند ۱۳۲۴.
محل انتشار: تبریز.
موضع: ارگان رسمی مجلس ملی آذربایجان [مجلس حکومت خودمختار فرقه دموکرات آذربایجان].
توضیح: پس از شکست حکومت فرقه در ۲۱ آذر ۱۳۲۵ دیگر انتشار نیافت.

۵۵۶- اورمیه

اولین شماره: ۴ بهمن ۱۳۲۴.
محل انتشار: رضائیه [اورمیه]
موضع: ارگان فرقه دموکرات آذربایجان در اورمیه.
توضیح: پس از شکست فرقه، انتشارش متوقف ماند.

□

□

۵۵۷- جوان لر

اولین شماره: ۲۸ اردیبهشت ۱۳۲۵.
محل انتشار: تبریز.
موضع: ارگان سازمان جوانان فرقه دموکرات آذربایجان.
توضیح: پس از شکست فرقه، دیگر انتشار نیافت.

□

□

۵۵۸- شفق

اولین شماره: مرداد ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: ماهانه.

محل انتشار: تبریز.

موضوع: ارگان انجمن فرهنگی ایران و شوروی؛ مطالب ادبی (که بیشتر در مورد فرهنگ و ادب شوروی بود).

توضیح: این مجله گاهی به زبان فارسی نیز مطالبی داشت.

□

□

۵۵۹- غلبه

مدیر: محمدپیریا [وزیر فرهنگ حکومت پیشه‌وری].

اولین شماره: اسفند ۱۳۲۴.

محل انتشار: تبریز.

موضوع: این روزنامه خود را ناشر افکار زحمتکشان آذربایجان می‌دانست.

توضیح: پس از شکست حکومت فرقه، از انتشار باز ماند.

□

□

۵۶۰- فدائی

اولین شماره: اسفند ۱۳۲۴

محل انتشار: میانه.

توضیح: ارگان فرقه دموکرات آذربایجان در شهر میانه.

توضیح: پس از شکست حکومت فرقه دیگر انتشار نیافت.

□

□

۵۶۱- مدنیت *

اولین شماره: فروردین ۱۳۲۵.

محل انتشار: تبریز.

موضوع: تبلیغ مواضع فرقه دموکرات آذربایجان در پوشش مطالب ادبی و فکاهی.

توضیح: پس از سقوط حکومت پیشه‌وری از انتشار بازماند.

ب - مطبوعات منتشره به زبان کردی

۵۶۲- کردستان

اولین شماره: آذر ۱۳۲۴.

ترتیب انتشار: دوهفتگی.

محل انتشار: مهاباد.

مرام: ارگان حزب دموکرات کردستان.

توضیح: پس از شکست حکومت جمهوری کردستان انتشارش متوقف شد.

□

□

۵۶۳- هلال

اولین شماره: سال ۱۳۲۴.

محل انتشار: مهاباد.

موضوع: ادبی.

□

□

۵۶۴- هوار [فریاد]

اولین شماره: سال ۱۳۲۴.

محل انتشار: مهاباد.

موضوع: ادبی.

ج - مطبوعات منتشره به زبان ارمنی

۵۶۵- *Alik* آلیک [موج]

صاحب امتیاز: دکتر وارطان هوانسیان.

اولین شماره: سال ۱۳۰۹.

موضوع: ارگان حزب «داشناکسیون» ایران (که هدفش آزادسازی کشور باستانی ارمنستان است).

۵۶۶- *Arevelk* آرولك [مشرق]

صاحب امتیاز: (?).

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

محل انتشار: تبریز.

موضع: دست چپی.

۵۶۷. Aruseak آروسیک [ونوس]

صاحب امتیاز: نظریان.

اولین شماره: ۳ اسفند ۱۳۲۰ [قبلاً از سال ۱۳۱۳ تا ۱۳۱۵ منتشر می شده].

توضیح: این روزنامه بعد از مرداد ۱۳۲۱ دیگر انتشار نیافت.

۵۶۸. Bobogh بوبوغ [مترسک]

صاحب امتیاز: هایک کارکاش.

اولین شماره: سال ۱۳۲۱ [قبلاً از سال ۱۲۹۹ تا ۱۳۰۹ منتشر می شده].

توضیح: امتیاز این روزنامه پس از توقیف عمومی جراید در ۱۷ آذر ۱۳۲۱ تجدید نشد.

۵۶۹. Veradznund ورادزنود [تولد دوباره]

صاحب امتیاز: هایک کارکاش.

اولین شماره: سال ۱۳۰۸.

موضع: این روزنامه در حکومت فرقه دموکرات آذربایجان از روسها پشتیبانی می کرد.

د - مطبوعات منتشره به زبان انگلیسی و فرانسه

۵۷۰. Dispatch دیسپاچ [پیام]

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

موضع: نشریه فرماندهی قوای آمریکائی در خلیج فارس.

توضیح: این نشریه فقط به نفرات ارتش آمریکا در ایران فروخته می شد و انتشار آن پس از تخلیه

قوای آمریکائی از ایران در زمستان ۱۳۲۴ متوقف گردید.

۵۷۱. Teheran Daily News تهران دیلی نیوز [اخبار روزانه تهران]

اولین شماره: پائیز ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: روزانه.

موضع: نشریه خبری سفارت انگلیس در تهران.

توضیح: انتشار آن از مهر ۱۳۲۴ متوقف شد.

۵۷۲ Journal de Teheran ژورنال دوتهران

صاحب امتیاز: جواد مسعودی.

اولین شماره: سال ۱۳۱۳.

ترتیب انتشار: روزانه.

توضیح: این روزنامه از گروه نشریات «اطلاعات» بود که بیشتر مطالب آن را ترجمه مقالات روزنامه اطلاعات، اخبار خبرگزاری فرانسه و مقالات مطبوعات فرانسوی تشکیل می داد. از آبان ۱۳۲۳ به مدت شش ماه يك شماره مخصوص بصورت ضمیمه در روزهای یکشنبه منتشر می کرد که *Samedi* یکشنبه نام داشت و بوسیله وابستگی مطبوعاتی سفارت فرانسه در تهران تهیه می شد. روزنامه ژورنال دوتهران تا زمان پیروزی انقلاب بطور مستمر انتشار می یافت.

۵۷۳ La Nouvelle Europe [اروپای جدید]

سردبیر: ژرزی لین چاوسکی [همسر «ژرژ لین چاوسکی» وابسته سفارت لهستان در تهران].

اولین شماره: سال ۱۳۲۲.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: بولتن سرویس اطلاعاتی سفارت لهستان در تهران.

۵۷۴ Messenger de Teheran مسأزه دوتهران [گزارشگر تهران]

صاحب امتیاز: فرانسوا ملك كرم [رئیس جمعیت آسوریها].

اولین شماره: ۲۶ خرداد ۱۳۲۵ [قبلا از سال ۱۳۰۴ تا ۱۳۱۵ منتشر می شده].

موضوع: وابسته به حزب «آزادی» قوام السلطنه.

توضیح: از این روزنامه در دوره جدید فقط همان يك شماره مورخ ۲۶ خرداد ۱۳۲۵ منتشر گردید که نیمی از آن به زبان انگلیسی بود.

هـ - مطبوعات منتشره به زبان لهستانی و روسی**۵۷۵ Nasz Przyjaciół نازهرزی ژاسیل [دوستان ما]**

اولین شماره: ۱۰ آبان ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضوع: مذهبی.

توضیح: از آذر ۱۳۲۲ بعد دیگر منتشر نشد.

۵۷۶- *Polak W Iranie* پولاک و ایرانیه [لهستان و ایران]

اولین شماره: ۱۱ خرداد ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: بولتن وزارت کار و امور اجتماعی لهستان.

توضیح: از آذر ۱۳۲۲ بعد دیگر انتشار نیافت.

۵۷۷- *Polska Jagiellonska* پولسکا ژاگیلونسکا

از بهمن ماه ۱۳۲۱ در تهران انتشار یافت.

۵۷۸- *Przegląd Polski* پرزگلااد پولسکی [مجله لهستان]

اولین شماره: ۱۱ دی ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: ارگان گروه لهستانیهای محافظه کار سلطنت طلب در ایران.

توضیح: از اسفند ۱۳۲۱ دیگر انتشار نیافت.

۵۷۹- *Slowo Polski* اسلوو پولسکی [سخن لهستان]

اولین شماره: ۲۴ آذر ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضع: ارگان حزب ملی لهستان.

توضیح: از فروردین ۱۳۲۲ بعد منتشر نشد.

۵۸۰- *Zew* ژو [خطاب]

اولین شماره: ۴ تیر ۱۳۲۱.

ترتیب انتشار: هفتگی.

موضع: نشریه فرهنگی و آموزشی برای قوای لهستانی.

توضیح: از مهر ۱۳۲۱ انتشارش موقوف شد.

۵۸۱- *Ziarnko Prawoslawne* ژارنکو پراوسلاونیه [نسل ارتدکس]

اولین شماره: دی ۱۳۲۰.

ترتیب انتشار: ماهانه.

موضوع: نشریه مخصوص کشیش‌های ارتدکس لهستانی مقیم ایران.

توضیح: از آبان ۱۳۲۲ بعد دیگر انتشار نیافت.

۵۸۲- *Novosti Dnya* نوستی دنیا [اخبار روز]

اولین شماره: پائیز ۱۳۲۰

ترتیب انتشار: روزانه، و سپس سه شماره در هفته.

موضوع: نشریه خبری سفارت شوروی در تهران.

توضیح: این روزنامه که تنها نشریه روسی زبان منتشره در ایران بود معمولاً در مورد اخبار ایران جز آنچه که از مسکو بوسیله خبرگزاری تاس می‌رسید، خبری چاپ نمی‌کرد.

ضمائم

- ۱- احزاب سیاسی ایران پس از شهریور ماه ۱۳۲۰.
- ۲- فهرست کتب و رسالات مربوط به تاریخ و بررسی مطبوعات ایران.
- ۳- مجموعه قوانین مربوط به مطبوعات در ایران [از صدر مشروطه تا زمان حال].
- ۴- فهرستها [جراید منتشره از شهریور ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶ - جراید شهرستانها - اسامی صاحبان امتیاز و سردبیران نشریات - احزاب و گروههای سیاسی].

ضمیمہ اوّل:

احزاب سیاسی ایران پس از شهریور ماه ۱۳۲۰

مقدمه مترجم

همانطور که در مقدمه کتاب حاضر آمده؛ یکی از نکات قابل توجه در امر بررسی مطبوعات پس از شهریور ۱۳۲۰، مسأله احزاب سیاسی آن دوره است؛ که اگر بدون شناخت و تعمق در چگونگی عملکرد و ماهیت اینگونه احزاب، به بررسی اوضاع آن دوران بپردازیم جز نتایجی ناقص و غیر قابل قبول، ثمر دیگری از کار خود نخواهیم گرفت. چون در آن سالها علاوه بر ظهور یکباره تعداد کثیری روزنامه و مجله، احزاب رنگارنگی نیز سر برافراشتند که مروج و علمدار انواع و اقسام مسلکها و افکار و عقاید بودند و هریک از آنها هم با داشتن يك یا چند نشریه، به جولان در عرصه سیاست مملکت می پرداختند.

بنابراین، ضمن آنکه بررسی مطبوعات گوناگون پس از شهریور ماه ۱۳۲۰، مهمترین ابزار کار محققین را تشکیل می دهد، شك نیست که شناخت احزاب سیاسی آن دوره نیز از اهمیت والائی برخوردار است و چون تاکنون تحقیق جامعی که بتواند راهنمای مفیدی در باب عملکرد و ماهیت اینگونه احزاب باشد، انتشار نیافته، پس تا زمانیکه يك چنین کتابی در معرض استفاده عموم قرار گیرد، بنظر رسید فتح بابی در این زمینه انجام شود و مجملی در وصف احزاب سیاسی پس از شهریور در دسترس قرار گیرد. تا ضمن آنکه خوانندگان گرامی را به صورتی بسیار گذرا و مختصر با شرایط سیاسی و احزاب دوره مورد نظر آشنا می کند، تفکیک جراید مختلف منتشره در این دوره را از نظر مرام و مسلکشان نیز ساده تر نماید. چون در این مورد هم بررسیهایی توسط «الول ساتن» [گردآورنده فهرست مطبوعات پس از شهریور ۱۳۲۰] انجام شده بود، به نظر رسید که بهتر است ترجمه عین مقاله او به صورت

ضمیمه‌ای در کتاب حاضر گنجانیده شود، تا این مجموعه بصورتی کاملتر و قابل قبول‌تر عرضه شده باشد.

«الول ساتن» نتیجه تحقیقات خود پیرامون «احزاب سیاسی ایران پس از شهریور ۱۳۲۰» را در سال ۱۹۴۹ (۱۳۲۸) طی مقاله‌ای در مجله «میدل ایست جورنال»^۱ انتشار داده است، که البته این مقاله بهیچوجه جنبه بیطرفانه نداشته و تا حد زیادی نسبت به سیاست انگلیس و آمریکا در ایران غمض عین نموده است. (گرچه اگر به منابع روسی هم مراجعه شود، همین نوع قضاوت یکطرفه - منتهی در جهت عکس - ملاحظه خواهد شد). ولی بهر حال چون مطالعه نوشته «الول ساتن» به عنوان نقطه نظرهای یکی از دست‌اندرکاران سیاست انگلیس در ایران پس از شهریور ۱۳۲۰ می‌تواند مورد توجه علاقه‌مندان قرار گیرد، لذا اقدام به ترجمه و انضمام آن به این کتاب گردید. ضمن آن که پانویسهایی در مورد مندرجات مقاله نیز به آن اضافه شده، تا نکات غیرواقعی و موزیانه مطلب افشا شده باشد.

1. Elwell-Sutton, L.P. «Political Parties in Iran, 1941-1948», The Middle East Journal, 1949,

No.1, pp. 45-62

احزاب سیاسی ایران پس از شهریور ۱۳۲۰

نوشته: الول ساتن

اشغال ایران در سال ۱۳۲۰ بوسیله متفقین، با اینکه سبب جانشینی يك حکومت مشروطه بجای دیکتاتوری سابق شد، ولی حضور قوای متفقین باعث گردید که عملاً از توسعه دموکراسی و استقرار حکومت قانونی در ایران جلوگیری شود.

تا زمانیکه جنگ در روسیه جریان داشت، تمام کوشش متفقین برای تأمین تدارکات موردنیاز جبهه جنگ صرف می شد و آنها توجه زیادی به مسائل داخلی ایران نشان نمی دادند. جز آنکه: از دور مراقب باشند تا مبادا پیشرفت جریانهای سیاسی مملکت وضع مشکل و خطرناکی برای فعالیتهایشان فراهم آورد.

ولی بعداً، توسعه نفوذ متفقین در ایران به آنها اجازه داد تا با برقراری سانسور بتوانند سرپوشی بر تمام تمایلات آزادیخواهی نهاده و از تبادل افکار ملت که بالمآل منجر به برقراری دموکراسی می شد جلوگیری نمایند. ولی با تمام این اوصاف، بهیچوجه نمی شد سیل بنیان کنی را که بعد از ۲۰ سال اختناق براه افتاده بود انکار کرد و جلوی گسترش و پیشرفت آن را سد نمود. تهاجم مردم برای دست یابی به دموکراسی، در قالب شعارها و جملات پرتنید درآمد و اغلب آنها صورت ناسزاگوئیهای را به خود گرفت که از دهان افراد غیرمسئول شنیده می شد. عده زیادی از این گونه شعاردهندگان نیز خصومتهاى شخصی و تأمین منافع خصوصی خود را در قالب آزادیخواهی و انقلاب اجتماعی ریخته، بدون پشتوانه و یا تجربه ای در اداره امور داد سخن می دادند. سقوط پشت سر هم کابینه ها، همراه با توقیف بی نتیجه و بی هدف جراید مخالف دولت نیز هرچه بیشتر به آشوب دامن می زد. و بطورکلی مصیبتی مملکت را فراگرفته بود که نمونه ای از

خصوصیات همیشگی «سیاست ایران» می‌توانست باشد و جان بدر بردن همیشگی مملکت از چنین اوضاعی را بایستی تنها، مرهون تیزهوشی زمامداران آن دانست.

در سال ۱۳۲۰، نه حزب سیاسی در ایران وجود داشت و نه امکان برقراری مجدد احزاب فعاله ایران در اوائل استقرار مشروطیت ایران [بین سالهای ۱۹۰۶ تا ۱۹۲۱] بود. با اینکه در این موقع هنوز عده بسیاری از سیاستمداران آن دوران پابرجا مانده بودند، ولی حقیقت این بود که زمانه عوض شده و موقعیت موجود بکلی با شرایط دوره فعالیت قبلی آنها - چه در ایران و چه در دنیا - تفاوت داشت. اما با وجود این؛ متفقین، همان سیاستمداران کهنه کار را بر جوانان بی تجربه و جویای نام که حاصل سیستم آموزشی دوره رضاشاهی بودند، ترجیح می‌دادند، و فراخواندن همین پیران قوم به گود سیاست، باعث شد که سیاست بازی سنتی ایرانی باردیگر زنده شود و سیر سیاست مملکت - حتی پس از خروج متفقین از ایران - نیز به همین روال ادامه یابد.

در ۲۴ کابینه‌ای که از شهریور ۱۳۲۰ تا آبان ۱۳۲۷ تشکیل شد، اداره ۳۰۰ شغل سطح بالای مملکتی فقط در اختیار هفتاد الی هشتاد نفر از سیاستمداران قدیمی درآمد که به جز چند مورد استثنائی، سن همه آنها از ۵۰ به بالا و غالباً از ۶۰ سال بیشتر بود.

وضع مجلس دهم ریخته بود و انتخابات مجلس سیزدهم که قبل از عزیمت رضاشاه صورت گرفته بود، پس از آغاز فعالیتهایش در آذر ۱۳۲۰ معلوم نمود که وکلای انتخابی مردم از گروه همان وکلای ادوار سابق هستند که شخصاً بوسیله شاه سابق انتخاب می‌شدند و معمولاً از افراد سرشناس و صاحب نفوذ بودند. تنها اختلاف عمده این دوره از مجلس با دوره‌های قبل، تشکیل فراکسیونهای مختلف بود، که البته به حزب معینی وابستگی نداشتند و بیشتر بصورت يك مجمع عادی از وکلانی شمرده می‌شد که در مسائل گوناگون با یکدیگر دارای توافق نظر بوده و به مذاکره درباره مسائل سیاسی روز می‌نشستند. این فراکسیونها با وجودیکه اغلب در جریان مذاکرات مجلس نقش عمده‌ای ایفا می‌کردند، ولی بطورکلی با اوضاع سیاسی جاری و وقایع مملکتی ارتباط زیادی نداشتند. احزاب سیاسی تازه تشکیل شده هم چون در مجلس [سیزدهم] دارای نماینده‌ای نبودند، لذا فعالیتهای خود را از طرق دیگر به انجام می‌رساندند.

تشکیل حزب توده

یکی از مهمترین احزابی که در این دوره تشکیل شد، حزب توده بود. با وجودیکه جنبشهای کارگری ایران از سال ۱۹۱۶ به وجود آمده بود، ولی بنیان‌گذار واقعی حزب توده را بایستی «دکتر ارانی» دانست، که در دوران پس از جنگ جهانی اول، همراه با تحصیل طب در برلن، عقاید سیاسی او نیز شکل گرفته و پس از مراجعت به ایران در سال ۱۳۰۹، گروهی از دانشجویان جوان و افراد مستعد برای پذیرش افکار مارکسیستی و مخالفین دیکتاتوری را به دور خود جمع نموده بود.

در سال ۱۳۱۲ این گروه يك نشریه سنگین علمی ماهانه به نام دنیا منتشر کردند. و با اینکه نفوذ افکار آنها در اجتماع آنقدرها پیشرفت نداشت، ولی زعمای حکومت از ترس گسترش آن، در سال ۱۳۱۶ دکتر ارانی و ۵۲ تن از پیروانش را بازداشت نمودند و برطبق قانون منع فعالیتهای اشتراکی مصوب سال ۱۳۱۰ به محاکمه کشیدند. تمام این ۵۳ نفر به زندانهای طویل‌المدت محکوم شدند و خود دکتر ارانی بعداً در زندان مُرد [۱۴ بهمن ۱۳۱۸] و یا اینطور که شایع بود؛ او را در زندان کشتند. و همین گروه ۵۲ نفری بودند که پس از آزادی خود در شهریور ۱۳۲۰ نطفه حزب توده را بوجود آوردند، و اولین فعالیت عمومی این حزب هم تظاهراتی بود که در روز ۱۴ بهمن ۱۳۲۰ به یادبود سالروز مرگ دکتر ارانی برآه انداختند.

در آن موقع رهبری حزب به عهده «سلیمان محسن اسکندری» قرار داشت، او يك شاهزاده قاجار بود که سابق آزادخواهیش به سالهای بعد از ۱۹۰۶، یعنی صدر مشروطیت ایران می‌رسید. او قبلاً هیچگونه تماس مستقیمی با پیروان دکتر ارانی نداشت، ولی برادرزاده اش «ایرج اسکندری» یکی از اعضای گروه ۵۳ نفر بود. مع هذا وجود اسم «سلیمان میرزا اسکندری» باعث جلب احترام فراوان دیگران گردید، و خصوصاً باید توجه داشت که حزب توده در بدو تأسیس هیچگونه عقاید کمونیستی و تبلیغ در جهت مرام اشتراکی را در اساسنامه خود نگنجانده بود. که البته دلیل این پرده‌پوشی را جز بخاطر اعتبار قانون «منع فعالیتهای اشتراکی» نمی‌توان دانست. و در ضمن هم باید توجه داشت که بی‌اعتمادی عمومی نسبت به دولت شوروی نیز می‌توانست مزید بر این علت باشد. ولی با این وجود شکی نیست که عده زیادی از اعضای این حزب در آن موقع - و در حال حاضر - داشتن عقاید دست‌چپی را دلیلی بر اطاعت از سیاست شوروی نمی‌دانستند و البته اینگونه افراد در شورای مرکزی حزب نیز هیچگاه نتوانستند اهمیت و نفوذی کسب نمایند. حزب توده علاوه بر تشکیل سازمانهایی برای کارگران، دهقانان، زنان، دانشجویان و غیره، با تشکیل «جبهه متحد کمونیستی» توانست با سایر احزاب نیز همکاری نماید و البته سعی آنها در این راه؛ تحت نفوذ قراردادن این احزاب به هماهنگی با روشهای حزب توده بود، که مثال بارز این فعالیتهای «جمعیت ضدفاشیست» می‌باشد. این جمعیت ابتدا بوسیله «مصطفی فاتح» یکی از کارمندان عالی‌رتبه شرکت نفت انگلیس و ایران پایه‌ریزی شده بود، ولی «فاتح» موقعی که متوجه در دست گرفتن مقامات بالای این جمعیت بوسیله افراتیون گردید، از آن کناره گرفت و روزنامه او بنام مردم به اختیار حزب توده درآمد؛ که پس از آن به روزنامه ارگان آن حزب تبدیل شد. بعد از آن، در ماه مرداد ۱۳۲۱ روزنامه رسمی حزب توده بنام سیاست به سازمان جدید «اتحادیه مطبوعات» پیوست، و پس از آنکه این اتحادیه در ماه تیر ۱۳۲۲ با «جبهه آزادی» (که شورای مطبوعات دست‌چپی بود) پیوند نمود، بصورت طرفدار آن درآمد. و این موضوع ادامه داشت تا اینکه در تابستان ۱۳۲۳ تمام تشکیلات «جبهه آزادی» بکلی زیر سلطه حزب توده قرار گرفت. در مناطق شمالی ایران - که زیر نفوذ شوروی قرار داشت - طبیعتاً حزب توده قوی‌تر بود،

ولی نایستی این امر را منحصرأ به دلیل حضور قوای شوروی در این مناطق دانست. زیرا گیلان و مازندران برطبق سیاست رضاشاه از سایر نقاط ایران بیشتر صنعتی شده، و همچنین به علت تراکم دهقانان شمال ایران - که پراکندگی آنها کمتر از سایر استانهای مملکت بود - به آسانی می شد مردم را متشکل کرد. و بهمین جهت، در دیگر شهرهای صنعتی ایران مثل اصفهان، یا حوزه فعالیت شرکت نفت انگلیس و ایران در جنوب، غربی کشور، و همچنین شهرهای مشهد و کرمانشاه و همدان، نیز شعباتی از حزب توده تأسیس شده و بفعالیست اشتغال داشت.

در آذربایجان، حزب توده به صورت دیگری تجلی کرد: مردم این استان پرجمعیت و حاصلخیز که با زبانی غیر از سایر هموطنانشان صحبت می کنند و پیوسته از غفلت حکومت مرکزی در مورد استانشان رنج می بردند، آمادگی زیادی برای همراهی با کسانی که مایل به تحریک آنها به مقاومت و مقابله با دولت مرکزی بودند، داشتند. و مخصوصاً علاقه بیشتری به پذیرش افکاری که از همسایه آنها در آنطرف مرز، یعنی آذربایجان شوروی صادر می شد، نشان می دادند. ولی با اینهمه در این استان، حزب توده - آنطور که لازم بود - نتوانست گسترش چشمگیری داشته باشد و عوامل شوروی نیز، با وجود تسهیلات فراوانی که در اختیارشان بود، فعالیت شدیدی در آذربایجان از خود نشان نمی دادند و تبلیغات حزبی در آنجا نیز، همانند سایر استانها بصورت يك روال عادی ادامه داشت. ولی در مورد این استان دلایلی در دست است که نشان می دهد روسها در آذربایجان، بیشتر از همه علاقه داشتند که به جنبشهای «تجزیه طلبی» دامن زده و معتقدین به اینگونه خواسته ها را تقویت نمایند. و از این میان؛ دسته ای را که «سیدجعفر پیشه وری» بنام «گروه کاوه» تشکیل داده بود، حمایت می کردند. با اینکه واضح است که اینگونه دستجات افراطی موضعی بمراتب محقرتر از حزب توده داشتند، ولی بهر حال در موقعیت آروز، دولت شوروی قبل از آنکه بفکر اینگونه مسایل باشد، در درجه اول به حفظ امنیت ایران می اندیشید، تا در پرتو آن راه حصول تدارکات جنگی خود را تأمین کند.

سایر احزاب

در فاصله سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۲ چندین حزب دیگر نیز بوجود آمد که البته سازمان و تشکیلات هیچیک به پای حزب توده نمی رسید و اجرای مرام نامه اغلب آنها نیز از روی کاغذ فراتر نمی رفت.

اکثر این احزاب از بالا درست شده بودند؛ یعنی دسته ای از مردم به دور چندتن از افراد سرشناس جمع شده و یا با انتشار روزنامه ای که بودجه اش را یکی از سرمایه داران سرشناس تأمین می کرد، موجودیت حزبی را اعلام می نمودند. مرام اینگونه احزاب خلق الساعه اغلب تغییر جهت می داد و معمولاً شعارهای مشابهی مثل «حفظ استقلال و تمامیت ارضی مملکت» بعنوان هدف اول آنها بیان می شد. نام این احزاب به ندرت نمایانگر هدف سیاسی آنان بود؛ عده ای

نامهای جدید بر خود می بستند و گروهی دیگر از نامهای احساس برانگیز - که در ادوار مشروطیت رواج داشت - استفاده می کردند. دامنه عمل اینگونه احزاب معمولاً از محدوده کانون خودشان - که از افراد روشنفکر و سیاستمداران حرفه ای تشکیل می شد - فراتر نمی رفت و بودجه آنها نیز، چون بستگی فراوان به بذل و بخشش افراد داشت. دائماً در نوسان بود.

یکی از احزاب خوش آب و رنگی که در مهر ۱۳۲۱ پا به عرصه وجود گذاشت، حزب «همراهان» بود که توسط «م. طائی فاتح» پس از جد شدن او از «جمعیت ضدفاشیست»، تشکیل گردید. این حزب که يك برنامه سوسیالیستی را تعقیب می کرد برنامه هائی ارائه می داد که از مرام حزب توده مترقی تر بود و از جمله آنها می توان به: ملی کردن منابع تولید، بیمه های اجتماعی، خدمات رایگان بهداشتی و آموزشی، و تأمین معاش خانواده ها اشاره نمود. این حزب در فروردین ۱۳۲۲ روزنامه ارگان خود را به نام امروز و فردا منتشر کرد.^۱

یکی دیگر از احزاب متشکله، حزب «عدالت» بود که در آذرماه ۱۳۲۰ توسط «علی دشتی» وکیل مجلس و از روزنامه نگاران قدیمی بعد از جنگ اول، تأسیس گردید. در ابتدای امر روزنامه با نفوذ مهر ایران - که ارگان تجار و بازاریها بود - تا مدتی از این حزب حمایت می کرد، تا آنکه بعداً در دی ماه ۱۳۲۲ خود حزب روزنامه ای بنام بهرام و بعداً روزنامه دیگری بنام ندای عدالت منتشر نمود. هدفهای این حزب با وجود ابهامی که داشت، ولی عده زیادی از وکلای مجلس و بسیاری از اشخاص سرشناس را به داخل حزب کشاند؛ که از میان آنها می توان به «ابراهیم خواجه نوری» وکیل دعاوی و رئیس کل تبلیغات و مطبوعات ایران [پانیز ۱۳۲۲ و باردیگر در سال ۱۳۲۷] اشاره کرد، که یکی از اعضای بسیار فعال این حزب محسوب می شد.

از میان احزاب موجود، حزب «میهن پرستان» هم با اینکه مرامی شبیه «عدالت» داشت ولی جنبه چپ روی آن بیشتر بود و اغلب اعضای آنرا کارمندان دولت و صاحبان حرف تشکیل می دادند. روزنامه ارگان این حزب نیز به همان نام حزب نامیده می شد: [میهن پرستان].

۱. جالب اینجاست که مصطفی فاتح یعنی کارمند عالیرتبه کمپانی نفت انگلیس، مؤسس حزبی می شود با مرام سوسیالیستی (و بنابر اظهار نظر الول ساتن): با برنامه هائی مترقی تر از برنامه های «حزب توده»!! و جالب تر از آن؛ شرکت مصطفی فاتح در «جمعیت ضدفاشیست» به عنوان یکی از سازمانهای همراه با حزب توده است، که حتی روزنامه «مردم» ارگان «حزب توده» هم ابتدا به وسیله او به وجود آمد و بعداً در اختیار حزب توده قرار گرفت. به این ترتیب اگر بخواهیم ریشه وجودی «توده نفتی»ها را بیابیم، لازم نیست راه دور برویم. - م.

یکی دیگر از احزابی که با حزب «میهن پرستان» همراهی و همفکری داشت، حزب «پیکار» بود که تعداد افراد روشنفکر در آن بالنسبه زیاد بود. از میان افراد متمایل به این حزب؛ چهره حسین علاء، دکتر عیسی صدیق و خسرو اقبال مشخص بود و روزنامه ارگان این حزب؛ ابتدا بنام بهار و بعداً نبرد با مدیریت خسرو اقبال منتشر می شد. در خرداد ۱۳۲۲ روزنامه مستقل و دست چپی ایران ما به این حزب پیوست و بتدریج جزو روزنامه های معتبر در بین مطبوعات ایران درآمد، بطوریکه حتی پس از انحلال حزب «پیکار» نیز تا مدت مدیدی منتشر می گردید.^۲

احزاب دیگری نیز در ایران بوجود آمدند که اهمیت زیادی نداشتند و از میان آنها می توان به حزب «مردان کار» متشکل از گروهی افراد تحصیل کرده به رهبری امیر ابراهیمی؛ حزب «ملت» بعنوان يك حزب مترقی [که در دی ماه ۱۳۲۰ توسط سید محمد صادق طباطبائی تشکیل گردید]؛ حزب «ملی ایران» به رهبری محمدتدین [وزیر فرهنگ در مهر ماه ۱۳۲۰]؛ و حزب «جنگل» در رشت که به تقلید از جنبش انقلابی ۲۵ سال قبل رشت [قیام میرزا کوچک خان] بوجود آمده بود، اشاره کرد.

اینگونه احزاب اصولاً در امور داخلی مملکت تأثیر فراوانی نداشتند و معمولاً بعنوان وسیله ای جهت تأمین منافع شخصی، دسیسه گریهای مختلف و تحریک و فشار در پیشبرد خواسته های تجار و مالکین، رؤسای ایلات و قطبهای مذهبی بشمار می آمدند. بعضی از این احزاب بوسیله نمایندگان دول خارجی نیز مورد استفاده قرار می گرفتند و معمولاً رسم بر این بود که هر گروه حزبی ادعای تحت الحمایگی یکی از سفارتخانه ها را ابراز کرده و حتی در مواقعی واقعاً این حمایت وجود خارجی نداشت آنرا بهر صورت عنوان می کردند.

کشور آلمان موفق شده بود بوسیله یکی از عوامل خود در ایران بنام فرانتس مایر حزبی بنام «ملیون ایران» تشکیل دهد که رهبری آن بعهد سید ابوالقاسم کاشانی و حبیب الله نوبخت بود. در مرداد ماه ۱۳۲۲ عده کثیری از اعضای این حزب توقیف شدند، ولی بقیه آنها در تمام طول جنگ به فعالیت اشتغال داشتند و روزنامه ای بنام دیده بان منتشر می کردند.^۳

۲. حضور روشنفکرانی مثل حسین علاء، عیسی صدیق و خسرو اقبال در حزب پیکار دست چپی، یادآور دوران اولیه پس از پیروزی انقلاب اسلامی است که گروهی از روشنفکران غرب زده را در احزاب رنگارنگ دست چپی مشاهده می کردیم و شبیه همانها را که در سالهای پس از شهریور ۱۳۲۰ در کافه نادری قهوه می خوردند و برنامه های سوسیالیستی ارائه می دادند، پس از انقلاب هم دیدیم که در جاناتوگا می نشستند و در وصف محاسن سوسیالیسم چانه می زدند و برای آب انگور و آزادی زن، شعر می بافتند - م.

۳. اول ساتن در این مقاله با کمال موزیکری از آیت الله کاشانی بعنوان یکی از عوامل آلمان هیتلری نام برده تا به خیال خود، اولاً: دستگیری و بازداشت آقای کاشانی توسط عوامل انگلیسی را به نوعی توجیه کرده باشد. و ثانیاً هرگونه مبارزه افشاخار آمیزی که آیت الله کاشانی، چه در زمان انقلاب ۱۹۲۰ عراق، چه در سالهای پس از شهریور ۲۰، و چه در هنگام کشتار مردم فلسطین و تأسیس دولت غاصب اسرائیل، علیه انگلیسها داشته، به این وسیله لوٹ

نقش سیدضیاء

موقعیت احزاب موجود در ایران با ورود سیدضیاء الدین طباطبائی بطور محسوس روحی تازه یافت. این سیاستمدار و روزنامه نویس قدیمی که در سال ۱۸۸۹ در شیراز متولد شده بود، همراه «رضاخان» در کودتای سوم حوت ۱۲۹۹ شرکت داشت و پس از یکصد روز رئیس الوزرائی، در حدود ۲۲ سال بود که در تبعید بسر می برد.

مقدمه بازگشت او به صحنه سیاست ایران بصورت يك مصاحبه مفصل با مظفر فیروز پسر نصرت الدوله در روزنامه اقدام شماره ۸ بهمن ۱۳۲۱ صورت گرفت و این مصاحبه - که صرفاً بحثهایی را در مورد عملیات گذشته سید عنوان می کرد - از طرف تعدادی از روزنامه ها و گروههای سیاسی به عنوان نشانه ای از آغاز فعالیت و تهیه مقدمات در جهت بازگشت سیدضیاء به ایران تعبیر شد که از میان آنها بایستی به دو روزنامه اقدام و کوشش و گروههایی نظیر «اتحادیه کشاورزان و ترقی خواهان» [به رهبری حکیم اللهی] و «وطن خواهان» [به رهبری مظفر فیروز] اشاره کرد.

در شهریور ماه سال ۱۳۲۲ سیدضیاء به بهانه اجابت «خواسته عموم» وارد تهران شد و حضور او در صحنه سیاست ایران از سوی گروههای مختلف به صورتهای گوناگون مورد استقبال قرار گرفت. از جمله عده ای او را با آغوش باز و با شوق دیدار «ناجی» پذیرفتند؛ و گروهی دیگر - که شامل حزب توده هم می شد - بطور دسته جمعی با حملات شدیدی که به او کردند، وی را «فاشیست و مرتجع» خواندند.

اصرار سیدضیاء در استفاده از کلاه پوستی قدیمی بجای کلاه شاپوی اروپایی - که در آنموقع کاملاً مورد قبول جامعه ایرانی قرار گرفته بود - رویهمرفته اثر خوبی از خود بجای نگذاشت و عناصر روشنفکر و ترقیخواه ایران با توجه به اعمال و گفتار و نوشته هایش، سیدضیاء را شخص محافظه کاری شمردند. و بطور کلی، افکار عمومی مردم ایران؛ در قبال سیدضیاء يك «روش خوش بینانه» همراه با احتیاط را برگزید.^۴

نماید. البته به هنگام انتشار این مقاله در سال ۱۹۴۹ (۱۳۲۸) نهضت ملی شدن نفت هنوز مراحل مقدماتی کارش را طی می کرد و هنوز انگلیسها ضرب شست اصلی آیت الله را نهجشیده بودند که چگونه ایشان در مقام رهبر مذهبی مردم یکی از شدیدترین ضربات ممکنه را بر پیکر استعمارگران انگلیسی وارد آورد - م.

۴. خوش بینی افکار عمومی ایرانیان نسبت به «سیدضیاء» مطلبی است که صرفاً از قلم الولساتن تراوش کرده است؛ وگرنه چطور ممکن است ملتی که همیشه ذاتاً از انگلیسها تنفر داشته و مشاهده بساط دیکتاتوری رضاخانی و درهم ریختگی پس از شهریور هم به این تنفر دامن زده، نسبت به «سیدضیاء» نظر خوش بینانه ای داشته باشد؟... سیدضیاء کسی است که در شماره ۲۰ دی ماه ۱۳۲۳ «رعد امروز» رسماً از ارتشهای انگلیس و آمریکا دعوت کرد تا برای تصرف ایران بشتابند و حفظ استقلال ایران را بعهده بگیرند!! و باین ترتیب خیلی بدیهی است که وابسته مطبوعاتی سفارت انگلیس تصور کند؛ يك چنین شخصی از سوی افکار عمومی ملت با نظر خوش بینانه مواجه شده است - م.

اوائل مهر ۱۳۲۲ روزنامه‌ای با نام رعد امروز به مدیریت مظفر فیروز منتشر گردید که بنظر می‌رسید دنباله همان روزنامه رعد باشد که سابقاً بوسیله سیدضیاء انتشار می‌یافت. چندهفته بعد از آن نیز سیدضیاء بعنوان وکیل یزد انتخاب شد که در مجلس مورد پشتیبانی عده‌ای از وکلای با نفوذ مثل عباس مسعودی [صاحب روزنامه معروف اطلاعات] قرار گرفت. و با وجودیکه اعتبارنامه او مورد اعتراض دکتر مصدق وکیل مقتدر مجلس ورهبر مخالفین سیدضیاء واقع گردید، و دوز از وقت مذاکرات مجلس را بخود اختصاص داد، ولی سرانجام توانست اعتبارنامه خود را با ۵۷ رأی موافق در برابر ۲۹ رأی مخالف به تصویب برساند.

پس از آن، سیدضیاء برای تأسیس يك حزب جدید که بتواند در مقابل «حزب توده» عرض اندام کند مشغول فعالیت شد و توانست در آذر ماه ۱۳۲۲ مرکزی بنام «اتحادیه ملی مطبوعات» تأسیس کند که البته عمر زیادی نداشت، ولی در همان فاصله کوتاه چند روزنامه از قبیل: کانون، هور، وظیفه، کشور به این اتحادیه پیوستند. او سپس حزب «وطن» را بوجود آورد، که بعداً در تابستان ۱۳۲۳ به حزبی بنام «حلقه» تبدیل گردید، ولی هیچگاه این دو حزب نتوانستند برای فعالیتهای سیدضیاء پایگاه مشخصی بوجود آورند.

به مناسبت پیوندهای سیدضیاء با متفقین، روسها از همان ابتدای کار به مخالفت با او برخاستند، که البته موضوع اقامت دوره تبعید او در فلسطین نیز مزید بر علت می‌شد و نسبت به وابستگی سیدضیاء با انگلیسها تولید شبهه می‌نمود. و این عقیده‌ای بود که به مقیاس وسیعی در بین مردم نیز شیوع داشت. در حالیکه سیاست انگلستان در واقع چیزی جز خیرخواهی نبود! [۱] و بعداً معلوم گردید که مضمونهای از قبیل «اعمال خشونت آمیز» و «دخالتهای غیر منطقی مأمورین دولت انگلیس در امور داخلی ایران» - که اغلب عنوان می‌شد - هیچگاه نتایج ادعائی را به ثمر نرسانده و آثار آنها هرگز به پایه فعالیتهایی که بعداً از جانب شوروی در ایران به انجام رسیده نبوده است.^۵

ترکیب مجلس چهاردهم

در مجلس چهاردهم - که در اواخر سال ۱۳۲۲ آغاز بکار کرد - فعالیتهای حزبی چندانی بچشم نمی‌خورد. چون در حدود ۴۰ درصد از اعضای آنرا همان نمایندگان دوران پیشین تشکیل می‌دادند. و در میان نمایندگان تازه انتخاب شده نیز چند نفر از شخصیتهای با نفوذ مثل دکتر مصدق بچشم می‌خوردند که بدون برخورداری از پشتیبانی هیچیک از احزاب موجود، به مجلس راه یافته بودند.

۵. اگرچه هرگز نمی‌توان اعمال حکومت شوروی را پس از شهریور ۲۰ در ایران با روش انگلیسها مقایسه کرد، ولی مسأله اینجاست که اقدامات شوروی بیشتر بصورت یورش مستقیم و تعرض آشکار [مثل ایجاد غائله نفت شمال، تشکیل حکومتهای تجزیه طلب در آذربایجان و کردستان] انجام می‌شد، که البته برای عموم قابل لمس تر بود. ولی

در میان این احزاب؛ فعالیت حزب توده از همه بهتر بود. که این امر در ایالات شمالی ایران ملموس تر از سایر نقاط بود. ولی با وجودیکه این ایالات تحت اشغال شورویها قرار داشت، حزب توده نتوانسته بود از ۵۰ کرسی مربوط به این ایالات، بیشتر از ۸ کرسی آنرا بدست آورد، و سلیمان میرزا اسکندری هم با اینکه می توانست یکی از این نمایندگان باشد، ولی فوت او در سال ۱۳۲۲، حزب توده را از چنین مزیتی محروم نمود.

اعضای حزب توده در مجلس، ضمناً از جعفر پیشه‌وری که عضو حزبشان نبود پشتیبانی می کردند. ولی او با وجود اینکه یکی از وکلای طبیعی مردم تبریز بحساب می آمد، اعتبارنامه اش مورد مخالفت قرار گرفت و از مجلس خارج گردید. از اصفهان نیز یکی از سوسیالیستهای رهبر جمعیت‌های کارگری بنام تقی فداکار به وکالت مجلس انتخاب شد، که البته اگر مقامات انگلیسی با او موافق نبودند، هیچگاه نمی توانست شاهد پیروزی خود در انتخابات اصفهان باشد.^۶

حزب توده تنها حزبی بود که توانست در مجلس تشکیلات خود را سازمان دهد. ولی بقیه احزاب، تنها بصورت نوعی فراکسیون انجام وظیفه می کردند که کار آنها بی شباهت به فراکسیونهای سابق در مجلسهای گذشته نبود. گروههای حزبی متعدد و کوچکی نیز در مجلس پدید آمدند که البته ثباتی نداشتند و به مرور و همراه با دست یافتن به اهداف خود، یا عدم موفقیت در تحصیل خواسته هایشان از میان رفتند. بطور مثال: حزب «همراهان» پس از مدتی متلاشی گردید و گروه مخالفی که از آن انشعاب کرده بودند، با در دست گرفتن روزنامه ارگان حزب، تشکیلات جدیدی بنام «حزب سوسیالیست ایران» بوجود آوردند. دو حزب «پیکار» و «میهن پرستان» نیز همراه با چند گروه کوچک دیگر در هم ادغام شدند و حزب «میهن» را ساختند. دو حزب دیگر نیز بعد از آن بوجود آمدند که تا مدتها به فعالیت مشغول بودند: یکی از آنها «حزب ایران» بود که از عناصر ایده آلیست چپ رو به رهبری مهندس فریور [از اعضای سابق کمیته مرکزی حزب همراهان] متشکل می شد و در آبان ۱۳۲۳ روزنامه ارگان خود را بنام «شفق» منتشر کرد. و دومین حزب، «مردم» نام داشت که در حقیقت دنباله حزب «ملت» بشمار می آمد و رهبری آن به عهده سید محمد صادق طباطبائی بود. مرام این حزب با اینکه ظاهراً مبتنی بر «سوسیالیسم» بود، ولی در

اقدامات انگلیس [که الول ساتن آنها را «خیرخواهانه» توصیف کرده] به صورت غیر مستقیم و غیر آشکار به اجرا در می آمد. و چون دولت مرکزی در اختیار انگلیسها و آمریکاییها قرار داشت، لذا استعمارگران غربی بر عکس سلطه جویان شرقی هیچ احتیاجی به یورش مستقیم و تعرض آشکار [و یا بقول الول ساتن: «اعمال خشونت آمیز» و «دخالت‌های غیر منطقی»] نداشتند. چون هر چه می خواستند، فوراً توسط شاه و دولت سرسپرده در اختیارشان قرار می گرفت - م.

۶. واقعاً برای این نکته مبهم در تاریخ ایران باید جواب شایسته ای یافت که: چرا در دوره چهاردهم مجلس شورای ملی، از اصفهان (که در منطقه نفوذ انگلیسها قرار داشت) يك نفر توده ای به وکالت مجلس انتخاب شد؟ و اصولاً دلیل اینکه [بقول الول ساتن] انگلیسها با انتخاب «تقی فداکار» موافق بودند، چیست؟ - م.

عمل بهیچوجه رفتاری که نشانه سوسیالیست بودن اعضایش باشد از خود بروز نداد، علی‌الخصوص که اغلب اعضای آنرا تجار بازار، مالکین و کارمندان عالیرتبه تشکیل می‌دادند.^۷ یک حزب دیگر بنام «حزب کار» بوجود آمد که علی‌رغم حسن نیت اعضایش نتوانست کاربری فراوانی داشته باشد. رهبری این حزب را یک نفر اقتصاددان بنام «مشرف نفیسی» بمعده داشت و اصول آن براین پایه مبتنی بود که: «کار بایستی پایه اصلی تشکیلات اجتماعی و اقتصادی آینده مملکت قرار بگیرد».

در میان زنان مملکت نیز فعالیت سیاسی وجود داشت که از آن جمله بایستی به «کانون بانوان» اشاره کرد: این سازمان در سال ۱۳۱۴ بعنوان یکی از مظاهر آزادی زنان و به توصیه «رضاشاه» بوجود آمد، که چون هیچگاه بکار سیاست نپرداخته بود، لذا در این دوره نیز از نظر سیاسی کفایتی نداشت. ولی در ماه تیر ۱۳۲۲ که حزب توده «تشکیلات زنان ایران» را بوجود آورد، کار سیاست را در مورد زنان نیز گسترش داد و احقاق حق زنان در مورد آموزش و پرورش، شرایط کار، و امور خیریه را بعنوان سیاست کلی حزب خود برگزید. در ماه مهر همان سال نیز عده ای از زنان عضو «کانون بانوان» دور هم گرد آمدند و حزبی بنام «حزب زنان» بوجود آوردند که تقریباً همان هدفهای حزب توده در مورد زنان را تعقیب می‌کرد،^۸ ولی با این تفاوت که اعضایش آنقدرها در رسیدن به هدفهای خود افراطی نبودند.

در مورد تشکیلاتی که در آن زمان برای زنان در ایران فراهم آمد، بطور کلی باید دانست که هیچکدام از آنها نتوانستند تا بدان مرحله پیشرفت کنند که قادر به کسب حق رأی برای زنان ایران باشند. و بدین ترتیب واضح است که بدون در دست گرفتن این سلاح، آنها قدرت کافی برای رسیدن به هدفهای خود - بجز کسب امتیازاتی در امر آموزش و پرورش - نمی‌توانستند داشته باشند.

برخورد و اختلاف بین قدرتهای بزرگ

با نزدیک شدن پایان جنگ، سه قدرت بزرگ در ایران توجه خود را به چگونگی موقعیت مملکت ایران پس از خروج قوایشان معطوف ساختند. و چون در همان اوان شکافی که بین شرق و غرب بوجود آمده بود، می‌رفت تا هرچه عمیق تر شود، لذا این مسأله اهمیت بیشتری کسب کرد و وجود اختلاف بین این دو اردوگاه در داخل ایران از همه جا بیشتر احساس می‌شد. بیشتر به همین خاطر بود که سیاست ظاهری «منع مداخله در امور داخلی ایران» کنار گذاشته شد، و قوای متفقین

۷. مسأله مهم اینجاست که: چرا هر موقع افراد بورژوازش در بن بست قرار می‌گیرند، اغلب سوسیالیست مسلک می‌شوند! - م.

۸. یکی دیگر از عجایب دوران پس از شهریور ۲۰ نیز همین تعقیب هدفهای حزب توده توسط «حزب زنان» است که می‌دانیم این حزب زنان، از اعضای «کانون بانوان» یعنی یک کانون «رضاشاه فرموده» تشکیل شده بود - م.

برای تحکیم جای پای خود شروع به اقداماتی کردند، که البته بهیچوجه نمی شد اینگونه اعمال را در جهت سیاست تثبیت استقلال و آزادی ایران - از طرف متفقین - بشمار آورد.

روسها برای اجرای برنامه های خود رو به سوی «حزب توده» آوردند و این حزب را، که احتمالاً می توانست در آینده عامل اجرای سیاستهای آنان باشد، در پناه خود گرفتند. پس از چندی، وابستگی حزب توده به دولت شوروی چنان آشکار گردید که این موضوع نه جای انکاری در افکار عمومی ایرانیها بجای گذاشت و نه سیاست شوروی قادر به تکذیب آن بود. بدنبال این قضیه، برنامه های دراز مدت حزب توده در جهت اصلاحات اساسی و بازسازی مملکت، تحت الشعاع مانورهای پیچیده سیاسی قرار گرفت و بدین ترتیب گروهی از هواداران این حزب، که بخاطر هدفهای انسانی و اصلاحات واقعی به آن روی آورده بودند، یا اجباراً کناره گیری کردند و یا نفوذ خود را در مقام رهبری و تعیین خط مشی حزبی از دست دادند. در اولین کنگره حزب توده که در ماه مرداد ۱۳۲۳ در تهران تشکیل گردید، آنقدرها که درباره: استحکام بخشیدن به سازمان حزبی، اشتراك مساعی با عوامل آزادیخواه، ضدیت با امپریالیسم و مستشاران آمریکایی و مرتجعین و شبیه این موارد صحبت شد، به مسائلی نظیر دست زدن به اصلاحات اجتماعی توجه نگردید. و اینگونه تغییر موضع در هدفهای حزب باعث شد که عکس العملهایی از جانب احزاب مخالف نیز بروز کند و بالمآل منجر به جبهه گیریهای در صفوف سیاسی ایران شود، که نتیجه آن: پیدایش مواضع «چپ و راست» در ایران بود.

پس از آن در پائیز سال ۱۳۲۳ بهنگام اوج گیری تظاهرات بر سر تقاضای شوروی از دولت ایران در مورد واگذاری امتیاز نفت ایالات شمالی، وابستگی حزب توده ایران به شوروی بار دیگر بصورت علنی جلوه گر شد و بدنبال آن؛ مجلس که جرأت ابراز مخالفت با تقاضای روسها را نداشت، بطور کلی هرگونه مذاکره ای در باب واگذاری امتیاز به بیگانگان را تا پایان جنگ و خروج قوای خارجی تحریم کرد [به ابتکار دکتر مصدق]، که البته این مسأله آنقدرها هم ساده پایان نگرفت و بنوبه خود درگیریهای فراوانی بوجود آورد.

نکته قابل توجه در مورد تحریم واگذاری امتیاز به خارجیها؛ نارضایتی هر دو گروه سیاسی «چپ» و «راست» بود که هر کدام از آنها به ترتیب: علاقه مندی خود را به واگذاری امتیاز نفت شمال به روسها، و یا آمریکاییها و انگلیسها ابراز می داشتند. و این در زمانی بود که «سیدضیاء» در موضع خود کاملاً مستقر شده و بعنوان يك رهبر راست گرا به مبارزه با شوروی می پرداخت. او در این راه با انتشار بیانیه های شدیدالحن نسبت به سیاست شوروی در ایران حمله می کرد و مطبوعات وابسته به «جبهه استقلال» که در جهت مقابل مطبوعات وابسته به «جبهه آزادی» [زیر کنترل حزب توده] قرار گرفته بودند، نیز بدون آنکه وابستگی مستقیم خود را به سیدضیاء نشان

بدهند، در باطن راه و روش او را ادامه می‌دادند.^۹

یکی دیگر از مسائلی که مضمون دائمی بحث و جدل بین گروههای چپ و راست را ایجاد می‌کرد، موضوع مستشاران مالی آمریکایی در ایران بود، که «دکتر میلسپو» [سرپرست این مستشاران] در کتاب خود شرح مفصلی از این ماجرا آورده و به تحریکات و اقدامات گوناگونی که از جهات مختلف در راه انجام وظایف مستشاران آمریکایی انجام می‌گرفته، اشاره کرده است.^{۱۰} که یکی از آن موارد، شرح اختلافات بین او و «ابتهاج» رئیس بانک ملی ایران می‌باشد و این ماجرا - که مجادله فراوانی بین گروههای موافق و مخالف برانگیخت - باعث شد که آمریکاییها مورد پشتیبانی عناصر ملی گرا قرار گرفتند. در حالیکه قبل از آن هیچ وجهه‌ای در نزد این گروه نداشته و همیشه مورد حملات خصمانه آنها بودند.

کشمکش بین گروههای مختلف همچنان رو به گسترش می‌رفت تا آنکه همزمان با نزدیکی پایان سال ۱۳۲۴ بعثت خاتمه جنگ در اروپا، مسأله تخلیه قوای خارجی از ایران نیز مطرح گردید و در این موقع بود که عملیات گوناگون در جهت سازش و تفاهم با یکی از این دو بلوک در ایران رو به گسترش نهاد و هر یک از جناحهای موجود، بدون پرده پوشی شروع به ابراز نظرات خود نمودند: جناحهای چپ رو در حمله به «امپریالیسم» و «ارتجاع بین‌المللی» سنگ تمام می‌گذاشتند و از اینکه انگلستان را نمونه کامل و آمریکا را تا حدودی عامل چنین سیاستهایی بشمار آورند ابائی نداشتند. آنها عبارتهایی از قبیل: سیاست موازنه، سیاست یکطرفه، مرتجع و فاشیست را به کرات در مطالب خود عنوان می‌کردند و در مقابل؛ روزنامه‌های دست راستی نیز خطاب به آنها کلماتی مثل: دزد، خائن و مزدور خارجی را در خلال مطالب خود بکار می‌بردند.

«سیدضیاء» بعنوان سردمدار گروههای دست راستی پس از چندی شروع به گسترش تشکیلات حزب خود کرد. او نام حزب خود را از «حزب وطن» به «حزب اراده ملی» تغییر داد و اساسنامه آنرا در ۲۲ ماده منتشر نمود، که در یکی از مواد این اساسنامه لزوم «کوشش برای ایجاد بهترین رابطه ممکن با ایالات متحده آمریکا، در عین کامل بی‌طرفی» تأکید شده بود. سیدضیاء سپس برای محل تشکیلات مرکزی حزب خود، ساختمان بزرگ «کلوب ایران» واقع در مرکز تهران را ظاهراً خریداری کرد و آنگاه به برقراری سیستم «حلقه» - که قبلاً توصیف گردید - اقدام نمود، که مبنای ارتباطی در این سیستم بیشتر بر مخفی کاری استوار بود. بدین معنی که اعضای حزب به

۹. البته الول ساتن توضیح نداده که «سیدضیاء» یکی از مبلغین سرسخت برای واگذاری بقیه منابع نفت ایران به آمریکاییها و انگلیسیها بوده است - م.

۱۰. دکتر میلسپو درباره مأموریتهای خود در ایران دو کتاب نوشته که اولی تحت عنوان «مأموریت آمریکاییها در ایران» [مربوط به مأموریت اول در اوائل به قدرت رسیدن رضاخان] ترجمه و در سال ۱۳۵۶ منتشر شده است. کتاب دوم او نیز تحت عنوان «آمریکاییها در ایران» که مربوط به مأموریت دوم او در سالهای پس از شهریور ۲۰ است، در دست ترجمه می‌باشد و در آینده منتشر خواهد شد. - م.

حلقه‌های ۹ نفری تقسیم می‌شدند و هر حلقه فقط از رئیس حلقه خود تبعیت می‌کردند و رئیس حلقه نیز به نوبه خود یکی از ۹ نفر عضو گروهی محسوب می‌شد که مستقیماً زیر نظر رئیس گروه قرار داشتند. در این سیستم، اعضای حزب فقط با شمارهٔ نفر و گروه مشخص می‌گردیدند.

به قدرت رسیدن حزب کارگر در انگلستان هشدار می‌داد که به هردو جناح موجود در ایران داده شد. به این ترتیب؛ دست‌راست‌ها از احتمال نزدیکی بین دو سیاست انگلیس و روس بیمناک شدند و روس‌ها نیز توجه خود را باین امر معطوف کردند که از احتمال گرایش دست چپ‌های ایران به سوی سیاست کارگری دولت جدید انگلستان جلوگیری نمایند. و برای اینکار، فعالیت شدیدی از جانب گروه‌های چپ موجود در ایران صورت گرفت تا انگلستان را يك کشور زیر حکومت و سلطهٔ عناصر «محافظه‌کار» و «ارتجاعی» به دیگران بشناسانند و اینطور نشان دهند که: علی‌رغم سیاست دولت جدید انگلستان، این کشور هیچگونه تمایلی به گرایش‌های سوسیالیستی در مورد سیاست خارجی خود نخواهد داشت. دولت ایران نیز در آن زمان - که غالباً از همان گروه سیاستمداران کهنه کار تشکیل می‌شد - همچنان کوشش خود را در سرکوبی عقاید چپ‌گرایانه اعمال می‌کرد و واقعاً باعث تأسف است که دولت انگلستان نیز در این موقعیت بسیار حساس هیچ قدمی در جهت بیان صریح شیوهٔ جدید خود - که همانا میل به استقرار دموکراسی در سراسر جهان بود [۱] - برنداشت و حتی نخواست که با چند اقدام چشمگیر ادعای خود را در این مورد به اثبات برساند. و بنابراین شکی نیست که در این راه مرتکب قصور جبران ناپذیری گردید.^{۱۱}

مبارزات جناح‌های چپ و راست ایران در آذر ۱۳۲۴ علنی شد و سابقهٔ این امر به روز ۱۲ شهریور همان سال برمی‌گردد که در آن روز موجودیت «فرقه دموکرات آذربایجان» بوسیله جعفرپیشه‌وری در تبریز اعلام گردید و همراه با آن، شعبه حزب توده در آذربایجان نیز با اعلام انحلال خود به این فرقه جدید پیوست.

برنامهٔ «فرقه دموکرات آذربایجان» در ابتدای امر بسیار «معتدل» بنظر می‌رسید و اینطور عنوان می‌کرد که: «... آذربایجان یکی از استانهای ایران باقی می‌ماند. ولی به استناد قانون اساسی ایران، بایستی در آنجا شوراهای ایالتی و ولایتی تشکیل شود؛ در مدارس آذربایجان تدریس زبان ترکی رایج گردد؛ تعداد نمایندگان آذربایجان در مجلس شورای ملی افزایش یابد؛ و نیمی از مالیاتهای وصولی این استان در همانجا به مصرف برسد...». در حالیکه این برنامه معتدل، بعداً بصورتی دیگر درآمد و این استان، سه ماه بعد از اعلام موجودیت «فرقه» همراه با طغیانی که در آنجا پدیدار شد، خود را بمدت ۱۲ ماه بکلی از بقیهٔ خاک ایران جدا کرد. در برنامه‌ای که توسط «دولت ملی آذربایجان» در روز ۲۱ آذر ۱۳۲۴ اعلام گردید، مسائلی عنوان شد که نسبت به برنامهٔ

۱۱. میل دولت انگلیس به استقرار دموکراسی در جهان، یکی از حربه‌های قوی استعمارگران انگلیسی است که البته هیچگاه از مرحلهٔ ادعا فراتر نرفته است. - م.

قبلی «فرقه دموکرات آذربایجان» تازگی داشت و خودمختاری آذربایجان عملاً به طرفی سوق داده شد که از عناوین مطروحه قبلی فراتر می‌رفت. این مسأله که در ظاهر امر، به عدم امکان همکاری بین سران حکومت خودمختار و حکومت مرکزی تعبیر می‌گردید، بعداً و بموازات وقوع حوادث مختلف نشان داد که در واقع قصد حقیقی از اینکار؛ زمینه‌چینی برای ایجاد يك دولت دست چپی در تهران بوده است، نه جدائی کامل آذربایجان و قطع تمام روابط این استان با حکومت مرکزی ایران.

استقرار چنین وضعی، کاملاً مطابق میل روسها بود و جدایی آذربایجان از ایران - که بنظر آنها می‌توانست يك نوع افزایش در سرحدات کشور شوروی بحساب آید - در ضمن، برگ برنده ای هم بود که در دست روسها قرار می‌گرفت. و درست بهمین جهت بود که شوروی پس از تشکیل حکومت خودمختار آذربایجان، دائماً به دولت ایران فشار وارد می‌آورد تا روشی اختیار کند که موردپسند زعمای حکومت آذربایجان قرار بگیرد. ولی اوضاع و احوالی که طی سه ماه بعد از آغاز خودمختاری آذربایجان پیش آمد، این امر را از صورت يك مشکل داخلی تبدیل به يك مسأله بین‌المللی کرد.

در داخل ایران، گروههای دست‌راستی غوغائی برافراشته و مصراً خواستار دخالت سازمان ملل متحد و یا مراجع بین‌المللی دیگری در این قضیه شدند، در حالیکه گروههای چپ با چشم‌پوشی از هرگونه عقیده شخصی و باطنی، مستقیماً از خط‌مشی شوروی در این راه پیروی می‌کردند و برطبق همین رویه بود که تمام سعی خود را برای جلوگیری از فعالیت دست‌راستیها و به ثمر رسیدن اقدامات آنها بکاز انداختند. در این میان گروههای کوچکتر مثل «حزب عدالت» [دست‌راستی] و «حزب ایران» [دست‌چپی] نیز به سوی احزاب قویتر کشیده شدند و با دو حزب پرنفوذ مخالف یکدیگر یعنی «اراده ملی» و «توده» ائتلاف کردند.

در دی ماه ۱۳۲۴ بدنبال استعفای حکیمی از سمت نخست‌وزیری و انتصاب قوام السلطنه بجای او، سختگیری دولت از مطبوعات کاهش چشم‌گیری یافت و تمام روزنامه‌ها - اعم از چپ و راست - از يك آزادی نسبی برخوردار شدند؛ که البته این آزادی منجر به تشدید مبارزه بین جناحهای مخالف و افزایش تشنج در مملکت گردید.

همزمان با زمینه‌چینی برای تشکیل حکومت خودمختار آذربایجان - در دو استان گیلان و مازندران - واقع در شمال منطقه نفوذ شوروی - نیز اقداماتی صورت می‌گرفت تا مقدمات وقوع حوادثی شبیه آذربایجان را در این دو استان فراهم آورد. از جمله: در اثنای پائیز ۱۳۲۴ در شهرهای کارگری این مناطق تشنجاتی بوجود آمد و نتیجه کار تا بدانجا رسید که در ماو بهمن همان سال کادر انتظامی حزب توده در بسیاری از شهرها جانشین مأمورین پلیس شد و اتحادیه‌های مختلف کارگری و دهقانی وابسته به حزب توده در این دو استان با گروههای حزبی مثل «حزب میهن» و «حزب جنگل» ائتلاف کردند. در ضمن باید دانست که حزب توده در مازندران نیز يك

سازمان فرعی [که احتمالاً قصد ایفای نقشی شبیه «فرقه دموکرات» در آذربایجان را داشت] بوجود آورد، که «جمعیت طبرستان» نام گرفت و رهبری آن را «احسان طبری» بعهده داشت. روز ۹ فروردین ۱۳۲۵ که قوام السلطنه - نخست وزیر - از مسافرت به مسکو و مذاکرات با زعمای شوروی به تهران بازگشت، بلافاصله مبارزه شدیدی را با مخالفانش آغاز کرد و با دستگیری سیدضیاء و گروهی از همکاران او باعث شد که بقیه مخالفین، خود را از انتظار پنهان کنند. روزنامه های متعلق به دسته سیدضیاء و مطبوعات طرفدار او عموماً توقیف شدند و با محاصره باشگاه مرکزی «حزب اراده ملی» توسط افراد پلیس، در مدت کوتاهی هرگونه نفقه مخالف علیه نفوذ شوروی در ایران خاموش گردید؛ که با مشاهده اینگونه حرکات، دیگر برای ناظران اوضاع شکی باقی نماند که ایران تبدیل به یکی از اقمار شوروی خواهد شد. ولی گذشت ایام نشان داد این نظریه صحت نداشته و عملیات قوام کاملاً طبق يك نقشه منطقی و حساب شده بوده است. که در این راه او ابتدا در صدد جلب اعتماد روسها برآمد تا بتواند از حسن ظن آنها برای تخلیه ارتش سرخ از ایران استفاده ببرد. و برای اینکار نیز اول از همه سراغ قلع و قمع مهمترین حزب ضد شوروی در ایران [اراده ملی] و جلوگیری از دخالت مجلس - که تقریباً جنبه مخالف شوروی را داشت - رفت، و آنگاه با وعده کنار آمدن با حکومت خودمختار آذربایجان و اعطای امتیاز نفت شمال به روسها، اطمینان و اعتماد آنها را بخود جلب کرد.

در خلال این دوران، قوام السلطنه مدتی هم دست بکار تجدید حیات حزب متعلق بخودش به نام «حزب آزادی» شد، که مهمترین هدف آنرا برگزاری مجلس مؤسسان جهت تعدیل اختیارات شاه تشکیل می داد. از بین اشخاصی که در باطن امر پشتیبان قوام در اجرای چنین نقشه ای بودند، باید به مظفر فیروز اشاره کرد که شهرت خاصی در ابراز نفرت و دشمنی نسبت به خاندان پهلوی داشت و در تابستان سال ۱۳۲۴ پس از جدا شدن از جرگه سیدضیاء فرصت خدمتگزاری به قوام را مفتنم شمرده و رو به سوی او آورده بود.

به دنبال علنی شدن نقشه قوام برای تعدیل اختیارات شاه، موقعی که حزب توده هم علائمی دال بر موافقت با چنین برنامه ای نشان داد، قوام فوراً از ادامه برنامه خود دست کشید و آنرا معوق گذاشت. چون بهر حال او داعیه رهبری حزب توده و فرقه دموکرات آذربایجان را نیز در سر می پروراند و مایل نبود در چنین موضعی خود را با شاه درگیر کند.

قوام در جهت سیاست جلب اعتماد روسها، برای چندین ماه متوالی میدان را برای حزب توده و فرقه دموکرات باز گذاشت، و آنها در چند مورد دموستراسیونهای عظیمی براه انداختند که در میان آنها؛ برپائی تظاهرات اول ماه مه ۱۹۴۶ [روز کارگر] و ۲۸ تیر ۱۳۲۵ [برضد فرانکوا] و روز ۱۰ مهر همان سال بعنوان پنجمین سالگرد تأسیس حزب توده ایران درخور توجه بود. در خلال این دوره، به خشم مردم نسبت به انگلستان و مخصوصاً برضد «کمپانی نفت انگلیس و ایران» دامن زده شد و در این مورد؛ اعتصاب وسیعی در بین کارگران نفت جنوب در ۲۳ تیر ۱۳۲۵ صورت

گرفت. روز ۱۰ مرداد همان سال نیز با ترمیم کابینه قوام، سه تن از رهبران حزب توده [دکتر فریدون کشاورز، دکتر مرتضی یزدی و ایرج اسکندری] وارد هیأت دولت شدند. ناگفته نماند که ابتکار حزب توده در بوجود آوردن آن تظاهرات وسیع و اعتصابات، باعث شد که در قوانین کارگری تجدیدنظرهایی بعمل آید و چند قانون مفید بحال کارگران وضع بشود.

حزب دموکرات ایران

در اثنای دورهٔ مزبور دگرگونی جدیدی در سیاست قوام السلطنه رخ داد و او طی يك سخنرانی رادیویی در روز ۸ تیر ۱۳۲۵ آغاز فعالیتهای «حزب دموکرات ایران» به رهبری خود را اعلام داشت. این حزب که به طریق چشمگیری شروع به گسترش و فعالیت نمود، اینطور تبلیغ می کرد که برای همکاری با احزاب دیگری که شیفتهٔ آزادی هستند کاملاً آمادگی دارد. و لذا سران حزب توده، با وجودی که در ابتدای کار با کمال احتیاط از این حزب استقبال کردند بولی در اواخر تیر همان سال به همراه احزاب دیگری مثل: فرقه دموکرات آذربایجان، حزب ایران، حزب جدیدالتأسیس «سوسیالیست ایران» و گروه نویسندگان روزنامهٔ ایران‌ما، با حزب دموکرات قوام السلطنه يك جبهه ائتلافی تشکیل دادند.^{۱۲}

قوام السلطنه پس از برقراری و تثبیت حزب جدید، کم کم اقدامات خود را برای قلع و قمع رقبا آغاز کرد و بدنبال آن در روز ۱۴ مرداد ۱۳۲۵ بین طرفداران دو حزب ائتلافی جبهه اخیرالذکر، یعنی حزب توده و حزب دموکرات قوام السلطنه زد و خورد شدیدی در گرفت که متعاقب آن جنگ قلمی روزنامه‌های این دو حزب شروع شد؛ و حزب توده در مطالب خود با خشم فراوان دولت را متهم می کرد که ماشین تبلیغاتی خود را اختصاصاً در راه منافع «حزب دموکرات ایران» بکار گرفته است.

در ماه شهریور ۱۳۲۵ شورش بزرگی در میان عشایر جنوب برپا شد، که روزنامه‌های طرفدار دولت متفقاً آنرا یکی از عوارض ناخوشایند واقعهٔ آذربایجان قلمداد کردند. و در این مورد، با وجودیکه وزرای توده‌ای کابینه قوام السلطنه خواستار اعمال زور در سرکوبی این شورش بودند، ولی قوام ترجیح داد که با روش مسالمت آمیز به حل قضیه بپردازد و شاید هم اطمینان داشت که باین ترتیب موفقیتهای مورد نظر را بهتر کسب خواهد کرد. ولی وزرای توده‌ای کابینه که از این قضیه ناراحت شده بودند سرانجام بعنوان اعتراض نسبت به رویه قوام متفقاً در روز ۲۴ مهر ۱۳۲۵ از سمت خود استعفا کردند و يك هفته بعد از آن حزب دموکرات قوام رژه با شکوهی بعنوان پیروزی

۱۲. مسألهٔ ائتلاف حزب توده با حزب قوام السلطنه و شرکت سه تن از رهبران حزب توده در کابینهٔ او، بنویهٔ خود یکی از عجایب دوران پس از شهریور ۲۰ است که از همان زمان حزب توده به هر وسیله‌ای برای توجیه این حرکت عجیب و غریب خود توسل جسته، اما هرگز موفق نبوده است. - م.

خود ترتیب داد که می‌توانست يك جواب ضمنی به دموستراسیون سه هفته قبل توده ایها باشد.^{۱۳} برنامه حزب دموکرات ایران با وجودیکه تقریباً ابهام زیادی داشت ولی بدون تردید از نظر ظاهری يك برنامه تقریباً مترقی بود که سازمان گسترده آن شاخه‌های؛ کارگری، زنان و محصلین را در برمی‌گرفت و فعالیت شعبات شهرستانی حزب نیز همه روزه به اطلاع عموم می‌رسید. اقدامات حزب دموکرات ایران، تشکیلات سیدضیاء را تقریباً از رونق انداخت و این حزب با در اختیار گرفتن محل کافه شهرداری تهران، در رژه ایکه روز دوم آبان ۱۳۲۵ براه انداخت گروهی از اعضای خود را با او نیفورم مخصوص بعنوان «گارد نجات ملی» درحالیکه عده‌ای سواره و عده‌ای پیاده حرکت می‌کردند به معرض تماشای عموم گذاشت. و این درحالی بود که در خلال ماه آبان تمام جناحهای چپ، مبارزه یکپارچه‌ای را برضد حزب دموکرات قوأم آغاز کردند و البته این بار برای کوبیدن دشمن خارجی، در عوض انگلستان لبه تیز حمله خود را متوجه آمریکا ساختند.^{۱۴}

این جریان ادامه داشت تا آنکه روز ۱۶ آذر ۱۳۲۵ به موازات حرکت قوای دولتی بسوی تبریز، روزنامه‌های وابسته به حزب توده به محاق توقیف درآمدند. و این موضوع هشدار برای روزنامه‌های دیگر شد که از نظر درج مطالب، خود را محدودتر سازند. باین ترتیب ائتلاف احزاب شش‌گانه از هم پاشیده شد و حزب توده که علناً شاهد ناکامیهای خود بود اعلام کرد که در انتخابات آینده شرکت نخواهد کرد. ولی با این وجود هیچیک از ناظران سیاست ایران - چه در داخل و چه در خارج - انتظار نداشتند که در روز ۲۱ آذر ۱۳۲۵ حکومت خودمختار آذربایجان ناگهان سقوط کند و بدنبال آن حزب توده نیز از هم پاشد. این امر که تعجب خیلیها را برانگیخت باعث شد که يك کمیته اجرایی جدید در حزب توده تشکیل گردد، تا بنوبه خود عناصر تندرو و افراطی را از حزب طرد نماید. و در نتیجه آن کنار گذاشته شدن ایرج اسکندری از عضویت کمیته مزبور بود.^{۱۵}

۱۳. اصولاً باید دانست که به اعتراف صریح سران شورش و بقیه دست اندرکاران مملکت، غائله فارس در شهریور ماه ۱۳۲۵ با توطئه مشترك شاه و قوام و جرج آلن [سفیر آمریکا] و با همکاری مستقیم عوامل انگلیسی ایجاد شد تا آمریکاییها بتوانند در مذاکره با شورویها دست پری داشته، آنها را وادار کنند که پس از خروج ارتش سرخ از ایران، دست از حمایت حکومت پیشه‌وری در آذربایجان نیز بردارند؛ تا بدون دردسر بتوانند برهفت کشور اشغالی اروپای شرقی حکمرانی کنند. - م.

۱۴. چون پس از وقوع غائله فارس و بر ملا شدن معاملات پنهانی قوام السلطنه با آمریکاییها بود که همگان به ماهیت ارباب جدید او [آمریکا] پی بردند و دانستند که قوام السلطنه قدرت پرست و عاشق جاه و مقام این بار منبع اصلی زورمرداری و قدرت نمایی را به دوستی تشخیص داده است. - م.

۱۵. مؤلف در این قسمت دچار اشتباه شده است. چون در اجلاس کمیته اجرایی حزب توده که پس از سقوط حکومت تجزیه طلب آذربایجان تشکیل گردید، مسأله کنار گذاشتن ایرج اسکندری صورت نگرفت. ولی باید

قوام السلطنه و «حزب دموکرات ایران» از پیروزی دولت در پایان دادن به ماجرایی آذربایجان نهایت استفاده را کردند تا افتخار انجام چنین کاری را در انحصار خود درآورند. و با اینکه در آن موقع افکار عمومی مردم به علت التهاب وطن پرستی، سهم عمده این پیروزی را به شاه مربوط می دانست، ولی با این حال، اوج رضامندی ملت کفایت می کرد که زمینه پیروزی قوام در انتخابات بعدی [دوره پانزدهم] فراهم شود و ناگفته نماند که حقه بازیهای مختلف در صندوقهای انتخاباتی نیز در فراهم آوردن چنین موفقیتی بی تأثیر نبود.

نیروی مخالفی که به رهبری دکتر مصدق بوجود آمد، در ابتدا ملغمه ای از عناصر چپ و راست بود که نه با حزب توده و نه با سیدضیاء مراوده و همفکری داشتند. در میان این افراد کسانی یافت می شدند که در اثنای سالهای ۱۳۲۴ و ۱۳۲۵ شدیداً فعالیت داشتند و عده ای نیز بودند که به تازگی وارد گود سیاست شده بودند. از میان احزابی که به دکتر مصدق پیوستند می توان از «حزب وحدت ایران» نام برد، که از «حزب ایران» انشعاب کرده بود و همچنین از فرم تجدید سازمان یافته «حزب مردم»، که تمام آنها زیر نام «جبهه ملی» گرد آمدند. این جبهه در ابتدای امر با وجود رُست بسیار هیجان انگیز دکتر مصدق - که بصورت تحسن در دربار بخاطر اعتراض نسبت به انتخابات انجام شده بود - نتوانست کار زیادی از پیش ببرد و خود را در قلب ملت جا بدهد ولی بعد از انجام انتخابات دوره پانزدهم، فعالیت «جبهه ملی» شدت گرفت و در این راه از حمایت روزنامه های حزب «اراده ملی» سیدضیاء نیز که به مرور شروع به انتشار می کردند برخوردار گردید. خود سیدضیاء هم در اسفند ماه ۱۳۲۵ از زندان قوام السلطنه رهایی پیدا کرد.

نیروی مخالفی که بعنوان جبهه ملی در پشت سر دکتر مصدق گرد آمده بود، در اثر پراکندن شایعاتی مبنی بر وجود اختلاف نظر در میان «حزب دموکرات ایران» قوت بیشتری در مبارزه با قوام السلطنه پیدا کرد و علی رغم اقدامات دولت در جهت فرونشاندن این شایعات، موقعی که مجلس پانزدهم در تیر ماه ۱۳۲۶ افتتاح گردید معلوم شد که آنقدرها هم بین اعضای حزب قوام همبستگی کامل وجود ندارد. شک و تردیدهای موجود در زمینه این همبستگی موقعی تأیید گردید که در پاییز همان سال بین اعضای فراکسیون حزب دموکرات در مجلس بخاطر طرح لایحه «نفت شمال» بحرانی پدید آمد.^{۱۶}

دانست که ایرج اسکندری بخاطر آنکه از همان ابتدای کار با الحاق شاخه آذربایجان حزب توده به فرقه دموکرات مخالفت می کرد، مورد بی مهری قرار گرفته بود. - م.

۱۶. در مورد «لایحه نفت شمال» باید گفت که: قوام السلطنه قول واگذاری امتیاز نفت شمال را در سفری که در ابتدای نخست وزیری خود [اواخر سال ۱۳۲۴] به مسکو داشت، به استالین داد و البته اجرای آن را موکول به تصویب مجلس کرده بود. قوام السلطنه با این کار خود حتی اگر بعنوان آلت دست آمریکاییها هم عمل کرده باشد، بعنوان یکی از دو نفری شناخته می شود که توانستند سر استالین کلاه بگذارند. که شخص دوم نیز جز «هیتلر» کس دیگری نیست. هیتلر با امضای معاهده دوستی و عدم تجاوز با استالین توانست کشور لهستان را براحتی تصرف

ناگفته نماند که در آن موقع کشور شوروی از حزب توده بعنوان يك عامل نفوذ سیاسی خود تقریباً دست کشیده و راه نفوذ مستقیم را بصورت همکاری با دولت قوام السلطنه برگزیده بود. و دائم قوام را تحت فشار می گذاشت تا قراردادی را که ۱۸ ماه پیش [اسفند ۱۳۲۴] در مسکو امضاء کرده بود حتماً از تصویب مجلس بگذراند. ولی موقعی که اخذ رای برای تصویب این لایحه بعمل آمد معلوم شد که تمام اعضای حزب با لایحه مزبور مخالف هستند.

البته ممکن است آشنائی با سوابق قوام و خصوصیات و روشهای سیاسی او این شبهه را برانگیزد که دست قوام در مورد این لایحه ورد آن از مجلس در کار بوده است. ولی با توجه به این موضوع که ۶ هفته پس از مخالفت مجلس با تصویب چنین لایحه ای، قوام در اثر رأی عدم اعتماد مجلسیان مجبور به کناره گیری گردید، کاملاً مشخص می شود که يك چنین شبهه ای اصولاً نمی تواند واقعیت داشته باشد.^{۱۷}

تجزیه احزاب سیاسی ایران

همراه با سقوط دولت قوام السلطنه، احزاب سیاسی موجود در ایران یکبار دیگر به لانه های خود خزیدند: «حزب دموکرات ایران» رفته رفته رو به زوال گذاشت و تشکیلات وسیع آن تبدیل به گروه های بی خاصیت شد. حزب توده ایران دچار انشعاب گردید و خلیل ملکی از درون این حزب «اتحادیه سوسیالیست توده» را به وجود آورد. حزب اصلی «توده» برای تشکیل کنگره خود در روز اول ماه مه ۱۹۴۸ [۱۱ اردیبهشت ۱۳۲۷] ۱۱۸ نفر نماینده انتخاب کرد و این تعداد می توانست کاملاً نشان دهنده موقعیت حزب در آن برهه از زمان باشد، که برخلاف برآورد هشدار دهنده «کمیته مسائل خارجی مجلس نمایندگان آمریکا» در مورد «وضع کمونیسم در خاورمیانه» تجلی می کرد، زیرا این کمیته تعداد اعضای حزب توده ایران را به ۵۰ هزار نفر تخمین می زد.

کرده، شوروی را نیز با خود علیه انگلیس همدست نماید، و آنگاه که قدرت فراوانی به چنگ آورد، با لشکری مجهز به سوی استالین بتازد. قوام السلطنه هم توانست با امضای قرارداد نفت شمال و مغازله با حزب توده، مدت ۵ ماه استالین را بازی دهد و آنگاه با کمک آمریکاییها و انگلیسها بطلان قرارداد نفت شمال را در مجلس پانزدهم اعلام نماید. - م.

۱۷. درست برخلاف نظر الول ساتن چنین شبهه ای کاملاً واقعیت دارد و طبق مدارك محکم و مستند، قوام السلطنه هماهنگ با سفرای آمریکا و انگلیس و همدستی دوستانش در مجلس، اقدام به رد لایحه نفت شمال کرده و نیز در متن مصوبه مجلس تبصره ای گنجانده تا راه برای تنظیم «قرارداد الحاقی نفت» با انگلیسها باز شود. و باز برخلاف نظر نویسنده، قوام در اثر عدم رأی اعتماد مجلسیان مجبور به کناره گیری نشد. بلکه استعفای دستجمعی وزرای کابینه او باعث سقوطش از کرسی صدارت گردید، که درباره علت این واقعه گفتنی بسیار است و دلیل اصلی آن به همان قضیه مذاکره درباره «قرارداد الحاقی» برمی گردد، که ظاهراً لازم می آمد يك نخست وزیر طرفدار انگلیس [حکیم الملک] بر رأس کار قرار داشته باشد. - م.

برای چند هفته‌ای در ماه خرداد ۱۳۲۷ روزنامه مردم ارگان رسمی حزب توده بصورت تک صفحه‌ای چاپ شد و علت اینکار را کمبود کاغذ و ضعف مالی عنوان کرد. و مقارن همین احوال، رفاقت مرموزی بین اعضای حزب توده و گروه‌های طرفدار سیدضیاء بوجود آمد که سرانجام منجر به تشکیل «جبهه ضددیكتاتوری» گردید و با وجودی که بعداً گروه‌های پراکنده «حزب دموکرات ایران» نیز به این جبهه پیوستند، ولی باید دانست که سیدضیاء و قوام السلطنه شخصاً بهیچوجه در این میان نقش فعالی بعهده نداشتند.^{۱۸}

در این اثنا، بخاطر پیش آمدن انتخابات دوره شانزدهم در سال ۱۳۲۸ باردیگر جنب‌وجوشی در احزاب بوجود آمد و در این میان گروه‌های حزبی کوچک متعددی نیز به تکاپو افتادند، که از میان آنها باید به حزب‌هایی مثل: «وحدت ایران»، «ترقی»، «رستاخیز» و «اتحاد» که از همه پر سروصداتر بودند اشاره کرد. فراکسیون‌های موجود در مجلس پانزدهم نیز خط‌مشی خود را که مخالف با دولت بود ادامه دادند، تا جاییکه توانستند با بهره‌گیری از یک روش متعارف پارلمانی یعنی ممانعت از حصول حد نصاب لازم در مجلس، مقدمات تضعیف دولت «هژیر» و سرانجام، سقوط او را در آبان ۱۳۲۷ فراهم آورند. این روش بصورت کارشکنی در طرح لوایح دولت و بخصوص گذراندن بودجه انجام می‌شد. که در مورد اخیر، تصویب بطنی و جزء جزء مواد بودجه، آنهم بصورت ماهانه، سهم عمده‌ای در سقوط دولت هژیر داشت. در آن موقع با وجودیکه فراکسیون‌های مجلس اغلب دارای رابطه چندانی با مراکز سیاسی خارج از مجلس نبودند، ولی باید گفت که روزنامه‌ها نیز در این امر با آنها اتفاق رأی داشتند و با دولت هژیر مخالفت می‌کردند.

پس از سقوط هژیر یک حالت ضعف عمومی در کلیه احزاب سیاسی ایران پدیدار شد که همینطور ادامه یافت. و البته اظهارنظر در اینکه آیا این وضع همچنان استمرار خواهد داشت، بستگی کامل به حوادث بین‌المللی دارد. چون همانطور که می‌دانیم؛ رشد و گسترش حزب توده

۱۸. باید گفت که در این «رفاقت مرموز» شخص سبهدرزم آراء [رئیس ستاد ارتش شاه] نیز شرکت داشت و نتیجه این ائتلاف هم به ترور شاه در روز ۱۵ بهمن ۱۳۲۷ منجر شد، که قصد اصلی از اینکار ایجاد هرج و مرج در مملکت برای جلوگیری از رشد نهضت ملی شدن نفت بود. ضمناً در آن زمان نهضت ضدصهیونیسم برای مقابله با جنایات صهیونیستها و تشکیل حکومت اسرائیل در فلسطین اشغالی آغاز شده بود که طی دو دمنستراسیون با شکوه به رهبری آیت‌الله کاشانی وحشت فراوانی برای قدرتهای بوجود آورنده اسرائیل ایجاد کرده بود. همکاری بسیاری از اعضای حزب توده در مسلح کردن یهودیان ایرانی مشتاق مهاجرت به اسرائیل نیز یکی از شواهد «رفاقت مرموز» آنها با باند سیدضیاء می‌باشد. البته ناگفته نماند که جمع دو عامل: ضدیت با صهیونیسم و برانگیختن مردم در جهت ملی شدن نفت، سرانجام به تبعید آیت‌الله کاشانی منجر شد و بهترین بهانه برای اینکار هم چسباندن اتهام شرکت در ترور شاه به ایشان بود. دلیل مخالفت حزب توده با نهضت ملی شدن نفت نیز جز این نبود که آنها بهیچوجه تا شعار «ملی شدن سراسری نفت» سر موافقت نداشتند. زیرا مایل نبودند مسأله «ملی شدن نفت» شامل منابع نفت شمال (که آنرا سهم شوروی میدانستند) نیز بشود و این نکته را خود حزب توده در بیانیه مربوط به پلنوم چهارم کمیته مرکزی (۲۶ تیر ۱۳۳۶) اعتراف کرده است. - م.

فقط بخاطر حمایت‌های شوروی از این حزب صورت گرفت و همین مسأله باعث گردید که احزابی مثل «اراده ملی» و «دموکرات ایران» ظاهر شده و شروع به تقویت خود نمایند. و حالا هم می‌توان دقیقاً پیش‌بینی کرد که اگر باردیگر شوروی تصمیم به انجام فعالیت‌هایی در داخل ایران بگیرد، عیناً همان اوضاع تکرار خواهد شد.^{۱۹}

فعلاً تنها چیزی که واقعاً مورد احتیاج ایران می‌باشد، کوشش در راه ایجاد جنبشی است که تمام جوانان و عوامل مبارزان را که خواهان تغییرات بنیادی در رژیم فعلی هستند، کاملاً بخود جلب نماید. و در مورد علاقه جوانان به پیروی از کمونیسم باید گفت که: آنها فقط باین خاطر بدنبال چنین مرامی هستند که هنوز نتوانسته‌اند يك ایدئولوژی پرجذبه بیابند تا با بهره‌گیری از آن بسوی هدفهایشان بحرکت درآیند.^{۲۰}

۱۹. البته نباید فراموش کرد که این مقاله در سال ۱۳۲۸ به چاپ رسیده است. ولی با توجه به آنچه که در طول ۳۵ سال بعد از انتشار این مقاله روی داده، می‌بینیم که پیش‌بینی الول ساتن چگونه تحقق یافته و هر بار که شوروی تصمیم به دخالت در ایران گرفته، بلافاصله حزب توده در عرصه سیاست ایران نمودار شده است. - م.

۲۰. شاید الول ساتن و دیگر سیاست‌پردازان انگلیسی هرگز به تصورشان نمی‌گنجید که ملت ایران سرانجام پرجذبه‌ترین ایدئولوژی جهان را برای رهایی خود برگزینند و طی يك انقلاب با عظمت، نه تنها جوانان خود را از کشش به سوی کمونیسم، و بلکه از گرایش به سوی مکتب مادپگری غرب نیز بازدارند. نتیجه انقلاب اسلامی ایران برای حکومت انگلیس و آمریکا و دیگر قدرتهای وابسته به آنها چنان بود که از ته قلب آرزو دارند ایران يك کشور کمونیستی بشود ولی دست از آرمانهای انقلاب اسلامی بردارد، چون دودنیای سرمایه‌داری و کمونیستی اینک پس از ۷۰ سال مقابله، بخوبی راه و رسم کنار آمدن با یکدیگر را آموخته‌اند. - م.

ضمیمهٔ دوم

فهرست کتب و رسالات مربوط به تاریخ و بررسی مطبوعات ایران [به ترتیب تاریخ انتشار]

الف - منابع خارجی

ب - کتاب‌های فارسی

ج - پایان‌نامه‌های دانشجویان دانشگاه تهران [رشتهٔ روزنامه‌نگاری]

الف: منابع خارجی

1. Rabino , H.L. «La Presse Presance Depuis les Origines Jusqu'a nos Jours», **Revue de Monde Musulmane**, XXII, (1913) , P. 287
2. Brown , E.G. «The Press and Poetry of Modern Persia», Cambridge, 1914
3. Bouvat , L. «La Presse A Teheran en 1915», **Revue de Monde Musulmane**, XXX (1915), P. 274
4. Norouzi, A. «Registre Analitique de la Presse Persane», **Revue de Monde Musulmane**, LX (1925) P. 35
5. Lescot , R. «Notes sur la Presse Iranienne», **Revue des Etudes Islamiques** xli (1938), P. 261
6. Hoffman , J. «Bibliografia Drukow Polskich W Iranie» **W Drozde** No. 13. (1943) , P. 11 & no. 15. (1944), P.10
7. Elwell - Sutton, L.P. «The Press in Iran Today» **Journal of the Royal Central Asian Society**, XXXV (1948), PP. 209-219
8. Elwell-Sutton, L.P. »The Iranian Press: 1941-1947» **IRAN: Journal of the British Institute of Persian Studies** Vol. 6(1968)

ب: کتابهای فارسی

- ۱- محمد صدراشمی: تاریخ جراید و مجلات ایران، [جلد ۴]، ۱۳۳۲، اصفهان.
- ۲- ادوارد براون: تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران، [جلد ۳]، ترجمه: محمد عباسی [جلد اول و دوم] و رضا صالح زاده [جلد سوم]، ۱۳۳۶، بنگاه معرفت.
- ۳- مسعود برزین: سیری در مطبوعات ایران، ۱۳۴۴.
- ۴- جهانگیر صلح جو: تاریخ مطبوعات در ایران و جهان، ۱۳۴۸.
- ۵- احمد رحیمی: تاریخچه روزنامه نگاری در قم، ۱۳۴۸، قم.
- ۶- پری شیخ الاسلامی: زنان روزنامه نگار و اندیشمندان، ۱۳۵۱.
- ۷- غلامحسین صالحیار: چهره مطبوعات معاصر، ۱۳۵۱.
- ۸- مرکز آمار ایران: کتاب و مطبوعات در ایران، ۱۳۵۲.
- ۹- مسعود برزین: مطبوعات ایران از ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۳، ۱۳۵۴.
- ۱۰- مرتضی سلطانی: فهرست روزنامه های فارسی در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، مربوط به سالهای ۱۲۶۷ تا ۱۳۲۰ شمسی، ۱۳۵۴.
- ۱۱- مرتضی سلطانی: فهرست مجله های فارسی از ابتدا تا سال ۱۳۲۰، ۱۳۵۶.
- ۱۲- بیژن سرتیپ زاده: فهرست روزنامه های موجود در کتابخانه ملی ایران، جلد اول، ۱۳۵۶.
- ۱۳- مهین دستمالچی: کتابشناسی رسانه های گروهی، ۱۳۵۶.
- ۱۴- پوری سلطانی: راهنمای مجله های ایران، مرکز اسناد و مدارك علمی، ۱۳۵۶.
- ۱۵- بیژن سرتیپ زاده: فهرست مجله های موجود در کتابخانه ملی ایران، ۱۳۵۷.
- ۱۶- شهین اسفندیاری و همکاران: مطبوعات ایران، ۱۳۵۸.
- ۱۷- ولی مراد صادقی نسب: فهرست روزنامه های فارسی در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران مربوط به سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲ شمسی، ۱۳۶۰.
- ۱۸- کتابخانه آستان قدس رضوی: فهرست مجلات موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی (جلد اول)، ۱۳۶۱.
- ۱۹- کریم نوری: فهرست نشریات موجود در کتابخانه مرکز مدارك فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۶۲.
- ۲۰- فاطمه خداپرست: فهرست روزنامه های موجود در کتابخانه ملی ایران، جلد دوم، ۱۳۶۳.
- ۲۱- رمضانعلی اسماعیل پورقوچانی: فهرست روزنامه های موجود در کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۴، مشهد.

ج: پایان نامه های دانشجویان دانشگاه تهران
[رشته روزنامه نگاری]

- ۱- منیر مؤمن: تاریخ روزنامه نگاری در ایران، ۱۳۲۸.
- ۲- اکبر باقریان: امور مالی و تجارتي مطبوعات، ۱۳۴۷.
- ۳- محمدعلی شریف: روزنامه و انقلاب مشروطيت ايران، ۱۳۴۷.
- ۴- محمدرضا عسکری: ايران و قراردادهاي بين المللي مطبوعات، ۱۳۴۸.
- ۵- غلامحسين لاجوردی: پيدایش و تکامل روزنامه های مهم ایران از آغاز مشروطیت، ۱۳۴۷.
- ۶- باقر مهنا: فهرست روزنامه ها و مجلات ایران تا سال ۱۳۴۷، ۱۳۴۷.
- ۷- مهدی نواب بوشهری: بررسی مجلات اقتصادی ایران، ۱۳۴۷.
- ۸- عنایت الله دستغیب: نقش مطبوعات و شهرداریها در پیشرفت امور اجتماعی، ۱۳۴۸.
- ۹- لیلی سروش: سیری اجمالی در مطبوعات ابتدائی و عصر مشروطیت، ۱۳۴۸.
- ۱۰- حسن شهریاری: ایران و قراردادهاي بين المللي مطبوعات، ۱۳۴۸.
- ۱۱- معصومه ضياء شيخ الاسلامی: نشریات ادبی و هنری در مطبوعات ایران، ۱۳۴۸.
- ۱۲- فریده گلبو: پيدایش و تحول نشریات تخصصی بانوان در ایران، ۱۳۴۸.
- ۱۳- شهین مرآت اسفندیاری: بيوگرافي روزنامه نگاران دوره مشروطيت ايران، ۱۳۴۸.
- ۱۴- گیتی باءگلی: بيوگرافي زنان روزنامه نگار ايران، ۱۳۴۹.
- ۱۵- فرج الله عطائی: بررسی مختصری از وضع مطبوعات در ایران، ۱۳۴۹.
- ۱۶- مهدی سمسار: مطبوعات ايران از مشروطيت تا کودتای ۱۲۹۹، ۱۳۵۰.
- ۱۷- خسرو عطائی: پيدایش و اهمیت مطبوعات، ۱۳۵۰.
- ۱۸- خاتون قاسمی: تاريخچه روزنامه نگاری در ایران، ۱۳۵۱.

ضمیمه سوم

سیری در مجموعه قوانین مربوط به مطبوعات در ایران [از صدر مشروطیت تا زمان حال]

- الف: اولین قانون مطبوعات و متمم آن [دوره قاجاریه]
- ب: دومین قانون مطبوعات و متمم آن [مصوب دکتر مصدق]
- ج: سومین قانون مطبوعات [مصوب مجلس هجدهم]
- د: لایحه پیشنهادی کابینه جمشیدآموزگار [اردیبهشت ۱۳۵۷]
- ه: لایحه پیشنهادی کابینه شریف امامی [مهر ۱۳۵۷]
- و: لایحه پیشنهادی کابینه مهندس بازرگان [خرداد ۱۳۵۸]
- ز: چهارمین قانون مطبوعات [مصوب شورای انقلاب]
- ح: طرح پیشنهادی کمیسیون ارشاد اسلامی مجلس [مهر ۱۳۶۰]
- ط: طرح مصوب کمیسیون ارشاد اسلامی مجلس [دی ۱۳۶۳]
- ی: پنجمین قانون مطبوعات [مصوب دوره دوم مجلس شورای اسلامی]

الف: اولین قانون مطبوعات، متمم و اصلاحیه‌های آن

اولین ماده قانونی در باب مطبوعات را در اصل بیستم متمم قانون اساسی مشروطیت ایران می‌یابیم که در ۲۹ شعبان ۱۳۲۵ قمری به تصویب رسیده بود:

اصل بیستم: عامه مطبوعات، غیر از کتب ضلال و مواد مضره به دین مبین، آزاد و ممیزی در آنها ممنوع است. ولی هرگاه چیزی مخالف قانون مطبوعات در آنها مشاهده شود، نشردهنده یا نویسنده، برطبق «قانون مطبوعات» مجازات می‌شود. ولی اگر نویسنده، معروف و مقیم ایران باشد، ناشر و طابع و موزع از تعرض مصون هستند.

«قانون مطبوعات» که در اصل بیستم متمم قانون اساسی مشروطیت به آن اشاره شد، بعداً تنظیم و در دوره اول مجلس شورای ملی، جلسه ۱۸ بهمن ۱۲۸۶ [۵ محرم ۱۳۲۶ قمری] به تصویب رسید، که متن کامل آن به قرار زیر است:

قانون مطبوعات

مصوب شنبه پنجم محرم ۱۳۲۶ قمری مطابق ۱۸ دلو ۱۲۸۶

موافق اصل بیستم از قانون اساسی، عامه مطبوعات غیر از کتب ضلال و مواد مضره

به دین مبین آزاد و ممیزی در آنها ممنوع است. ولی هرگاه چیزی مخالف قانون مطبوعات در آنها مشاهده بشود نشر دهنده یا نویسنده برطبق قانون مطبوعات مجازات می شود.

اگر نویسنده معروف و مقیم ایران باشد، ناشر و طابع و موزع از تعرض مصون هستند. مقرر می شود طبع کتب و روزنامجات و اعلانات و لوايح در تحت قوانین مقررۀ ذیل که از برای حفظ حقوق عموم و سد ابواب مضار از تجاوزات ارباب قلم و مطبوعات وضع می شود آزاد است. هرکس بخواهد مطبعه دایر نماید یا کتاب و جریده و اعلاناتی بطبع برساند یا مطبوعات را بفروشد باید بدو عدم تخلف از فصول این قوانین را نزد وزارت معارف به التزام شرعی ملتزم و متعهد شود.

فصل اول: چاپخانه و کتابفروشی

ماده ۱- چاپخانه حق ندارد چیزی بطبع برساند بدون اینکه اسم نویسنده و رسم او را بداند و بدون اینکه اسم و رسم خود را در آخر آن مطبوع درج کند.
ماده ۲- کتابفروشی حق ندارد از مطبوعات آنچه را که نویسنده و مطبعۀ آن بطور وضوح معرفی نشده اند بفروشد مگر کتبی که قبل از این تاریخ طبع شده و بجهتی دیگر از جهات قانونی ممنوع نباشد.
ماده ۳- کتاب فروش حق ندارد کتابی را بفروشد که قانوناً قدغن شده باشد.

فصل دوم - طبع کتب

ماده ۴- طبع کتب متداوله غیر از کتب ممنوعه و کتب جدید و غیر از کتب مذهبی آزاد است. کتب جدیدۀ مذهبی باید قبل از طبع به نظر و ممیزی هیأتی که در اداره معارف بنام مجمع علوم دینیۀ تشکیل می شود رسیده و تصویب شده باشد.
ماده ۵- از هر نسخه که بطبع می رسد چاپ کننده دو نسخه برای ضبط در کتابخانه ملی و تکمیل مجموعه مطبوعات می فرستد. در پایتخت این دو نسخه را رسماً وزارت علوم و در سایر بلاد بشعب وزارت علوم اداره معارف می فرستند. در هر صورت قبض رسید دریافت می کنند و در آن قبض باید عنوان کتاب و عده نسخ آن که بطبع رسیده مذکور باشد. چاپ کننده به موجب این فصل ملتزم شرعیست که در صورت تخلف سه تومان الی شصت تومان مجانی دادنی باشد بسته بنظر حاکم قضیه.

فصل سوم: روزنامجات مقررہ

ماده ۶- هر روزنامه و جریده باید يك نفر مدیر مسئول داشته باشد متصف بصفات زیر:

- ۱- ایرانی باشد.
- ۲- سنش به سی سال بالغ باشد.
- ۳- زوال شرف از او نشده باشد یعنی مرتکب جنجه و جنايات و مشهور بفسق و فساد عقیده نباشد.
- ماده ۷- اسم و رسم مدیر روزنامه و اسم مطبعه که در آن روزنامه چاپ می شود باید روی هر نمره روزنامه بطبع رسیده باشد. هریک از مدیر روزنامه و مطبعه بموجب این فصل ملتزم شرعیند که در صورت تخلف از وظیفه خود از يك تومان تا ۳ تومان مجاناً دادنی باشند. در صورتی که در سنه واحده تخلف در این فصل مکرر واقع شود علاوه بر وجه ملزومی بهر تکراری يك تومان اضافه بدهد.
- ماده ۸- قبل از طبع و انتشار هر روزنامه و ورقه مقرر مدیر جریده مکلف است که اظهارات ذیل را در روی يك ورقه بنظارت انطباعات بفرستد.
 - ۱- اسم و رسم مدیر روزنامه و محل اداره آن.
 - ۲- اسم و رسم مطبعه ای که روزنامه در آن بطبع خواهد رسید.
 - ۳- عنوان روزنامه و جریده و ترتیب طبع آن که یومیه یا هفتگی است یا ماهانه.
 - ۴- عدد چاپ هر نمره.
 - ۵- مسلك روزنامه و سیاق مطلب آن در صورت تغییر هریک از کیفیات فوق باید در ثانی معلومات لازمه به نظارت انطباعات داده شود و این اظهارات باید همه مکتوباً در روی ورقه معینه با امضای مدیر مسئول بعمل آمده آن ورقه تمبر دولتی خورده باشد. بموجب این فصل مدیر مسئول روزنامه ملتزم است که در صورت تخلف از پنج الی پنجاه تومان دادنی باشد.
- ماده ۹- در موقع انتشار هریک از نمرات روزنامه دو نسخه روزنامه به امضای مدیر برای اداره معارف آن شهر که در آن طبع می شود و دو نسخه از برای کتابخانه و قرائتخانه ملی فرستاده می شود. در صورت تخلف مدیر روزنامه پنج تومان مجاناً دادنی خواهد بود.

تعرضات

- ماده ۱۰- هرگاه در روزنامه و جریده ای نسبت به یکی از مأمورین دولتی یا به یکی از ادارات چیزی درج کرده باشد که به شغل ایشان برخورد، آنچه را که در توضیح ورد ایراد آن شخص یا آن اداره نزد مدیر روزنامه بفرستد باید بدون تأخیر و تعریف در اول نمره روزنامه درج کند. عبارت مقاله جوابیه می باید بیش از نصف مقاله تعرضیه نباشد والا مازاد او را باید صاحب مقاله جوابیه اجرت چاپ از قرار عادلانه بدهد. برای تخلف از این فصل مدیر روزنامه از ده الی صد تومان دادنی خواهد بود.

ماده ۱۱- در غیر اشخاص رسمی امتناع مدیر روزنامه از درج مقاله جوابیه مستوجب دادن ۵ الی پنجاه تومان وجه ملزم خواهد بود و این نوع از مقالات باید در همان محل و بهمان حروف که مقاله اولیه مندرج بوده بطبع برسد.

ماده ۱۲- رد تعرض هر چند نوبت که تبادل بشود روزنامه از قبول آن ناگزیر است، بشرحی که در فصل دهم و یازدهم مذکور باشد.

ماده ۱۳- مدیر روزنامه مسئول مقالات مندرجه در روزنامه است و همچنان مسئول اعلاناتی است که در روزنامه بطبع می رسد. در مقالات با امضاء وقتی مدیر مسئول نیست که از منهیات مسلمه واضحه چیزی در مقاله مندرج نباشد والا مدیر نیز مسئول است.

ماده ۱۴- مدیر روزنامه مختار است مقاله و لوایحی را که نزد اومی فرستند مادامی که شامل ممنوعات قانونی نباشد قبول کرده در روزنامه درج کند. آنچه خلاف قانون داشته باشد ممنوع است ولو از طرف ادارات رسمی اظهار شده باشد.

ماده ۱۵- در روزنامجاتی که درج اعلانات معمول است مدیر حق طفره و تعویق از درج اعلانات رسمی ندارد. اجرت طبع از قرار معمول به آنها داده می شود.

روزنامجات خارجه

ماده ۱۶- روزنامجات و اوراقی که در خارجه بطبع می رسند بهر زبان که باشد برحسب مصلحت ملك و ملت از ورود و انتشار ممنوع توانند شد. هرگاه علت منع در يك نمره باشد تشخیص وزارت معارف برای جمع آوری و ضبط آن کافی است و در منع کلی مذاقه مجلس و وزراء لازم است. بموجب این ماده هر کس روزنامجات و اوراق ممنوعه را وارد کند یا انتشار بدهد از يك ماه الی يك سال حبس خواهد شد.

فصل چهارم - اعلانات

ماده ۱۷- طبع و نشر اعلانات آزاد است. لکن اگر مضمون اعلان شامل قبايح و قصایح باشد یا داعی فساد و اختلال امور عامه، مطبعه و متصدی هر دو مسئولند و نظمیه حق توقیف اینگونه اعلانات را داشته و مرتکب و متصدی را بمحکمه عدالت جلب خواهد کرد.

ماده ۱۸- اعلان و لایحه و آنچه از این قبیل مطلقاً بچاپ می رسد باید محل مطبعه را حاوی باشد. تخلف از این ماده متصدی و مرتکب را از يك تومان الی سه تومان وجه ملزم خواهد کرد و یا بنظر حاکم قضیه از يك روز الی سه روز حبس می شود.

ماده ۱۹- اعلانات رسمی که از طرف ادارات دولتی بطبع برسند روی کاغذ سفید خواهد بود. سایر اعلانات از هر کس و هر جا روی کاغذ رنگین بطبع می رسد تا اعلانات رسمی از اعلانات شخصی ممتاز باشد. در صورت تخلف از این ماده متصدی پنجهزار دینار الی

پانزده هزار دینار دادنی خواهد بود و در صورت تکرار تخلف در عرض يك سال، از يك روز الی ۵ روز حبس خواهد شد.

ماده ۲۰- در صورت باطل کردن یا دریدن و کندن اعلانات رسمی و دولتی و اعلاناتی که در مواقع انتخاب وکلای ملت نصب می شود مرتکب از يك روز الی سه روز حبس خواهد شد. چنانچه مرتکبین از اجزای ادارات دولتی باشند از شش روز الی يك ماه حبس خواهند شد.

ماده ۲۱- مالکین بیوتات و عمارات حق منع از نصب اعلانات بدر و دیوار عمارت خود دارند و هرگاه کسی بدون اجازه در املاک خاصه نصب اعلان کند مالک حق ابطال دارد.

ماده ۲۲- سوای اعلانات رسمی و اعلانات انتخابیه، هر اعلانی باید تمبر دولتی بخورد و قیمت آن تمبر بموجب عده اعلان و قطع ورق آن مختلف می شود، موافق قانونی که در باب تمبر وضع خواهد شد.

طفره از ادای حق تمبر به اختلاف به التزام شرعی از ده تومان الی پنجاه تومان مجازات می شود.

دستفروشی

ماده ۲۳- هرکس بخواهد روزنامه و کتب در معابر شهر و گذر بگرداند و بفروشد باید خودش را به کدخدای محله معرفی کرده پته بگیرد. اسم منزل، محل تولد، اسم پدر و مدت اقامت در آن محله باید روی پته نوشته شود. پته مزبور مجانی است.

ماده ۲۴- تقصیر در تحصیل پته اجازه مذکور در ماده ۲۳ یا دادن تعرفه غلط و اسامی عوضی مرتکب را به پنج قران الی پانزده قران مجاناً ملتزم خواهد کرد در صورت تکرار تقصیر محکوم به حبس خواهد شد، از يك روز الی سه روز.

ماده ۲۵- دستفروش و دیگر از فروشندگان روزنامجات و لوايح و اعلانات و اوراق ممنوعه، چه حاوی عبارات ممنوع باشد چه مشمول بتصویر و اشکال قبیحه مأخوذ به مسئولیت می باشد و نظمیه نظر به حفظ حقوق عمومی حق تعاقب و جلب ایشان را به محکمه دارد.

فصل پنجم: حدود تقصیر نسبت به جماعت

ماده ۲۶- نطق و قرائت لوايح و روزنامجات و دیگر مطبوعات در محافل عمومی یا نصب آنگونه مطبوعات یا مکتوبات به در و دیوار و برضد آنها بر انظار خلق بهر وسیله که بوده باشد مادامی که در آنها ترغیب و تشویق و تهییج خلق به ارتکاب جنحه و جنایات شده باشد اعم از اینکه منشأ اثر شود یا نشود مستوجب سیاست مرتکب خواهد بود و به تشخیص حکومت عرفیه در محاکم عرفیه از دو ماه الی دو سال حبس خواهد شد.

ماده ۲۷- تحریص و تهییج بسرقت و قتل و نهب و غارت یا تضعیف قدرت مملکتی در خارجه اعم از اینکه مؤثر شود یا نشود يك سال الی پنج سال حبس و سیاست خواهد شد.

ماده ۲۸- سیاست اشخاصی که با انتشار اوراق و غیره باعث سلب امنیت و اختلال آسایش عمومی و انتظام داخله شوند، همچنان اشخاصی که از مرتکبین قتل و غارت و منشئین فتنه و آشوب توقیر و تمجید کنند همان است که در ماده ۲۶-۲۷ مذکور شد.

ماده ۲۹- ترغیب و تشویق و تهییج اهل نظام به نافرمانی و عدم انقیاد احکام نظامی در حکم ماده ۲۷ است.

ماده ۳۰- مرتکبین منهای مذکوره در مواد ۲۶ الی ۲۹ بحکم التزام شرعی از ده تومان الی هزار تومان مجانی دادنی خواهند بود.

تقصیرات نسبت به افراد

ماده ۳۱- توهین به مقام منبع سلطنت ممنوع قانونی است و تخلف از این قانون، مرتکب را اگر مدیران جراید باشند از سه ماه الی يك سال محکوم به حبس و یا التزام شرعی از ده تومان الی سیصد تومان دادنی خواهد کرد. و اگر غیر از مدیرهای جراید هستند، برحسب تشخیص جرم مرتکب از سه ماه الی يك سال حبس خواهد شد. جریده یا لایحه ای که آن سوء ادب را کرده باشد مقاله مندرجه آن شامل آن خلاف باشد توقیف خواهد شد و این توقیف ممکن است ابدی باشد.

ماده ۳۲- جعل اخبار و مقالات فتنه انگیز و انتشار آنها و نسبت آنها به کسی به دروغ ممنوع است. مدیر روزنامه و معاونین او در تخلف از این ماده به التزام شرعی ۵ تومان الی صد تومان دادنی خواهند بود یا آنکه از يك ماه الی يك سال حبس خواهند شد.

ماده ۳۳- مقالات مضرة بمذهب و عقیده اسلامیة هر کس در روزنامه یا اوراق دیگر درج کند از ده تومان الی سیصد تومان مجانی دادنی خواهد بود و روزنامه یا ورقه مذکوره اگر مستمر باشد از يك ماه الی دو سال توقیف خواهد شد و صاحبش از يك ماه الی دو سال حبس و طبع و انتشار و فروش اشکال قبیحه و مقالات مضرة بعفت و عصمت یا مضرة به اخلاق در همین حکم خواهد بود.

ماده ۳۴- هنگ احترام و شرف و کسر اعتبارات شخصیه افراد یا هیأت، مادامی که مرتکب از ثبوت آن عاجز باشد و مطلقاً هرگونه تخفیف و تحقیر خواه بمعنی باشد خواه بالفاظ نالایق مستوجب تنبیه و سیاست خواهد بود.

ماده ۳۵- بموجب این ماده هر کس نسبتی از نسبتهای مندرجه در ماده ۳۴ را به وسائلی که در ماده ۲۶ مذکور است به نطق، لایحه، درج مقاله در روزنامجات به یکی از محاکم عدلیه یا اجزاء حریبه یا انجمنها یا ادارات دولتی بدهد از ده تومان الی سیصد تومان مجانی دادنی

خواهد بود و یا از هشت روز الی يك سال حبس خواهد شد. اگر وسیله انتشار آن نسبتها روزنامه باشد در مدت مشخصه توقیف خواهد شد. ممکن است انواع تنبیه و سیاست را در زمان واحد منتفی بدانند، بسته بنظر حاکم قضیه.

ماده ۳۶- همچنین است حکم نسبتهای مزبور در ماده ۳۴ هرگاه آن نسبتها به وزیری یا مبعوثی چه از وکلای مجلس شورای ملی و چه از وکلای مجلس سنا یا یکی از کارگزاران امور دولتی یا از پیشوایان مذهب اسلام و وکلا و شهود، در صورتیکه آن نسبت و افترا راجع بحیطه مسئولیت آنها باشد.

ماده ۳۷- نسبت به امور مذکوره در ماده ۳۴ اگر به افراد ناس باشد مرتکب بموجب این ماده ملتزم است که از سه تومان الی دویست تومان مجانی دادنی باشد. وسیله ارتکاب هرگاه روزنامه باشد يك هفته الی شش ماه توقیف خواهد شد.

ماده ۳۸- نوشتن فحش و الفاظ قبیحه اکیداً ممنوع است. مرتکب به قید این التزام در صورت ارتکاب چهار تومان الی پنجاه تومان مجانی دادنی خواهد بود و هرگاه آن تجاوزات نسبت به اشخاص مذکوره در ماده ۱۰ و ۲۶ باشد اگر نسبت به اشخاص مذکوره در ماده ۳۷ باشد مرتکب ملتزم است که از سه تومان الی سی تومان مجانی دادنی باشد. در صورت تکرار تقصیر بعلاوه روزنامه از هفت روز الی سه ماه تعطیل خواهد شد بسته به اینکه تخطیات از حقوق نسبت به کدام طبقه باشد.

ماده ۳۹- نسبت به امور ممنوعه مذکوره در مواد این قانون به امورات، همچنان در مقابل ورثه آن موجب مسئولیت مرتکب خواهد شد، که بفراخور حال سیاست می شود.

توهین و مجازات آن نسبت به سلاطین خارجه و مأمورین سیاسی

ماده ۴۰- توهین به سلاطین دول متحابه اکیداً ممنوع است و مرتکب ملتزم است که از ده تومان الی سیصد تومان مجاناً دادنی باشد و یا از يك ماه الی يك سال حبس شود و لدی الاقتضاء جمع هر دو قسمت سیاست ممکن است.

ماده ۴۱- هتك احترامات مأمورین خارجه و هیأت سیاسیون خارجه که در مملکت سمت نمایندگی دارند ممنوع و مرتکب ملتزم است که از پنج تومان الی دویست تومان مجانی دادنی باشد و مرتکب از يك هفته الی سه ماه حبس خواهد شد.

ماده ۴۲- شکایات اجزاء خارجه ممکن است مستقیماً به اداره پلیس یا بواسطه وزارت امور خارجه به وزارت عدلیه یا محکمه عدلیه اظهار شود.

موادی که طبع و نشر آنها جایز نیست

ماده ۴۳- طبع و نشر مراعاتی که محکمه برای حفظ ناموس نشر آن را منع کرده مادامی که

در محکمه علناً قرائت نشده است ممنوع است و مرتکب غیر ملتزم از يك ماه الى يك سال حبس می‌شود ولی شکایت مدعی و حکم قضیه را در هر حال روزنامه حق انتشار دارد. ماده ۴۴- مذاکرات محرمانه محکمه را روزنامه حق انتشار ندارد و در صورت ارتکاب ملتزم است که از ده تومان الی ۲۰۰ تومان مجاناً دادنی باشد. ماده ۴۵- انتشار دستورالعملهای محرمانه نظامی و اخبار مخفیة قشونی و نقشه قلمه جات خاصه در موقع جنگ اکیداً ممنوع است و مرتکب ملتزم است از ده تومان الی هزار تومان مجاناً دادنی باشد و از يك سال الی ۵ سال حبس شود. در صورتیکه تقصیر با روزنامه نگار باشد روزنامه او نیز ابداً توقیف گردد.

فصل ششم - محاکمه

ماده ۴۶- تجاوزات قانونی که موجب سیاست مباشرین روزنامه و مطبعه و دیگر مطبوعات خواهد شد از طرف اداره انطباعات در معرض بازخواست درآمده در عدلیه مورد محاکمه خواهد شد اداره نظمی از تعاقب تقصیرات طبعیه یا اداره انطباعات متفقاً اقدام خواهد شد. ماده ۴۷- هرگاه تخطیات مطبوعات نسبت به حدود افراد اشخاص باشد مداخله نظمی یا عدلیه یا اداره انطباعات پس از تظلم طرف خواهد بود و هرگاه آن تخطیات نسبت به عموم باشد از طرف اداره انطباعات یا پلیس اقدام خواهد شد. ماده ۴۸- در موارد تخلف از فصول این قوانین مرتکبین علی قدر مراتبهم در مقابل قانون مسئول خواهند بود و سیاست مندرجه که به حکم الزام بر مرتکبین وارد است در حق آنها جاری خواهد شد.

۱- اقدام کنندگان بطبع مدیران روزنامه و سایر جراید اصالتاً.

۲- دبیران روزنامه و جراید دیگر در صورت مسئولیت، آنجا که تخلف از حدود ظهور نداشته و مطلقاً در صورت مساعدت آنها در اقدامات نامشروع منهی مضره مدیر روزنامه یا مطبعه باید جلوگیری کند و به قبول مسئولیت دبیر رفع مسئولیت از ایشان نمی‌شود و منتها دبیر هم مسئول است.

۳- رئیس مطبعه.

۴- فروشنده و نشردهنده.

۵- اعلان کننده.

مسئولیت این اشخاص مذکوره ۳ و ۴ و ۵ در وقتی است که مشارکت با خیالات مضره مدیر و رئیس جریده و مطبعه نموده در القاء و افشای فتنه و فساد همدست باشند. هرگاه یکی از متصدیان پنج گانه متواری شود سایرین علی قدر مراتبهم مسئول خواهند بود هرگاه نویسنده مقاله در خارجه باشد و مقاله از منهیات چیزی را حاوی باشد به طبع برسند مطبعه و

مدیر ورقه مسئول خواهند بود و اگر چیزی را حاوی باشد که ثبوت بخواند مدیر روزنامه با مسئولیت شخصی حق درج دارد والا فلا

ضبط و حبس روزنامجات و غیره

ماده ۴۹- مأمورین وزارت معارف که برای روزنامه معین می شوند و پلیس، حق دارند روزنامه و دیگر جراید را در موارد ذیل توقیف کنند:

- ۱- آنجا که روزنامه یا جریده یا لایحه مضره به اساس مذهب اسلام باشد.
 - ۲- آنجا که در روزنامه یا جریده یا لایحه هتك احترامات سلطنت شده باشد.
 - ۳- آنجا که نقشه و طرح حرکت قشونی یا اسرار دیگر نظامی مکشوف شده باشد.
 - ۴- آنجا که مندرجات روزنامه موجب هیجان کلی و اختلال آسایش عمومی بشود.
 - ۵- آنجا که دعوت بر مضادت قوای رسمیه مملکت شده باشد.
 - ۶- آنجا که اشاعه صور قبیحه بر ضد عصمت و عفت شده باشد.
- ماده ۵۰- بقای توقیف و عدم بقای آن باید در ۲۴ ساعت به اطلاع محکمه قانونی [دیوان خانه محل] رسیده حکم توقیف یا سبب توقیف یا آزادی روزنامه و غیره باید کتباً اعلان شود.

ماده ۵۱- در مدت توقیف روزنامه یا جریده و سایر لوايح اشاعه مندرجات آن اکیداً ممنوع است و در تحت فصول این قانون نامه سیاست خواهند شد، بسته به این که به کدام فصل راجع باشد.

ماده ۵۲- قوانین مندرجه در این قانون نامه مطبوعات در تهران از ده روز بعد از اینکه این قوانین بدستخط همایونی موشح شده باشد و در ولایات پس از يك ماه مجری خواهد شد. بسم الله تعالی شانه - قانون مطبوعات روز شنبه پنجم محرم الحرام ۱۳۲۶ مطابق ۱۸ دلو ۱۲۸۶ با حضور هشتاد و هشت نفر و اظهار هفتاد و شش رأی تصویب شد.

رئیس مجلس شورای ملی

پس از مدتی، چون کم و بیش اعتراضهایی در مورد بعضی مطالب مذهبی مندرج در نشریات صورت گرفت و واقعاً به دلیل فقدان هرگونه ضابطه ای، تشخیص اینکه کدام مطلب ضاله و مضرو کدام مفید و ارشادی بحال اسلام است، مشکل شده بود؛ لذا در دوره چهارم مجلس شورای ملی، متممی برای قانون مطبوعات در دو ماده به تصویب رسید که برای جلوگیری از نشر هرگونه مطلب مغرضانه و یا دوپهلوی نویسی مزورانه علیه اسلام و مسلمانی می توانست مفید واقع شود. چون در این زمان به موازات قدرت گرفتن «رضاخان» و اجرای تدریجی تاکتیکهای ضداسلامی او، وکلای

مجلس احساس می کردند بایستی حتماً در جهت پیشگیری از اعمال نظرهای رضاخان و کنترل نفاق افکنی روزنامه‌های طرفدار او، دست به کار شد و تا دیر نشده مرجعی را تعیین کرد تا پیشاپیش از نشر مقالات «مضر به دین مبین» و مغایر اصول اعتقادی مسلمانان جلوگیری شده باشد. متن دو ماده متمم قانون مطبوعات که در جلسه دهم عقرب [آبان] ۱۳۰۱ دوره چهارم مجلس شورای ملی به تصویب رسید، به قرار زیر است:

قانون راجع به نظارت مطبوعات

ماده اول - چون مطابق اصل بیستم متمم قانون اساسی، عامه مطبوعات، بغیر از کتب ضلال و مواد مضره به دین اسلام، آزاد و ممیزی جز در مورد کتب ضلال و مواد مضره به دین اسلام ممنوع است، عموم مدیران جراید و یا مجلات و ارباب مطابع باید ملتزم شوند که هر وقت بخواهند در امور مربوط به دین اسلام و مذهب؛ اصولاً و فروعاً، انشاء و یا تخریب، ولو هزلاً، چیزی طبع کنند، قبلاً به ناظر شرعیات - که خبرویت او توسط دو نفر مجتهد جامع الشرائط تصدیق و از طرف وزارت معارف در تهران و در هر یک از مراکز ایالات و ولایات معرفی شده باشد - مراجعه نمایند، تا مذاقه نموده، پس از آنکه عدم مضر بودن آن به دین اسلام و مذهب کتباً تصدیق شد، طبع و نشر کنند.

ماده دوم - هرگاه یکی از مدیران جراید و یا مجلات و یا ارباب مطابع و یا دیگری از مفاد فوق تخلف نمود، مدعی العموم و یا مدعی خصوصی، قضیه را به ناظر شرعیات قانونی و یا مجتهد عادل مسلم رجوع می نماید. بعد از تصدیق کتبی مشارالیه به مضر بودن، به فوریت اوراق منتشره جمع آوری و توقیف شده، مدیر و نویسنده و طبع کننده مستنداً به تشخیص ناظر شرعیات و یا مجتهد عادل مسلم، مطابق قانون مطبوعات مجازات خواهد شد.

مصوب: ۱۰ عقرب [آبان] ۱۳۰۱ شمسی

گرچه پس از تصویب این دو ماده متمم، انتظار می رفت که رضاخان و اعوان و انصارش دیگر نتوانند موفق به نشر مطالب غرض آلود و دوپهلوی نویسی مزورانه علیه اسلام شوند؛ ولی همانطور که همواره دیده شده، چون مواد قانون هرگز نمی تواند در مقابل نیات دیکتاتور و زور و قلدری حکام مستبد عرض اندام کند، تصویب این دو ماده نیز اثری در ممانعت از اقدامات و تبلیغات ضداسلامی رضاخان نداشت و او - بویژه پس از دستیابی به تخت سلطنت در سال ۱۳۰۴ - با برگزیدن «ناظر شرعیات» درباری و خنثی کردن قدرت روحانیون در مجلس و قوه قضائیه، بدون دلواپسی از مفاد قانون مطبوعات، هرآنچه در سرداشت به مرور و قدم به قدم علیه ارزشهای اسلامی جامعه به اجرا گذاشت و در این راه نیز پیوسته از کمکهای مطبوعاتی که زمینه را برای

پیشبرد اهدافش آماده می‌ساختند، بهره گرفت.

به این ترتیب قانون مطبوعات و متمم آن - بدون آن که در عمل مورد استفاده واقع شود - به صورت ظاهر در تمام طول سلطنت رضاشاه وجود داشت، و کلیه مقالات ضداسلامی مطبوعات وابسته به دربار نیز به پشتوانه همین قانون انتشار می‌یافت. چون وقتی که ناظر شرعیات و مدعی‌العموم از منتخبین شاه باشند، طبیعی است که فوراً جواز عدم ضدیت با اسلام را برای کلیه مطالبی که شاه قصد انتشارش را داشت، صادر می‌کردند و در این راه حتی مقالات و کاریکاتورهای مسخره‌آمیز علیه حجاب و سوگواری مسلمانان را نیز مغایر با اصول و اعتقادات اسلامی نمی‌دانستند.

به هر حال، قوانین مصوبه فوق‌الذکر همچنان در ظاهر مجری بود تا آن که واقعه ۱۷ آذر ۱۳۲۱ پیش آمد و در این روز که نوعی شورش علیه دولت قوام السلطنه صورت گرفت، به دستور قوام کلیه مطبوعات سراسر کشور به محاق توقیف درآمد و تا مدت ۴۳ روز همه روزنامه‌ها و مجلات بلااستثناء از انتشار بازماندند.

در مورد واقعه ۱۷ آذر چون مجملی در مقدمه کتاب حاضر آمده، لذا در اینجا از توصیف ماجرا خودداری می‌شود. ولی پیامد آن که به صورت تغییراتی در قانون مطبوعات کشور خودنمایی کرد، مورد توجه ما در این بحث از کتاب قرار دارد، که به شرح آن می‌پردازیم:

حدود دو هفته پس از واقعه ۱۷ آذر، دولت قوام السلطنه لایحه‌ای تحت عنوان «اصلاحیه قانون مطبوعات» به مجلس شورای ملی آورد، تا با توسل به آن بتواند، کلیه مدیران جرأید توقیف شده را وادار به اخذ امتیاز جدید نموده، ضمن بررسی دوباره انبوه مطبوعات موجود، هر آنچه را که موردپسند دولت مرکزی نیست از جرگه مطبوعات قابل انتشار خارج نماید.

لایحه «اصلاحیه قانون مطبوعات» در جلسه روز سوم دی ۱۳۲۱ پس از سه جلسه بحث و مذاکره، مورد تصویب نمایندگان قرار گرفت. متن این قانون که در حقیقت تکمله‌ای بر اولین قانون مطبوعات ایران (مصوبه پنجم محرم ۱۳۲۶ قمری در مجلس اول) به حساب می‌آید، طی سه ماده و یک تبصره به شرح زیر از تصویب مجلس شورای ملی دوره سیزدهم گذشته است:

اصلاحیه قانون مطبوعات

ماده اول - از تاریخ تصویب این قانون، کسانی می‌توانند صاحب امتیاز یا مدیر و یا سردبیر روزنامه یا مجله باشند که علاوه بر شرائط مقرر در قانون مطبوعات مصوب ۵ محرم ۱۳۲۶، صلاحیت آنان از لحاظ تمکین مالی و سرمایه علمی و اخلاقی، بوسیله شورای عالی فرهنگ - با رعایت نوع روزنامه یا مجله‌ای که می‌خواهند منتشر کنند و سمتی که در آن خواهند داشت - تصدیق شود. صاحبان امتیاز و مدیران و سردبیران فعلی روزنامه‌ها و مجلات نیز مشمول این قانون می‌باشند و هیچکس نمی‌تواند بیش از یک امتیاز روزنامه یا

مجله داشته باشد.

مادهٔ دوم - مادهٔ ۳۴ قانون مطبوعات مصوب ۵ محرم ۱۳۲۶ به طریق زیر اصلاح می‌شود: [مادهٔ ۳۴] - توهین و ناسزا و هتك احترام و شرف و كسر اعتبارات افراد یا هیأتها، و مطلقاً هرگونه تخفیف و تحقیر نسبت به آنها، با شكایت مدعی خصوصی در دادگاه جنحه و خارج از نوبت مطرح، و محرك و نویسنده و ناشر، از هشت روز تا شش ماه حبس، و از پانصد ریال تا پنجاه هزار ریال جریمهٔ نقدی و هشت روز تا سه سال توقیف روزنامه محكوم خواهد شد و دادگاه می‌تواند متخلف را به يك یا هر سه مجازات مذکور محكوم نماید. و در صورتیکه جرایم مذکوره بوسیلهٔ اوراق چاپی یا هرگونه اوراق دیگری بعمل آمده باشد، با مراجعهٔ مدعی خصوصی، آن اوراق ضبط و محرك و نویسنده و ناشر آن نیز مشمول مقررات فوق خواهند بود.

تبصره - در صورتیکه نویسنده یا مدیر روزنامه بتواند از عهدهٔ اثبات نسبتی که داده است برآید، از مجازات معاف خواهد شد.

مادهٔ سوم - شورای عالی فرهنگ آیین نامه‌ای تنظیم خواهد نمود که پس از تصویب هیأت وزیران بموقع اجرا گذارده خواهد شد. رأی شورای عالی فرهنگ به اکثریت قاطع است و هیچ يك از کارمندان شورای مزبور حق ندارند رأی خود را به دیگری واگذار نمایند. این قانون که مشتمل بر سه ماده است، در جلسهٔ سوم دی ماه یک هزار و سیصد و بیست و يك به تصویب مجلس شورای ملی رسید.

رئیس مجلس شورای ملی - حسن اسفندیاری

پس از آن که آیین نامهٔ مورد اشاره در قانون مزبور برای تعیین ضوابط اجرایی آن انتشار یافت، معلوم شد که صاحبان امتیاز روزنامه‌ها بایستی حداقل دارای دیپلم متوسطه بوده و یا به سبب تألیفاتی، شهرت علمی و ادبی کسب کرده باشند. ولی چون مدیران دو روزنامه «اطلاعات» و «کوشش» یعنی «عباس مسعودی» و «شکرالله صفوی» فاقد این هر دو شرط بودند، لذا به خاطر از بین رفتن این دو روزنامهٔ معروف - که سالها سابقهٔ انتشار داشتند - طرحی به امضای ۲۵ نفر از نمایندگان مجلس در روز ۲۵ دی ۱۳۲۱ تسلیم مجلس شد، که پس از تصویب، صورت اصلاحیه‌ای بر اصلاحیهٔ قانون مطبوعات را پیدا کرد. متن این اصلاحیهٔ جدید که به شکل مادهٔ واحده تصویب گردید و به تجدید امتیاز روزنامه‌های اطلاعات و کوشش انجامید، به قرار زیر است:

مادهٔ واحده - صاحبان روزنامه‌ها و مجلاتی که مورد امتیاز خود را تا این تاریخ، لااقل پانزده سال متوالی و بطور منظم منتشر ساخته‌اند، حائز شرایط مندرج در مادهٔ اول قانون

مطبوعات مصوب سوم دی ماه ۱۳۲۱ شناخته می شوند.
این قانون که مشتمل بر يك ماده است در جلسه ۲۵ دی ماه ۱۳۲۱ به تصویب مجلس شورای ملی رسید.
رئیس مجلس شورای ملی - حسن اسفندیاری

ب: دومین قانون مطبوعات و متمم آن

اولین قانون مطبوعات ایران [مصوبه مجلس اول] و متمم و اصلاحیه های بعدی آن، همچنان مجری بود، تا آن که در تاریخ ۱۵ بهمن ۱۳۳۱ همه آن قوانین منسوخ، و قانون جدیدی برای مطبوعات وضع گردید. ولی این بار برای تصویب این قانون احتیاجی به مجلس نبود، چون نخست وزیر وقت - دکتر محمد مصدق - به سبب اختیارات فوق العاده ای که در تاریخ ۲۰ مرداد ۱۳۳۱ از مجلس هفدهم گرفته بود، اجازه وضع هر نوع قانونی را داشت و می توانست بالمشخصه - و بدون نظر مجلس - خواسته های خود را بصورت قانون در بیاورد. دومین قانون مطبوعات ایران که در زیر خواهد آمد از همین نوع قوانین به شمار می آید که مستقیماً توسط دکتر مصدق وضع شده است:

لایحه قانونی مطبوعات

مصوب ۱۵ بهمن ۱۳۳۱

فصل اول: تعریف و تأسیس روزنامه و مجله

ماده ۱- روزنامه یا مجله نشریه ایست که برای روشن ساختن افکار مردم در زمینه های مختلف اجتماعی و سیاسی یا علمی و فنی یا ادبی و ترقی دادن سطح معلومات عامه و نشر اخبار و اطلاعات و مطالب عام المنفعه و انتقاد و صلاح اندیشی در امور عمومی بطور منظم و در مواقع معین برطبق اجازه نامه طبع و نشر گردد.
ماده ۲- هرکس بخواهد روزنامه یا مجله تأسیس کند باید از وزارت کشور اجازه تحصیل نماید.

ماده ۳- درخواست کننده اجازه باید دارای این شرایط باشد:

الف: ایرانی باشد.

ب: سن او از سی سال کمتر نباشد.

ج: سابقه محکومیت جنائی و یا محکومیت جنحه که موجب سلب حقوق اجتماعی

باشد نداشته و محجور نباشد.

د: سواد خواندن و نوشتن فارسی بقدر کفایت داشته باشد.

تبصره - در صورتیکه مؤسس یا مدیر روزنامه یا مجله فاقد یکی از شرایط مذکور در بند الف یا بند ج این ماده بشود اجازه انتشار روزنامه یا مجله او از درجه اعتبار ساقط می گردد.

ماده ۴ - درخواست کننده اجازه علاوه بر مدارك لازمه اظهارنامه ای شامل اطلاعات ذیل در تهران به وزارت کشور و در شهرستانها به فرماندار محل تسلیم خواهد نمود:

۱ - نام و نام خانوادگی مؤسس و همچنین نام و نام خانوادگی مدیر و یا سردبیر اگر مدیر و سردبیر جداگانه داشته باشد.

۲ - محل اداره روزنامه یا مجله.

۳ - نام و نشانی چاپخانه ای که روزنامه یا مجله در آن چاپ می شود.

۴ - نام روزنامه و ترتیب چاپ آن، یومیه است یا هفتگی یا ماهانه.

۵ - عده نسخه هایی که از هر شماره چاپ می شود.

۶ - روش روزنامه یا مجله.

تبصره - هرگونه تغییری که نسبت به موارد فوق پیش آید مدیر موظف است در ظرف يك هفته به اطلاع وزارت کشور و فرماندار محل برساند.

ماده ۵ - درخواستهای تأسیس روزنامه یا مجله بوسیله هیأتی مرکب از مدیرکل وزارت کشور، رئیس اداره نگارش وزارت فرهنگ و دادستان شهرستان تهران یا نماینده او رسیدگی می شود و نسبت به درخواستهایی که واجد شرایط قانونی باشد اجازه از طرف وزارت کشور صادر گردید.

تبصره ۱ - مدت اعتبارنامه ها برای شروع انتشار شش ماه است.

تبصره ۲ - وزارت کشور دفتری ترتیب خواهد داد که در آن نام روزنامه ها و مجلاتی که اجازه آنها صادر شده است با مشخصات هر يك مرتباً ثبت می شود. صدور اجازه به اسامی مکرر یا نامناسب و مستهجن ممنوع است و به هیچکس برای انتشار روزنامه یا مجله بیش از يك اجازه داده نخواهد شد.

ماده ۶ - مدیر هر روزنامه یا مجله باید برای اداره خود دفاتر محاسباتی پلمپ شده بر طبق تجارت تهیه نماید که کلیه مخارج و درآمد اداره منظمأ در آن ثبت گردد و بیلان سالیانه درآمد و مخارج خود را بگواهی دادستان یا نماینده او رسانیده و در اولین شماره ماه سوم سال بعد برای اطلاع عامه انتشار دهد.

دادستان شهرستان یا نماینده او موظف است لا اقل شش ماه يك بار دفاتر مزبور را بازرسی و امضاء نماید.

ماده ۷ - هر روزنامه و یا مجله ممکن است علاوه بر مؤسس، مدیر و سردبیر جداگانه داشته باشد در اینصورت مدیر و سردبیر باید واجد شرایط مقرر در ماده سوم باشند.

ماده ۸- در هر شماره روزنامه و مجله باید نام و نام خانوادگی مؤسس و در صورتیکه مدیر و سردبیر جداگانه داشته باشد نام و نام خانوادگی مدیر و سردبیر و همچنین نام و نشانی چاپخانه‌ای که در آن به طبع می‌رسد قید شود. در مورد کتب و رسالات نیز نام مؤلف یا مترجم و ناشر و همچنین نام و نشانی چاپخانه‌ای که در آن بچاپ رسیده پشت کتاب یا رساله باید چاپ شود.

تبصره - مدیر هر روزنامه یا مجله مکلف است يك نسخه از روزنامه یا مجله خود را برای دادستان شهرستانی که روزنامه یا مجله در آن حوزه چاپ می‌شود مستقیماً و یا بوسیله پست سفارشی دو قبضه فرستاده و رسید بگیرد.

ماده ۹- وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و بنگاههایی که دارای شخصیت حقوقی هستند در صورتیکه بخواهند نشریه مرتبی داشته باشند باید مدیر واجد شرایط معرفی کنند.

ماده ۱۰- اجازنامه روزنامه‌ها و مجلاتی که تا تاریخ تصویب این لایحه يك سال تمام مرتب منتشر شده باشند بقوت خود باقی هستند وزارت فرهنگ مکلف است در ظرف يك ماه از تصویب این لایحه قانونی فهرست آنها را با اطلاعات لازمه نسبت بهر يك با دقت تهیه و به وزارت کشور بفرستد.

مدیران روزنامه‌ها و مجلاتی که يك سال تمام منتشر نشده‌اند می‌توانند در ظرف يك ماه از تاریخ اجرای این لایحه قانونی درخواست خود را برطبق مواد ۳ و ۴ به وزارت کشور تسلیم نمایند و وزارت کشور مکلف است در ظرف دو ماه تکلیف این درخواستها را معلوم نماید. مدیران روزنامه‌ها و مجلاتی که برطبق این ماده عمل نکنند یا درخواست آنان با مواد ۳ و ۵ منطبق نباشد اجازه نامه آنان برای انتشار روزنامه یا مجله از درجه اعتبار ساقط است. ماده ۱۱- هیچکس نمی‌تواند اجازه نامه روزنامه یا مجله خود را به دیگری واگذار کند مگر اینکه آن شخص واجد شرایط مقررده بوده و انتقال به تصدیق وزارت کشور برسد.

ماده ۱۲- در صورت فوت مؤسس چنانچه در میان وراث کسی واجد شرایط باشد با موافقت کتبی سایر وراث و یا قائم مقام قانونی آنان در صورت تقاضا، اجازه بنام او صادر می‌شود والا وراث می‌توانند با معرفی مدیر واجد شرایط و تصویب وزارت کشور آن روزنامه یا مجله را منتشر نمایند.

فصل دوم: حق جوابگویی و آیین‌نامه‌های مطبوعاتی

ماده ۱۳- مؤسسات دولتی و عمومی و همچنین افراد مردم اعم از مأورین رسمی یا غیر آنها هرگاه در روزنامه یا مجله مطالبی مشتمل بر تهمت و افتراء یا اخبار مخالف واقع نسبت بخود مشاهده کردند حق دارند جواب آن مطالب را کتباً برای روزنامه یا مجله بفرستند و آن روزنامه یا مجله مکلف است اینگونه توضیحات و جوابها را که بیش از میزان مطلب اصلی

نباید باشد در همان صفحه و با حروفی که مطلب اصلی را چاپ کرده مجاناً و بلا تأخیر بطبع برساند و نسبت به زائد بر آن میزان، جواب دهنده حق الطبع معمولی را خواهد پرداخت. همین تکلیف شامل روزنامه‌ها و مجلاتیکه مطالب مشتمل بر تهمت و افتراء یا اخبار مخالف واقع را از مطبوعات دیگر نقل نمایند خواهد بود. در صورتیکه روزنامه یا مجله علاوه بر جواب، مطالب و یا توضیحات مجددی چاپ نماید حق جوابهای مجدد برای معترض محفوظ خواهد بود.

ماده ۱۴- وزارتخانه‌های کشور و فرهنگ و دادگستری مکلفند برای تنظیم امور چاپخانه‌ها، طبع کتب و رسالات و اعلانات و کتابفروشیها، توزیع جراید، روزنامه فروش و همچنین نسبت به شرایط حقوق و امتیازات خبرنگاران و مخبرین عکاس آیین نامه‌های لازم را تهیه و به هیأت وزیران پیشنهاد نمایند. در این آیین نامه‌ها برای توزیع و فروش روزنامه و مجلات و رسالاتی که به زبانهای خارجی و یا به زبان فارسی در خارج مملکت چاپ شده است مقررات لازم باید پیش‌بینی شود.

فصل سوم: جرایم مطبوعاتی

ماده ۱۵- اشخاصی که بوسیله نشر مقالات و یا جعل اخبار در مطبوعات مرتکب یکی از این جرایم شوند به حبس تأدیبی از ۶ ماه تا ۳ سال محکوم می‌شوند:
الف: کسانیکه مردم را صریحاً تحریص و تشویق به خرابکاری و آتش سوزی و قتل و غارت و سرقت نمایند.

ب: کسانیکه افسران و افراد ارتش را بنا فرمانی و عدم انقیاد احکام نظامی ترغیب و تشویق کنند.

در موارد مذکور در این ماده چنانچه تحریص و ترغیب مؤثر واقع شود و جرایم منظور اتفاق افتد اشخاص مذکور در بند الف و ب بمجازات محکوم خواهند شد که در قانون مجازات عمومی برای معاون همان جرم پیش‌بینی شده است.

ماده ۱۶- اشخاصی که دستورهای محرمانه و اسرار ارتش و یا نقشه قلاع و استحکامات نظامی را در زمان جنگ وسیله مطبوعات فاش و منتشر کنند به حبس مجرد از دو تا پنج سال محکوم خواهند شد و چنانچه در زمان جنگ نباشد به شش ماه تا ۲ سال محکوم می‌شوند.
ماده ۱۷- هرکس مقاله‌ای مضر به اساس دین حنیف اسلام انتشار دهد به سه ماه تا یک سال حبس تأدیبی محکوم می‌شود.

ماده ۱۸- هرکس بوسیله روزنامه یا مجله یا کتاب مردم را صریحاً به ارتکاب جنحه یا جنایتی برضد امنیت داخلی یا خارجی مملکت که در قانون مجازات عمومی پیش‌بینی شده است تحریص و تشویق نماید، در صورتیکه اثری بر آن مترتب شده باشد مجازات معاونت همان

جرایم محکوم خواهد شد. و در صورتیکه اثری بر آن مترتب نشود به يك ماه تا سه ماه حبس تأدیبی یا پرداخت دو هزار تا بیست هزار ریال غرامت محکوم خواهد شد.

ماده ۱۹- هر کس بوسیله مطبوعات از جرایم مذکور در مواد فوق و یا مرتکبین آن اعمال، به نحوی از انحاء تقدیر و تمجید کند به جریمه نقدی از پنج هزار تا پنجاه هزار ریال محکوم می شود.

ماده ۲۰- هر کس بوسیله روزنامه یا مجله به مقام سلطنت و یا شخص شاه توهین کند به مجازات مندرج در بند يك ماده ۸۱ قانون مجازات عمومی محکوم می شود.

ماده ۲۱- هر کس بوسیله مطبوعات نسبت به رئیس یا نماینده سیاسی مملکت خارجی که با ایران روابط دوستانه دارد توهین نماید طبق بند دوم ماده ۸۱ قانون مجازات عمومی محکوم می شود، مشروط بر اینکه در آن مملکت نیز در موارد مذکوره نسبت به ایران معامله متقابله شود.

ماده ۲۲- در جرایمی که ذیل ذکر می شود.

الف: انتشار مقالات مضر به عفت عمومی و یا مضر به اخلاق حسنه.

ب: انتشار صور قبیحه.

ج - انتشار آگهیها و یا عکسهای مخالف اخلاق حسنه و آداب و رسوم ملی.

د: انتشار مذاکرات سری محاکم دادگستری و یا انتشار تحقیقات و تصمیمات مراجع قضائی که قانوناً انتشار آنها ممنوع است.

مرتکب به تأدیه يك هزار تا ده هزار ریال غرامت محکوم خواهد شد.

ماده ۲۳- هر يك از افراد مردم اعم از مأمورین رسمی یا غیر آنها که در روزنامه یا مجله یا هر نوع مجله یا هر نوع نشریه دیگر مندرجاتی مشتمل بر تهمت و افتراء و یا فحش و الفاظ رکیك و یا نسبتهای توهین آمیز در زندگانی خصوصی و یا هتك شرف و ناموس و امثال آن نسبت به خود مشاهده نماید می تواند از نویسنده یا ناشر آن به دادسرا و به دادگاه شکایت نماید مرتکب به دوماه تا ۶ ماه حبس تأدیبی و یا از ده هزار تا پنجاه هزار ریال جریمه نقدی محکوم خواهد شد:

تبصره ۱- در موارد فوق شاکی نیز می تواند برای مطالبه خسارات مادی و معنوی که از نشر مطالب مزبور بر او وارد آمده به دادگاه حقوقی دادخواست تقدیم نماید و دادگاه مکلف است نسبت به آن رسیدگی و مبلغ خسارت را تعیین و مورد حکم قرار دهد.

تبصره ۲- هرگاه انتشار مطالب مذکوره در ماده فوق راجع به اموات ولی بقصد هتاکي بازماندگان آنان باشد هر يك از ورثه قانونی می توانند بر طبق ماده و تبصره فوق شکایت نمایند.

ماده ۲۴- هرکس بوسیله مطبوعات دیگری را تهدید به هتك شرف و حیثیت یا افشاء سری نماید، در صورتیکه ثابت شود این تهدید برای استفاده مادی یا تقاضای انجام امری یا خودداری از انجام امری بوده است به حبس تأدیبی از ۳ ماه تا يك سال و به پرداخت غرامت از يك هزار ریال تا پنجاه هزار ریال محکوم خواهد شد.

ماده ۲۵- هرکس بوسیله مطبوعات به وزرا یا معاونین وزارتخانه ها و یا یکی از مستخدمین دولت اعم از قضائی و اداری و لشکری و اعضاء دیوان محاسبات و نمایندگان مجلس و رؤسا و اعضاء انجمنهای شهرداری یا ایالتی و ولایتی یا نسبت به اعضای هیأت منصفه اتاق بازرگانی و یا مقامات رسمی دیگر به سبب انجام وظایف محوله به آنان اهانت نماید و یا آنان را در انجام وظایفشان مورد تهمت و افتراء قرار دهد به حبس تأدیبی از ۳ ماه تا يك سال و به پرداخت غرامت از يك هزار ریال محکوم خواهد شد.

در مورد این ماده و همچنین در مورد ماده ۲۳ پس از شروع تعقیبات قانونی، دادستان به متهم اخطار خواهد کرد مادام که تحت تعقیب کیفری است از نشر هر نوع مطلب مربوط به اهانت و یا افتراء درباره شاکی خودداری نماید. در صورتیکه متهم به اخطار دادستان ترتیب اثر ندهد دادستان می تواند امر به توقیف روزنامه یا مجله صادر کند. متهم نیز می تواند از این دستور دادستان به دادگاه شهرستان محل شکایت نماید. دادستان موظف است فوراً پرونده را به دادگاه بفرستد و دادگاه باید در ظرف ۳ روز پس از وصول پرونده به شکایت رسیدگی و رأی مقتضی صادر کند. چنانچه دادگاه نظر دادستان را تأیید نماید دیگر آن روزنامه یا مجله تا زمانی که متهم تحت تعقیب کیفری است قابل انتشار نخواهد بود.

تبصره - افتراء و تهمت مذکور در این ماده بدون شکایت شاکی خصوصی قابل تعقیب است. در صورتیکه اسناد دهنده صحت امور منتسبه را در دادگاه ثابت نماید از مجازات معاف است. متهم باید پس از تعقیب منتهی در ظرف ده روز مدارك و شهود خود را برای اثبات نسبتهایی که داده است تسلیم و معرفی نماید.

در صورتیکه متهم دلایل اثبات اسناد خود را به دادسرا بدهد دلایل او اخذ و ضمیمه پرونده شده، پس از صدور قرار مقتضی به دادگاه جنائی ارسال می گردد تا ضمن رسیدگی به اتهام متهم به دلایل تقدیمی او نیز رسیدگی شود.

ماده ۲۶- هرکس بوسیله مطبوعات به اقلیتهای مذهبی یا نژادی ساکن ایران برای تولید نفاق و اختلاف و یا بغض و کینه میان سکنه مملکت اهانت نماید و یا آنان را به ایجاد دشمنی و نفاق نژادی و یا مذهبی تحریض کند به يك ماه تا شش ماه حبس تأدیبی و یا پرداخت پانصد تا پنج هزار ریال غرامت محکوم خواهد شد.

ماده ۲۷- هرکس در کتب و روزنامه یا مجله خود از نام یا کلیشه روزنامه دیگر تقلید نماید که سوء استفاده محسوب شود به تقاضای شاکی خصوصی از پانصد تا پنجاه هزار ریال جزای

نقدی و تعطیل روزنامه یا مجله محکوم خواهد شد و شاکی خصوصی می تواند خسارات خود را مطالبه نماید و دادگاه مکلف است نسبت به آن رسیدگی کند.

ماده ۲۸- در کلیه جرایم مذکور در مواد فوق مدیر یا نویسنده مورد تعقیب قرار خواهد گرفت ولی هرگاه نویسنده معروف و مقیم ایران باشد مدیر از تعقیب معاف است و اگر مدیر از معرفی نویسنده عاجز باشد یا خودداری کند و یا نویسنده قابل تعقیب جزایی نباشد خود مدیر تعقیب و مجازات خواهد شد.

ماده ۲۹- در کلیه موارد مذکور در مورد فوق آنجا که جرم جنبه هتك حرمت یا توهین و یا افتراء نسبت به اشخاص دارد تعقیب مرتکب منوط به شکایت شاکی خصوصی یا نماینده قانونی او است و در صورت استرداد شکایت تعقیب موقوف خواهد شد.

فصل چهارم: تخلفات

ماده ۳۰- هرکس برخلاف مواد ۲ یا ۱۰ یا ۱۱ یا ۱۲ و یا تبصره ۱ ماده پنجم این لایحه قانونی مبادرت به انتشار روزنامه یا مجله کند به پرداخت دوهزار تا ده هزار ریال محکوم می شود.

تبصره - در موارد فوق فرماندار محل دستور تعطیل روزنامه یا مجله را می دهد و مراتب را برای تعقیب قانونی مرتکب به دادستان شهرستان اعلام خواهد نمود.

ماده ۳۱- هرکس برخلاف ماده ۶ یا ۸ یا ۱۳ این لایحه قانونی اقدام کند به پرداخت يك هزار تا پنج هزار ریال و یا دو ماه تا شش ماه حبس تأدیبی محکوم می شود.

ماده ۳۲- مطبوعاتی که در آن دستور ماده ۸ مراعات نشده باشد قابل انتشار نیست و در صورتیکه اقدام به انتشار از طرف مأمورین انتظامی جمع آوری و ضبط خواهد شد. و در صورتیکه نام چاپخانه یا سایر نامهای مذکور در ماده ۸ برخلاف واقع چاپ شده باشد مرتکب بحد اکثر مجازات مذکوره در ماده ۳۱ محکوم می شود، همین مجازات درباره مدیران چاپخانه هایی که ماده ۸ را رعایت نکنند اعمال می شود.

ماده ۳۳- نشریه ای که مشمول ماده اول این لایحه قانونی نباشد تعریف روزنامه یا مجله بر آن صدق نمی کند و تابع قوانین عمومی است.

فصل پنجم: دادرسی مطبوعاتی و هیأت منصفه

ماده ۳۴- جرایمی که بوسیله روزنامه و یا مجله واقع می شود جرایم مطبوعاتی است. ماده ۳۵- به جرایم مطبوعاتی و همچنین به جرایم سیاسی غیر مطبوعاتی بر طبق اصل هفتاد و نهم متمم قانونی اساسی در دادگاه جنایی دادگستری با حضور هیأت منصفه رسیدگی می شود.

ماده ۳۶- مرجع شکایات مطبوعاتی، دادسرای شهرستان هر محل است و دادرهای مزبور پرونده را برای رسیدگی به دادگاه جنایی ارسال خواهند داشت.

ماده ۳۷- انتخاب هیأت منصفه و ترتیب شرکت اعضاء آن در رأی دادگاه به طریق ذیل خواهد بود.

الف: هر دو سال یکبار در بهمن ماه و در تهران و در مراکزی که دارای دادگاه استان است هیأتی مرکب از فرماندار و رئیس انجمن شهر [و در صورتی که انجمن شهر وجود نداشته باشد، شهردار] و نماینده فرهنگ به دعوت فرماندار تشکیل می شود. هیأت مزبور در تهران صورتی از ۱۷۵ نفر طبقات هفتگانه:

۱- علماء و دانشمندان و نویسندگان.

۲- وکلای دادگستری و سردفتران.

۳- بازرگانان.

۴- دبیران و آموزگاران.

۵- ملاکین و کشاورزان.

۶- کارگران.

۷- اصناف و پیشه‌وران جزء.

از هر طبقه فهرستی مشتمل بر ۲۵ نفر تهیه می کند. اشخاص منظور در صورتها باید علاوه بر داشتن حسن سابقه، واجد شرایط انتخاب شدن برای نمایندگی مجلس شورای ملی بوده و در مقر دادگاه مقیم باشند. پس از تنظیم صورتها از هر طبقه دوازده نفر بقید قرعه برای عضویت هیأت منصفه انتخاب می شود و فرماندار مراتب را کتباً به کلیه ۸۴ نفری که برای عضویت هیأت منصفه انتخاب شده اند ابلاغ می نماید که رد یا قبولی خود را در ظرف سه روز اعلام دارند. عدم اعلام رد در حکم قبولی است و اگر يك یا چند نفر از قبول این سمت خودداری کنند هیأت مزبور کسری هر طبقه را تا میزان ۱۷۵ نفر از خارج افراد مستعفی بقید قرعه از میان افراد همان طبقه انتخاب می نماید، سپس فرماندار آنان را بوسیله رئیس دادگاه استان بدادگاه جنایی معرفی می کند. رئیس دادگاه استان تا نیمه اسفند ماه همان سال صورت اعضاء هیأت منصفه را باید در یکی از روزنامه های کثیرالانتشار اعلان نماید و برای سایر مراکز استانها عده اعضاء هیأت منصفه ۴۲ نفر مقرر می شود که بهمان ترتیب مذکور در فوق [با این تفاوت که از هر يك از طبقات هفتگانه در بدو امر ۱۲ نفر در فهرست منظور می شود] انتخاب و معرفی خواهند گشت.

ب: در مورد هر محاکمه مطبوعاتی و یا سیاسی دادگاه جنایی در جلسه علنی خود با حضور دادستان استان ۷ نفر از اعضاء هیأت منصفه را از هر طبقه يك نفر بسمت

عضو اصلی و ۷ نفر را بهمان ترتیب بسمت عضو علی البدل بقید قرعه انتخاب می نماید. کلیه اعضا هیأت منصفه اعم از اصلی و علی البدل که در جلسه دادرسی شرکت نموده اند باید از ابتدای دادرسی تا ختم آن در تمام جلسات حضور داشته باشند و چنانچه يك یا چند نفر از اعضا اصلی غایب و یا قانونی از شرکت ممنوع باشند و عده اعضا علی البدل که حضور یافته اند زائد بر عده غایبین و یا معذورین باشد به میزان احتیاج از اعضا علی البدل بقید قرعه بجای کسری اعضا اصلی انتخاب خواهد شد و در هر حال با حضور ۷ نفر از اعضا اصلی یا علی البدل دادگاه قابل تشکیل است.

تبصره - کلیه انتخاباتی که تاکنون بر طبق مفاد قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۳۱/۹/۱۱ انجام شده باید با رعایت مقررات این لایحه قانونی تجدید شود. ماده ۳۸- دادگاه جنایی مرکب از پنج نفر دادرس و با حضور هیأت منصفه تشکیل می شود و مطابق مقررات آیین دادرسی کیفری رسیدگی می نماید. پس از اعلام ختم دادرسی بلافاصله دادرسان دادگاه با اعضا منصفه متفقاً بشور پرداخته درباره دو سؤال ذیل:

الف: آیا متهم گناهکار است؟

ب: در صورت تقصیر آیا مستحق تخفیف می باشد یا خیر؟

رأی می دهند. در صورت تساوی آراء، رأی رئیس دادگاه با هر طرف که باشد قاطع است. رئیس دادگاه فوراً بر طبق این رأی، موجهاً و با ذکر دلایل به انشاء حکم مبادرت می ورزد. چنانچه حکم بر محکومت متهم صادر گردد محکوم علیه می تواند در مدت ده روز از تاریخ ابلاغ تقاضای فرجام نماید ولی اگر حکم مبنی بر برائت باشد قابل رسیدگی فرجامی نیست و نیز در صورتیکه متهم تبرئه و یا به مجازاتی محکوم شود که مستلزم سلب حقوق اجتماعی نباشد از روزنامه یا مجله، در صورتیکه قبلاً توقیف شده باشد بلافاصله و خودبخود رفع توقیف خواهد شد.

تبصره - هرگاه در حین محاکمه اعضا هیأت منصفه سؤالاتی داشته باشند سؤال خود را کتباً به دادگاه خواهد داد که بوسیله رئیس دادگاه مطرح گردد. ماده ۳۹- موارد رد اعضا هیأت منصفه و شرایط آن همانست که قانوناً در مورد رد قضات پیش بینی شده است.

ماده ۴۰- هرگاه جلسه رسیدگی خواه در ابتداء یا اثناء دادرسی بواسطه عدم حضور يك یا چند نفر از اعضا هیأت منصفه تشکیل نشود و رئیس دادگاه جنایی در جلسه علنی از بین قضات حاضر شعب دادگاه استان در تهران و از بین کلیه قضات حاضر در مرکز استان در خارج از تهران عده هیأت منصفه را بحکم قرعه تعیین یا تکمیل نموده با شرکت آنان به موضوع رسیدگی خواهند نمود. قضاتی که بعنوان هیأت منصفه بحکم قرعه انتخاب می شوند

صرفاً جنبه عضویت هیأت منصفه را دارند و در صورت عدم حضور یا عدم شرکت در رأی متخلف محسوب شده و تحت تعقیب انتظامی قرار خواهند گرفت.

ماده ۴۱- هر يك از اعضاء ديگر هیأت منصفه که بحکم قرعه معین شده اند چنانچه بدون عذر موجه در جلسات محاکمه حاضر نشوند و یا از شرکت در رأی خودداری کنند به حکم دادگاهی که موضوع در آن مطرح است برای مرتبه اول محکوم به پرداخت از هزار تا ده هزار ریال خواهند شد و در صورت تکرار علاوه بر پرداخت غرامت از بعضی یا تمام حقوق مذکوره ذیل از شش ماه تا دو سال به تشخیص همان دادگاه محروم خواهد شد.

الف: حق استخدام در ادارات دولتی و شهرداریها و بنگاهها و شرکتهایی که لا اقل نصف سرمایه آنها متعلق به دولت باشد.

ب: حق انتشار روزنامه و مجله و انتخاب شدن در انجمن شهر و شرکت در انجمنهای نظارت انتخابات مجلسین.

ماده ۴۲- هیچ روزنامه یا مجله ای را قبل از صدور حکم دادگاه نمی توان توقیف یا تعطیل کرده مگر در موارد اتهامات زیر:

- ۱- آنجا که مضر به اساس دین اسلام باشد.
- ۲- آنجا که هتك احترام از مقام سلطنت شده باشد.
- ۳- آنجا که نقشه طرح حرکت قشون یا دیگر اسرار نظامی مکشوف شده باشد.
- ۴- آنجا که دعوت به عصیان در مقابل قوای رسمی مملکتی و موجب هیجان کلی و اختلاف امنیت عمومی شده باشد.
- ۵- آنجا که انتشار مقالات مضر به عفت عمومی یا اشاعه صور قبیحه برضد عصمت و عفت عمومی باشد.

در موارد فوق دادستان شهرستان رأساً یا بنا بر تقاضای فرماندار محل دستور توقیف روزنامه یا مجله یا کتاب و ضبط اوراق انتشار یافته را خواهد داد و در ظرف مدت بیست و چهار ساعت پرونده امر را به دادگاه جنایی خواهد فرستاد و دادگاه جنایی در جلسه فوق العاده در مدتی که بیش از سه روز نباشد نظر خود را نسبت به رد یا قبول تقاضای دادستان اعلام خواهد کرد. در صورتیکه دادگاه با توقیف روزنامه یا مجله موافقت نماید، باز پرس و دادستان مکلفند در ظرف يك هفته نظر نهایی خود را نسبت به اصل موضوع اعلام دارند و دادگاه باید با تهیه مقدمات قانونی خارج از نوبت نسبت به اصل موضوع رسیدگی نماید.

تبصره- روزنامه هایی که بر طبق این ماده توقیف می شوند نمی توانند به اسامی دیگر یا همان سبك و اسلوب منتشر شوند؛ در صورت تخلف از این ماده روزنامه یا مجله ای که بجای روزنامه توقیف شده منتشر نمایند به حبس تأدیبی از يك ماه تا سه

ماه و جریمه نقدی از پانصد تا پنج هزار ریال محکوم می شود و اجازه نامه آنان نیز باطل می گردد.

ماده ۴۳- در صورتیکه دادگاه با توقیف روزنامه موافقت نکند بلافاصله از روزنامه رفع توقیف خواهد شد.

ماده ۴۴- در جرایم مطبوعاتی دادگاه خارج از نوبت رسیدگی می نماید و مهلتی که برای قرائت پرونده به وکیل مدافع و خود متهم داده می شود بیش از سه روز نخواهد بود و این مدت به تقاضای متهم يك دفعه و برای سه روز قابل تمدید می باشد و از تاریخ انقضای مهلت تا تشکیل جلسه مقدماتی نیز نباید بیش از سه روز فاصله باشد و فاصله جلسه مقدماتی تا جلسه دادرسی حداکثر باید بیش از ده روز باشد و تنفس در این محاکمات زائد بر ۱۲ ساعت نخواهد بود. شاکی خصوصی و متهم هرکدام بیش از سه نفر وکیل مدافع نمی توانند تعیین نمایند ولی دادگاه در صورت حضور يك وکیل از طرفین دعوی رسیدگی می کند.

ماده ۴۵- قانون مطبوعات مصوب محرم ۱۳۲۶ و کلیه قوانین و لوایح قانونی و مقرراتی که با این مواد مغایرت داشته باشند لغو می شوند.

ماده ۴۶- وزارتخانه های کشور، دادگستری و فرهنگ، مأمور اجرای این لایحه قانونی هستند.

برطبق قانون اعطای اختیارات مصوب بیستم مرداد ماه ۱۳۳۱ لایحه قانونی مطبوعات مشتمل بر پنج فصل و ۴۶ ماده و ۱۱ تبصره تصویب می شود.
به تاریخ ۱۵ بهمن ماه ۱۳۳۱ - نخست وزیر: دکتر محمد مصدق.

پس از گذشت حدود چهارماه از اجرای قانون جدید مطبوعات، دولت دکتر مصدق برای اعمال کنترل بیشتر در مورد مدیران جراید تصمیم گرفت به ضوابط موجود در مواد سوم و هشتم قانون مصوبه خود بیافزاید. به همین جهت نیز او باریگر با استفاده از اختیارات فوق العاده، دو ماده فوق الذکر را به طریق زیر اصلاح کرد و به عنوان متمم لایحه قانونی مطبوعات در روز بیستم خرداد ۱۳۳۲ انتشار داد:

لایحه قانونی متمم لایحه قانونی مطبوعات

ماده اول- مواد ۳ و ۸ لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۳۱/۱۱/۱۵ لغو و بشرح ذیل اصلاح می شود:

ماده ۳- درخواست کننده اجازه باید دارای این شرایط باشد:
الف: ایرانی باشد.

- ب: سن او از سی سال کمتر نباشد.
- ج: سابقه محکومیت جنایی و یا محکومیت جنحه که موجب سلب حقوق اجتماعی باشد نداشته و محجور نباشد.
- د: سواد خواندن و نوشتن فارسی بقدر کافی داشته باشد.
- ه: معروف بدرستی و امانت و حسن شهرت باشد.
- تبصره - در صورتیکه مؤسس یا مدیر روزنامه یا مجله فاقد یکی از شرایط مذکور در بند الف یا بند ج یا بند ه این ماده بشود اجازه انتشار روزنامه یا مجله او از درجه اعتبار ساقط می گردد.
- ماده ۸- در هر شماره روزنامه و مجله باید نام و نام خانوادگی مؤسس و در صورتیکه مدیر و سردبیر جداگانه داشته باشد، نام و نام خانوادگی مدیر و سردبیر و همچنین نام و نشانی چاپخانه ای که در آن به طبع می رسد قید شود و در مورد کتب و رسالات نیز نام مؤلف یا مترجم و ناشر و همچنین نام و نشانی چاپخانه ای که در آن به چاپ رسیده پشت کتاب یا رساله باید چاپ شود.
- تبصره ۱- مدیر هر روزنامه یا مجله مکلف است يك نسخه از روزنامه یا مجله خود را برای دادستان شهرستانی که روزنامه یا مجله در آن حوزه چاپ می شود مستقیماً و یا بوسیله پست سفارشی دو قبضه فرستاده و رسید بگیرد.
- تبصره ۲- مدیران مطبوعات مکلفند يك نسخه از روزنامه یا مجله خود را در تهران به وزارت کشور [اداره انتشارات] و در شهرستانها به فرمانداری محل ارسال و رسید دریافت کنند.
- ماده دوم - وزارت کشور، دادگستری و فرهنگ، مأمور اجرای این لایحه قانونی می باشند.
- برطبق قانون تمدید مدت اختیارات مصوب سی ام دی ماه ۱۳۳۱ لایحه قانونی متمم لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۳۱/۱۱/۱۵ مشتمل بر دو ماده تصویب می شود.
- به تاریخ بیستم خرداد ماه ۱۳۳۲ - نخست وزیر: دکتر محمد مصدق

ولی هنوز بیش از دو ماه از عمر این اصلاحیه نگذشته بود که کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ پیش آمد و با سقوط حکومت مصدق اجرای قوانین مصوب او نیز بحال تعلیق درآمد.

ج: سومین قانون مطبوعات

پس از وقوع کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و سقوط حکومت ملی، مجلس شورای ملی دوره هجدهم، قانونی را به تصویب رساند که طبق آن؛ کلیه قوانین مصوبه توسط شخص دکتر مصدق [که ناشی از

اختیارات فوق العاده او بود] لغو گردید. و چون قانون دوم مطبوعات [مصوبه ۱۵ بهمن ۱۳۳۱] و متمم آن [مصوبه ۲۰ خرداد ۱۳۳۲] نیز جزو همین نوع قوانین محسوب می شد، لذا برای وضع قانون جدیدی در مورد مطبوعات يك کمیسیون مشترك از گروهی نمایندگان مجلس شورای ملی و سناتورهای مجلس سنا تشکیل گردید، که نتیجه فعالیت آنها در جلسه کمیسیون مشترك مجلسین مورخ دهم مرداد ۱۳۳۴ به صورت سومین قانون مطبوعات ارائه شد. این قانون که پس از تصویب کمیسیون مذکور - و بدون آن که در جلسه علنی مجلسین به تصویب برسد - بصورت موقتی به اجرا درآمد، با قانون مصوبه دکتر مصدق اختلافاتی داشت. و بخصوص در تبصره ماده ۲۴ آن استفاده از نامهای یدکی و عاریتی برای نشریات توقیف شده ممانعت بعمل می آمد.

متن سومین قانون مطبوعات که پس از تصویب کمیسیون مشترك مجلس شورای ملی [دوره هجدهم] و مجلس سنا [دوره دوم]، از سال ۱۳۳۴ تا سرنگونی رژیم شاهنشاهی در ایران مجری بود به شرح زیر است:

لایحه قانونی مطبوعات

مصوب کمیسیون مشترك مجلسین

فصل اول، تعریف و تأسیس روزنامه و مجله

ماده ۱- روزنامه یا مجله نشریه ای است که برای روشن ساختن افکار مردم در زمینه های مختلف اجتماعی و سیاسی یا علمی و فنی یا ادبی و ترقی دادن سطح معلومات عامه و نشر اخبار و اطلاعات و مطالب عام المنفعه و انتقاد و صلاح اندیشی در امور عمومی بطور منظم و در مواقع معین طبع و نشر گردد.

تبصره - نشر فوق العاده اختصاص به روزنامه ها و مجله هایی دارد که بطور مرتب منتشر می شوند.

ماده ۲- هرکس بخواهد روزنامه یا مجله تأسیس نماید باید از وزارت کشور اجازه بگیرد.

ماده ۳- درخواست کننده اجازه باید دارای شرایط ذیل باشد:

الف: ایرانی باشد.

ب: سن او از سی سال کمتر نباشد.

ج: سابقه محکومیت جنایی و یا محکومیت جنحه که موجب سلب حقوق اجتماعی باشد نداشته باشد و محجور نباشد.

د: لا اقل لیسانسیه باشد و یا از فضلا و دانشمندانی باشد که مراتب فضل و دانش آنها از نظر روزنامه نگاری از طرف شورای عالی فرهنگ گواهی شده باشد.

ه: معروف به درستی و امانت و دارای حسن شهرت و صلاحیت اخلاقی برای روزنامه نگاری باشد.

و: توانایی مالی اداره کردن حداقل سه ماه نشریه مورد تقاضا را داشته باشد، تشخیص این موضوع به عهده کمیسیون مندرج در ماده «۵» می باشد.

تبصره ۱- برای اجرای مفاد بند (هـ) در تهران کمیسیون مندرج در ماده «۵» مراتب را از وزارت کشور استعلام و رسیدگی می نماید و در شهرستان فرماندار یا نماینده او و رئیس فرهنگ محل و دو نفر از نمایندگان انجمن شهر و در صورت نبودن انجمن، دو نفر از معتمدین محل [برطبق دعوت استاندار یا فرماندار] به اطلاعات مکتسبه رسیدگی و اظهار نظر می نماید.

تبصره ۲- در صورتی که مؤسس روزنامه یا مجله فاقد یکی از شرایط مذکور در بند (الف) یا بند (ج) این ماده بشود اجازه انتشار روزنامه یا مجله او از طرف وزارت کشور لغو می گردد و چنانچه فاقد شرط مندرج، در بند (هـ) این ماده بشود در تهران به کمیسیون مندرج در ماده «۵» و در شهرستانها به کمیسیون مندرج در تبصره ۱ یک موضوع ارجاع و چنانچه رأی کمیسیون مبنی بر لغو امتیاز باشد محکوم علیه می تواند به دادگاه استان محل شکایت نماید و حکم دادگاه استان در این مورد قطعی است.

تبصره ۳- امتیازاتی که تا این تاریخ برای روزنامه ها و مجلات داده شده به قوت خود باقی است، به شرط این که در چهار سال اخیر لا اقل یک سال مرتباً منتشر شده باشد و صلاحیت اخلاقی صاحب امتیاز مورد تصویب کمیسیون مندرج در ماده «۵» این قانون واقع گردد نظر این کمیسیون در این مورد قطعی است.

تبصره ۴- مدیر یا سردبیر روزنامه یا مجله باید واجد شرایط مذکور در بندهای الف، ب، ج، د، هـ باشد و در صورتی که فاقد یکی از شرایط مذکور در بند الف یا ج یا هـ این ماده بشود نسبت به وی طبق تبصره ۲ همین ماده عمل خواهد شد.

تبصره ۵- مستخدمین دولت و بنگاههایی که با سرمایه دولت تشکیل شده یا می شود و همچنین مستخدمین شهرداریها مادام که شاغل خدمت می باشند حق داشتن امتیاز انتشار روزنامه یا مجله نخواهند داشت مگر مجله علمی، ادبی، فنی، هنری.

ماده ۴- درخواست کننده امتیاز علاوه بر مدارك لازم اظهارنامه ای شامل اطلاعات ذیل در تهران به وزارت کشور و در شهرستانها به فرماندار تسلیم می نماید:

۱- نام و نام خانوادگی صاحب امتیاز و همچنین نام و نام خانوادگی مدیر و یا سردبیر.

اگر مدیر و سردبیر جداگانه داشته باشد با ذکر نشانی کامل منزل.

۲- اداره روزنامه یا مجله.

۳- نام و نشانی چاپخانه ای که روزنامه یا مجله در آن چاپ می شود.

۴- نام روزنامه یا مجله و ترتیب چاپ آن که یومیه است یا هفتگی یا ماهانه.

- ۵- عده نسخه‌هایی که از هر شماره چاپ می‌شود.
- ۶- روش روزنامه یا مجله.
- تبصره ۱- هرگونه تغییری که صاحب امتیاز بخواهد نسبت به موارد ۱ و ۴ و ۶ بدهد باید قبلاً موافقت وزارت کشور را جلب نماید.
- تبصره ۲- محل اداره روزنامه یا مجله از لحاظ تخلف و جرایم مطبوعاتی اقامتگاه قانونی صاحب امتیاز شناخته می‌شود و هرگونه اظهار و احضار و ابلاغ به محل مذکور قانونی است.
- ماده ۵- درخواستهای تأسیس روزنامه یا مجله بوسیله کمیسیون مطبوعات رسیدگی می‌شود و اعضاء این کمیسیون بقرار ذیل است:
 - ۱- نماینده عالی رتبه وزارت کشور.
 - ۲- نماینده عالی رتبه فرهنگ.
 - ۳- دادستان استان.
 - ۴- يك نفر استاد دانشگاه به انتخاب رئیس دانشگاه برای مدت ۲ سال.
 - ۵- يك نفر روزنامه‌نگار که لااقل پنج سال مرتب روزنامه منتشر کرده باشد به انتخاب وزارت کشور [بعد از تشکیل انجمن روزنامه‌نگاران که از طرف دولت به رسمیت شناخته شده باشد انتخاب يك نفر روزنامه نویس بعهده انجمن مزبور خواهد بود].
- تبصره ۱- درخواستهای تأسیس روزنامه یا مجله بوسیله کمیسیون مزبور مورد رسیدگی واقع خواهد شد. این کمیسیون پس از تشخیص واجد بودن شرایط مذکور در ماده ۳ و تحقیق صلاحیت اخلاقی، از هر طریق که مقتضی بداند، تقاضا را قبول یا رد می‌نماید. نسبت به درخواستهایی که مورد موافقت واقع می‌شود وزارت کشور امتیاز انتشار روزنامه یا مجله را خواهد داد. کمیسیون مکلف است حداکثر در ظرف سه ماه تصمیم خود را دایر بر رد و یا قبول درخواست به متقاضی اعلام نماید و در صورت رد تقاضا متقاضی می‌تواند به دادگاه استان مرکز شکایت کند و رأی دادگاه استان قطعی است.
- تبصره ۲- مدت اعتبار امتیاز روزنامه یا مجله برای شروع انتشار شش ماه است و اگر بعد از انتشار يك سال منتشر نگردد امتیاز روزنامه و مجله ملغی است.
- تبصره ۳- وزارت کشور دفتری ترتیب خواهد داد که در آن نام روزنامه و مجلاتی که امتیاز آنها صادر شده است با مشخصات هریک ثبت نماید.
- تبصره ۴- کمیسیون مطبوعات اسامی مکرر و نامناسب و مستهجن را رد خواهد کرد و همچنین نسبت به موارد درخواست می‌تواند توضیحات کاملی بخواهد و مدارک

لازمه را مطالبه نماید. تقاضا کننده اجازه نمی تواند نام روزنامه هایی که سابقاً منتشر گردیده برای نشریه خود بدون موافقت صاحب امتیاز انتخاب نماید. تبصره ۵- برای انتشار روزنامه و مجله بیش از يك امتیاز به کسی داده نخواهد شد ولی صاحبان امتیاز روزنامه های یومیه مرتب الا انتشار می توانند مجله هفتگی و ماهانه و سالانه به همان نام منتشر نمایند. مجلات هفتگی نیز می توانند مجله ماهانه و سالانه به همان نام منتشر نمایند.

ماده ۶- در هر شماره روزنامه و مجله باید نام و نام خانوادگی صاحب امتیاز و سردبیر و مدیر [در صورتی که سردبیر و مدیر داشته باشد] و همچنین محل اداره نشریه و نام و نشانی چاپخانه ای که در آن بطبع می رسد قید شود.

تبصره - مدیران روزنامه ها و مجلات مکلفند از هر شماره نشریه خود، اعم از روزنامه و مجله، يك نسخه به دادستان شهرستان و يك نسخه به فرماندار محل (در مرکز به اداره مطبوعات وزارت کشور) و يك نسخه به فرهنگ محل [در مرکز به اداره کل نگارش وزارت فرهنگ] و يك نسخه به کتابخانه ملی تهران و کتابخانه های مجلسین به محض انتشار تسلیم نماید.

ماده ۷- واگذار کردن امتیاز روزنامه یا مجله به دیگری بشرط این که شخصی که امتیاز به او واگذار می شود در صورتی که واجد شرایط باشد با موافقت کمیسیون منظور در ماده «۵» مانعی ندارد.

ماده ۸- در صورت فوت صاحب امتیاز چنانچه در میان وراث کسی متقاضی نشر روزنامه یا مجله و واجد شرایط باشد با موافقت کتبی سایر وراث یا قائم مقام قانونی آنان امتیاز به نام او صادر می شود والا نام روزنامه یا مجله برای وراث قانونی تا زمانی که واجد شرایط در بین آنان پیدا شود محفوظ خواهد بود.

وراث قانونی می توانند طبق ماده ۷ عمل نمایند.

فصل دوم: حق جوابگویی - آیین نامه های مطبوعاتی

ماده ۹- مؤسسات دولتی و عمومی و همچنین افراد مردم اعم از مأمورین رسمی یا غیر آنها هرگاه در روزنامه یا مجله مطالبی مشتمل بر تهمت و افترا یا اخبار برخلاف واقع نسبت به خود مشاهده کردند حق دارند جواب آن مطالب را کتباً برای روزنامه یا مجله بفرستند و آن روزنامه یا مجله مکلف است اینگونه توضیحات و جوابها را در همان صفحه و با حروفی که مطالب اصلی را چاپ کرده مجاناً بطبع برساند مشروط بر این که جواب از دو برابر اصل مطلب تجاوز ننماید و متضمن توهین به کسی نباشد در صورتی که روزنامه یا مجله علاوه بر جواب مذکور مطالب و یا توضیحات مجددی چاپ نماید حق جوابگویی مجدد بطریق

مذکور در فوق برای معترض محفوظ خواهد بود.

ماده ۱۰- وزارتخانه های کشور و فرهنگ و دادگستری مکلفند برای تنظیم امور چاپخانه ها و اعلانات و توزیع جراید و روزنامه فروشی و همچنین نسبت به شرایط حقوق و امتیازات خبرنگاران و مخبرین عکاس آیین نامه های لازم را تهیه و به هیأت وزیران پیشنهاد نمایند در آیین نامه ها برای توزیع و فروش روزنامه و مجلاتی که به زبانهای خارجی و یا به زبان فارسی در خارج مملکت چاپ شده است مقررات لازم باید پیش بینی شود.

فصل سوم: جرایم

ماده ۱۱- کسانی که بوسیله نشر مقالات یا جعل اخبار در مطبوعات مرتکب به یکی از جرایم ذیل شوند به حبس تأدیبی از ۶ ماه تا ۲ سال محکوم می شوند.

الف: کسانی که مردم را صریحاً تحریص و تشویق به خرابکاری و آتش سوزی و قتل و غارت و سرقت نمایند.

ب: کسانی که افسران و افراد ارتش را به نافرمانی و عدم انقیاد احکام نظامی ترغیب و تشویق می کنند.

در موارد مذکور در این ماده چنانچه تحریص و ترغیب مؤثر واقع شود و جرایم منظور اتفاق افتد اشخاص مذکور در بند الف و ب به مجازاتی محکوم خواهند شد که در قانون مجازات عمومی برای معاون جرم پیش بینی شده است.

ماده ۱۲- اشخاصی که دستورهای محرمانه نظامی و اسرار ارتش و یا نقشه قلاع و استحکامات نظامی را در زمان جنگ بوسیله مطبوعات فاش و منتشر کنند به حبس مجرد از دو تا پنج سال محکوم خواهند شد و چنانچه در زمان جنگ نباشد به شش ماه تا دو سال محکوم می شوند.

ماده ۱۳- هرکس مقاله ای مضر به اساس دین حنیف اسلام انتشار دهد به يك تا سه سال حبس تأدیبی محکوم می شود.

ماده ۱۴- هرکس بوسیله روزنامه یا مجله مردم را صریحاً به ارتکاب جنحه یا جنایتی برضد امنیت داخلی یا خارجی مملکت که در قانون مجازات عمومی پیش بینی شده است تحریص و تشویق نماید در صورتی که اثری بر آن مترتب شده باشد به مجازات معاونت همان جرایم محکوم خواهد شد و در صورتی که اثری بر آن مترتب نشود به يك ماه تا سه ماه حبس تأدیبی به علاوه پرداخت دو هزار ریال تا بیست هزار ریال غرامت محکوم خواهد شد.

ماده ۱۵- هرکس بوسیله مطبوعات از جرایم مذکور در مواد فوق و یا مرتکبین آن اعمال به نحوی از انحاء تقدیر و تمجید کند به جریمه نقدی از پنج هزار ریال تا پنجاه هزار ریال محکوم می شود.

ماده ۱۶- هرکس بوسیله روزنامه یا مجله یا هر نوع نشریه دیگر به مقام سلطنت یا شخص شاه یا ملکه یا به ولیعهد توهین کند به مجازات از يك تا سه سال حبس تأدیبی محکوم می شود.

تبصره - مجازات توهین به خاندان سلطنت (پدر و مادر، اولاد، برادر و خواهر پادشاه) از سه ماه تا يك سال حبس تأدیبی خواهد بود.

ماده ۱۷- هرگاه در روزنامه یا مجله یا هرگونه نشریه دیگر مقالات یا مطلب توهین آمیز و یا برخلاف واقع و حقیقت خواه بنحوا نشاء یا بطور نقل نسبت به شخص اول روحانیت و مراجع مسلم تقلید درج شود مدیر روزنامه یا نویسنده هر دو مسئول و هر يك از يك تا سه سال به حبس تأدیبی محکوم خواهد شد و رسیدگی به این اتهام تابع شکایت مدعی خصوصی نیست.

ماده ۱۸- هرکس بوسیله مطبوعات نسبت به رئیس یا نماینده سیاسی مملکت خارجی که با ایران روابط دوستانه دارد توهین نماید طبق بند دوم ماده (۸۱) قانون مجازات عمومی محکوم می شود مشروط براین که در آن مملکت نیز در موارد مذکور نسبت به ایران معامله متقابله شود.

ماده ۱۹- در جرایمی که ذیل ذکر می شود:

الف: انتشار مقالات مضر به عفت عمومی و یا مضر به اخلاق حسنه.

ب: انتشار صور قبیحه.

ج: انتشار آگهیها یا عکسهایی مخالف اخلاق حسنه و آداب و رسوم ملی.

د: انتشار مذاکرات سری محاکم دادگستری و یا انتشار تحقیقات و تصمیمات مراجع قضائی که قانوناً انتشار آنها ممنوع است.

مرتکب به تأدیه يك هزار تا ده هزار ریال غرامت محکوم خواهد شد.

ماده ۲۰- هر يك از افراد مردم اعم از مأمورین رسمی یا غیر آنها که در روزنامه یا مجله یا هر نوع نشریه دیگر مندرجاتی مشتعل بر تهمت و افترا و یا فحش و الفاظ رکیکه و یا نسبتهای توهین آمیز در زندگانی خصوصی و یا هتك شرف و یا ناموس و امثال آن نسبت به خود مشاهده نماید می تواند از نویسنده یا ناشر آن به دادسرا یا به دادگاه محل اقامت خود شکایت نماید. مرتکب به دو ماه تا شش ماه حبس تأدیبی یا از ده تا پنجاه هزار ریال جریمه نقدی محکوم خواهد شد و در صورت استرداد شکایت شاکی خصوصی تعقیب موقوف خواهد شد.

تبصره ۱- در موارد فوق شاکی نیز می تواند برای مطالبه خسارت مادی و معنوی که از نشر مطالب مزبور بر او وارد آمده به دادگاه حقوقی دادخواست تقدیم نماید و دادگاه مکلف است نسبت به آن رسیدگی و مبلغ خسارت را تعیین و مورد حکم قرار

دهد.

تبصره ۲- هرگاه انتشار مطالب مذکوره در ماده فوق راجع به اموات ولی به قصد هتاکي بازماندگان آنان باشد هر يك از ورثه قانونی می تواند بر طبق ماده و تبصره فوق شکایت نماید.

ماده ۲۱- هر کس بوسیله مطبوعات دیگری را تهدید به هتک شرف و حیثیت یا افشاء سری نماید در صورتی که ثابت شود این تهدید برای استفاده مادی یا تقاضای انجام امری یا خودداری از انجام امری بوده است به حبس تأدیبی از سه ماه تا يك سال و به پرداخت غرامت از يك هزار تا پنجاه هزار ریال محکوم خواهد شد.

ماده ۲۲- هر کس بوسیله روزنامه یا مجله و یا نشریه هیأت وزرا یا هیأت نمایندگان یکی از مجلسین یا هیأت قضات را مورد افترا و توهین قرار دهد بدون شکایت شاکی خصوصی مورد تعقیب قرار خواهد گرفت و چنانچه توهین و افترا به وزیر یا معاون یا یکی از نمایندگان مجلسین یا یکی از قضات یا یکی از مستخدمین دولت اعم از اداری، لشکری و اعضای دیوان محاسبات یا افراد عادی باشد با شکایت شاکی خصوصی مورد تعقیب واقع خواهد شد چنانچه اسناد دهنده در بازپرسی نتوانست دلایل و مدارك کافی برای توجیه اتهام به وزیر یا معاون یا نمایندگان مجلسین یا قضات ارائه دهد متهم طبق ماده ۱۶۳ قانون مجازات عمومی مجازات خواهد شد و در مورد سایر افراد به استناد ماده ۲۶۹ مفتری مجازات خواهد شد.

مادام که متهم در مراحل بازپرسی و دادگاه مورد تعقیب است روزنامه مزبور حق ندارد نسبت به مورد رسیدگی توهین و افترا مطلبی نشر دهد.

گذشت شاکی خصوصی در مورد توهین به وزیر یا معاون یا یکی از نمایندگان مجلسین یا مستخدمین دولت و اعضاء دیوان محاسبات و افراد عادی موجب عدم تعقیب و مجازات متهم خواهد شد.

ماده ۲۳- هر کس بوسیله مطبوعات با اقلیتهای مذهبی مصرح در قانون اساسی یا نژادی ساکن ایران برای تولید نفاق و اختلاف و یا بغض و کینه میان سکنه مملکت اهانت نماید و یا آنان را به ایجاد دشمنی و نفاق نژادی و یا مذهبی تحریص کند به يك ماه تا شش ماه حبس تأدیبی و یا پرداخت پانصد تا پنج هزار ریال غرامت محکوم خواهد شد.

ماده ۲۴- هر کس در انتشار روزنامه یا مجله خود از نام یا سر لوحه روزنامه دیگر تقلید نماید که سوء استفاده محسوب شود به تقاضای شاکی خصوصی از پانصد تا پنج هزار ریال جزای نقدی و تعطیل روزنامه یا مجله محکوم خواهد شد و شاکی خصوصی می تواند خسارت خود را مطالبه نماید و دادگاه مکلف است نسبت به آن نیز رسیدگی کند.

تبصره - روزنامه هایی که بر طبق مقررات این قانون توقیف می شوند نمی توانند به

اسامی دیگر و با همان سبک و اسلوب منتشر شوند در صورت تخلف از این ماده روزنامه یا مجله ای که بجای روزنامه یا مجله توقیف شده انتشار یافته است نیز به ترتیب فوق توقیف می شود کسانی که روزنامه یا مجله خود را بجای روزنامه یا مجله توقیف شده منتشر نمایند به حبس تأدیبی از يك ماه تا سه ماه و جریمه نقدی از يك هزار تا ده هزار ریال محکوم می شوند و امتیاز آنان نیز باطل می گردد.

ماده ۲۵- در کلیه جرایم مذکور در مواد فوق طبق اصل بیستم متمم قانون اساسی رفتار خواهد شد.

فصل چهارم: تخلفات

ماده ۲۶- هر صاحب امتیاز برخلاف مواد ۲ یا ۶ یا ۸ یا ۹ یا تبصره ۴ و تبصره ۳ ماده پنجم این قانون مبادرت به انتشار روزنامه یا مجله کند به پرداخت ده هزار تا پنجاه هزار ریال محکوم می شود و در صورتی که قادر به پرداخت جریمه نباشد بنظر دادگاه به حبس تأدیبی از پانزده روز تا دو ماه محکوم خواهد شد.

تبصره - در موارد فوق فرماندار محل دستور تعطیل روزنامه یا مجله را می دهد و مراتب را برای تعقیب قانونی به دادستان شهرستان اعلام خواهد نمود.

ماده ۲۷- مطبوعاتی که در آن دستور ماده ۶ مراعات نشده باشد از يك تا سه هزار ریال محکوم می شود و در صورتی که نام چاپخانه یا سایر نامهای مذکور در ماده ۶ برخلاف واقع چاپ شده باشد مرتکب به مجازات ۲ تا ۶ ماه حبس تأدیبی محکوم می شود.

تبصره - دارندگان امتیاز روزنامه و مجله ای که به جهتی از جهات مندرجه در این قانون امتیاز آنها لغو شده باشد حق ندارند بهیچ عنوان خود را روزنامه نگار معرفی کنند و در صورت تخلف به حبس تأدیبی از ۲ تا ۶ ماه محکوم خواهند شد.

ماده ۲۸- نشریه ای که مشمول ماده اول این قانون نباشد تعریف روزنامه یا مجله برآن صدق نمی کند و تابع قوانین عمومی است.

ماده ۲۹- به تخلفات و جرایم مندرجه در این فصل در دادگاه جنحه و خارج از نوبت رسیدگی می شود.

فصل پنجم - دادرسی مطبوعات، هیأت منصفه

ماده ۳۰- جرم مطبوعاتی عبارتست از توهین و افترا بوسیله روزنامه یا مجله یا نشریه از لحاظ ارتباط با مقام یا شغل رسمی یا رویه اداری یا اجتماعی و یا سیاسی به شخص یا اشخاص، انتقاد از روش سیاسی و اداری بوسیله روزنامه، مجله یا نشریه نسبت به مسئولین و متصدیان امور دولتی و اشخاص نامبرده در ماده ۲۲ که از لحاظ مصالح عمومی

صورت می گیرد جرم محسوب نمی شود ذکر جملات توهین آمیز و افترا و هتك حیثیت و شرف یا ناموس و فحش و ناسزا به شخص و یا بستگان شخص جرم مطبوعاتی محسوب نشده و برطبق مقررات عمومی قانون جزا و این قانون قابل تعقیب خواهد بود.

ماده ۳۱- به جرایم مطبوعاتی و همچنین به جرایم سیاسی غیرمطبوعاتی برطبق اصل هفتاد و نهم متمم قانون اساسی در دادگاه جنایی دادگستری با حضور هیأت منصفه رسیدگی می شود و جرایم غیرمطبوعاتی در دادگاه جنحه مورد رسیدگی قرار خواهد گرفت.

ماده ۳۲- مرجع شکایات مطبوعاتی دادسرای شهرستان هر محل است و دادسراهای مزبور پرونده را برای رسیدگی به دادگاه جنایی ارسال خواهند داشت.

ماده ۳۳- انتخاب هیأت منصفه و ترتیب شرکت اعضاء آن در رأی دادگاه به طریق ذیل خواهد بود:

الف: هر دو سال يك بار در بهمن ماه در تهران و در مراکزی که دارای دادگاه استان است هیأتی مرکب از فرماندار و رئیس دادگستری و رئیس انجمن شهر [و در صورتی که انجمن شهر وجود نداشته باشد، شهردار] و نماینده فرهنگ به دعوت فرماندار تشکیل می شود. هیأت مزبور در تهران صورتی از هفتاد و پنج نفر از طبقات سه گانه ذیل:

۱- علماء و دانشمندان و نویسندگان و دبیران و آموزگاران و وکلای دادگستری و سردفتران.

۲- بازرگانان و ملاکین و کشاورزان.

۳- کارگران و اصناف و پیشه وران جزء.

از هر طبقه فهرستی مشتمل بر بیست و پنج نفر تهیه می کند، اشخاص منظور در صورتها باید علاوه بر داشتن حسن سابقه واجد شرایط انتخاب شدن برای نمایندگی مجلس شورای ملی بوده و در مقر دادگاه مقیم باشند پس از تنظیم صورتها از هر طبقه دوازده نفر با قرعه برای عضویت هیأت منصفه انتخاب می شود و فرماندار مراتب را کتباً به کلیه ۳۶ نفری که برای عضویت هیأت منصفه انتخاب شده اند ابلاغ می نماید که رد یا قبولی خود را در ظرف سه روز اعلام دارند. عدم اعلام رد در حکم قبولی است و اگر يك یا چند نفر از قبول این سمت خودداری کنند هیأت مزبور کسری هر طبقه را تا میزان ۷۵ نفر از خارج تکمیل و بجای افراد مستعفی با قرعه از میان افراد همان طبقه انتخاب می نماید سپس فرماندار آن را به وسیله رئیس دادگاه استان به دادگاه جنایی محل معرفی می کند. رئیس دادگاه استان تا نیمه اسفند ماه همان سال صورت اعضاء هیأت منصفه را باید در یکی از روزنامه های کثیرالانتشار اعلام نماید و برای سایر مراکز استانها عده اعضاء هیأت منصفه ۱۸ نفر و مقرر می شود که به همان ترتیب مذکور در فوق [با این تفاوت که از هر يك از طبقات سه گانه در بدو امر شش نفر در فهرست منظور می شود] انتخاب و معرفی خواهند گشت.

ب: در مورد هر محاکمه مطبوعاتی و یا سیاسی دادگاه جنایی در جلسه مقدماتی خود با حضور دادستان استان یا نماینده او سه نفر از اعضاء هیأت منصفه را از هر طبقه يك نفر بسمت عضو اصلی و سه نفر را به همان ترتیب به سمت عضو علی البدل با قرعه انتخاب و دعوت می نماید کلیه اعضاء هیأت منصفه اعم از اصلی و علی البدل که در جلسه دادرسی شرکت نموده اند باید از ابتدای دادرسی تا ختم آن در تمام جلسات حضور داشته باشند و چنانچه يك یا چند نفر از اعضای اصلی غایب و یا قانوناً از شرکت ممنوع باشند و عده اعضاء علی البدل که حضور یافته اند زاید بر عده غایبین و یا معذورین باشد به میزان احتیاج از اعضاء علی البدل با قرعه بجای کسری اعضاء اصلی انتخاب خواهد شد و در هر حال با حضور سه نفر از اعضاء اصلی یا علی البدل، خواه ابلاغ به سایرین شده یا نشده باشد، دادگاه تشکیل است.

ماده ۳۴- دادگاه جنایی برای رسیدگی به جرایم مطبوعاتی مرکب از سه نفر دادرس و با حضور هیأت منصفه تشکیل می شود و مطابق مقررات آیین دادرسی کیفری رسیدگی می نماید پس از اعلام ختم دادرسی بلافاصله دادرسان دادگاه با اعضاء هیأت منصفه متفقاً به شور پرداخته درباره دو مطلب ذیل:

الف: آیا متهم گناهکار است؟

ب: در صورت تقصیر آیا مستحق تخفیف می باشد یا خیر؟

رای می دهند و در صورت تساوی آراء رای رئیس دادگاه با هر طرف که باشد قاطع است رئیس دادگاه فوراً برطبق این رای موجهاً و با ذکر دلایل به انشاء حکم مبادرت می ورزد. چنانکه حکم بر محکومیت متهم صادر گردد محکوم علیه می تواند در مدت ده روز از تاریخ ابلاغ تقاضای فرجام نماید ولی اگر حکم مبنی بر برائت باشد قابل رسیدگی فرجامی نیست و نیز در صورتی که متهم تبرئه و یا به مجازات محکوم شود که مستلزم سلب حقوق اجتماعی نباشد از روزنامه یا مجله در صورتی که قبلاً توقیف شده باشد بلافاصله و خود بخود رفع توقیف خواهد شد.

تبصره - هرگاه در حین محاکمه اعضاء هیأت منصفه سؤالاتی داشته باشند سؤال خود را کتبا به دادگاه خواهند داد که به وسیله رئیس دادگاه مطرح گردد.

ماده ۳۵- موارد رد اعضاء هیأت منصفه و شرایط آن همان است که قانوناً در مورد رد قضات پیش بینی شده است.

ماده ۳۶- هرگاه جلسه رسیدگی خواه در ابتدا یا اثناء دادرسی به واسطه عدم حضور يك یا چند نفر از اعضاء هیأت منصفه تشکیل نشود رئیس دادگاه جنایی در جلسه علنی از بین قضات حاضر شعب دادگاه استان در تهران و از بین کلیه قضات حاضر در مراکز استان در خارج از تهران عده هیأت منصفه را به حکم قرعه تعیین یا تکمیل نموده و با شرکت آنان به

موضوع رسیدگی خواهد کرد، قضاتی که به عنوان هیأت منصفه به حکم قرعه انتخاب می شوند صرفاً جنبه عضویت هیأت منصفه را دارند و در صورت عدم حضور یا عدم شرکت در رأی متخلف محسوب شده و تحت تعقیب انتظامی قرار خواهند گرفت.

ماده ۳۷- هر یک از اعضاء دیگر هیأت منصفه که به حکم قرعه معین شده اند چنانچه بدون عذر موجه در جلسات محاکمه حاضر نشوند و یا از شرکت در رأی خودداری کنند به حکم دادگاهی که موضوع در آن مطرح است برای مرتبه اول محکوم به پرداخت مبلغی از هزار تا ده هزار ریال خواهند شد و در صورت تکرار علاوه بر پرداخت وجه از بعضی یا تمام حقوق مذکور ذیل از شش ماه تا دو سال به تشخیص همان دادگاه محروم خواهند شد.

الف: حق استخدام در ادارات دولتی و شهرداریها و بنگاهها و شرکتهایی که لا اقل نصف سرمایه آنها متعلق به دولت باشد.

ب: حق انتشار روزنامه و مجله و انتخاب شدن در انجمن شهر و شرکت در انجمنهای نظارت بر انتخابات مجلسین.

ماده ۳۸- هیچ روزنامه و یا مجله ای را قبل از صدور حکم دادگاه نمی توان توقیف یا تعطیل کرد مگر در مواردی که در این قانون ذکر شده و موارد اتهامات زیر:

- ۱- آنجا که مضر به اساس دین اسلام باشد.
- ۲- آنجا که هتک احترام از مقام سلطنت شده باشد.
- ۳- آنجا که نقشه طرح حرکت قشون یا دیگر از اسرار نظامی مکشوف شده باشد.
- ۴- آنجا که دعوت به عصیان در مقابل قوای رسمی مملکتی و موجب هیجان کلی و اختلال امنیت عمومی باشد.
- ۵- آنجا که انتشار مقالات مضر به عفت عمومی یا اشاعه صور قبیحه برضد عصمت و عفت عمومی باشد.

در موارد فوق دادستان شهرستان رأساً یا بنا بر تقاضای فرماندار محل دستور توقیف روزنامه یا مجله و ضبط اوراق انتشار یافته را خواهد داد و در ظرف مدت بیست و چهار ساعت پرونده امر را به دادگاه جنایی خواهد فرستاد و دادگاه جنایی در جلسه فوق العاده در مدتی که بیش از سه روز نباشد نظر خود را نسبت به رد یا قبول تقاضای دادستان اعلام خواهد کرد؛ در صورتی که دادگاه با توقیف روزنامه یا مجله موافقت نماید باز پرس و دادستان مکلفند در ظرف یک هفته نظر نهائی خود را نسبت به اصل موضوع اعلام دارند و دادگاه باید با تهیه مقدمات قانونی خارج از نوبت نسبت به اصل موضوع رسیدگی نماید.

تبصره - روزنامه هایی که بر طبق این ماده توقیف می شوند نمی توانند به اسامی دیگر و با همان سبک و اسلوب منتشر شوند و در صورت تخلف از این ماده روزنامه یا مجله ای که به جای روزنامه توقیف شده انتشار یافته است نیز به ترتیب فوق توقیف

می شود و کسانی که روزنامه یا مجله خود را به جای روزنامه یا مجله توقیف شده منتشر نمایند به حبس تأدیبی از يك ماه تا سه ماه و جریمه نقدی از پانصد تا پنج هزار ریال محکوم می شوند و امتیاز آنان نیز باطل می گردد.

ماده ۳۹- در صورتی که دادگاه با توقیف روزنامه موافقت نکند بلافاصله از روزنامه رفع توقیف خواهد شد.

ماده ۴۰- در جرایم مطبوعاتی دادگاه خارج از نوبت رسیدگی می نماید و مهلتی که برای قرائت پرونده به وکیل مدافع و خود متهم داده می شود بیش از سه روز نخواهد بود و این مدت، به تقاضای متهم يك دفعه و برای سه روز قابل تمدید می باشد و از تاریخ انقضای مهلت تا تشکیل جلسه مقدماتی نیز نباید بیش از سه روز فاصله باشد و فاصله جلسه مقدماتی تا جلسه دادرسی حداکثر نباید بیش از ده روز باشد و تنفس در این محاکمات زائد بر دوازده ساعت نخواهد بود شاکی خصوصی و متهم هرکدام بیش از سه نفر وکیل مدافع نمی توانند تعیین نمایند ولی دادگاه در صورت حضور يك وکیل از هر يك از طرفین دعوی رسیدگی می کند.

ماده ۴۱- قانون مطبوعات مصوب محرم ۱۳۲۶ و کلیه قوانین و مقرراتی که با این مواد مغایرت داشته باشد لغو می شوند.

ماده ۴۲- وزارتخانه های کشور، دادگستری مأمور اجراء این لایحه قانونی هستند. به موجب قانون تمدید تبصره قانون الغاء کلیه لوایح مصوب آقای دکتر مصدق (ناشیه از اختیارات) لایحه قانونی مربوط به مطبوعات که در تاریخ دهم امرداد ماه يك هزار و سیصد و سی و چهار به تصویب کمیسیونهای مشترك مجلسین رسیده موقتاً قابل اجراء می باشد. رئیس مجلس سنا - سیدحسن تقی زاده رئیس مجلس شورای ملی - رضا حکمت

د: لایحه پیشنهادی کابینه جمشیدآموزگار

قانون مصوبه دهم مرداد ۱۳۴۴ کمیسیون مشترك مجلسین شورای ملی و سنا همچنان مجری بود، تا اینکه اولین شعله انقلاب اسلامی در روز ۱۹ دی ماه ۵۶ در قم زبانه کشید و پس از آن باردیگر در ۲۹ بهمن ۵۶ مردم تبریز علیه نظام استبدادی حاکم شوریدند. مقامات رژیم که احساس می کردند امواج پرقدرتی از همه سو به حرکت درآمده و عنقریب است که احساسات آزادیخواهانه و استقلال طلبانه مردم بصورت يك نهضت واقعی جلوه گر شود، پیشاپیش بفکر چاره افتادند و برای آنکه کمی از حدت و شدت استبداد و خفقان حاکم بر کشور بکاهند، از روی ناچاری ابتدا قدری از سانسور حاکم بر مطبوعات کاستند و آنگاه با عجله لایحه جدیدی برای مطبوعات دست و پا کردند، تا شاید با این تمهیدات کودکانه بتوانند از گسترش امواج کوبنده نهضت جلوگیری کنند.

در ماه اردیبهشت ۱۳۵۷، کابینه جمشید آموزگار متن لایحه جدید مطبوعات را که توسط دولت تنظیم شده بود در روزنامه‌ها چاپ کرد و همراه با آن اعلام داشت که دولت قصد دارد زمینه آزادی مطبوعات را فراهم سازد. لایحه پیشنهادی کابینه آموزگار ضمن آنکه بهیچوجه قانع کننده نبود، از همان بدو انتشارش با مخالفت عمومی نیز مواجه شد و ناچار در بوته اجمال ماند. توجه به متن این لایحه، با وجودی که در کمیسیونهای مجلس مدفون گردید، برای پژوهش‌گران تاریخ مطبوعات بی‌ضرر است:

متن لایحه پیشنهادی برای مطبوعات توسط کابینه جمشید آموزگار

در اردیبهشت ماه ۱۳۵۷

ماده ۱- مطبوعات از لحاظ این قانون شامل نشریاتی است از روزنامه و مجله، که برای روشن ساختن افکار مردم و ترقی دادن سطح معلومات عامه در زمینه‌های مختلف و نشر اخبار و اطلاعات و انتقاد و صلاح‌اندیشی در امور عمومی تهیه و با نام ثابت و تاریخ و شماره بطور منظم و در مواقع معین به چاپ برسد و در معرض فروش و استفاده عموم گذاشته شود.

تبصره ۱- اجازه انتشار کلیه نشریات دولتی نیز تابع این قانون است.

تبصره ۲- این قانون ناظر بر نشریاتی که مشمول تعریف بالا نباشند نیست و در مورد آنها مقررات عمومی جاری است.

ماده ۲- روزنامه نشریه چاپی است که بصورت منظم در فاصله زمانی یک روز تا یک هفته چاپ و منتشر گردد.

تبصره ۱- روزنامه‌های روزانه‌ای که در فاصله بین بعد از نیمه شب (ساعت ۲۴) تا ساعت ۱۲ ظهر منتشر شوند روزنامه صبح و روزنامه‌هایی که در فاصله بین بعد از ساعت ۱۲ تا ۲۴ منتشر شوند روزنامه عصر محسوب می‌گردند.

تبصره ۲- در موقع بروز حوادث مهم، بطور استثنائی روزنامه‌های روزانه صبح و عصر می‌توانند در ساعات انتشار خود شماره فوق‌العاده منتشر نمایند.

تبصره ۳- رعایت فواصل انتشار برای روزنامه‌های روزانه و هفتگی اجباری است.

ماده ۳- مجله نشریه چاپی است که بصورت منظم با فواصل زمانی معین [بیش از یک هفته تا یک سال] چاپ و در معرض فروش و استفاده عموم گذاشته شود.

تبصره - مجلات می‌توانند فواصل انتشار خود را با موافقت کمیسیون مطبوعات کشور تغییر دهند.

ماده ۴- برای انتشار از روزنامه و مجله وزارت اطلاعات و جهانگردی طبق مقررات این قانون امتیاز صادر می‌کند. امتیاز روزنامه فقط به مؤسسات داده می‌شود.

مؤسسات باید دارای تابعیت ایران و طبق قوانین مربوط به ثبت رسیده باشند و سرمایه شان متعلق به اتباع ایرانی باشد.

تبصره ۱- علاوه بر مؤسسات به اشخاص حقیقی نیز که واجد شرایط این قانون باشند اجازه انتشار مجله داده می شود.

تبصره ۲- درخواست کنندگان امتیاز باید دارای توانایی مالی برای انتشار نشریه مورد نظر باشند. تشخیص صلاحیت مالی برعهده کمیسیون مطبوعات کشور است.

ماده ۵- درخواست کننده امتیاز نشریات از مجله و روزنامه باید اظهارنامه ای شامل اطلاعات زیر در تهران به وزارت اطلاعات و جهانگردی و در شهرستانها به ادارات اطلاعات و جهانگردی محل تسلیم کند.

۱- مشخصات کامل درخواست کننده.

۲- مشخصات کامل مدیر مسئول.

۳- نام نشریه و آرم آن و همچنین فواصل زمانی انتشار آن.

۴- نشانی محل اداره.

۵- تعداد نسخه هایی که در آغاز انتشار از هر شماره چاپ می شود.

۶- روش نشریه [خبری، سیاسی، تخصصی].

۷- زبان نشریه.

۸- تعیین بهای تک شماره نشریه در داخل و خارج کشور.

تبصره - محل اداره نشریه از لحاظ تخلف اجرایی که از طریق نشر مطلب در مطبوعات صورت می گیرد اقامتگاه قانونی صاحب امتیاز و مدیر مسئول و سردبیر شناخته می شود و هرگونه اظهار، احضار و ابلاغ به محل مذکور قانونی است.

ماده ۶- موسسه درخواست کننده امتیاز باید شخصی را به عنوان مدیر مسئول به وزارت اطلاعات و جهانگردی معرفی کند. اگر درخواست کننده شخص حقیقی است مدیر مسئول تلقی می شود. مدیر مسئول باید دارای شرایط زیر باشند:

۱- تابعیت ایرانی داشته باشد.

۲- لااقل سی سال سن داشته باشد.

۳- سابقه محکومیت کیفری که موجب سلب حقوق اجتماعی باشد نداشته باشد و محجور نباشد.

۴- دارای حسن شهرت و صلاحیت اخلاقی باشد.

۵- حداقل لیسانس باشد یا صلاحیت علمی و حرفه ای او مورد تأیید کمیسیون مطبوعات کشور باشد.

تبصره ۱- چنانچه نشریه علاوه بر مدیر مسئول دارای سردبیر جداگانه باشد سردبیر

نشریه نیز باید واجد شرایط مندرج در این ماده باشد.

ماده ۷- مؤسسات می توانند بیش از يك نشریه منتشر نمایند ولی باید برای هر نشریه مدیر مسئول جداگانه معرفی کنند و طبق مقررات این قانون امتیاز انتشار بگیرند.

تبصره ۱- مؤسسات با يك امتیاز می توانند با همان نام بیش از يك نشریه انتشار دهند به شرط آنکه فاصله زمانی انتشار نشریات فرعی بیش از فاصله زمانی انتشار نشریه اصلی باشد و در این موارد هم باید برای هر نشریه مدیر مسئول جداگانه معرفی نمایند.

تبصره ۲- اشخاص حقیقی نمی توانند بیش از يك امتیاز بگیرند.

ماده ۸- درخواست امتیاز مطبوعات در تهران در کمیسیون مطبوعات کشور در وزارت اطلاعات و جهانگردی بررسی می گردد و در صورت تصویب کمیسیون وزارت اطلاعات و جهانگردی امتیاز صادر می کند.

کمیسیون باید ظرف سه ماه نظریه خود را اعلام نماید.

کمیسیون مطبوعات کشور از افراد زیر تشکیل می گردد:

۱- مدیرکل مربوط به وزارت اطلاعات و جهانگردی.

۲- یکی از قضات دیوان کشور به انتخاب رئیس کل دیوان.

۳- یکی از سردبیران مطبوعات به انتخاب خودشان.

۴- یکی از استادان دانشگاه که در کاررو زنامه نگاری سابقه داشته باشد به انتخاب وزیر اطلاعات و جهانگردی.

۵- يك نفر از مدیران مسئول مطبوعات به انتخاب وزیر اطلاعات و جهانگردی. مدت عضویت اعضای انتخابی کمیسیون مطبوعات کشور دو سال و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

تبصره - ریاست کمیسیون مطبوعات کشور با مدیرکل مربوط وزارت اطلاعات و جهانگردی است.

ماده ۹- در استانها برای بررسی درخواست صدور امتیاز مطبوعات کمیسیونی مرکب از افراد زیر در اداره اطلاعات و جهانگردی تشکیل می گردد.

۱- مقام مسئول وزارت اطلاعات و جهانگردی.

۲- رئیس دادگستری استان.

۳- رئیس بالاترین انجمن ملی.

۴- رئیس یا معاون دانشگاه یا مدرسه عالی و در صورت نبودن، مدیرکل یا رئیس آموزش و پرورش.

۵- يك نفر روزنامه نگار به انتخاب مقام مسئول وزارت اطلاعات و جهانگردی و در

صورت نبودن روزنامه نگار، مقام مسئول وزارت فرهنگ و هنر. ریاست کمیسیون با مقام مسئول وزارت اطلاعات و جهانگردی است. این کمیسیون، تلف است پس از وصول درخواست درباره شرایط و صلاحیت درخواست کننده امتیاز و مدیر مسئولی که معرفی می نماید، رسیدگی و حداکثر ظرف سه ماه اظهار نظر خود را برای بررسی نهائی و اتخاذ تصمیم لازم به کمیسیون مطبوعات کشور ارجاع نماید. رأی کمیسیون مطبوعات کشور قطعی است. مدت عضویت اعضاء انتخابی کمیسیون مطبوعات دو سال می باشد. تبصره - تغییر و تبدیل امتیاز مجله از شخص حقیقی به حقوقی موکول به ارسال تقاضای دارنده امتیاز به وزارت اطلاعات و جهانگردی و تصویب موضوع در کمیسیون مطبوعات کشور با رعایت کلیه موارد مندرج در این قانون می باشد. ماده ۱۰- در صورتیکه مدیر مسئول نشریه بعضی از شرایط تعیین شده در این قانون را فاقد گردد یا فوت شود یا استعفاء بدهد صاحب امتیاز مکلف است حداکثر ظرف دو ماه شخص واجد شرایط دیگری را معرفی نماید والا وزارت اطلاعات و جهانگردی مراتب را به کمیسیون مطبوعات کشور برای رسیدگی اعلام و درخواست لغو امتیاز خواهد کرد. در هر صورت رأی کمیسیون در این موارد قطعی است. تبصره ۱- واگذاری امتیاز نشریات به دیگری به شرط اینکه شخص حقیقی و حقوقی که حسب مورد امتیاز به او واگذار می شود واجد شرایط مندرج در این قانون باشد با موافقت کمیسیون مطبوعات کشور بلامانع است. تبصره ۲- در صورتیکه مؤسسه دارنده امتیاز منحل شود امتیاز ملغی می گردد و در مورد اشخاص حقیقی چنانچه شخص صاحب امتیاز فوت شود اگر در میان وراثت کسی متقاضی نشر مجله و واجد شرایط مندرج در این قانون باشد با موافقت کتبی سایر وراثت یا قائم مقام قانونی آنان امتیاز به نام او صادر می شود. ماده ۱۱- امتیازهایی که تا تاریخ تصویب این قانون برای نشریات صادر شده است و در حال انتشار می باشند به قوت خود باقی است. تبصره - کارمندان دولت و شرکتهای دولتی مادام که مستخدم دولت یا شرکتهای دولتی هستند فقط می توانند امتیاز مجلات تخصصی غیر سیاسی درخواست نمایند. ماده ۱۲- پس از صدور امتیاز صاحب امتیاز باید ظرف شش ماه مبادرت به انتشار نشریه خود بنماید والا اعتبار امتیاز ملغی می شود در مورد سالنامه مهلت مذکور يك سال است پس از شروع به انتشار نیز باید نشریه بطور منظم انتشار یابد و چنانچه بدون عذر موجه در انتشار منظم وقفه پیدا شود، کمیسیون مطبوعات کشور علت عدم انتشار را رسیدگی و تصمیم به لغو امتیاز خواهد گرفت. تصمیم کمیسیون قطعی است.

تبصره - چنانچه بجای چند شماره مسلسل، يك شماره منتشر و نام چند شماره در آن ذکر شود شماره منتشر شده يك شماره محسوب می شود.

ماده ۱۳ - در هر شماره نشریه باید نام دارنده امتیاز و مدیر مسئول و نیز نام و نشانی محل اداره و نام چاپخانه ای که نشریه در آن به چاپ می رسد قید شود. چاپخانه ها نیز مکلف به رعایت مفاد این ماده می باشند.

تبصره ۱ - در مورد تخلف از اجرای موارد فوق کمیسیون مطبوعات کشور رسیدگی می کند و می تواند رأی به عدم انتشار موقت نشریه بدهد.

تبصره ۲ - مدیران روزنامه، مجله، در تهران و شهرستانها مکلفند از هر شماره نشریه خود يك نسخه به دادستان شهرستان، يك نسخه به فرماندار محل و يك نسخه به کتابخانه های ملی و مجلس شورا و سنا بطور مرتب تسلیم نمایند.

ماده ۱۴ - سازمانهای دولتی و مؤسسات خصوصی و افراد مردم هرگاه در مطبوعات مطالبی مشتمل بر تهمت و افترا یا اخبار خلاف واقع نسبت به خود مشاهده کردند حق دارند جواب آنرا ظرف يك ماه کتباً برای همان نشریه بفرستند، روزنامه یا مجله مزبور مکلف است اینگونه توضیحات و پاسخها را در جای معین حداکثر در یکی از سه شماره ای که بعد از وصول پاسخ منتشر می شود مجانی به چاپ رساند، به شرط آنکه جواب از دو برابر اصل مطالب تجاوز ننماید و نیز متضمن توهین یا تهمت و افترا به کسی نباشد. اگر روزنامه یا مجله علاوه بر پاسخ مذکور مطالب یا توضیحات مجددی چاپ نماید حق پاسخ گویی مجدد به طریق مذکور برای معترض باقی خواهد بود.

در صورتیکه روزنامه یا مجله از درج پاسخ خودداری کند یا به نحو فوق پاسخ را چاپ نکند شاکی می تواند به وزارت اطلاعات و جهانگردی شکایت نماید و روزنامه یا مجله مکلف است طبق نظر وزارت اطلاعات و جهانگردی عمل نماید. در غیر این صورت موضوع به کمیسیون مطبوعات کشور ارجاع خواهد شد و کمیسیون می تواند رأی به جلوگیری موقت از انتشار نشریه تا سه شماره بدهد.

ماده ۱۵ - در جرایمی که ذیل ذکر می شود:

الف: انتشار مطالب مضر به اخلاق حسنه و آداب و رسوم ملی.

ب: انتشار مذاکرات سری محاکم دادگستری و یا انتشار تحقیقات و تصمیمات مراجع قضائی که قانوناً انتشار آنها ممنوع است. و همچنین انتشار احکام غیر قطعی و غیر نهائی.

مرتکب، به ۶۱ روز تا شش ماه حبس جنحه ای و یا به تأدیه مبلفی از یکصد هزار ریال تا سیصد هزار ریال جزای نقدی یا هر دو مجازات محکوم می شود.

ماده ۱۶ - هر يك از افراد مردم که در مطبوعات مندرجاتی مشتمل بر تهمت و افتراء یا

مطالب توهین آمیز نسبت به خود مشاهده نماید می تواند از نویسنده یا سردبیر یا مدیر مسئول آن به دادسرا یا به دادگاه بخش مستقل محل اقامت خود شکایت نماید. مرتکب به ۶۱ روز تا يك سال حبس جنبه ای محکوم خواهد شد. در صورت استرداد شکایت از طرف شاکی خصوصی در هر مرحله برحسب مورد تعقیب موقوف و یا اجرای حکم متوقف می گردد.

تبصره ۱- در مورد فوق مدعی خصوصی و مؤسسات اعم از دولتی یا خصوصی نیز می توانند خسارات مادی و معنوی ناشی از جرم که از نظر مطالب مزبور به آنها وارد آمده مطالبه نمایند.

تبصره ۲- هرگاه انتشار مطالب مذکور در ماده فوق راجع به اموات و یا به قصد هتاکي بازماندگان آنان باشد هريك از ورثه می توانند بر طبق ماده و تبصره فوق شکایت نمایند.

ماده ۱۷- هرکس بوسیله روزنامه یا مجله یا هرگونه نشریه هیأت وزراء یا هیأت نمایندگی یکی از مجلسین یا هیأت قضاات را مورد افترا و توهین قرار دهد، بدون شکایت شاکی خصوصی مورد تعقیب قرار خواهد گرفت و چنانچه توهین و افترا به وزیر یا معاون یا استاندار یا یکی از نمایندگان مجلسین یا یکی از قضاات یا یکی از مستخدمین دولت اعم از اداری، لشگری و اعضای دیوان محاسبات یا افراد عادی باشد، با شکایت شاکی خصوصی مورد تعقیب واقع خواهد شد. چنانچه اسناد دهنده در بازپرسی نتوانست دلائل و مدارك کافی در مورد اتهام وزیر یا معاون یا استانداران یا نمایندگی مجلسین یا قضاات ارائه دهد، متهم طبق ماده ۱۶۳ قانون مجازات عمومی مجازات خواهد شد و در مورد سایر افراد به استناد ماده ۲۶۹ قانون مجازات عمومی مفتری محسوب و به مجازات خواهد رسید. مادامی که متهم در مراحل بازپرسی و در دادگاه مورد تعقیب است. نشریه مزبور حق ندارد نسبت به مورد رسیدگی توهین و افترا مطالبی نشر دهد. در غیر اینصورت کمیسیون مطبوعات می تواند حداکثر تا سه شماره از انتشار نشریه جلوگیری کند.

ماده ۱۸- هرکس بوسیله نشریات به اقلیت های مذهبی مصرح در قانون اساسی ساکن ایران برای تولید نفاق و اختلاف و بغض و کینه میان سکنه مملکت اهانت نماید و یا آنان را به ایجاد دشمنی و نفاق نژادی یا مذهبی تحریک کند به ۶۱ روز تا شش ماه حبس جنبه ای و یا پرداخت یکصد هزار ریال تا سیصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۱۹- هرکس بوسیله نشریات مقالاتی علیه نظام شاهنشاهی، قانون اساسی یا انقلاب شاه و ملت منتشر نماید یا با نشر مقالاتی که به اساس وحدت ملی لطمه وارد آورد، به ۶۱ روز تا شش ماه حبس جنبه ای یا پرداخت یکصد هزار ریال تا سیصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۲۰- نویسنده و خبرنگار در مورد مطالبی که برای نشریه تهیه می کند مسئولیت دارد و چنانچه مقاله یا مطالب او منطبق با یکی از جرایم باشد مجرم تلقی و مدیر مسئول و سردبیر نشریه نیز شریک جرم محسوب و مجازات شریک در باره وی اجرا می شود، مگر اینکه ثابت شود که هر کدام از نامبردگان بالا مستقلاً مسئولیت داشته اند.

ماده ۲۱- در کلیه جرایم مذکور در موارد فوق طبق اصل بیستم متمم قانون اساسی رفتار خواهد شد.

ماده ۲۲- دارندگان امتیاز و مدیران مسئول مطبوعات که امتیاز آنان لغو شده باشد و همچنین خبرنگاران و نویسندگان و سردبیران آنها که در مطبوعات دیگر اشتغال نیافته اند حق ندارند به هیچ عنوان خود را روزنامه نگار معرفی کنند و در صورت تخلف به حبس جنحه ای از ۶۱ روز تا شش ماه محکوم خواهند شد.

ماده ۲۳- هرکس در انتشار روزنامه یا مجله خود از نام یا سرلوحه روزنامه دیگر تقلید نماید به تقاضای شاکی خصوصی به جزای نقدی از یکصد هزار ریال تا سیصد هزار ریال محکوم خواهد شد و شاکی خصوصی می تواند ضرر و زیان خود را مطالبه نماید و دادگاه مکلف است نسبت به آن رسیدگی کند.

ماده ۲۴- جرم مطبوعاتی عبارت است از توهین و افترا بوسیله روزنامه یا مجله از لحاظ ارتباط با مقام یا شغل رسمی یا رویه اداری یا اجتماعی و یا سیاسی به شخص یا اشخاص. انتقاد از روش سیاسی و اداری بوسیله روزنامه و مجله یا نشریه نسبت به مسئولین و متصدیان امور دولتی و اشخاص نامبرده در ماده هفده که از لحاظ مصالح عمومی صورت می گیرد جرم محسوب نمی شود، ذکر جملات توهین آمیز و افترا و هتک حیثیت و شرف یا ناموس و فحش و ناسزا و هجو و تهدید به شخص و یا بستگان شخص جرم مطبوعاتی محسوب نمی شود و بر طبق مقررات عمومی قانون جزا و این قانون قابل تعقیب خواهد بود. ماده ۲۵- به جرایم مطبوعاتی بر طبق اصل هفتاد و نهم متمم قانون اساسی در دادگاه جنایی دادگستری با حضور هیأت منصفه رسیدگی می شود.

تبصره - به جرایم مندرج در این قانون خارج از نوبت رسیدگی می شود.

ماده ۲۶- مرجع شکایات مطبوعاتی دادسرای شهرستان محل اقامت شاکی است و دادسراهای مزبور پرونده را پس از رسیدگی به دادگاه جنایی ارسال خواهند داشت.

ماده ۲۷- انتخاب هیأت منصفه و ترتیب شرکت اعضاء آن در رأی دادگاه به طریق ذیل خواهد بود.

هر دو سال یک بار در بهمن ماه جهت تعیین اعضای هیأت منصفه در تهران به دعوت وزیر اطلاعات و جهانگردی و در مراکز استانها به دعوت استاندار هیأتی مرکب از: فرماندار و رئیس دادگستری و رئیس انجمن شهر [در صورتی که انجمن شهر نباشد شهردار] و نماینده

وزارت اطلاعات و جهانگردی تشکیل می شود هیأت مذکور از افراد مختلف به شرح زیر مجموعاً ۱۲ نفر به عنوان اعضاء اصلی و شش نفر به عنوان اعضاء علی البدل انتخاب می نماید.

فضلا و دانشمندان، روزنامه نگاران، نویسندگان، وکلای دادگستری، رئیس یا عضو انجمن های ملی، استادان، دبیران، آموزگاران، رئیس یا عضو اتاق بازرگانی و صنایع و معادن، نماینده کارگران، نماینده کشاورزان.

تبصره ۱- پس از انتخاب اعضاء اصلی و علی البدل هیأت منصفه استاندار صورت اعضاء هیأت اصلی و علی البدل منصفه را برای رئیس کل دادگاه های استان کتباً ارسال می دارد.

تبصره ۲- در مورد هر محاکمه مطبوعاتی دادگاه جنایی در جلسه مقدماتی خود با حضور دادستان یا نماینده او از ۶ نفر از اعضاء اصلی و در صورت غیبت اعضاء اصلی به همان تعداد غایب از اعضاء علی البدل دعوت می نماید که در - لسات محاکمات حضور بهر رسانند. در هر صورت دادگاه با حضور نصف بعاوله يك اعضاء دعوت شده هیأت منصفه تشکیل خواهد شد.

اعضاء هیأت منصفه موظفند که در جلسات دادگاه تا ختم جلسات آن حضور یابند. ماده ۲۸- دادگاه جنایی برای رسیدگی به جرایم مطبوعاتی مرکب از سه نفر دادرس و با حضور هیأت منصفه تشکیل می شود و مطابق مقررات آیین دادرسی کیفری رسیدگی می نماید.

پس از اعلام ختم دادرسی بلافاصله دادگاه ها با اعضاء هیأت منصفه متفقاً به شور پرداخته درباره دو مطلب ذیل:

الف: آیا متهم گناهکار است.

ب: در صورت تقصیر آیا مستحق تخفیف می باشد یا خیر؟

استعلام می نماید و سپس با ذکر دلایل مبادرت به صدور رأی می نماید:

محکوم علیه می تواند در مدت ده روز از تاریخ ابلاغ رأی تقاضای فرجام نماید ولی اگر حکم مبنی بر برائت باشد قابل رسیدگی فرجامی نیست و نیز در صورتیکه متهم تبرئه و یا به مجازات محکوم شود که مستلزم سلب حقوق اجتماعی نباشد، از روزنامه یا مجله در صورتیکه قبلاً توقیف شده باشد بلافاصله و خود به خود رفع توقیف خواهد شد.

تبصره - هرگاه در حین محاکمه، اعضاء هیأت منصفه سؤالاتی داشته باشند سؤال

خود را کتباً به دادگاه خواهند داد که بوسیله رئیس دادگاه مطرح گردد.

ماده ۲۹- موارد رد اعضاء هیأت منصفه و شرایط آن همان است که قانوناً در مورد رد قضات

پیش بینی شده است.

ماده ۳۰- هرگاه جلسه رسیدگی خواه در ابتدا یا اثنای دادرسی به واسطه عدم حضور يك يا چند نفر از اعضای هیأت منصفه تشکیل نشود، رئیس دادگاه جنایی در جلسه علنی از بین قضات حاضر شعب دادگاه استان در تهران و از بین کلیه قضات حاضر در مرکز استان در خارج از تهران، عده هیأت منصفه را به حکم قرعه تعیین یا تکمیل نموده و با شرکت آنان به موضوع رسیدگی خواهد کرد. قضاتی که به عنوان هیأت منصفه به حکم قرعه انتخاب می شوند صرفاً جنبه عضویت هیأت منصفه را دارند و در صورت عدم حضور یا عدم شرکت در رأی متخلف محسوب شده و تحت تعقیب انتظامی قرار خواهند گرفت.

ماده ۳۱- هرکدام از اعضای دیگر هیأت منصفه که به حکم قرعه تعیین شده اند چنانچه بدون عذر موجه در جلسات محاکم حاضر نشوند و یا از شرکت در رأی خودداری کنند به حکم دادگاهی که موضوع در آن مطرح است برای مرتبه اول محکوم به پرداخت مبلغ پنج هزار ریال تا پنجاه هزار ریال خواهند شد و در صورت تکرار علاوه بر پرداخت مبالغ فوق از شش ماه تا دو سال به تشخیص همان دادگاه از بعضی یا تمام حقوق زیر محروم خواهند شد.

الف: حق استخدام در ادارات دولتی و بنگاهها و شرکت های دولتی و شرکت هایی که لااقل نصف سرمایه آنها متعلق به دولت باشد.

ب: حق انتشار روزنامه و مجله و شرکت در انجمنهای نظارت انتخابات مجلسین.

ماده ۳۲- هیچ نشریه ای را از روزنامه و یا مجله قبل از صدور حکم دادگاه نمی توان توقیف یا تعطیل کرد، مگر در مواردی که در این قانون ذکر شده و همچنین موارد اتهامات زیر:

۱- آنجا که مضر به اساس دین اسلام باشد.

۲- آنجا که هتك احترام از مقام شامخ سلطنت و نایب السلطنه و ولا یتعهد شده باشد.

۳- آنجا که نقشه طرح حرکت واحدهای ارتش یا دیگر از اسرار نظامی فاش شده باشد.

۴- آنجا که دعوت به عصیان در مقابل قوای رسمی مملکتی و موجب هیجان کلی و

اختلال امنیت عمومی شده باشد.

در موارد فوق دادستان شهرستان رأساً یا بنا بر تقاضای وزارت اطلاعات و جهانگردی محل، دستور توقیف نشریه و ضبط اوراق انتشار یافته را خواهد داد و در ظرف مدت بیست و چهار ساعت، پرونده امر را به دادگاه جنایی خواهد فرستاد. دادگاه جنایی در جلسه فوق العاده در مدتی که بیش از سه روز نباشد، نظر خود را نسبت به رد یا قبول تقاضای دادستان اعلام خواهد کرد. در صورتی که دادگاه با توقیف نشریه مذکور موافقت نماید، بازپرس و دادستان مکلفند فوری و خارج از نوبت نظر نهائی خود را نسبت به اصل موضوع

اعلام دارند و دادگاه باید با تهیه مقدمات قانونی، خارج از نوبت نسبت به اصل موضوع رسیدگی نماید.

تبصره ۱- نشریاتی که برطبق این ماده توقیف می شوند نمی توانند به اسامی دیگر و یا همان سبک و روش منتشر شوند و در صورت تخلف از این ماده نشریه ای که به جای نشریه توقیف شده انتشار یافته است نیز به ترتیب فوق توقیف می شود و کسانی که نشریه خود را به جای نشریه توقیف شده منتشر نمایند، به حبس جنحه ای از ۶۱ روز تا چهار ماه و جزای نقدی از یکصد تا سیصد هزار ریال محکوم می شوند و امتیاز آنان نیز باطل می گردد.

تبصره ۲- در صورتی که دادگاه با توقیف روزنامه موافقت نکند از نشریه رفع توقیف خواهد شد.

ماده ۳۳- در جرایم مطبوعاتی دادگاه خارج از نوبت رسیدگی می نماید و مهلتی که برای قرائت پرونده به وکیل مدافع و خود متهم داده می شود، بیش از سه روز نخواهد بود و این مدت به تقاضای متهم یا وکیل وی یک دفعه و برای سه روز قابل تمدید می باشد و از تاریخ انقضای مهلت تا تشکیل جلسه مقدماتی نیز نباید بیش از سه روز فاصله باشد و فاصله جلسه مقدماتی تا جلسه دادرسی حداکثر نباید بیش از ده روز باشد و تنفس در این محاکمات زائد از دوازده ساعت نخواهد بود. شاکی خصوصی و متهم هرکدام بیش از سه نفر وکیل مدافع نمی توانند تعیین نمایند ولی دادگاه در صورت حضور یک وکیل از هر یک طرفین دعوی رسیدگی می کند.

ماده ۳۴- کلیه قوانین و مقرراتی که مغایر این قانون است لغو می شود. وزارتخانه های اطلاعات و جهانگردی و دادگستری مأمور اجرای این قانون می باشند و آیین نامه های لازم را پس از تصویب هیأت وزیران به اجرا می گذارند.

ه- لایحه پیشنهادی کابینه شریف امامی

روز پنجم شهریور ۱۳۵۷ کابینه جمشید آموزگار به سبب بی کفایتی در کنترل اوضاع و ناتوانی در فراهم آوردن آرامش مورد نظر ابرقدرتها برای تداوم حکومت شاه، ناچار از کناره گیری شد و بالتبقیه اقدام این کابینه در مورد مسأله مطبوعات و تهیه لایحه ای در این باب نیز بکلی مسکوت ماند.

پس از آموزگار، شریف امامی به عنوان مهره مناسب دیگری برای سرکوب نهضت اسلامی وارد صحنه شد و با چهره ای به ظاهر ملایم و آشتی جویانه کوشید تا از گسترش امواج کوبنده انقلاب جلوگیری کند.

شریف امامی نیز مانند سلف خود برای آنکه ظاهراً خود را به مسأله آزادی مطبوعات

علاقه‌مند نشان دهد، در تکاپوی تنظیم قانونی برای مطبوعات برآمد و با مختصر فعالیت‌های پس از مقداری دستکاری در همان لایحه پیشنهادی کابینه آموزگار، متن يك لایحه دیگر را تدوین کرد و آنرا به عنوان نشانه‌ای از علاقه دولت به امر آزادی مطبوعات، در اوّل مهرماه ۵۷ انتشار داد، تا بعداً برای تصویب این قانون در مجلس اقدام کند. ولی موج مبارزات مردم و احساسات اسلام خواهی ملت چنان توفنده شده بود که دیگر مجالی برای اینگونه اقدامات روبنایی باقی نمی‌گذاشت. پس از کشتار وحشیانه ۱۷ شهریور ۵۷ هم گرداب مهلکی بوجود آمد که می‌رفت تا تمام ارکان رژیم شاهنشاهی و کلیه مهره‌های وابسته آنرا در کام خود فرو برد.

با اینکه لایحه پیشنهادی کابینه شریف امامی نیز به همان سرنوشت لایحه جمشید آموزگار مبتلا شد، ولی چون به نظر می‌رسد که بهر حال اطلاع از آن برای محققین لازم خواهد بود، لذا متن آنرا در زیر می‌آوریم تا مطالعه در روند قوانین مطبوعات ایران کاملتر باشد:

متن لایحه پیشنهادی برای مطبوعات توسط کابینه شریف امامی در مهرماه ۱۳۵۷

ماده ۱- مطبوعات از لحاظ این قانون شامل نشریاتی است از روزنامه و مجله، که برای بیان افکار و عقاید و روشن ساختن افکار و ترقی دادن سطح معلومات مردم در زمینه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی و علمی و فنی و فرهنگی و نظایر آن و نشر اخبار و اطلاعات و انتقاد و صلاح‌اندیشی در امور عمومی تهیه و با نام ثابت و تاریخ و شماره و در مواقع معین و بطور منظم به چاپ برسد و در معرض استفاده عموم گذاشته شود.

تبصره ۱- نشریات دولتی نیز که مشمول تعریف فوق باشد تابع این قانون است.
تبصره ۲- در مورد نشریاتی که مشمول تعریف بالا نیست مقررات عمومی جاری خواهد بود.

ماده ۲- روزنامه نشریه چاپی است که به صورت منظم روزانه یا حداقل یکبار در هفته چاپ و منتشر گردد.

رعایت فواصل زمانی انتشار برای روزنامه‌های روزانه و هفتگی الزامی است.
در موقع بروز حوادث مهم بطور استثنائی روزنامه‌ها می‌توانند شماره فوق‌العاده منتشر نمایند

تبصره ۱- روزنامه‌های روزانه‌ای که در فاصله بین بعد از نیمه شب [ساعت ۲۴] تا ساعت ۱۲ ظهر منتشر می‌شود روزنامه صبح و روزنامه‌هایی که در فاصله ساعت ۱۲ تا ساعت ۲۴ منتشر شوند روزنامه عصر محسوب می‌گردد. روزنامه‌های صبح و عصر می‌توانند در ساعات انتشار خود چاپ‌های متعدد انتشار دهند.

ماده ۳- مجله نشریه چاپی است که به صورت منظم با فواصل زمانی معین [از يك هفته تا

يك سال] چاپ و در معرض استفاده عموم گذاشته شود.
تبصره - مجلات می‌توانند فواصل انتشار خود را با موافقت کمیسیون مطبوعات تغییر دهند.

ماده ۴- برای انتشار روزنامه و مجله وزارت اطلاعات و جهانگردی طبق مقررات این قانون امتیاز صادر می‌کند. امتیاز روزنامه و مجله به اشخاص حقیقی و یا حقوقی دارای تابعیت ایران و سرمایه ایرانی داده می‌شود.
شرایطی را که شخص حقیقی درخواست کننده امتیاز باید دارا باشد به شرح زیر است:
۱- تابعیت ایرانی.

۲- داشتن حداقل ۳۰ سال سن.

۳- نداشتن محکومیت کیفری که موجب سلب حقوق اجتماعی باشد.

۴- محجور نبودن.

۵- داشتن حسن شهرت و صلاحیت اخلاقی.

۶- داشتن حداقل گواهی نامه پایان تحصیلات دوره کامل دبیرستان.

تبصره - درخواست کنندگان امتیاز باید دارای توانائی مالی برای انتشار نشریه موردنظر حداقل برای يك سال باشند. تشخیص صلاحیت برعهده کمیسیون مطبوعات است و در صورت رد تقاضا ذینفع می‌تواند به دادگاه استان شکایت کند و رأی دادگاه استان قطعی و غیرقابل فرجام است.

ماده ۵- درخواست کننده امتیاز مجله یا روزنامه باید اظهارنامه‌ای شامل اطلاعات زیر در تهران به وزارت اطلاعات و جهانگردی و در شهرستانها به اداره اطلاعات و جهانگردی محل تسلیم کند.

۱- مشخصات کامل درخواست کننده.

۲- مشخصات کامل مدیر مسئول.

۳- نام نشریه و علامت (آرم) آن و همچنین فواصل زمانی انتشار آن.

۴- محل اداره.

۵- تعداد نسخه‌هایی که در آغاز انتشار از هر شماره چاپ می‌شود.

۶- نوع نشریه [خبری، سیاسی، تخصصی و مانند آن].

۷- زبان نشریه.

تبصره - محل اداره نشریه مندرج در اظهارنامه از لحاظ اجرای مقررات این قانون اقامتگاه قانونی صاحب امتیاز و مدیر مسئول شناخته می‌شود و هرگونه اظهار، احضار و ابلاغ به محل مذکور قانونی است.

ماده ۶- درخواست کننده امتیاز اعم از حقیقی یا حقوقی باید شخصی را به عنوان مدیر

مستول به وزارت اطلاعات و جهانگردی معرفی کند.
مدیر مستول باید علاوه برداشتن شرایط مندرج در ماده ۴ حداقل دارای دانشنامه لیسانس بوده و یا صلاحیت علمی و حرفه‌ای او به تایید کمیسیون مطبوعات برسد.
در صورتی که درخواست کننده امتیاز شخصی حقیقی باشد در صورت دارا بودن شرایط فوق خود نیز می‌تواند مدیر مستول شناخته شود.

تبصره ۱- کارمندان وزارتخانه‌ها و شرکت‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آنها نمی‌توانند صاحب امتیاز و یا مدیر مستول و سردبیر روزنامه یا مجله باشند و فقط می‌توانند امتیاز مجلات تخصصی، غیرسیاسی درخواست نمایند مگر آنکه بازنشسته شده و یا به یکی از جهات قانونی از خدمت برکنار شده باشند.

تبصره ۲- چنانچه نشریه علاوه بر مدیر مستول دارای سردبیر جداگانه باشد سردبیر نشریه نیز باید واجد شرایط مندرج در این ماده باشد. سردبیر مستول امور تحریری مجله یا روزنامه می‌باشد.

ماده ۷- مؤسسات می‌توانند بیش از یک نشریه منتشر نمایند ولی باید برای هر نشریه مدیر مستول جداگانه معرفی کنند و طبق مقررات این قانون امتیاز انتشار بگیرند.

تبصره ۱- هر دارنده امتیاز با یک امتیاز می‌تواند با همان نام بیش از یک نشریه انتشار دهد به شرط آنکه فاصله زمانی انتشار نشریه اصلی باشد و در این موارد هم باید برای هر نشریه مدیر مستول جداگانه معرفی نمایند.

تبصره ۲- اشخاص حقیقی نمی‌توانند بیش از یک امتیاز بگیرند.

ماده ۸- درخواست امتیاز مطبوعات به کمیسیون مطبوعات تسلیم می‌شود کمیسیون مزبور مکلف است ظرف سه ماه از تاریخ دریافت تقاضا پس از رسیدگی‌های لازم نسبت به صلاحیت صاحب امتیاز و مدیر مستول و سایر شرایط مقرر در این قانون تقاضا را قبول یا رد کند. نسبت به درخواست‌هایی که مورد موافقت واقع می‌شود وزارت اطلاعات و جهانگردی مکلف است ظرف یک ماه از تاریخ موافقت امتیاز انتشار روزنامه یا مجله را بدهد در صورت رد تقاضا و هم چنین در صورتی که ظرف مهلت‌های مقرر نسبت به تقاضای متقاضی تعیین تکلیف نشود متقاضی می‌تواند ظرف ۱۰ روز از تاریخ اعلام رد تقاضا یا انقضای مهلت‌های مذکور فوق به دادگاه استان شکایت کند رأی دادگاه استان قطعی و غیرقابل فرجام است.

ماده ۹- کمیسیون مطبوعات مرکب از افراد زیر در وزارت اطلاعات و جهانگردی تشکیل می‌گردد:

۱- یکی از معاونان وزارت اطلاعات و جهانگردی به انتخاب وزیر اطلاعات و

جهانگردی.

۲- یکی از استادان دانشگاه تهران که در کار روزنامه نگاری اطلاعات داشته باشد بنا به معرفی رئیس دانشگاه.

۳- دادستان شهرستان تهران یا معاون او.

۴- رئیس انجمن شهرستان تهران.

۵- يك نفر از مدیران مسئول مطبوعات به انتخاب مدیران مسئول روزنامه ها و مجلات.

مدت عضویت اعضای انتخابی کمیسیون مطبوعات ۳ سال و انتخاب مجدد آنها بلامانع است.

ریاست کمیسیون مطبوعات با معاون مربوط به وزارت اطلاعات و جهانگردی است.

ماده ۱۰- هر نوع تغییر و تبدیل در امتیاز روزنامه و مجله و همچنین انتقال امتیاز روزنامه و مجله موکول به موافقت کمیسیون مطبوعات با رعایت کلیه مواد مندرج در این قانون می باشد.

ماده ۱۱- در صورتی که مدیر مسئول نشریه شرایط موضوع بندهای ۱ و ۳ و ۴ ماده ۴ این قانون را فاقد گردد یا فوت شود یا استعفا بدهد. صاحب امتیاز مکلف است حداکثر ظرف يك ماه شخص واجد شرایط دیگری را به کمیسیون مطبوعات معرفی نماید والا وزارت اطلاعات و جهانگردی با تأیید کمیسیون مطبوعات از انتشار نشریه او جلوگیری می نماید و مادام که صلاحیت مدیر مسئول جدید به تأیید کمیسیون مطبوعات نرسیده است صاحب امتیاز دارای مسئولیتهای مدیر مسئول نیز خواهد بود.

تبصره ۱- در صورتی که شخص حقیقی صاحب امتیاز یکی از شرایط مقرر در بندهای ۱ و ۳ و ۴ ماده ۴ این قانون را فاقد شود با تأیید کمیسیون مطبوعات امتیاز روزنامه یا مجله لغو می گردد. ذینفع می تواند از تصمیم کمیسیون به دادگاه استان شکایت کند. رأی دادگاه استان قطعی و غیر قابل فرجام است.

تبصره ۲- هرگاه انحلال شخص حقوقی دارنده امتیاز طبق قانون قطعی شود و امتیاز قبلاً به دیگری منتقل نشده باشد امتیاز روزنامه یا مجله لغو می شود و اگر شخص حقیقی صاحب امتیاز فوت شود با موافقت کتبی اکثریت وراث یا قائم مقام قانونی آنان امتیاز به نام متقاضی [اعم از شخص حقیقی یا حقوقی] که واجد شرایط قانونی باشد به ترتیب مقرر در این قانون صادر می شود.

ماده ۱۲- در صورتی که شخص حقوقی دارای امتیاز یکی از شرایط مقرر در ماده ۴ این قانون را فاقد گردد و یا شخص حقیقی صاحب امتیاز یکی از شرایط مقرر در بندهای ۱ و ۳

و ماده ۴ این قانون را از دست بدهد مادام که شخص حقیقی یا حقوقی واجد صلاحیت به تأیید کمیسیون مطبوعات و یا موافقت صاحب امتیاز به جای او تعیین نگردیده است از انتشار نشریه با تأیید کمیسیون مطبوعات جلوگیری می شود.

ماده ۱۳- هر صاحب امتیاز موظف است ظرف ۶ ماه پس از صدور امتیاز روزنامه یا مجله موضوع امتیاز را منتشر کند والا امتیاز او ملغی است. هم چنین عدم انتشار منظم نشریه بدون عذر موجه نیز موجب لغو امتیاز خواهد بود. مرجع رسیدگی به موارد فوق در صلاحیت کمیسیون مطبوعات است و در صورت اعلام ملغی بودن امتیاز ذینفع می تواند ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ تصمیم کمیسیون به دادگاه استان شکایت کند. رأی دادگاه در این خصوص قطعی و غیر قابل فرجام است.

تبصره - امتیازاتی که تا تاریخ تصویب این قانون برای نشریات صادر شده است و بر طبق قانون دارای اعتبار می باشد به اعتبار خود باقی است.

ماده ۱۴- در هر شماره نشریه باید نام دارنده امتیاز و مدیر مسئول و نیز نام و نشانی محل اداره و نام چاپخانه ای که نشریه در آن به چاپ می رسد قید شود. چاپخانه ها نیز مکلف به رعایت مفاد این ماده می باشند.

تبصره - مدیران مسئول روزنامه و مجله، در تهران و شهرستان ها مکلفند از هر شماره نشریه خود يك نسخه به کتابخانه ملی و کتابخانه های مجلس شورای ملی و سنا بطور مرتب ارسال دارند.

ماده ۱۵- هر شخص اعم از حقیقی یا حقوقی هرگاه در مطبوعات مطالبی مشتمل بر توهین یا افترا یا مطلب خلاف واقع نسبت به خود مشاهده کند حق دارد جواب آن را ظرف يك ماه کتباً برای همان نشریه بفرستد. روزنامه یا مجله مزبور مکلف است اینگونه توضیحات و پاسخها را در همان صفحه و با همان حروفی که مطلب اصلی را چاپ کرده، حداکثر در یکی از سه شماره ای که پس از وصول پاسخ منتشر می شود و در مورد مجله در اولین شماره پس از وصول، مجانی به چاپ رساند، به شرط آنکه جواب از دو برابر اصل مطلب تجاوز نکند و نیز متضمن توهین و افترا به کسی نباشد. اگر روزنامه یا مجله علاوه بر پاسخ مذکور مطالب یا توضیحات مجددی چاپ نماید حق پاسخگویی مجدد به طریق مذکور برای معترض باقی خواهد بود. درج قسمتی از پاسخ به صورتی که آن را ناقص یا نامفهوم سازد و همچنین افزودن مطالبی به آن در حکم عدم درج است و متن پاسخ باید در يك شماره درج شود.

پاسخ نامزدهای انتخاباتی در جریان انتخابات انجمنهای ملی و مجالس قانون گذاری و شوراهای داورى و خانه های انصاف و نظایر آن باید در اولین شماره روزنامه درج شود به شرط آنکه حداقل شش ساعت پیش از زیر چاپ رفتن روزنامه به دفتر آن تسلیم و رسید

دریافت شده باشد.

ماده ۱۶- در صورتی که روزنامه یا مجله از درج پاسخ خودداری کند یا به نحو فوق پاسخ را چاپ نکند شاکی می تواند به وزارت اطلاعات و جهانگردی شکایت کند و روزنامه یا مجله مکلف است طبق نظر وزارت اطلاعات جهانگردی عمل نماید. در غیر این صورت موضوع به کمیسیون مطبوعات ارجاع خواهد شد و کمیسیون می تواند رأی به جلوگیری موقت از انتشار نشریه تا سه شماره بدهد.

ماده ۱۷- هرکس مقاله ای مضر به اساس دین حنیف اسلام انتشار دهد به يك سال تا سه سال حبس جنحه ای محکوم می شود.

ماده ۱۸- هرگاه در مطبوعات مطالب توهین آمیز یا افترا و یا برخلاف واقع و حقیقت خواه به نحو انشاء یا به طور نقل نسبت به شخص اول روحانیت و مراجع مسلم تقلید درج شود مرتکب به حبس جنحه ای از يك سال تا سه سال محکوم خواهد شد. رسیدگی به این اتهام تابع شکایت مدعی خصوصی نیست.

ماده ۱۹- انتشار مطالب یا آگهیها یا عکس های مضر به عفت عمومی و یا اخلاق حسنه و همچنین انتشار مذاکرات سری محاکم دادگستری و یا تحقیقات مراجع قضائی که طبق قانون قابل افشا نمی باشد، مجاز نیست. در صورت تخلف مرتکب به ۶۱ روز تا ۶ ماه حبس جنحه ای و یا به تأدیه مبلغ ۲۵ هزار ریال تا پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۲۰- انتشار هر نوع مطلب یا خبر مشتمل بر تهمت یا افترا یا فحش و یا الفاظ رکیک یا نسبت های توهین آمیز و نظایر آن نسبت به اشخاص ممنوع است مرتکب به حبس جنحه ای از سه ماه تا ۲ سال محکوم خواهد شد تعقیب جرایم مزبور موکول به شکایت شاکی خصوصی است و در صورت استرداد شکایت تعقیب در هر مرحله موقوف خواهد شد.

تبصره ۱- در موارد فوق شاکی [اعم از شخص حقیقی یا حقوقی] می تواند

خسارات مادی و معنوی ناشی از جرم را مطالبه نماید

تبصره ۲- هرگاه انتشار مطالب مذکور در ماده فوق راجع به اموات باشد هر يك از

ورثه می تواند از نظر جزایی و یا حقوقی اقامه دعوی کند.

ماده ۲۱- هرکس بوسیله مطبوعات دیگری را تهدید به هتك شرف یا حیثیت یا افشاء سری نماید به حبس جنحه ای از سه ماه تا يك سال و به پرداخت جزای نقدی از ۲۰ هزار تا پانصد هزار ریال محکوم خواهد شد.

ماده ۲۲- هرکس بوسیله مطبوعات هیأت وزراء یا هیأت نمایندگان یکی از مجلسین یا هیأت قضات را مورد افترا و توهین قرار دهد بدون شکایت شاکی خصوصی تعقیب و مرتکب به حبس جنحه ای از ۶ ماه تا سه سال محکوم خواهد شد.

تبصره - در مورد مواد ۲۱ و ۲۲ و ۲۳ مادام که پرونده در مرحله تحقیق و رسیدگی است روزنامه یا مجله مورد شکایت حق ندارد نسبت به مورد رسیدگی مطلبی نشر دهد در غیر این صورت به تشخیص کمیسیون مطبوعات حداکثر تا سه شماره از انتشار نشریه جلوگیری خواهد شد.

ماده ۲۳ - هرکس بوسیله مطبوعات به اقلیتهای مذهبی مصرح در قانون اساسی یا نژادی ساکن ایران برای تولید نفای و اختلاف و یا بغض و کینه میان سکنه مملکت اهانت نماید و یا آنان را به ایجاد دشمنی و نفاق نژادی و یا مذهبی تحریص کند به ۶۱ روز تا شش ماه حبس جنجه ای و یا پرداخت یکصد هزار تا سیصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۲۴ - مدیر مسئول روزنامه یا مجله نسبت به کلیه مندرجات روزنامه یا مجله مسئولیت دارد مگر اینکه ثابت شود مدیر مسئول به تمام وظایف و مسئولیتهای خود عمل کرده و جلوگیری از انتشار مطلب از حیطه اقتدار او خارج بوده است که در این صورت صاحب امتیاز، نویسنده، خبرنگار، سردبیر، دبیر، عکاس و سایر مسئولین روزنامه که دخالت در ارتکاب عمل داشته اند مسئول خواهند بود.

ماده ۲۵ - هرگاه در روزنامه یا مجله مطلبی برخلاف قانون مطبوعات نوشته شود حدود مسئولیت نویسنده و روزنامه نگار به ترتیبی است که طبق اصل بیستم متمم قانون اساسی مقرر گردیده است.

ماده ۲۶ - هرکس برخلاف واقع خود را صاحب امتیاز یا مدیر مسئول یا سردبیر یا خبرنگار معرفی کند و یا بدون داشتن امتیاز مبادرت به انتشار روزنامه یا مجله نماید به حبس جنجه ای از ۶۱ روز تا ۶ ماه محکوم خواهد شد.

مقررات این ماده شامل دارندگان امتیاز و مدیران مسئول و خبرنگاران مطبوعات و سردبیرانی که سمتهای مزبور را طبق قانون از دست داده اند نیز خواهد بود.

ماده ۲۷ - هرکس در انتشار روزنامه یا مجله از نام یا علامت روزنامه دیگر تقلید نماید به مجازات حبس جنجه ای از ۶۱ روز تا ۳ ماه و یا جزای نقدی از یکصد هزار ریال تا سیصد هزار ریال محکوم خواهد شد تعقیب جرم منوط به شکایت شاکی خصوصی است.

ماده ۲۸ - انتقاد از روش سیاسی، اداری و اجتماعی بوسیله روزنامه یا مجله جرم محسوب نمی شود.

ماده ۲۹ - در مورد خبرها و مطالبی که انتشار آنها در روزنامه و مجله به موجب قانون منع نشده یا جرم نباشد روزنامه یا مجله می تواند از اعلام منبع خبر خودداری نماید.

ماده ۳۰ - به جرایم مطبوعاتی مندرج در این قانون در دادگاه جنایی و بر طبق اصل هفتاد و نهم متمم قانون اساسی با حضور هیأت منصفه رسیدگی می شود.

ماده ۳۱ - انتخاب هیأت منصفه به طریق ذیل خواهد بود.

هر دو سال يك بار در بهمن ماه جهت تعیین اعضای هیأت منصفه در تهران به دعوت وزیر اطلاعات و جهانگردی و با حضور رئیس دادگاههای شهرستان و رئیس انجمن شهر و در مراکز استانها به دعوت استاندار هیأتی مرکب از فرماندار و رئیس دادگستری و رئیس انجمن شهر [در صورتی که انجمن شهر نباشد شهردار] و نماینده وزارت اطلاعات و جهانگردی تشکیل می شود. هیأت مذکور از افراد مورد اعتماد عمومی مجموعاً ۱۱ نفر را به عنوان اعضای اصلی و شش نفر را به عنوان اعضای علی البدل از بین گروههای مختلف اجتماعی انتخاب می نماید.

ماده ۳۲- اعضای هیأت منصفه باید دارای شرایط زیر باشند.

۱- داشتن لا اقل سی سال سن.

۲- عدم سابقه محکومیت کیفری مؤثر.

۳- معروفیت به امانت و صداقت و حسن شهرت.

ماده ۳۳- پس از انتخاب اعضاء اصلی و علی البدل هیأت منصفه در تهران وزیر اطلاعات و جهانگردی و در استانها استاندار صورت اعضاء هیأت اصلی و علی البدل منصفه را برای رئیس کل دادگاههای استان ارسال می دارد.

ماده ۳۴- در مورد هر محاکمه مطبوعاتی دادگاه جنایی در جلسه مقدماتی خود با حضور دادستان یا نماینده او از ۶ نفر از اعضاء اصلی و در صورت غیبت اعضاء اصلی به تعداد غایبین از اعضاء علی البدل دعوت می نماید که در جلسات محاکمات حضور بهم رسانند در هر صورت دادگاه با حضور نصف بعلاوه يك اعضای دعوت شده هیأت منصفه رسمیت خواهد داشت.

اعضای هیأت منصفه موظفند که در جلسات دادگاه تا ختم جلسات آن حضور یابند.

ماده ۳۵- هرگاه جلسه رسیدگی خواه در ابتدا یا اثنای دادرسی بواسطه عدم حصول اکثریت اعضای هیأت منصفه تشکیل نشود، رئیس دادگاه جنایی در جلسه علنی از بین قضات حاضر شعب دادگاه استان در تهران و از بین کلیه قضات حاضر در مراکز استانها در خارج از تهران به تعداد لازم از قضات مذکور به طریق قرعه و به عنوان اعضای هیأت منصفه انتخاب نموده و با شرکت آنان به موضوع رسیدگی خواهد کرد.

ماده ۳۶- هرکدام از اعضای دیگر هیأت منصفه که به حکم قرعه تعیین شده اند چنانچه بدون عذر موجه در جلسات محاکم حاضر نشوند و یا از شرکت در اتخاذ تصمیم خودداری کنند به حکم دادگاهی که نسبت به موضوع رسیدگی می کند به دو سال محرومیت از عضویت هیأت منصفه محکوم خواهند شد.

ماده ۳۷- موارد رد اعضای هیأت منصفه همان است که طبق قانون در مورد رد قضات پیش بینی شده است.

ماده ۳۸- هرگاه در حین محاکمه اعضای هیأت منصفه سؤالاتی داشته باشند سؤال خود را کتباً به دادگاه خواهند داد که به وسیله رئیس دادگاه مطرح گردد.

ماده ۳۹- برای رسیدگی به جرایم مطبوعاتی دادگاه با مشارکت رئیس و دو نفر دادرس و با حضور هیأت منصفه تشکیل می شود و مطابق مقررات عمومی رسیدگی می نماید و پس از اعلام ختم دادرسی بلافاصله دادرسان دادگاهها با اعضای هیأت منصفه متفقاً به شور پرداخته دادگاه از اعضای هیأت منصفه درباره دو مطلب ذیل:

الف: آیا متهم بزهکار است.

ب: در صورت تقصیر آیا مستحق تخفیف می باشد یا خیر؟

اتخاذ تصمیم می نماید و سپس دادگاه براساس تصمیم مذکور مبادرت به صدور رأی می نماید در صورتی که تصمیم مبنی بر بزهکاری باشد تطبیق عمل انتسابی با قانون و تعیین میزان مجازات و اتخاذ تصمیم درباره سایر جهات قانونی اتهام با دادگاه می باشد. هرگاه رأی دادگاه بر محرومیت باشد در حدود مقررات قانونی قابل فرجام است و در صورتی که مبنی بر برائت باشد غیر قابل فرجام می باشد.

ماده ۴۰- هرگاه حکم دادگاه مبنی بر برائت و یا محکومیتی باشد که مستلزم سلب حقوق اجتماعی نباشد از روزنامه یا مجله در صورتی که قبلاً توقیف شده باشد بلافاصله رفع توقیف خواهد شد و انتشار مجدد آن بلامانع است.

ماده ۴۱- هیچ نشریه ای را از روزنامه و یا مجله قبل از صدور حکم دادگاه نمی توان توقیف یا تعطیل کرد مگر در مواردی که در این قانون ذکر شده و همچنین موارد اتهامات زیر:

- ۱- در صورتی که مضر به اساس دین اسلام باشد.
- ۲- در صورت هتك احترام از مقام شامخ سلطنت و نایب السلطنه و ولایتعهد.
- ۳- در صورتی که نقشه حرکت واحدهای ارتش یا دیگر اسرار نظامی فاش شده باشد.

۴- در صورتی که دعوت به عصیان در مقابل قوای رسمی مملکتی و موجب هیجان کلی و اختلال امنیت عمومی شده باشد.

در موارد فوق دادستان شهرستان رأساً یا بنابر تقاضای وزارت اطلاعات و جهانگردی یا ادارات اطلاعات و جهانگردی محل دستور توقیف نشریه و ضبط اوراق انتشار یافته را خواهد داد و در ظرف مدت بیست و چهار ساعت پرونده امر را به دادگاه جنایی خواهد فرستاد دادگاه جنایی در جلسه فوق العاده در مدتی که بیش از سه روز نباشد، نظر خود را نسبت به رد یا قبول تقاضای دادستان اعلام خواهد کرد و نظر مذکور قطعی است در صورتی که دادگاه با توقیف نشریه مذکور موافقت نماید، دادرسرای دادگاه صلاحیت دار برای رسیدگی به اصل اتهام مکلف است ظرف يك هفته نظر نهایی خود را نسبت به اصل موضوع

اعلام دارد و دادگاه مذکور خارج از نوبت نسبت به اصل موضوع رسیدگی خواهد کرد.
 ماده ۴۲- نشریاتی که برطبق این قانون توقیف می شوند نمی توانند به اسامی دیگر و با همان سبک و روش منتشر شوند و در صورت تخلف از این ماده نشریه ای که به جای نشریه توقیف شده انتشار یافته است نیز به ترتیب فوق توقیف می شود و کسانی که نشریه خود را به جای نشریه توقیف شده منتشر نمایند به حبس جنحه ای از ۶۱ روز تا چهارماه و جزای نقدی از یکصد تا سیصد هزار ریال محکوم می شوند و امتیاز آنان نیز لغو می گردد.
 تبصره- در صورتی که دادگاه با توقیف روزنامه موافقت نکند بلافاصله از نشریه رفع توقیف خواهد شد.

ماده ۴۳- آیین نامه های اجرایی این قانون از طرف وزارتخانه های دادگستری و اطلاعات و جهانگردی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

چند روز پس از انتشار لایحه پیشنهادی کابینه شریف امامی، اعلام شد که سه ماده دیگر براین لایحه افزوده اند و طی مواد ۴۴ و ۴۵ و ۴۶ مسائلی چون: تأسیس انجمن روزنامه نگاران، نظارت بر نحوه فعالیت آژانسهای خبری و مطبوعاتی و توزیع جراید، و بالاخره اجرای سانسور در مطبوعات خارجی وارد به کشور، در متن لایحه اضافه خواهد شد. که البته، هم اصل لایحه و هم مواد متمم آن هرگز سرانجامی نیافت و قبل از آنکه هیچ عملی در باره آن به اجرا درآید، کلاً نصیب زباله دانی شد.

و: لایحه پیشنهادی کابینه مهندس بازرگان

حدود چهار ماه پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، دولت موقت انقلاب برای جلوگیری از هرج و مرج مطبوعاتی و برقراری نوعی ضابطه در انتشار جراید رنگارنگ، دست به تهیه لایحه ای در این باب زد و آنرا برای اظهار نظر عموم در روزنامه ها انتشار داد. متن لایحه پیشنهادی کابینه مهندس بازرگان که در ماه خرداد ۱۳۵۸ اعلام شد، به قرار زیر است:

لایحه پیشنهادی برای مطبوعات توسط کابینه مهندس بازرگان در ماه خرداد ۱۳۵۸

ماده ۱- مطبوعات از لحاظ این قانون شامل نشریاتی است که برای بیان افکار و عقاید و روشن ساختن افکار و ترقی دادن سطح معلومات مردم در زمینه های مختلف اجتماعی و سیاسی و دینی و علمی و فنی و فرهنگی و نظایر آن و نشر اخبار و اطلاعات و انتقاد و صلاح اندیشی در امور عمومی تهیه و با نام ثابت و تاریخ و شماره در مواقع معین و بطور منظم به چاپ برسد و در معرض استفاده عموم گذاشته شود.

ماده ۲- امتیاز نشریه به اشخاص حقیقی دارای تابعیت ایران و سرمایه ایرانی داده می شود

شرایطی که درخواست کننده امتیاز باید دارا باشد به شرح زیر است:

- ۱- تابعیت ایران.
 - ۲- داشتن حداقل ۲۰ سال سن.
 - ۳- نداشتن محکومیت کیفری که موجب سلب حقوق اجتماعی باشد.
 - ۴- محجور نبودن.
 - ۵- معروف به درستی و امانت‌داری و تقوای سیاسی و حُسن شهرت و صلاحیت اخلاقی باشد.
 - ۶- داشتن حداقل گواهینامه پایان تحصیلات دوره کامل دبیرستان یا داشتن ۵ سال سابقه روزنامه‌نگاری.
- ماده ۳- درخواست کننده امتیاز باید اظهارنامه‌ای شامل اطلاعات زیر در تهران به وزارت ارشاد ملی و در شهرستانها به اداره ارشاد ملی محل تسلیم کند.
- ۱- مشخصات کامل درخواست کننده.
 - ۲- مشخصات کامل مدیر مسئول.
 - ۳- نام نشریه و علامت [آرم] آن.
 - ۴- محل اداره نشریه.
 - ۵- تعداد نسخه‌هایی که در آغاز انتشار از هر شماره چاپ می‌شود.
 - ۶- نوع نشریه و اصول فکری و اعتقادی و روش سیاسی.
 - ۷- زبان نشریه.
- تبصره ۱- تشخیص صلاحیت و صدور امتیاز به عهده وزارت ارشاد ملی می‌باشد.
- تبصره ۲- محل اداره نشریه مندرج در اظهارنامه از لحاظ اجرای مقررات این قانون اقامتگاه قانونی صاحب امتیاز یا مدیر مسئول شناخته می‌شود و هرگونه اظهار، احضار و ابلاغ به محل مذکور قانونی است.
- ماده ۴- درخواست کننده امتیاز باید شخصی را به عنوان مدیر مسئول به وزارت ارشاد ملی معرفی کند. مدیر مسئول باید علاوه بر داشتن شرایط مندرج در ماده ۲ حداقل دارای صلاحیت علمی و حرفه‌ای به تأیید وزارت ارشاد ملی باشد. درخواست کننده امتیاز در صورت دارا بودن شرایط فوق خود نیز می‌تواند مدیر مسئول باشد.
- تبصره - چنانچه نشریه علاوه بر مدیر مسئول دارای سردبیر جداگانه باشد سردبیر نشریه نیز باید واجد شرایط مندرج در این ماده باشد. سردبیر مسئول امور تحریری نشریه است.
- ماده ۵- هر دارنده امتیاز با یک امتیاز می‌تواند با همان نام بیش از یک نشریه انتشار دهد به شرط آنکه فاصله زمانی انتشار نشریات فرعی بیش از فاصله زمانی انتشار نشریه اصلی

باشد و در این موارد باید برای هر نشریه مدیر مسئول جداگانه معرفی نماید.
ماده ۶- وزارت ارشاد ملی مکلف است ظرف سه ماه از تاریخ دریافت تقاضا پس از رسیدگیهای لازم نسبت به صلاحیت صاحب امتیاز و مدیر مسئول و سردبیر و سایر شرایط مقرر در این قانون تقاضا را قبول یا رد کند. نسبت به درخواستهایی که مورد موافقت واقع می شود وزارت ارشاد ملی ظرف یک ماه از تاریخ موافقت امتیاز انتشار روزنامه یا مجله را خواهد داد.

ماده ۷- هر نوع تغییر و تبدیل در امتیاز نشریه و همچنین انتقال امتیاز آن موکول به موافقت وزارت ارشاد ملی با رعایت مقررات این قانون می باشد.

ماده ۸- در صورتی که مدیر مسئول نشریه شرایط موضوع بندهای ۱ و ۳ و ۴ ماده ۲ این قانون را فاقد گردد یا فوت شود و یا استعفا دهد صاحب امتیاز مکلف است حداکثر ظرف یک ماه شخص واجد شرایط دیگری را به وزارت ارشاد ملی معرفی نماید در غیر این صورت از انتشار نشریه او جلوگیری شده و مادام که صلاحیت مدیر مسئول جدید به تأیید نرسیده باشد صاحب امتیاز دارای مسئولیتهای مدیر مسئول نیز خواهد بود.

ماده ۹- در صورتی که صاحب امتیاز یکی از شرایط مقرر در بندهای ۱ و ۳ و ۴ ماده ۴ این قانون را فاقد شود به تشخیص وزارت ارشاد ملی امتیاز روزنامه یا مجله لغو می گردد.

تبصره ۱- در مورد مواد ۶ و ۸ و ۹ ذینفع می تواند از تصمیم وزارت ارشاد ملی به دادگاه استان شکایت کند رأی دادگاه استان قطعی و غیر قابل فرجام است.

تبصره ۲- هرگاه صاحب امتیاز فوت شود با موافقت کتبی اکثریت وراثت یا قائم مقام قانونی آنان امتیاز به نام درخواست کننده ای که واجد شرایط قانونی باشد به ترتیب مقرر در این قانون صادر می شود.

ماده ۱۰- هر صاحب امتیاز موظف است ظرف شش ماه پس از صدور امتیاز نشریه موضوع امتیاز را منتشر کند وگرنه امتیاز او ملغی است. همچنین عدم انتشار منظم نشریه بدون عذر موجه نیز موجب لغو امتیاز خواهد بود.

تبصره ۱- امتیازاتی که تا تاریخ تصویب این قانون برای نشریات صادر شده است و در حال انتشار می باشند به اعتبار خود باقی است مشروط به اینکه با رعایت مقررات این قانون ظرف سه ماه به تجدید امتیاز مبادرت نمایند.

تبصره ۲- نام و نشانی و سایر مشخصات نشریاتی که برای آنها امتیاز صادر می شود در دفتر مخصوصی که از طرف وزارت ارشاد ملی تهیه و تنظیم خواهد گزید ثبت خواهد شد.

ماده ۱۱- در هر شماره باید نام دارنده امتیاز و مدیر مسئول و سردبیر و نام و نشانی محل اداره و چاپخانه ای که نشریه در آن به چاپ می رسد و نیز اصول فکری و اعتقادی و روش

نشریه قید و در بالای صفحه اول کلیشه شود. چاپخانه‌ها نیز مکلف به رعایت مفاد این ماده می‌باشند.

ماده ۱۲- مدیران مسئول نشریه، در تهران و شهرستانها مکلفند از هر شماره نشریه خود يك نسخه به کتابخانه ملی، کتابخانه مجلس شورای ملی، دادستان شهرستان و ۲ نسخه به وزارت ارشاد ملی [اداره کل مطبوعات داخلی و مرکز جمع‌آوری اسناد و مدارك] بطور مرتب ارسال دارند.

ماده ۱۳- هر شخص اعم از حقیقی یا حقوقی هرگاه در مطبوعات مطالبی مشتمل بر توهین یا افترا یا مطلب خلاف واقع نسبت به خود مشاهده کند حق دارد پاسخ آن را ظرف يك ماه کتباً برای همان نشریه بفرستد، نشریه مزبور مکلف است اینگونه توضیحات و پاسخها را حداکثر در یکی از دو شماره‌ای که پس از وصول پاسخ منتشر می‌شود مجانی به چاپ رساند، به شرط آنکه جواب از دو برابر اصل مطلب تجاوز نکند و نیز متضمن توهین و افترا به کسی نباشد. اگر نشریه علاوه بر پاسخ مذکور مطالب یا توضیحات مجددی چاپ نماید، حق پاسخگویی مجدد به طریق مذکور برای معترض باقی خواهد بود. درج قسمتی از پاسخ به صورتی که آنرا ناقص یا نامفهوم سازد و همچنین افزودن مطالبی به آن در حکم عدم درج است و متن پاسخ باید در يك شماره درج شود پاسخ نامزدهای انتخاباتی در جریان انتخابات باید در اولین شماره نشریه درج شود به شرط آنکه حداقل شش ساعت پیش از زیر چاپ رفتن نشریه به دفتر آن تسلیم و رسید دریافت شده باشد.

ماده ۱۴- در صورتی که نشریه از درج پاسخ خودداری کند یا به نحو فوق پاسخ را چاپ نکند شاکی می‌تواند به دادستان شهرستان شکایت کند دادستان شهرستان در صورت احراز صحت شکایت شاکی مکلف است قبل از ارسال پرونده به دادگاه دستور توقیف موقت نشریه را که از يك هفته تجاوز نخواهد کرد صادر نماید.

ماده ۱۵- ذیل هر مقاله یا مطلب بایستی نام واقعی نویسنده درج شود. مدیر مسئول نشریه نسبت به کلیه مندرجات آن مسئولیت دارد مگر اینکه ثابت شود مدیر مسئول به تمام وظایف و مسئولیت‌های خود عمل کرده و جلوگیری از انتشار مطالب از حیثه اقتدار او خارج بوده است که در این صورت صاحب امتیاز، سردبیر، دبیر، نویسنده، خبرنگار، عکاس و مسئولان و متصدیان دیگر روزنامه که دخالت در ارتکاب عمل داشته‌اند مسئول خواهند بود.

ماده ۱۶- هرکس با نوشتن یا نشر مقاله یا جعل اخبار یا بهر نحو دیگر در مطبوعات مرتکب یکی از اعمال ذیل شود: به حبس جنحه‌ای از ۶ ماه تا ۲ سال محکوم می‌شود.

الف: هرکس مردم را صریحاً تحریص و تشویق به خرابکاری و آتش سوزی و قتل و غارت و سرقت نماید.

ب: هرکس افسران و افراد ارتش را به نافرمانی و عدم انقیاد احکام نظامی ترغیب و

تشویق کند. در موارد مذکور در این ماده چنانچه تحریص و ترغیب مؤثر واقع شود و جرایم منظور اتفاق افتد اشخاص مذکور در بند الف و ب به مجازاتی محکوم خواهند شد که در قانون مجازات عمومی برای معاون جرم پیش بینی شده است.

ماده ۱۷- هر کس مقاله ای موهن به احکام و اساس دین اسلام و مضر به انقلاب اسلامی ایران انتشار دهد به يك سال تا سه سال حبس جنحه ای محکوم می شود.

ماده ۱۸- هرگاه در مطبوعات مطالب توهین آمیز یا افترا و یا خلاف واقع و حقیقت خواه به نحو انشاء و یا بطور نقل نسبت به شخص اول روحانیت و مراجع مسلم تقلید درج شود مرتکب به حبس جنحه ای از يك سال تا سه سال محکوم خواهد شد.

تبصره- رسیدگی به اتهام های موضوع مواد ۱۷ و ۱۸ تابع شکایت مدعی خصوصی نیست.

ماده ۱۹- انتشار مطالب یا آگهیها یا عکسهای مضر به عفت عمومی و یا اخلاق حسنه همچنین انتشار مذاکرات سری محاکم دادگستری و یا تحقیقات مراجع قضایی که طبق قانون قابل افشا باشد مجاز نیست در صورت تخلف مرتکب به ۶۱ روز تا ۶ ماه حبس جنحه ای و یا به پرداخت مبلغ ۲۰ هزار ریال تا پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۲۰- انتشار هر نوع مطلب یا خبر مشتمل بر تهمت یا افترا یا فحش و یا الفاظ رکیک یا نسبتهای توهین آمیز و نظایر آن نسبت به اشخاص ممنوع است. مرتکب به حبس جنحه ای از سه ماه تا ۲ سال محکوم خواهد شد و تعقیب جرایم مزبور موقوف به شکایت شاکی خصوصی است و در صورت استرداد شکایت تعقیب در هر مرحله موقوف خواهد شد.

تبصره ۱- در موارد فوق شاکی [اعم از شخص حقیقی یا حقوقی] می تواند خسارات مادی و معنوی ناشی از جرم را مطالبه نماید.

تبصره ۲- هرگاه انتشار مطالب مذکور در ماده فوق راجع به اموات باشد هر يك از ورثه می تواند از نظر جزایی و یا حقوقی اقامه دعوی نماید.

ماده ۲۱- هر کس بوسیله مطبوعات دیگری را تهدید به هتك شرف یا حیثیت یا افشاء سری نماید به حبس جنحه ای از سه ماه تا يك سال و به پرداخت جزای نقدی از ۲۰ تا ۵۰۰ هزار ریال محکوم خواهد شد.

ماده ۲۲- هر کس بوسیله مطبوعات هیأت وزراء یا نمایندگان مردم یا هیأت قضات را مورد افترا و توهین قرار دهد بدون شکایت شاکی خصوصی تعقیب و مرتکب به حبس جنحه ای از ۶ ماه تا ۳ سال محکوم خواهد شد.

تبصره- در مورد مواد ۱۹ و ۲۰ و ۲۱ مادام که پرونده در مرحله تحقیق و رسیدگی است نشریه مورد شکایت حق ندارد نسبت به مورد رسیدگی مطلبی نشر دهد در غیر

این صورت دادستان شهرستان می تواند حداکثر تا شش ماه از انتشار نشریه جلوگیری نماید.

ماده ۲۳- هرکس بوسیله مطبوعات به اقلیتهای مذهبی مصرح در قانون اساسی یا نژادی ساکن ایران برای تولید نفاق و اختلاف و یا بغض و کینه میان سکنه مملکت اهانت نماید و یا در آن دشمنی و نفاق نژادی و یا مذهبی برانگیزد به ۶۱ روز تا شش ماه حبس جنحه ای و یا پرداخت یکصد هزار ریال تا سیصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۲۴- هرگاه مطبوعات مقاله یا مطلبی بدون ذکر نام نویسنده واقعی آن درج شود که متضمن یکی از جرایم پیش بینی شده در این لایحه قانونی و سایر مقررات جزایی کشور باشد حدود مسئولیت مدیر مسئول و سایر کسانی که در ارتکاب عمل دخالت داشته اند به ترتیبی است که در ماده ۱۵ این لایحه قانونی مقرر گردیده در این صورت دادستان شهرستان مکلف است ضمن صدور کیفرخواست و ارسال پرونده به دادگاه دستور توقیف نشریه را که از یک هفته تجاوز نخواهد کرد صادر نماید.

تبصره- در صورت تکرار عمل توسط نشریه دادستان شهرستان می تواند از انتشار نشریه تا سه ماه جلوگیری و یا لغو امتیاز آنرا از دادگاه تقاضا نماید.

ماده ۲۵- هرکس برخلاف واقع خود را صاحب امتیاز یا مدیر مسئول یا سردبیر یا خبرنگار معرفی کند و یا بدون داشتن امتیاز مبادرت به انتشار نشریه نماید به حبس جنحه ای از ۶۱ روز تا ۶ ماه محکوم خواهد شد.

مقررات این ماده شامل دارندگان امتیاز و مدیران مسئول و خبرنگاران و سردبیرانی که سمتهای مزبور را طبق قانون از دست داده اند نیز خواهد بود.

ماده ۲۶- هرکس در انتشار نشریه از نام یا علامت نشریه دیگر تقلید نماید به مجازات حبس جنحه ای از ۶۱ روز تا ۳ ماه و یا به جزای نقدی از یکصد هزار ریال تا سیصد هزار ریال محکوم خواهد شد. تعقیب جرم منوط به شکایت شاکی خصوصی است.

ماده ۲۷- به جرایم ارتكابی بوسیله مطبوعات در دادگاه جنایی و با حضور هیأت منصفه رسیدگی می شود.

ماده ۲۸- انتخاب هیأت منصفه به طریق ذیل خواهد بود:

هر دو سال یکبار در بهمن ماه جهت تعیین اعضای هیأت منصفه در تهران به دعوت وزیر ارشاد ملی با حضور رئیس دادگاههای شهرستان و رئیس انجمن شهر و در مراکز استانها به دعوت استاندار هیأتی مرکب از فرماندار و رئیس دادگستری و رئیس انجمن شهر [در صورتی که انجمن شهر نباشد شهردار] و نماینده وزارت ارشاد ملی تشکیل می شود، هیأت مذکور از افراد مورد اعتماد عمومی مجموعاً ۱۱ نفر را به عنوان اعضای اصلی و شش نفر را به عنوان اعضای علی البدل از بین گروههای مختلف اجتماعی [روحانیون، نویسندگان و

روزنامه نگاران و وکلای دادگستری، دبیران و آموزگاران، اساتید دانشگاهها، اصناف و پیشه‌وران، کارگران، کشاورزان] انتخاب می‌نماید.

ماده ۲۹- اعضای هیأت منصفه باید دارای شرایط زیر باشند:

۱- داشتن لااقل سی سال سن.

۲- عدم سابقه محکومیت کیفری مؤثر.

۳- معروفیت به امانت و صداقت و حسن شهرت.

ماده ۳۰- پس از انتخاب اعضاء اصلی و علی‌البدل هیأت منصفه، در تهران وزیر ارشاد ملی و در استانها استاندار صورت اعضای هیأت اصلی و علی‌البدل منصفه را برای رئیس کل دادگاههای استان ارسال می‌دارد.

ماده ۳۱- در مورد هر محاکمه مطبوعاتی دادگاه جنایی در جلسه مقدماتی خود با حضور دادستان یا نماینده او از ۶ نفر اعضای اصلی و در صورت غیبت اعضاء اصلی به تعداد غایبین از اعضای علی‌البدل دعوت می‌نماید که در جلسات محاکمات حضور بهم‌رسانند در هر صورت دادگاه با حضور نصف بعلاوه يك اعضای دعوت شده هیأت منصفه رسمیت خواهد داشت.

اعضای هیأت منصفه موظفند که در جلسات دادگاه تا ختم جلسات آن حضور یابند.

ماده ۳۲- هرگاه جلسه رسیدگی خواه در ابتدا یا اثنای دادرسی بواسطه عدم حصول اکثریت اعضای هیأت منصفه تشکیل نشود رئیس دادگاه جنائی در جلسه علنی از بین قضات حاضر شعب دادگاه استان در تهران و از بین کلیه قضات حاضر در مرکز استان در خارج از تهران به تعداد لازم از قضات مذکور بطریق قرعه و به عنوان اعضای هیأت منصفه انتخاب و با شرکت آنان به موضوع رسیدگی خواهد کرد.

ماده ۳۳- هرکدام از اعضای دیگر هیأت منصفه که به حکم قرعه تعیین شده‌اند چنانچه بدون عذر موجه در جلسات محاکم حاضر نشوند و یا از شرکت در اتخاذ تصمیم خودداری کنند به حکم دادگاهی که نسبت به موضوع رسیدگی می‌کند به دو سال محرومیت از عضویت هیأت منصفه محکوم خواهند شد.

ماده ۳۴- موارد رد اعضای هیأت منصفه همان است که طبق قانون در مورد رد قضات پیش‌بینی شده است.

ماده ۳۵- هرگاه در حین محاکمه اعضای هیأت منصفه سؤالاتی داشته باشند سؤال خود را کتباً به دادگاه خواهند داد که بوسیله رئیس دادگاه مطرح گردد.

ماده ۳۶- برای رسیدگی به جرایم مندرج در این لایحه قانونی دادگاه جنایی با مشارکت رئیس و دو نفر دادرس و با حضور هیأت منصفه تشکیل می‌شود و مطابق مقررات عمومی رسیدگی می‌نماید و پس از اعلام ختم دادرسی بلافاصله دادرسان دادگاهها با اعضای هیأت

منصفه متفقاً به شور پرداخته درباره دو مطلب ذیل:

الف: آیا متهم بزهکار است؟

ب: در صورت تقصیر آیا مستحق تخفیف می باشد یا خیر؟

تصمیم می گیرد و سپس دادگاه براساس تصمیم مذکور رأی صادر می کند. در صورتی که تصمیم مبنی بر بزهکاری باشد تطبیق عمل انتسابی با قانون و تعیین میزان مجازات و تصمیم گیری درباره سایر جهات قانونی اتهام به دادگاه می باشد. هرگاه رأی دادگاه بر مجرمیت باشد در حدود مقررات قانونی قابل فرجام است و در صورتی که بر برائت باشد غیر قابل فرجام می باشد.

ماده ۳۷- هرگاه حکم دادگاه مبنی بر برائت و یا محکومیتی باشد که مستلزم سلب حقوق اجتماعی نباشد از نشریه در صورتی که قبلاً توقیف شده باشد بلافاصله رفع توقیف خواهد شد و انتشار مجدد آن بلامانع است.

ماده ۳۸- نشریاتی که بر طبق این لایحه قانونی توقیف می شوند نمی توانند به اسامی دیگر و با همان سبک و روش منتشر شوند و در صورت تخلف از این ماده نشریه ای که به جای نشریه توقیف شده انتشار یافته است نیز به ترتیب فوق توقیف می شود و کسانی که نشریه خود را بجای نشریه توقیف شده منتشر نمایند، به حبس جنحه ای از ۶۱ روز تا چهارماه و جزای نقدی از یکصد تا سیصد هزار ریال محکوم می شوند و امتیاز آنان نیز لغو می گردد. تبصره- در صورتی که دادگاه با توقیف روزنامه موافقت نکند بلافاصله از نشریه رفع توقیف خواهد شد.

ماده ۳۹- از تاریخ تصویب این لایحه قانونی کلیه قوانین و مقررات مغایر ملغی است و وزارت ارشاد ملی مأمور اجرای آن می باشد.

حدود یک ماه بعد از انتشار متن لایحه قانون مطبوعات، متن جدیدتری انتشار یافت [تیر ۱۳۵۸] که تفاوت چندانی با متن اولی نداشت، جز آنکه در دومی لغت «امتیاز نشریه» به «تصدیق نامه» تغییر یافته و ضمن آنکه حداقل سن متقاضیان کسب «تصدیق نامه» را از ۲۰ سال به ۲۲ سال افزایش داده بود، صریحاً اعلام می داشت که: «..... نخست وزیران، وزیران، استانداران و معاونین آنها، امرای ارتش و شهربانی و ژاندارمری، رؤسای سازمانهای دولتی، مدیران عامل و رؤسای هیأت مدیره شرکتها و بانکهای دولتی، نمایندگان مجلس و سفرا و شهرداران، نمایندگان انجمن های شهر و شهرستان و استان، و وابستگان نزدیک رژیم سابق، که از پانزدهم خرداد ۱۳۴۲ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ در مشاغل نامبرده خدمت کرده اند، از انتشار نشریه محرومند.....».

ولی این هر دو لایحه جنبه پیشنهادی داشت و هرگز صورت قانونی پیدا نکرد، تا آنکه «شورای انقلاب» در نقش قدرت قانونگذار رژیم انقلابی، به جرح و تعدیل این دو لایحه پیشنهادی پرداخت و متن اولین قانون مطبوعات ایران پس از وقوع انقلاب اسلامی را به تصویب رساند.

ز: چهارمین قانون مطبوعات

شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران در تاریخ بیستم مرداد ماه ۱۳۵۸ اولین قانون مطبوعات در رژیم جدید را که در حقیقت چهارمین قانون مطبوعات ایران از صدر مشروطه به بعد شمرده می‌شد به تصویب رساند. متن این قانون که از جرح و تعدیل لوایح پیشنهادی دولت موقت انقلاب بوجود آمده به شرح زیر می‌باشد:

قانون مطبوعات مصوبه شورای انقلاب مورخ ۲۰ مرداد ۱۳۵۸

ماده ۱- از لحاظ این قانون مطبوعات عبارت از نشریاتی است که بطور منظم و در مواقع معین با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف چاپ و منتشر می‌شود و اخبار و اطلاعات و دیدگاه‌های گوناگون در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی و سیاسی و دینی و علمی و فرهنگی و هنری را به آگاهی عموم می‌رساند و از این راه به روشن ساختن افکار عمومی و بالا بردن سطح دانش در رشته خاص کمک می‌کند.

ماده ۲- انتشار نشریه تنها به مسئولیت اشخاص حقیقی و با سرمایه ایرانی آزاد است، خواه وسیله نشر افکار و آرمانهای گروه یا جمعیت یا حزب خاص باشد یا به نشر اخبار و عقاید عمومی بپردازد. متقاضی انتشار نشریه باید واجد شرایط زیر باشد.

۱- تابعیت ایران.

۲- نداشتن محکومیت کیفری که موجب سلب حقوق اجتماعی باشد.

۳- عدم حجر و ورشکستگی به تقلب و تقصیر و محروم نبودن از حقوق اجتماعی.

۴- دارا بودن تقوای سیاسی و صلاحیت اخلاقی.

۵- داشتن حداقل گواهینامه لیسانس یا صلاحیت علمی کافی به تشخیص کمیسیون مندرج در ماده ۴ این قانون.

تبصره - نخست‌وزیران، وزیران، استانداران، امرای ارتش و شهربانی و ژاندارمری، رؤسای سازمانهای دولتی، مدیران عامل و رؤسای هیأت مدیره شرکتها و بانکهای دولتی و کلیه شرکتها و مؤسساتی که شمول حکم در مورد آنها مستلزم ذکر نام است، نمایندگان مجلسین [به استثنای آنهایی که به دستور «رهبر انقلاب» استعفا کرده‌اند] و سفرا و شهرداران تهران، نمایندگان انجمن‌های شهر و شهرستان تهران، اعضای ساواک، وابستگان نزدیک رژیم سابق که در فاصله زمانی پانزدهم خرداد ۱۳۴۲ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ در مشاغل نامبرده خدمت کرده‌اند و کسانی که در این مدت از طریق مطبوعات، رادیو و تلویزیون یا سخنرانی در اجتماعات خدمتگزار تبلیغاتی رژیم گذشته بوده‌اند، از انتشار نشریه محرومند.

ماده ۳- متقاضیان پروانه انتشار باید تقاضانامه‌ای شامل اطلاعات زیر در تهران به وزارت

ارشاد ملی و در شهرستانها به اداره ارشاد ملی محل تسلیم کنند و در صورتی که در شهرستان مورد نظر اداره ارشاد ملی وجود نداشته باشد تقاضانامه به اداره ارشاد ملی مرکز استان مربوط داده می شود.

- ۱- مشخصات کامل درخواست کننده.
- ۲- مشخصات کامل مدیر مسئول.
- ۳- نام نشریه و علامت [آرم] آن در صورتی که علامت داشته باشد.
- ۴- محل اداره نشریه.
- ۵- ترتیب انتشار نشریه [روزانه - هفتگی - ماهانه و غیره].
- ۶- نوع نشریه و موضع سیاسی و اصول فکری و اعتقادی آن.
- ۷- زبان نشریه.
- تبصره ۱- به متقاضی واجد شرایط پروانه انتشار داده می شود.
- تبصره ۲- محل اداره نشریه مندرج در تقاضانامه از لحاظ اجرای مقررات این قانون در حکم اقامتگاه قانونی متقاضی یا مدیر مسئول است و هرگونه ابلاغ به محل مذکور قانونی است.
- تبصره ۳- احزاب و جمعیتها و مؤسساتی که به ثبت رسیده باشند می توانند درخواست پروانه انتشار کنند مشروط بر اینکه مدیر واجد شرایطی را معرفی کنند تا طبق مقررات این قانون مسئولیتهای قانونی را عهده دار گردد.
- ماده ۴- رسیدگی به درخواست صدور پروانه و صلاحیت متقاضی با کمیسیون مرکب از اشخاص ذیصلاح و مؤمن به انقلاب اسلامی ایران به شرح زیر است:
 - ۱- نماینده ای از ناشران مطبوعات.
 - ۲- نماینده نویسندگان مطبوعات.
 - ۳- یکی از مستشاران دیوانعالی کشور به انتخاب رئیس آن دیوان.
 - ۴- یکی از اساتید دانشگاه تهران به انتخاب رئیس شورای دانشگاه.
 - ۵- یکی از اساتید حوزه علمیه قم به معرفی هیأت مدرسین این حوزه.
 - ۶- یکی از وکلای پایه يك دادگستری به انتخاب کانون وکلا.
 - ۷- معاون یا مدیر کل مطبوعاتی وزارت ارشاد ملی به عنوان دبیر کمیسیون و بدون داشتن حق رأی.
- کمیسیون پس از رسیدگیهای لازم نظر خود را جهت اتخاذ تصمیم نهائی به وزیر ارشاد ملی اعلام می کند.
- تبصره ۱- در صورت اختلاف نظر میان وزیر ارشاد ملی و کمیسیون، متقاضی می تواند به دادگاه استان شکایت کند. رأی دادگاه استان قطعی و غیر قابل فرجام

است.

تبصره ۲- ترتیب انتخاب نمایندگان ناشران و نویسندگان به موجب آیین نامه ای خواهد بود که به تصویب هیأت وزیران می رسد.

تبصره ۳- تا زمانی که کمیسیون مقرر در این قانون تشکیل نشده است وظایف آن بعهدہ کمیسیون موقتی متشکل از وزیر ارشادملی، یکی از مستشاران دیوانعالی کشور به انتخاب رئیس آن دیوان، نماینده شورای انقلاب اسلامی ایران است. ماده ۵- درخواست کننده پروانه شخصی را به عنوان مدیر مسئول به وزارت ارشادملی معرفی می کند، مدیر مسئول باید علاوه بر داشتن شرایط مندرج در ماده ۲ حداقل دارای صلاحیت علمی و حرفه ای به تأیید کمیسیون مقرر در ماده ۴ یا وزارت ارشادملی به ترتیب مندرج در تبصره ۳ ماده مذکور باشد.

درخواست کننده پروانه در صورت دارا بودن شرایط فوق، خود می تواند مدیر مسئول هم باشد.

تبصره - در صورتی که نشریه علاوه بر مدیر مسئول دارای سردبیر جداگانه باشد، رعایت شرایط لازم برای مسئول نشریه، برای سردبیر هم الزامی است. ماده ۶- دارندگان پروانه انتشار نشریه می توانند با همان نام بیش از یک نشریه انتشار دهند. مشروط براینکه برای هر نشریه مدیر مسئول جداگانه معرفی کنند.

ماده ۷- وزارت ارشادملی مکلف است ظرف سه ماه از تاریخ دریافت تقاضا درباره صلاحیت متقاضی و مدیر مسئول و سردبیر، با رعایت شرایط مقرر در این قانون، رسیدگیهای لازم را انجام دهد و مراتب رد یا قبول تقاضا را اعلام کند. نسبت به درخواستهایی که مورد موافقت واقع می شود وزارت ارشادملی با رعایت تبصره ۳ ماده ۴ ظرف یک ماه از تاریخ موافقت، پروانه انتشار نشریه را خواهد داد.

ماده ۸- هر نوع تغییر و تبدیل در پروانه انتشار نشریه و همچنین انتقال آن موکول به موافقت وزارت ارشادملی با رعایت مقررات این قانون است.

ماده ۹- در صورتی که مدیر مسئول نشریه شرایط موضوع بندهای ۱ و ۲ و ۳ و ۴ ماده ۲ این قانون را فاقد گردد یا فوت شود یا استعفا دهد، صاحب پروانه مکلف است حداکثر ظرف یک ماه شخص واجد شرایط دیگری را به وزارت ارشادملی معرفی کند، در غیر این صورت از انتشار نشریه او جلوگیری می شود. تا زمانی که صلاحیت مدیر مسئول جدید به تأیید نرسیده است صاحب پروانه عهده دار انجام مسئولیت های مدیر مسئول نیز خواهد بود. ماده ۱۰- در صورتی که صاحب پروانه یکی از شرایط مقرر در بندهای ۱ و ۲ و ۳ و ۴ ماده ۲ این قانون را فاقد شود به تشخیص کمیسیون مقرر در ماده ۴ و با رعایت تبصره های آن، پروانه نشریه لغو می شود.

تبصره ۱- در مورد مواد ۷ و ۹ و ۱۰ ذینفع می تواند از تصمیم وزارت ارشاد ملی به دادگاه استان شکایت کند رأی دادگاه استان قطعی و غیرقابل فرجام است.

تبصره ۲- هرگاه صاحب پروانه فوت شود با موافقت کتبی اکثریت وراث یا قائم مقام قانونی آنان پروانه به نام درخواست کننده ای که واجد شرایط قانونی باشد به ترتیب مقرر در این قانون صادر می شود.

تبصره ۳- حق استفاده از نام نشریه متعلق به وراث است و در صورت انتقال کسب موافقت وزارت ارشاد ملی ضروریست.

ماده ۱۱- صاحب پروانه موظف است ظرف ۶ ماه پس از صدور پروانه نشریه مربوط را منتشر کند و در غیر اینصورت اعتبار پروانه از بین می رود. عدم انتشار منظم نشریه در یک سال نیز اگر بدون عذر موجه باشد موجب لغو پروانه می شود.

تبصره ۱- امتیازنامه هایی که بر طبق مقررات سابق برای نشریات کنونی صادر شده است به اعتبار خود باقی است. مشروط بر اینکه ظرف ۳ ماه صاحب امتیاز برای تطبیق وضع خود با این قانون و گرفتن پروانه جدید اقدام کند دارندگان امتیازنامه هائیکه در رژیم گذشته در ازای واگذاری امتیاز خود به دولت از آن رژیم پول گرفته اند به شرطی می توانند از مفاد این تبصره استفاده کنند که وجوه دریافتی مزبور را به بیت المال برگردانند.

تبصره ۲- نام و نشانی و سایر مشخصات نشریاتی که برای آنها پروانه صادر می شود در دفتر مخصوصی که از طرف وزارت ارشاد ملی تهیه و تنظیم می گردد با ذکر تاریخ به ترتیب ثبت خواهد شد.

ماده ۱۲- در هر شماره باید نام دارنده پروانه و مدیر مسئول و سردبیر و نشانی اداره و چاپخانه ای که نشریه در آن به چاپ می رسد و نیز روش نشریه [دینی، علمی، سیاسی، اقتصادی، ادبی و هنری] در صفحه معین و محل ثابت اعلان شود. چاپخانه ها نیز مکلف به رعایت مفاد این ماده می باشند.

تبصره - نشریات مکلفند همه ماهه تیراژ فروش ماهیانه خود را کتباً به وزارت ارشاد ملی اطلاع دهند.

ماده ۱۳- هر روزنامه یا مجله باید دفاتر محاسباتی پلمپ شده بر طبق قانون تجارت تهیه و کلیه مخارج و درآمد خود را در آن ثبت کند و بیلان سالانه درآمد و مخارج را به وزارت ارشاد ملی بفرستد. وزارت ارشاد ملی مجاز است هر وقت لازم بداند دفاتر مالی این مؤسسات را بازرسی کند.

ماده ۱۴- مدیران مسئول مطبوعات در تهران و شهرستان ها مکلفند از هر شماره نشریه خود دو نسخه به کتابخانه ملی، کتابخانه مجلس شورای ملی، دادستان شهرستان و وزارت

ارشادملی [اداره مطبوعات داخلی و مرکز جمع‌آوری اسناد و مدارک] بطور مرتب ارسال دارند.

ماده ۱۵- هرگاه در مطبوعات مطالبی مشتمل بر توهین یا افترا یا خلاف واقع نسبت به شخص [اعم از حقیقی یا حقوقی] مشاهده شود ذینفع حق دارد پاسخ آنرا ظرف يك ماه کتباً برای همان نشریه بفرستد نشریه مزبور مکلف است اینگونه توضیحات و پاسخ‌ها را در یکی از دو شماره‌ای که پس از وصول پاسخ منتشر می‌شود در همان صفحه و ستون و با همان حروف که اصل مطلب منتشر شده است مجانی به چاپ رساند به شرط آنکه جواب از دو برابر اصل مطلب تجاوز نکند و نیز متضمن توهین و افترا به کسی نباشد. اگر نشریه علاوه بر پاسخ مذکور مطالب یا توضیحات مجددی چاپ کند حق پاسخگویی مجدد برای معترض باقی است. درج قسمتی از پاسخ به صورتی که آنرا ناقص یا نامفهوم سازد و همچنین افزودن مطالبی به آن در حکم عدم درج است و متن پاسخ باید در يك شماره درج شود. پاسخ نامزدهای انتخاباتی در جریان انتخابات باید در اولین شماره نشریه درج شود به شرط آنکه حداقل شش ساعت پیش از زیر چاپ رفتن نشریه به دفتر آن تسلیم و رسید دریافت شده باشد.

ماده ۱۶- در صورتی که نشریه از درج پاسخ امتناع ورزد یا پاسخ را منتشر نسازد شاکی می‌تواند به دادستان شهرستان شکایت کند. دادستان شهرستان در صورت احراز صحت شکایت شاکی جهت نشر پاسخ به نشریه اخطار می‌کند و هرگاه این اخطار مؤثر واقع نشود پرونده را به دادگاه جهت صدور دستور توقیف موقت نشریه که مدت آن از يك هفته تجاوز نخواهد کرد ارسال می‌کند.

ماده ۱۷- مسئولیت مقالات یا مطالبی که در نشریه منتشر می‌شود بعهد مدیر مسئول است. در صورتی که مقالات یا مطالب مذکور مضر به منافع اشخاص بوده و منتهی به شکایت شود مدیر مسئول باید نویسنده مقاله یا مطلب را معرفی کند و پاسخگوی آن باشد مگر اینکه ثابت شود مدیر مسئول به تمام وظایف و مسئولیتهای متعارف عمل کرده باشد که در اینصورت مسئولیت متوجه کسی است که در این باب تقصیر کرده باشد.

ماده ۱۸- اشخاصی که دستورهای محرمانه نظامی و اسرار ارتش و یا نقشه قلاع و استحکامات نظامی را در زمان جنگ بوسیله روزنامه یا مجله فاش و منتشر کنند به حبس از ۱ تا ۳ سال و چنانچه زمان جنگ نباشد ۶ ماه تا يك سال محکوم خواهند شد.

ماده ۱۹- هرکس بوسیله روزنامه یا مجله مردم را صریحاً به ارتکاب جنحه یا جانی برضد امنیت داخلی یا خارجی کشور که در قانون مجازات عمومی پیش‌بینی شده است تحریص و تشویق نماید در صورتی که اثری بر آن مترتب شده باشد به مجازات معاونت همان جرایم محکوم خواهد شد و در صورتی که اثری بر آن مترتب نشود از ۳ تا ۶ ماه حبس جنحه‌ای یا به

پرداخت مبلغ یکصد هزار ریال تا سیصد هزار ریال غرامت محکوم خواهد شد.
 ماده ۲۰- هر کس بوسیله مطبوعات به دین مبین اسلام و مقدسات آن یا سایر مذاهب رسمی کشور اهانت کند به شش ماه تا ۲ سال حبس جنحه‌ای محکوم می‌شود.
 ماده ۲۱- هرگاه در روزنامه یا مجله یا هرگونه نشریه دیگر مقالات یا مطالب توهین آمیز یا افترا و یا برخلاف واقع و حقیقت خواه به نحو انشاء یا بطور نقل نسبت به مراجع مسلم تقلید درج شود مدیر روزنامه و نویسنده هر دو مسئول و هر یک از ۱ تا ۳ سال حبس جنحه‌ای محکوم خواهند شد.

ماده ۲۲- هرگاه در نشریه‌ای به رهبر انقلاب اسلامی ایران اهانت شود آن نشریه به تعطیل از یک ماه تا شش ماه محکوم می‌گردد.

تبصره - رسیدگی به جرایم موضوع مواد ۱۹ و ۲۰ و ۲۱ تابع شکایت مدعی خصوصی نیست.

ماده ۲۳- انتشار عکسها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی و همچنین انتشار مذاکرات سری محاکم دادگستری با تحقیقات مراجع قضائی که طبق قانون افشاء آنها مجاز نیست ممنوع است و در صورت تخلف نشریه به مدت ۱ الی ۳ ماه توقیف و مرتکب به ۳ تا ۶ ماه حبس جنحه‌ای یا به پرداخت مبلغ دویست هزار ریال تا یک میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شود.

ماده ۲۴- انتشار هر نوع مطلب یا خبر مشتمل بر تهمت یا افترا یا فحش و الفاظ رکیک یا نسبت‌های توهین آمیز و نظایر آن نسبت به اشخاص ممنوع است. مرتکب به حبس جنحه‌ای از ۳ ماه تا ۱ سال محکوم خواهد شد و تعقیب جرایم مزبور موکول به شکایت شاکی خصوصی است و در صورت استرداد شکایت تعقیب در هر مرحله موقوف خواهد شد.
 تبصره ۱- در موارد فوق شاکی [اعم از شخص حقیقی یا حقوقی] می‌تواند خسارت مادی و معنوی ناشی جرم را مطالبه کند.

تبصره ۲- هرگاه انتشار مطالب مذکور در ماده فوق راجع به شخص متوفی باشد هر یک از ورثه می‌تواند از نظر جزایی یا حقوقی اقامه دعوی کند.

ماده ۲۵- هر کس بوسیله مطبوعات دیگری را تهدید به هتک شرف یا حیثیت یا افشاء اسرار شخصی کند به حبس جنحه‌ای از سه ماه تا یک سال و به پرداخت جزای نقدی از ۲۰ هزار تا یکصد هزار ریال محکوم می‌شود.

تبصره - در مورد مواد ۲۴ و ۲۵ تا زمانی که پرونده در مرحله تحقیق و رسیدگی است نشریه مورد شکایت حق ندارد نسبت به مورد رسیدگی مطلبی نشر دهد در صورت تخلف دادستان شهرستان می‌تواند قبل از ختم تحقیقات از دادگاه جنحه تقاضا کند که حکم توقیف نشریه را صادر کند، دادگاه بطور خارج از نوبت و فوق العاده بدون

- حضور نماینده دادسرا به موضوع رسیدگی نموده و حکم به توقیف سه شماره نشریه صادر می‌کند و این توقیف شامل اولین شماره نشریه بعد از ابلاغ حکم می‌شود. و در صورت تکرار تا موقع صدور رأی دادگاه از انتشار نشریه جلوگیری می‌شود.
- ماده ۲۶- هرکس در نشریه‌ای خود را برخلاف واقع صاحب پروانه انتشار یا مدیر مسئول یا سردبیر معرفی کند یا بدون داشتن پروانه مبادرت به انتشار نشریه نماید به حبس جنحه‌ای از ۳ ماه تا ۶ ماه محکوم می‌شود. مقررات این ماده شامل دارندگان پروانه و مدیران مسئول و سردبیرانی که سمت‌های مزبور را طبق قانون از دست داده‌اند نیز می‌شود.
- ماده ۲۷- هرگاه در انتشار نشریه نام یا علامت نشریه دیگری ولو با تغییرات جزئی تقلید شود بطوریکه برای خواننده امکان اشتباه باشد از انتشار نشریه جلوگیری و مرتکب به مجازات حبس جنحه‌ای از ۶۱ روز تا ۳ ماه و به جزای نقدی از یکصد هزار ریال تا سیصد هزار ریال محکوم می‌شود. تعقیب جرم منوط به شکایت شاکی خصوصی است.
- ماده ۲۸- پس از توقیف يك نشریه، انتشار هر نوع نشریه دیگر به نحوی که با نشریه توقیف شده از نظر نام، علامت و شکل مشتبّه شود ممنوع است و نشریه جدید بلافاصله توقیف می‌گردد. مرتکب به مجازات جنحه‌ای از سه ماه تا ۶ ماه محکوم می‌شود.
- ماده ۲۹- هر مقام دولتی که برای چاپ مطلب یا مقاله‌ای در صدد اعمال فشار بر مطبوعات برآید و یا مبادرت به سانسور و کنترل نشریات کند علاوه بر انفصال ابد از مشاغل دولتی به حبس جنحه‌ای از شش ماه تا دو سال محکوم می‌شود.
- مفاد این حکم شامل اعلامیه‌های رسمی دولت یا وزارتخانه‌ها نخواهد بود.
- ماده ۳۰- به جرایم ارتكابی بوسیله مطبوعات در دادگاه جنایی و با حضور هیأت منصفه رسیدگی می‌شود.
- ماده ۳۱- انتخاب هیأت منصفه بطریق ذیل خواهد بود.
- هر دو سال يك بار در مهر ماه جهت تعیین اعضای هیأت منصفه در تهران به دعوت وزیر ارشاد ملی هیأتی با حضور رئیس دادگاه‌های شهرستان و رئیس انجمن شهر [در صورتی که انجمن شهر نباشد شهردار] و در مراکز استانها به دعوت استاندار هیأتی مرکب از رئیس دادگستری و رئیس انجمن شهر [در صورتی که انجمن شهر نباشد شهردار] و نماینده وزارت ارشاد ملی تشکیل می‌شود. هیأت مذکور مجموعاً ۱۴ نفر افراد مورد اعتماد عمومی را از بین گروه‌های مختلف اجتماعی [روحانیون، اساتید دانشگاهها، پزشکان، نویسندگان، روزنامه‌نگاران، وکلای دادگستری، دبیران، آموزگاران، سردفتران، اصناف، پیشه‌وران، کارگران و کشاورزان]، ۷ نفر اصلی و ۷ نفر علی‌البدل انتخاب می‌کند.
- ماده ۳۲- اعضای هیأت منصفه باید دارای شرایط زیر باشند.
- ۱- داشتن لا اقل سی سال سن.

۲- عدم سابقه محکومیت کیفری مؤثر.

۳- معروفیت به امانت و صداقت و حُسن شهرت.

ماده ۳۳- پس از انتخاب اعضای هیأت منصفه در تهران وزیر ارشادملی و در استانها استاندار صورت اعضای هیأت منصفه را برای رئیس کل دادگاه های استان ارسال می دارد. ماده ۳۴- در هر محاکمه مطبوعاتی دادگاه جنایی در جلسه مقدماتی خود با حضور دادستان یا نماینده او از ۱۴ نفر اعضای هیأت منصفه دعوت می کند که در جلسات محاکمات حضور بهم رسانند. در هر صورت دادگاه با حضور ۷ نفر از اعضای هیأت منصفه رسمیت خواهد داشت.

اعضای هیأت منصفه موظفند که در جلسات دادگاه تا ختم جلسات آن حضور یابند. ماده ۳۵- هر يك از اعضای هیأت منصفه چنانچه بدون عذرموجه در جلسات محاکم حاضر نشود و یا از شرکت در اتخاذ تصمیم خودداری کند به حکم دادگاهی که نسبت به موضوع رسیدگی می کند به دو سال محرومیت از عضویت هیأت منصفه محکوم می شود. ماده ۳۶- موارد رد اعضای هیأت منصفه همان است که طبق قانون در مورد رد قضات پیش بینی شده است.

ماده ۳۷- هرگاه در حین محاکمه، اعضای هیأت منصفه سؤالاتی داشته باشند سؤال خود را کتباً به دادگاه خواهند داد که بوسیله رئیس دادگاه مطرح گردد. ماده ۳۸- برای رسیدگی به جرایم مندرج در این لایحه قانونی دادگاه جنایی با مشارکت رئیس و دو نفر دادرس و با حضور هیأت منصفه تشکیل می شود و مطابق مقررات عمومی رسیدگی می کند و پس از اعلام ختم دادرسی بلافاصله اعضای هیأت منصفه به شور پرداخته درباره دو مطلب ذیل:

الف: آیا متهم بزهکار است؟

ب: در صورت بزهکار بودن آیا مستحق تخفیف است یا خیر؟
تصمیم می گیرند و رأی اکثریت هیأت منصفه را کتباً به دادگاه اعلام می نمایند و سپس دادگاه براساس تصمیم مذکور رأی صادر می کند. در صورتی که تصمیم مبنی بر بزهکاری باشد تطبیق عمل انتسابی با قانون و تعیین میزان مجازات و تصمیم گیری درباره سایر جهات قانونی اتهام با دادگاه می باشد. هرگاه رأی دادگاه بر مجرمیت باشد در حدود مقررات قانونی قابل فرجام است و در صورتی که مبنی بر برائت باشد غیر قابل فرجام می باشد.

ماده ۳۹- هرگاه حکم دادگاه مبنی بر برائت و یا محکومیتی باشد که مستلزم سلب حقوق اجتماعی نباشد، از تشریه در صورتی که قبلاً توقیف شده باشد بی درنگ رفع توقیف خواهد شد و انتشار مجدد آن مانعی ندارد.

ماده ۴۰- تنظیم آیین نامه های اجرایی این قانون بعهدہ وزارت ارشاد ملی است کہ در آنها سعی خواهد شد جز آنچه مربوط بہ اعمال حاکمیت دولت است اجرای این قانون بہ سازمانهای صنفی واگذر شود.

ماده ۴۱- از تاریخ تصویب این لایحه قانونی کلیہ قوانین و مقررات مغایر ملغی است و وزارت ارشاد ملی مأمور اجرای آن است.

ح: طرح پیشنهادی کمیسیون ارشاد اسلامی (مهر ماه ۱۳۶۰)

پس از گذشت حدود دو سال و نیم از پیروزی انقلاب اسلامی و تحکیم موقعیت رژیم جمهوری اسلامی بر پایه آرمانها و اهداف اسلامی، چون احساس شد کہ حتی قانون مطبوعات مصوبہ شورای انقلاب هم نمی تواند آنطور کہ باید و شاید پاسخگوی مسائل مورد نظر جامعه اسلامی باشد، بہمین جهت در کمیسیون ارشاد اسلامی مجلس شورای اسلامی طرحی بہ تصویب رسید کہ برای بررسی و شور بہ جلسہ علنی مجلس ارائه گردید. متن این طرح کہ در مهر ماه ۱۳۶۰ اعلام شد بہ شرح زیر است:

طرح قانونی مطبوعات مصوب کمیسیون ارشاد اسلامی (در مهر ماه ۱۳۶۰)

«ن والقلم و ما یسطرون» ... سوگند بہ قلم و آنچه می نویسند. (قرآن کریم)

«نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند مگر آنکہ مخل بہ مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد، تفصیل آنرا قانون معین می کند» [قانون اساسی اصل ۲۴]

باستناد اصل ۲۴ قانون اساسی کہ تفصیل و بیان قوانین و مقررات مطبوعات را بر عہدہ مجلس شورای اسلامی گذاشته است اینک طرح پیشنهادی عده ای از نمایندگان پس از بررسی و تصویب در کمیسیون ارشاد بہ مجلس شورای اسلامی تقدیم می شود.

فصل اول - تعریف مطبوعات

ماده ۱- مطبوعات از لحاظ این قانون عبارتند از نشریاتی کہ، در زمینه های گوناگون اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، دینی، علمی، فنی، نظامی، هنری، نشر اخبار و اطلاعات و امانت کامل بطور منظم و در مواقع معین با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف چاپ و منتشر می شود.

تبصرہ - انتشار فوق العادہ اختصاص بہ نشریہ ای دارد کہ بطور مرتب انتشار می یابد.

فصل دوم - رسالت مطبوعات

- ماده ۲- رسالتی که مطبوعات، در جمهوری اسلامی برعهده دارند عبارت است از:
- الف: روشن ساختن افکار عمومی و بالا بردن سطح معلومات و دانش مردم در يك يا چند زمینه مذکور در ماده «۱»
- ب: پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی ایران که در قانون اساسی بطور خلاصه بیان شده است.
- ج: نفی مرزبندیهای کاذب و تفرقه انگیز و قرار ندادن اقشار مختلف جامعه در مقابل یکدیگر به عنوان نژاد، زبان، رسوم، سنن محلی و...
- د: ترویج و تبلیغ فرهنگ اسلامی و گسترش فضائل اخلاقی و مبارزه با مظاهر فرهنگ استعماری [اسراف، تبذیر، لهور، تجمل پرستی، اشاعه فحشاء و...]
- ه: حفظ و تحکیم سیاست «نه شرقی نه غربی»
- تبصره - هر يك از مطبوعات باید حداقل در تحقق یکی از موارد فوق الذکر کوشش کند و با موارد دیگر، بهیچوجه در تضاد نبوده و در مسیر جمهوری اسلامی باشد.
- ماده ۳- مطبوعات در ایفای رسالتی که برعهده دارند ملزم به رعایت کامل صداقت هستند و یکی از بزرگترین تخلفهای هر نشریه انحراف از خط صداقت به یکی از اشکال زیر است:
- الف: درج اخبار و مطالب خلاف واقع.
- ب: پیمودن خط مشی فکری مغایر با خط مشی که بدان متعهد شده است.
- ج: عدم رعایت ماده ۴ همین قانون.
- ماده ۴- در تمام شماره های يك نشریه لازم است وابستگی آن به حزب، گروه، جمعیت و یا عدم وابستگی آن در کنار نام نشریه مشخص گردد.

فصل سوم - انتشار مطبوعات

- ماده ۵- انتشار نشریه به مسئولیت اشخاص، حقیقی یا حقوقی و با سرمایه ایرانی و با شرایط زیر آزاد است.
- الف: مندرجات آن برخلاف رسالت مطبوعات موضوع ماده ۲ نباشد.
- ب: وجود شرایط مساعد اقتصادی جهت طبع و نشر به حد کافی.
- ج: عدم تخلف از قوانین جمهوری اسلامی.
- د: اجازه از وزارت ارشاد اسلامی.
- تبصره ۱- مطبوعاتی که از طرف سازمانهای آزادیبخش اسلامی کشورهای دیگر منتشر می شوند می توانند با سرمایه و مسئولیت غیر ایرانی در چهارچوب قوانین مربوط به خارجیان مقیم ایران منتشر شوند.

تبصره ۲- انتشار نشریات از طرف سفارتخانه‌ها و در کشور [به ترتیب] منوط به تأیید وزارت امور خارجه و خبرگزاری پارس و اجازه وزارت ارشاد اسلامی می‌باشد.

ماده ۶- شخص حقیقی متقاضی صدور پروانه باید دارای شرایط زیر باشد.

۱- تابعیت ایران.

۲- دارا بودن حداقل ۲۵ سال سن.

۳- نداشتن سابقه محکومیت کیفری براساس موازین اسلامی.

۴- عدم حجر و ورشکستگی به قلب و تقصیر.

۵- صلاحیت اخلاقی و دارا بودن تقوای سیاسی و حسن شهرت.

۶- داشتن حداقل گواهینامه لیسانس یا صلاحیت علمی کافی به تشخیص هیأت نظارت موضوع ماده ۹ این قانون.

تبصره ۱- شخص حقوقی متقاضی صدور پروانه باید سردبیر و مدیر مسئول واجد شرایط مندرج در ماده (۶) با تسلیم دلیل قبول مسئولیت از طرف آنان معرفی نماید. مسئولیت مدیر و سردبیر موجب سلب مسئولیت از شخص حقوقی در قبال نشریه نمی‌شود.

تبصره ۲- برای مطبوعات داخلی يك سازمان، مؤسسه و شرکت دولتی یا خصوصی که فقط برای استفاده کارکنان، منتشر و رایگان در اختیار آنان قرار می‌گیرد تنها اجازه وزارت ارشاد اسلامی با رعایت ماده ۲ این قانون کافی است.

تبصره ۳- برای هر يك از مطبوعات باید درخواستی جداگانه به هیأت نظارت موضوع ماده ۹ این قانون ارائه شود و تمامی مراحل قانونی قبل از انتشار آن باید انجام گیرد حتی اگر يك متقاضی بخواهد بیش از يك نشریه داشته باشد.

تبصره ۴- متقاضی در قبال خط مشی کلی نشریه مسئول است چه شخصیت حقیقی باشد یا حقوقی. سردبیر، مسئول یکایک مطالبی است که در نشریه به چاپ می‌رسد و مسئولیت دیگر امور در رابطه با نشریه برعهده مدیر مسئول و متقاضی است.

تبصره ۵- نخست وزیران، استانداران، امرای ارتش و شهربانی و ژاندارمری، رؤسای سازمانهای دولتی، مدیران عامل و رؤسای هیأت مدیره شرکتها و بانکهای دولتی و کلیه شرکتها و مؤسساتی که شمول حکم در مورد آنها مستلزم ذکر نام است، نمایندگان مجلسین [به استثنای آنها]یکه به دستور «رهبر انقلاب» استعفا کرده اند، سفرا، شهرداران تهران - نمایندگان انجمنهای شهر و شهرستان تهران، اعضای ساواک، وابستگان نزدیک رژیم سابق که در فاصله زمانی پانزدهم خرداد ۱۳۴۲ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ در مشاغل نامبرده خدمت کرده اند و کسانی که در این

مدت از طریق مطبوعات، رادیو تلویزیون یا سخنرانی در اجتماعات، خدمتگذار تبلیغاتی رژیم گذشته بوده اند، از انتشار نشریه محرومند.

ماده ۷- احزاب، جمعیتها، انجمنها و سازمانهایی که به ثبت رسیده باشند، می توانند درخواست پروانه انتشار کنند مشروط بر اینکه مدیر واجد شرایطی را معرفی کنند تا برابر مقررات این قانون مسئولیتهای قانونی را عهده دار گردد.

ماده ۸- درخواست کنندگان پروانه انتشار باید تقاضانامه ای در تهران به وزارت ارشاد اسلامی و در شهرستانها اداره ارشاد اسلامی محل تسلیم کنند. در صورتی که در شهرستان مورد نظر اداره ارشاد اسلامی نباشد تقاضانامه به اداره ارشاد اسلامی مرکز استان مربوطه تسلیم می شود. این تقاضانامه باید مشتمل بر مطالب زیر باشد.

۱- مشخصات کامل درخواست کننده.

۲- مشخصات کامل مدیر مسئول و سردبیر.

۳- نام نشریه و علامت [آرم] آن در صورتی که داشته باشد.

۴- محل اداره نشریه و آدرس چاپخانه ای که نشریه در آن به چاپ می رسد.

۵- ترتیب انتشار [روزانه «صبح و عصر» هفتگی، ماهانه و غیره].

۶- نوع نشریه و مواضع سیاسی و اصول فکری و اعتقادی آن.

۷- زبان نشریه

تبصره ۱- محل اداره نشریه مندرج در تقاضانامه از لحاظ اجرای مقررات این قانون در حکم اقامتگاه قانونی متقاضی یا مدیر مسئول است و هرگونه ابلاغ به محل مذکور قانونی است.

تبصره ۲- وزارت یا اداره ارشاد اسلامی مکلف است درخواست های رسیده را بلافاصله به هیأت نظارت ارسال دارد.

ماده ۹- رسیدگی به درخواست صدور پروانه و تشخیص صلاحیت متقاضی و مدیر مسئول و سردبیر به عهده هیأت نظارت بر مطبوعات مرکب از افراد مسلمان متعهد صاحب صلاحیت و مؤمن به انقلاب اسلامی ایران به شرح زیر است.

الف: يك نفر قاضی دیوانعالی کشور به انتخاب شورای عالی قضائی.

ب: يك نفر از کمیسیون ارشاد مجلس شورای اسلامی.

ج: وزیر ارشاد اسلامی یا قائم مقام وی بدون داشتن حق رأی.

د: يك نفر مجتهد به معرفی فقهای شورای نگهبان.

ه: یکی از اساتید دانشگاه به انتخاب شورای جهاد دانشگاهی.

و: نماینده ای از مدیران مسئول مطبوعات به انتخاب آنان.

تبصره ۱- این هیأت ظرف يك ماه پس از تصویب این قانون در دوره اول و دوره های

بعد ظرف يك ماه قبل از اتمام مدت مقرر برای مدت دو سال به دعوت وزیر ارشاد اسلامی تشکیل می شود.

تبصره ۲- هزینه این هیأت از محل اعتبارات وزارت ارشاد اسلامی و حق الثبت مطبوعات تأمین می گردد.

تبصره ۳- برای صدور پروانه رأی اکثریت مطلق نظارت یعنی حداقل سه رأی فوق لازم است.

تبصره ۴- هیأت نظارت پس از رسیدگیهای لازم نظر خود را جهت اخذ تصمیم نهائی به وزیر ارشاد اسلامی اعلام می کند.

تبصره ۵- در صورت اختلاف نظر میان وزارت ارشاد اسلامی و هیأت نظارت، متقاضی می تواند به دادگاه عمومی شکایت کند رأی این دادگاه قطعی و غیر قابل فرجام است.

ماده ۱۰- هیأت نظارت می تواند هر زمان که لازم بداند مجدداً امتیاز يك نشریه را مورد بررسی قرار دهد و در صورتی که نشریه شرایط ماده ۵ را فاقد شده باشد با رعایت ۱۰ ایر مواد این قانون بدون پرداخت هیچگونه غرامتی پروانه آنرا لغو نماید.

ماده ۱۱- وزارت ارشاد اسلامی موظف است نشریات را بطور دائم بررسی نموده نتایج آنرا به هیأت گزارش دهد و هیأت نتایج این بررسی را در صورت لزوم طی يك برنامه رادیو تلویزیونی در اختیار مردم قرار می دهد.

ماده ۱۲- وزارت ارشاد اسلامی مکلف است ظرف سه ماه از تاریخ دریافت تقاضا درباره صلاحیت متقاضی، مدیر مسئول و سردبیر با رعایت شرایط مقرر در این قانون رسیدگیهای لازم را انجام دهد و مراتب رد یا قبول تقاضا را اعلام کند نسبت به درخواستهایی که مورد موافقت واقع می شود وزارت ارشاد اسلامی ظرف يك ماه از تاریخ موافقت، پروانه انتشار صادر می کند.

ماده ۱۳- هر نوع تغییر و تبدیل در پروانه انتشار و انتقال آن و دیگر مشخصات موکول به موافقت وزارت ارشاد اسلامی با رعایت مقررات این قانون است، به استثناء تغییر محل نشر و محل چاپ آن.

ماده ۱۴- در صورتی که مدیر مسئول یا سردبیر شرایط موضوع بندهای ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ و ۶ [ماده ۶] را فاقد گردد یا فوت شود یا استعفا دهد صاحب پروانه مکلف است حداکثر ظرف يك ماه شخص واجد شرایط دیگری را به وزارت ارشاد اسلامی معرفی کند، در غیر اینصورت از انتشار نشریه او جلوگیری می شود تا زمانی که صلاحیت مدیر یا سردبیر جدید به تأیید نرسیده است مسئولیتهای مدیر و سردبیر به عهده متقاضی خواهد بود.

ماده ۱۵- اعلام نظر وزارت ارشاد اسلامی مبنی بر تأیید یا عدم تأیید مدیر مسئول یا سردبیر

جدید، حداکثر يك ماه پس از تاریخ معرفی خواهد بود.

تبصره - در مواد ۱۳، ۱۵، ۱۶ ذینفع می تواند از تأخیر وزارت ارشاد اسلامی به دادگاه عمومی یا دادگاه استان شکایت کند و مطالبه خسارت نماید رأی دادگاه قطعی و غیر قابل فرجام است همچنین در مورد تصمیم وزارت ارشاد اسلامی نیز می تواند به دادگاههای نامبرده شکایت کند.

ماده ۱۶- صاحب پروانه موظف است ظرف شش ماه پس از صدور پروانه، نشریه مربوطه را منتشر کند و در غیر اینصورت اعتبار پروانه از بین می رود. عدم انتشار مقرر نشریه در يك سال نیز اگر بدون عذر موجه [به تشخیص هیأت نظارت] باشد موجب لغو پروانه خواهد شد.

ماده ۱۷- امتیازنامه هائیکه بر طبق مقررات سابق برای نشریات کنونی صادر شده است به اعتبار خود باقی است مشروط بر اینکه ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون صاحب امتیاز برای تطبیق وضع خود، با این قانون و دریافت پروانه جدید، اقدام نماید.

ماده ۱۸- در هر شماره باید نام دارنده پروانه، مدیر مسئول، سردبیر، نشانی اداره و چاپخانه ای که نشریه در آن به چاپ می رسد و نیز زمینه فعالیت و روش نشریه [دینی، علمی، سیاسی، اقتصادی، ادبی، هنری و غیره] در صفحه معین و محل ثابت اعلان شود، چاپخانه ها نیز مکلف به رعایت مفاد این ماده می باشند.

ماده ۱۹- نشریات در چاپ آگهیهای تجاری که مشتمل بر تعریف و تمجید کالا یا خدمات است، مجاز نیستند مگر آنکه از طرف یکی از مراکز تحقیقاتی کشور که بر حسب قوانین رسمیت داشته باشند جهت تشویق تولید کنندگان کالا یا عرضه کنندگان خدمات مذکور، اقدام به تقدیر و تشویق شود در غیر اینصورت مطبوعات فقط موارد زیر را مجازند درج نمایند.

الف: نام کالا یا خدمات، نام شرکت و مؤسسه ای که آنرا ارائه می کند.

ب: مشخصات کالا یا خدمات.

ج: انواع کالا یا خدمات.

د: قیمت کالا یا خدمات.

ه: آدرس مراکز عرضه کالا یا خدمات و زمان عرضه.

تبصره ۱- در مواردیکه طبق این ماده، مطبوعات مجاز به درج آگهیهای مشتمل بر تعریف و تشویق از کالا و خدمات هستند متن این تعریف و تشویق نمی تواند از متن تقدیرنامه رسمی مراکز قانونی مذکور در این ماده فراتر رود.

تبصره ۲- صفحه مربوط به درج آگهیها باید مشخص بوده و بصورت جدولی باشد که کالاها و خدمات مشابه در کنار یکدیگر قرار گیرد.

ماده ۲۰- نام و نشانی و سایر مشخصات نشریاتی که برای آنها پروانه صادر می شود در دفتر مخصوصی که از طرف وزارت ارشاد اسلامی تهیه و تنظیم می گردد و با ذکر تاریخ به ترتیب ثبت خواهد شد.

ماده ۲۱- هر روزنامه یا مجله باید دفاتر محاسباتی پلمپ شده بر طبق قانون تهیه و کلیه مخارج و درآمد خود را در آن ثبت کند و بیلان سالانه درآمد و مخارج را به وزارت ارشاد اسلامی بفرستد. وزارت ارشاد اسلامی هر وقت لازم بداند دفاتر مالی مؤسسات را بازرسی می کند.

تبصره- کلیه مطبوعات مکلفند همه ماهه تیراژ فروش ماهیانه خود را کتباً به وزارت ارشاد اسلامی اطلاع دهند.

ماده ۲۲- مدیران مطبوعات در تهران و شهرستانها مکلفند از هر شماره نشریه خود دو نسخه به هریک از اماکن زیر: کتابخانه ملی، کتابخانه مجلس شورای اسلامی، دادستان شهرستان و وزارت ارشاد اسلامی [اداره مطبوعات داخلی و مراکز جمع آوری اسناد و مدارك] بطور مرتب ارسال نمایند.

ماده ۲۳- ضوابط ورود مطبوعات به کشور و نیز خروج آن براساس روح و اهداف کلی حاکم بر نظام جمهوری اسلامی و قانون مطبوعات می باشد حدود و نحوه آنرا آئین نامه ای که به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید تعیین می کند.

فصل چهارم - جرائم

ماده ۲۴- هرگاه در مطبوعات مطالبی مشتمل بر توهین یا افترا یا خلاف واقع، نسبت به شخص [اعم از حقیقی یا حقوقی] مشاهده شود ذینفع حق دارد پاسخ آنرا ظرف يك ماه کتباً برای همان نشریه بفرستد. نشریه مزبور موظف است اینگونه توضیحات و پاسخها را در یکی از دو شماره ای که پس از وصول پاسخ منتشر می شود در همان صفحه و ستون و با همان حروف که اصل مطلب منتشر شده است مجانی به چاپ برساند به شرط آنکه جواب از دو برابر اصل مطلب تجاوز نکند، و متضمن توهین و افترا به کسی نباشد. اگر نشریه علاوه بر پاسخ مذکور مطالب یا توضیحات مجددی صریحاً یا تلویحاً چاپ کند حق پاسخگونی مجدد برای معترض باقی است. درج قسمتی از پاسخ به صورتی که آنرا ناقص یا نامفهوم سازد و همچنین افزودن مطالبی به آن در حکم عدم درج است و متن پاسخ باید در يك شماره درج شود. پاسخ نامزدهای انتخاباتی در جریان انتخابات باید در اولین شماره نشریه درج گردد، بشرط آنکه حداقل، شش ساعت پیش از زیر چاپ رفتن نشریه پاسخ به دفتر نشریه تسلیم و رسید دریافت شده باشد.

ماده ۲۵- در صورتیکه نشریه از درج پاسخ امتناع ورزد یا پاسخ را منتشر نسازد شاکی

می‌تواند به دادستان شهرستان شکایت کند دادستان شهرستان در صورت احراز صحت شکایت، جهت نشر یا پاسخ به نشریه اخطار می‌کند و هرگاه این اخطار مؤثر واقع نشود پرونده را جهت صدور دستور توقیف موقت نشریه که مدت آن از يك هفته تجاوز نخواهد کرد به دادگاه ارسال می‌کند. رسیدگی به این کار خارج از نوبت صورت می‌گیرد.

ماده ۲۶- متهم یا متهمین به ارتکاب اعمال زیر تعقیب و مجازات می‌شوند.

۱- فاش و منتشر ساختن دستورهای محرمانه نظامی، اسرار ارتش یا نقشه و استحکامات نظامی.

۲- تحریص و تشویق افراد کشور بطور صریح به ارتکاب جرایم برضد امنیت داخلی یا خارجی کشور یا ارتکاب محرمات شرعی یا تقدیر و تمجید از مرتکبین جرایم مذکور.

۳- اهانت به دین مبین اسلام و مقدسات آن. این مورد اگر به حد ارتداد برسد احکام شرعی مرتد درباره مرتکب اجرا خواهد شد.

۴- اهانت به مقام رهبر یا شورای رهبری و مقام مرجعیت تقلید.

۵- افترا و توهین نسبت به مقام ریاست جمهور، هیأت وزراء، مجلس شورای اسلامی، هیأت قضاات و سایر نهادهای کشور.

۶- انتشار مذاکرات سری مجلس شورای اسلامی و محاکم دادگستری و یا تحقیقات مراجع قضائی که طبق قانون افشاء آن ممنوع است.

۷- انتشار عکسها، تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی.

۸- انتشار اخبار خلاف واقع و حقیقت.

۹- تهدید اشخاص به هتك شرف یا حیثیت یا افشاء اسرار شخصی.

۱۰- افترا و توهین نسبت به اشخاص.

۱۱- اهانت و افترا نسبت به اموات به قصد خدشه دار کردن حیثیت بازماندگان آنان.

۱۲- چاپ و انتشار نشریه‌ای که پروانه برای آن صادر نشده و یا پروانه آن لغو گردیده و یا به دستور دادگاه بطور موقت یا دائم تعطیل گردیده است.

۱۳- انتشار نشریه به نحوی که با نشریات موجود یا نشریاتی که بطور موقت یا دائم تعطیل شده اند از نظر نام، علامت و شکل امکان اشتباه داشته باشد.

۱۴- انتشار نشریه بدون ذکر نام دارنده پروانه، مدیر مسئول، سردبیر، و یا نشانی اداره نشریه و چاپخانه.

تعقیب موارد مذکور در بند ۱۰-۱۱ منوط به شکایت شاکی خصوصی است و در صورت استرداد شکایت تعقیب در هر مرحله که باشد موقوف می‌شود و در صورت

صدور دادنامه مجازات مقرر اجرا نمی شود.

در مورد بندهای ۹-۱۰-۱۱ مادام که پرونده در مرحله تحقیق و رسیدگی است نشریه مورد شکایت حق ندارد نسبت به موضوع مورد رسیدگی مطلبی انتشار دهد و در صورت تخلف دادگاه عمومی حکم به تعطیل نشریه را در مدت مناسب صادر خواهد کرد.

ماده ۲۷- دادگاه پس از رسیدگی با ملاحظه تمام جوانب امر مرتکب را به يك یا چند فقره یا جميع مجازات مصرحه در زیر محکوم خواهد کرد.

۱- حبس.

۲- تعزیر.

۳- جریمه نقدی.

۴- تعطیل نشریه. میزان مجازات و مدت تعطیل نشریه بنظر دادگاه می باشد.

ماده ۲۸- هر مقام دولتی که برای چاپ مقاله یا مطلبی در صدد اعمال فشار بر مطبوعات برآید یا به سانسور نشریات مبادرت کند علاوه بر اینکه دادگاه به یکی از مجازاتهای مندرج در ماده ۲۷ وی را محکوم می نماید، می تواند برای مدتی او را از خدمت دولتی منفصل کند.

فصل پنجم - دادرسی مطبوعات

ماده ۲۹- به جرایم ارتكابی بوسیله مطبوعات در دادگاه عمومی با حضور هیأت منصفه رسیدگی می شود.

تبصره - جرم مطبوعاتی عبارت است از توهین و افترا بوسیله مطبوعات نسبت به نظام جمهوری اسلامی و یا شخص و اشخاص از لحاظ ارتباط با مقام اداری و سیاسی و یا ترویج منکرات و اشاعه فحشاء انتقاد سازنده از روش سیاسی و اداری بوسیله روزنامه، مجله یا نشریه نسبت به مسئولین و متصدیان امور دولتی که از لحاظ مصالح عمومی صورت می گیرد جرم محسوب نمی شود.

ماده ۳۰- هیأت منصفه به طریق ذیل انتخاب می شوند:

هر دو سال يك بار در مهر ماه جهت تعیین اعضای هیأت منصفه در تهران بوسیله وزیر ارشاد اسلامی و در مراکز استانها وسیله مدیر کل اداره ارشاد اسلامی از گروه ها و اقدار زیر دعوت می شود که نمایندگان خود را که عبارت از ۷ نفر اصلی و ۷ نفر علی البدل می باشند انتخاب و معرفی نمایند.

۱- روحانیون.

۲- اساتید دانشگاه.

۳- روزنامه نگاران.

۴- معلمان.

۵- اصناف.

۶- حقوقدانان.

۷- کارگران.

ماده ۳۱- کیفیت انتخاب نمایندگان:

۱- نمایندگان روحانیون به انتخاب شورای مدیریت حوزه علمیه قم.

۲- نمایندگان اساتید به انتخاب شورای دانشگاه و تأیید جهاد دانشگاهی از اعضاء کادر آموزشی و در مراکز استانی که دانشگاه نباشد از کادر آموزشی مدارس عالی و به انتخاب شورای مدارس عالی.

۳- نمایندگان روزنامه نگاران به انتخاب مدیران مسئول مطبوعات.

۴- نمایندگان معلمان به انتخاب انجمن اسلامی معلمان.

۵- نماینده اصناف به انتخاب اتحادیه های اصناف.

۶- نمایندگان حقوقدانان به انتخاب حقوقدانان شورای نگهبان.

۷- نمایندگان کارگران به انتخاب شورای اسلامی کارگران.

ماده ۳۲- اعضای هیأت منصفه باید دارای شرایط زیر باشند. داشتن لا اقل ۲۵ سال سن، اعتقاد به قانون اساسی، عدم سابقه محکومیت کیفری بر اساس موازین اسلام، معروفیت به دیانت، صداقت و حسن شهرت، آگاهی نسبی سیاسی و اجتماعی.

ماده ۳۳- پس از انتخاب اعضاء هیأت منصفه در تهران وزیر ارشاد اسلامی و در استانها مدیرکل اداره ارشاد صورت اعضاء هیأت منصفه را برای رئیس کل دادگاههای عمومی مرکز ارسال می دارد.

ماده ۳۴- در هر محاکمه مطبوعاتی، دادگاه عمومی در جلسه مقدماتی خود با حضور دادستان یا نماینده او از ۱۴ نفر اعضاء هیأت منصفه دعوت می کند که در جلسات محاکمات حضور بهم رسانند. در هر صورت دادگاه با حضور ۷ نفر از اعضاء هیأت منصفه رسمیت خواهد داشت. اعضاء هیأت منصفه موظفند که در جلسات دادگاه تا ختم جلسات آن حضور یابند.

ماده ۳۵- هر يك از اعضاء هیأت منصفه چنانچه بدون عذرموجه در یکی از جلسات رسیدگی به يك پرونده حاضر نشود بوسیله دادگاهی که نسبت به موضوع رسیدگی می کند کتباً توبیخ می شود و اگر تا سه جلسه شرکت نکند از شش ماه تا يك سال از عضویت در هیأت منصفه محروم خواهد شد. و چنانچه در تمام جلسات حاضر نشود و یا از شرکت در اتخاذ تصمیم خودداری کند به دو سال محرومیت از عضویت هیأت منصفه محکوم می گردد. تبصره - چنانچه در مدت محرومیت علی البدل هم حضور پیدا نکند، گروه انتخاب

کننده حداکثر در مدت ۱۰ روز دو نفر را به عنوان عضو اصلی و علی البدل انتخاب می نماید و در مدت مربوطه انجام وظیفه می کنند.

ماده ۳۶- موارد رد اعضاء هیأت منصفه همان است که طبق قانون در مورد رد قضاوت پیش بینی شده است.

ماده ۳۷- هرگاه در حین محاکمه اعضاء هیأت منصفه سنوالاتی داشته باشند سنوال خود را کتباً به دادگاه خواهند داد که بوسیله رئیس دادگاه مطرح گردد.

ماده ۳۸- برای رسیدگی به جرایم مندرج در این طرح قانونی دادگاه عمومی با مشارکت رئیس و دو نفر دادرس و با حضور هیأت منصفه تشکیل می شود و مطابق مقررات عمومی رسیدگی می کنند و پس از اعلام ختم دادرسی بلافاصله اعضاء هیأت منصفه به شور پرداخته درباره دو مطلب ذیل.

الف: آیا متهم بزهکار است؟

ب: در صورت بزهکار بودن آیا مستحق تخفیف است یا خیر؟

تصمیم می گیرند و رأی اکثریت هیأت منصفه را کتباً به دادگاه اعلام می نمایند و سپس دادگاه براساس تصمیم مذکور رأی صادر می کند. در صورتیکه تصمیم مبنی بر بزهکاری باشد تطبیق عمل انتسابی با قانون و تعیین میزان مجازات و تصمیم گیری درباره سایر جهات قانونی اتهام با دادگاه می باشد. رأی دادگاه در حدود مقررات قانونی قابل فرجام است.

ماده ۳۹- هرگاه حکم دادگاه مبنی بر برائت و یا محکومیتی باشد که مستلزم سلب حقوق اجتماعی نباشد از نشریه در صورتیکه قبلاً توقیف شده باشد بی درنگ رفع توقیف خواهد شد و انتشار مجدد آن مانعی ندارد.

ماده ۴۰- تنظیم آیین نامه های اجرایی این قانون بعهده وزارت ارشاد اسلامی است.

ماده ۴۱- پس از تصویب این طرح قانونی کلیه قوانین و مقررات مغایر ملغی و بلااثر خواهد بود و وزارت ارشاد اسلامی مأمور اجرای آن است.

ط: طرح مصوب کمیسیون ارشاد اسلامی مجلس شورای اسلامی

(دی ماه ۱۳۶۳)

چون طرح پیشنهادی کمیسیون ارشاد اسلامی مجلس (در مهر ماه ۱۳۶۰) مورد توجه قرار نگرفته بود، اعضاء این کمیسیون درصدد تجدیدنظر و ارائه طرح دیگری برآمدند تا آن را برای تصویب نهایی به مجلس شورای اسلامی تقدیم کنند. ولی این کار آنقدر به درازا کشید که عمر دوره اول مجلس به پایان رسید؛ و پس از آن در دوره دوم مجلس بود که سرانجام نتیجه فعالیت سه ساله کمیسیون ارشاد ظاهر شد و طرحی که در زیر خواهد آمد به جلسه علنی مجلس ارائه گردید.

کلیات طرح گرچه در روز یکشنبه ۳۰ دی ۱۳۶۳ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید، ولی این تصویب به معنای آن نبود که طرح مذکور با تمام جزئیاتش مورد قبول مجلس قرار گرفته است. تفاوت این طرح با طرح سه سال قبل آنقدرها زیاد نبود، مگر در فصل مربوط به جرایم مطبوعاتی؛ که در طرح اولی می‌بایست در دادگاه عمومی و با حضور هیأت منصفه به جرایم رسیدگی شود؛ و در طرح دومی، بدون نام بردن از «هیأت منصفه» رسیدگی به جرایم مطبوعاتی را برعهده «دادگاه صالحه» مخول کرده، ضمناً مجازات بعضی جرایم بطور مشخص در متن طرح آمده بود.

متن این طرح به شرح زیر است:

کلیات طرح قانون مطبوعات مصوّب کمیسیون ارشاد اسلامی (دی ماه ۱۳۶۳)

«ن» والقلم و مایسترون... سوگند به قلم و آنچه می‌نویسند. (قرآن کریم)

نشریات و مطبوعات در بیان مطلب آزادند، مگر آنکه مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشند. تفصیل آن را قانون معین می‌کند. (قانون اساسی اصل ۲۴)

فصل اول - تعریف مطبوعات

ماده ۱- منظور از مطبوعات در این قانون عبارتند از نشریاتی که در زمینه‌های گوناگون خبری، انتقادی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، کشاورزی، فرهنگی، دینی، علمی، فنی، نظامی، هنری، بطور منظم و در مواقع معین با نام ثابت و تاریخ و شماره و شماره ردیف منتشر می‌شوند.

تبصره - انتشار فوق‌العاده اختصاص به نشریه‌ای دارد که بطور مرتب انتشار می‌یابد.

فصل دوم - رسالت مطبوعات

ماده ۲- رسالتی که مطبوعات در جمهوری اسلامی برعهده دارند، عبارت است از:
الف: روشن ساختن افکار عمومی و بالا بردن سطح معلومات و دانش مردم در یک یا چند زمینه مذکور در ماده ۱.

ب: پیشبرد اهدافی که در قانون اساسی جمهوری اسلامی بیان شده است.

ج: تلاش برای نفی مرزبندیهای کاذب و تفرقه‌انگیز و قرار ندادن اقشار مختلف جامعه در مقابل یکدیگر، مانند دسته‌بندی مردم بر اساس نژاد، زبان، رسوم و سنن محلی و...

د: مبارزه با مظاهر فرهنگ استعماری (اسراف، تبذیر، لغو، تجمل پرستی و اشاعه فحشا و...) و ترویج و تبلیغ فرهنگ اصیل اسلامی و گسترش فضایل اخلاقی.

ه: حفظ و تحکیم سیاست «نه شرقی نه غربی».

تبصره - هر يك از مطبوعات باید حداقل در تحقق یکی از موارد فوق الذکر سهیم بوده و با موارد دیگر به هیچوجه در تضاد نبوده و در مسیر جمهوری اسلامی باشد.

ماده ۳- مطبوعات در ایفای رسالتی که برعهده دارند، ملزم به رعایت کامل صداقت هستند، انحراف از حفظ صداقت به یکی از اشکال زیر است:

الف: درج اخبار و مطالب خلاف واقع بطور مکرر.

ب: پیمودن خط مشی فکری مغایر با خط مشی که بدان متعهد شده است.

ج: انتخاب خط مشی فنی منفی در تعیین فرازاها و تیرها و استفاده مغرضانه از علائم نگارش و شیوه طراحی.

تبصره - در تمام شماره های يك نشریه لازم است وابستگی آن به حزب، گروه، جمعیت و یا عدم وابستگی آن در کنار نام نشریه مشخص گردد و تخلف از این امر عدم صداقت محسوب می شود.

فصل سوم - حدود مطبوعات

ماده ۴- نشریات جز در موارد اخلال به مبانی و احکام اسلام و حقوق عمومی که در ذیل مشخص می شوند آزادند.

۱- نشر مطالب الحادی و انحرافی، تبلیغ و ترویج سیاستهای استثماری و استعماری و مطالبی که به اساس جمهوری اسلامی لطمه وارد کند.

۲- اشاعه فحشاء و منکرات و انتشار عکسها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی.

۳- تبلیغ و ترویج لهو و لغو و تجمل پرستی و اسراف و تبذیر و کوشش در راه مصرفی کردن جامعه و ترویج کالاهای خارجی.

۴- ایجاد اختلاف مابین اقشار جامعه به هر شکل به ویژه از طریق طرح مسائل نژادی و زبان و رسوم.

۵- تحریص و تشویق افراد و گروهها به ارتکاب اعمالی علیه امنیت، حیثیت و منافع جمهوری اسلامی ایران در داخل یا خارج.

۶- فاش نمودن و انتشار دستورهای محرمانه نظامی، اسرار نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، نقشه و استحکامات نظامی و انتشار مذاکرات سری مجلس شورای اسلامی و محاکم دادگستری و تحقیقات مراجع قضایی بدون مجوز.

- ۷- اهانت به دین مبین اسلام و مقدسات آن و همچنین اهانت به مقام معظم رهبری و مرجعیت تقلید.
- ۸- افترا و توهین به مقامات، نهادها، ارگانها و هریک از افراد کشور اگرچه از طریق انتشار عکس یا کاریکاتور باشد.
- ۹- سرقت‌های ادبی و همچنین نقل مطالب از مطبوعات و احزاب و گروه‌های منحرف و مخالف اسلامی (داخلی و خارجی) به نحوی که تبلیغ از آنها باشد.
- ۱۰- چاپ و انتشار نشریه‌ای که پروانه برای آن صادر نشده و یا پروانه آن لغو گردیده و یا به دستور دادگاه بطور موقت یا دائم تعطیل گردیده است.
- ۱۱- درج مطالبی که نوعاً مغایر با آنچه که متقاضی به نوع نشریه متعهد شده است.
- ۱۲- انتشار نشریه به نحوی که با نشریات موجود یا نشریاتی که بطور موقت یا دائم تعطیل شده اند از نظر نام، علامت و شکل اشتباه شود.
- ۱۳- انتشار نشریه بدون ذکر نام دارنده پروانه، مدیر مسئول، سردبیر و نشانی اداره نشریه و چاپخانه آن.
- تبصره- هریک از موارد فوق جرم شناخته شده و صاحب امتیاز تحت تعقیب قانونی قرار خواهد گرفت.

فصل چهارم - تأسیس نشریه

ماده ۵- انتشار نشریه به مسئولیت اشخاص حقیقی یا حقوقی و با سرمایه ایرانی و تحت شرایط زیر آزاد است:

- الف: به رسالت مطبوعات (ماده ۲) متعهد باشد.
- ب: شرایط مساعد اقتصادی جهت طبع و نشر مانند مواد اولیه و وسایل طبع و نشر به حد کافی وجود داشته باشد.
- ج: التزام به رعایت قانون اساسی.
- د: اجازه از وزارت ارشاد اسلامی.

ماده ۶- درخواست کننده اجازه باید دارای شرایط زیر باشد:

- ۱- تابعیت ایران.
- ۲- دارا بودن حداقل ۲۵ سال سن.
- ۳- نداشتن سابقه محکومیت کیفری براساس موازین اسلامی که موجب سلب حقوق اجتماعی باشد.
- ۴- عدم حجر و ورشکستگی به تقلب و تقصیر.
- ۵- صلاحیت اخلاقی و دارا بودن تقوای سیاسی و اجتماعی.

۶- داشتن حداقل گواهینامه لیسانس یا پایان سطح در علوم حوزه ای یا صلاحیت علمی کافی در هر دو مورد به تشخیص کمیسیون مندرج در ماده ۱۰ این قانون. تبصره ۱- در صورتی که متقاضی شخصیت حقوقی باشد باید دو نفر به عنوان مدیر و سردبیر که واجد شرایط شش گانه این ماده (۶) باشند معرفی گردند، بدیهی است که این امر به معنی سلب مسئولیت از شخصیت حقوقی در قبال نشریه نخواهد بود. تبصره ۲- رئیس دیوانعالی کشور، رئیس جمهور، دادستان کل کشور، نخست وزیر، وزیران، استانداران، امرای ارتش، شهربانی و ژاندارمری و اعضای مرکزی شورای فرماندهی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از حق داشتن امتیاز نشریه محرومند.

تبصره ۳- برای نشریات داخلی يك سازمان، مؤسسه و یا شرکت دولتی یا خصوصی که فقط جهت استفاده کارکنان، منتشر و رایگان در اختیار آنان قرار می گیرد، تنها اجازه وزارت ارشاد اسلامی با رعایت ماده ۲ این قانون کافی است.

تبصره ۴- برای هر نشریه باید درخواستی جداگانه به کمیسیون ارائه شود و تمامی مراحل قانونی باید قبل از انتشار طی شود. حتی اگر يك متقاضی بخواهد بیش از يك نشریه داشته باشد.

تبصره ۵- متقاضی در قبال خط مشی کلی نشریه مسئول است، چه شخصیت حقیقی و یا حقوقی باشد. سردبیر مسئول يك يك مطالبی است که در نشریه به چاپ می رسد و مسئولیت دیگر امور در رابطه با نشریه به عهده مدیر و متقاضی است.

تبصره ۶- احزاب، انجمنها و مؤسسات در صورتی که به ثبت رسیده باشند، می توانند درخواست پروانه انتشار کنند، مشروط بر اینکه مدیر واجد شرایطی را معرفی کنند تا برابر مقررات این قانون مسئولیتهای قانونی را عهده دار گردد.

ماده ۷- رسیدگی به درخواست صدور پروانه و صلاحیت متقاضی و مدیر مسئول و سردبیر، به عهده هیأت نظارت بر مطبوعات مرکب از افراد ذیصلاح و مؤمن به انقلاب اسلامی ایران به شرح زیر است:

الف: يك نفر از قضات دیوانعالی کشور با انتخاب شورای عالی قضایی.
ب: یکی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به پیشنهاد کمیسیون ارشاد و تصویب مجلس.

ج: وزیر ارشاد اسلامی یا قائم مقام وی بدون داشتن حق رأی در این هیأت.
د: یکی از علمای آگاه به مسائل زمان به معرفی هیأت مدرسین حوزه علمیه قم.
ه: یکی از اساتید دانشگاه به انتخاب شورای عالی دانشگاهی.
و: نماینده ای از مدیران و مسئولان مطبوعات.

تبصره ۱- هیأت نظارت پس از رسیدگی‌های لازم نظر خود را جهت اخذ تصمیم نهایی به وزیر ارشاد اسلامی اعلام می‌کنند.

تبصره ۲- نماینده مدیران مطبوعات با اکثریت آراء انتخاب می‌شود.

تبصره ۳- برای صدور پروانه رأی اکثریت مطلق هیأت نظارت لازم است.

تبصره ۴- هیأت نظارت می‌تواند هر زمان که لازم بداند مجدداً امتیاز يك نشریه را مورد بررسی قرار دهد و در صورتی که نشریه شرایط ماده ۵ را فاقد شده باشد، با رعایت سایر مواد این قانون، پروانه آنرا لغو نماید.

تبصره ۵- وزارت ارشاد اسلامی موظف است نشریات را بطور دائم بررسی نموده، نتایج آنرا به هیأت گزارش دهد و هیأت نتایج این بررسی را در صورت لزوم طی يك برنامه رادیو تلویزیونی در اختیار مردم قرار دهد.

ماده ۸- وزارت ارشاد اسلامی مکلف است ظرف سه ماه از تاریخ دریافت تقاضا، درباره صلاحیت متقاضی، مدیر مسئول و سردبیر با رعایت شرایط مقرر در این قانون رسیدگی‌های لازم را انجام دهد و مراتب رد یا قبول تقاضا را اعلام و نسبت به درخواست‌هایی که مورد موافقت واقع می‌شود، ظرف يك ماه از تاریخ موافقت، پروانه انتشار صادر کند.

ماده ۹- هر نوع تغییر و تبدیل در پروانه انتشار و انتقال آن و دیگر مشخصات موكول به موافقت وزارت ارشاد اسلامی با رعایت مقررات این قانون است.

ماده ۱۰- در صورتیکه مدیر مسئول یا سردبیر شرایط موضوع بندهای ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ و ۶ را فاقد گردد، یا فوت شود یا استعفا دهد، صاحب پروانه مکلف است حداکثر ظرف يك ماه شخص واجد شرایط دیگری را به وزارت ارشاد اسلامی معرفی کند. در غیر این صورت از انتشار نشریه او جلوگیری می‌شود. تا زمانی که صلاحیت مدیر یا سردبیر جدید به تأیید نرسیده است مسئولیت‌های مدیر و سردبیر به عهده متقاضی خواهد بود.

ماده ۱۱- اعلام نظر وزارت ارشاد اسلامی مبنی بر تأیید یا عدم تأیید مدیر مسئول یا سردبیر جدید، حداکثر يك ماه پس از تاریخ معرفی خواهد بود.

تبصره - در مواد ۸ و ۱۰ ذینفع می‌تواند از تأخیر وزارت ارشاد اسلامی به دادگاه استان شکایت کند و مطالبه خسارت نماید. رأی دادگاه قطعی و غیر قابل فرجام است. همچنین در مورد تصمیم وزارت ارشاد اسلامی نیز می‌تواند به دادگاه استان شکایت کند.

ماده ۱۲- صاحب پروانه موظف است ظرف شش ماه پس از صدور پروانه، نشریه مربوطه را منتشر کند و در غیر این صورت اعتبار پروانه از بین می‌رود. عدم انتشار منظم نشریه در يك سال نیز اگر بدون عنرموجه (به تشخیص هیأت نظارت) باشد، موجب لغو پروانه خواهد بود.

ماده ۱۳- امتیازنامه‌هایی که بر طبق مقررات سابق برای نشریات کتونی صادر شده است به اعتبار خود باقی است، مشروط بر اینکه ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون صاحب امتیاز برای تطبیق وضع خود، با این قانون و دریافت پروانه جدید اقدام نماید.

ماده ۱۴- در هر شماره باید نام دارنده پروانه، مدیر مسئول، سردبیر، نشانی اداره و چاپخانه‌ای که نشریه در آن به چاپ می‌رسد و نیز زمینه فعالیت و روش نشریه (دینی، علمی، سیاسی، اقتصادی، ادبی، هنری و غیره) در صفحه معین و محل ثابت اعلان شود، چاپخانه‌ها نیز مکلف به رعایت مفاد این ماده می‌باشند.

ماده ۱۵- نشریات در چاپ آگهیهای تجارتی که مشتمل بر تعریف و تمجید کالا یا خدمات است مجاز نیستند مگر آنکه از طرف یکی از مراکز تحقیقاتی کشور که برحسب قوانین رسمیت داشته باشند، جهت تشویق تولید کنندگان کالا یا عرضه کنندگان خدمات مذکور، اقدام به تقدیر و تشویق شود. در غیر این صورت مطبوعات فقط موارد زیر را مجازند درج نمایند.

الف: نام کالا یا خدمات، نام شرکت و مؤسسه‌ای که آنرا ارائه می‌کند.

ب: مشخصات کالا یا خدمات.

ج: انواع کالا یا خدمات.

د: قیمت کالا یا خدمات.

ه: آدرس مراکز عرضه کالا یا خدمات.

و: زمان عرضه.

تبصره ۱- در مواردی که طبق این ماده، مطبوعات مجاز به درج آگهیهای مشتمل بر تعریف و تشویق از کالا و خدمات هستند، متن این تعریف و تشویق نمی‌تواند از متن تقدیر نامه رسمی مراکز قانونی مذکور در این ماده فراتر رود.

تبصره ۲- صفحه مربوط به درج آگهیها باید مشخص بوده و به صورت جدولی باشد که کالاها و خدمات مشابه در کنار یکدیگر قرار گیرد.

ماده ۱۶- هر روزنامه یا مجله باید دفاتر محاسباتی پلمپ شده بر طبق قانون، تهیه و کلیه مخارج و درآمد خود را در آن ثبت کند و بیلان سالانه درآمد مخارج را به وزارت ارشاد اسلامی بفرستد. وزارت ارشاد اسلامی هر وقت لازم بداند، دفاتر مالی مؤسسات را بازرسی می‌کند.

تبصره - کلیه مطبوعات مکلفند همه ماهه تیراژ فروش ماهیانه خود را کتباً به وزارت ارشاد اسلامی اطلاع دهند.

ماده ۱۷- مدیران مطبوعات در تهران و شهرستانها مکلفند از هر شماره نشریه خود دو نسخه به هریک از اماکن زیر، کتابخانه ملی، کتابخانه مجلس شورای اسلامی، دادستان

شهرستان و وزارت ارشاد اسلامی [اداره مطبوعات داخلی] و مرکز جمع آوری اسناد و مدارك بطور مرتب ارسال نماید.

فصل پنجم - جرایم

ماده ۱۸- هرگاه در مطبوعات مطالبی مشتمل بر توهین یا افترا، یا خلاف واقع، نسبت به شخص [اعم از حقیقی یا حقوقی] مشاهده شود، ذینفع حق دارد پاسخ آن را ظرف يك ماه کتباً برای همان نشریه بفرستد.

۱- نشریه مزبور موظف است این گونه توضیحات و پاسخها را در یکی از دو شماره ای که پس از وصول پاسخ منتشر می شود، در همان صفحه و ستون و با همان حروف که اصل مطلب منتشر شده است، مجانی به چاپ برساند، به شرط آنکه جواب از دو برابر اصل تجاوز نکند و متضمن توهین و افترا به کسی نباشد.

۲- اگر نشریه علاوه بر پاسخ مذکور مطالب یا توضیحات مجددی چاپ کند، حق پاسخگویی مجدد برای معترض باقی است. درج قسمتی از پاسخ به صورتی که آنرا ناقص یا نامفهوم سازد و همچنین افزودن مطالبی به آن در حکم عدم درج است و متن پاسخ باید در يك شماره دیگر درج شود.

۳- پاسخ نامزدهای انتخاباتی در جریان انتخابات باید در اولین شماره نشریه درج گردد، به شرط آنکه حداقل شش ساعت پیش از زیر چاپ رفتن نشریه پاسخ به دفتر نشریه تسلیم و رسید دریافت شده باشد.

ماده ۱۹- در صورتی که نشریه از درج پاسخ امتناع ورزد یا پاسخ را منتشر نسازد، شاکی می تواند به دادستان شهرستان شکایت کند و دادستان در صورت احراز صحت شکایت جهت نشر پاسخ به نشریه اخطار می کند و هرگاه این اخطار مؤثر واقع نشود، پرونده را جهت صدور دستور توقیف موقت نشریه که مدت آن حداکثر از ده روز تجاوز نخواهد کرد به دادگاه ارسال می کند.

ماده ۲۰- در صورتی که مقالات یا مطالب مذکور مضر به منافع اشخاص بوده و به شکایت منتهی شود، مدیر مسئول باید نویسنده مقاله یا مطلب را معرفی کند و پاسخگوی آن باشد. ماده ۲۱- اشخاصی که دستورهای محرمانه نظامی و اسرار ارتش و سپاه و یا نقشه قلاع و استحکامات نظامی را در زمان جنگ یا صلح بوسیله یکی از مطبوعات فاش و منتشر کنند به دادگاه نظامی تحویل تا برابر مقررات با آنان رفتار گردد.

ماده ۲۲- هرکس بوسیله یکی از مطبوعات، مردم را صریحاً به ارتکاب جنحه یا جنایتی برضد امنیت داخلی یا خارجی کشور که در قانون مجازات عمومی پیش بینی شده است، تحریص و تشویق نماید در صورتی که اثری بر آن مترتب شود، به مجازات معاونت همان

جرم محکوم و در صورتی که اثری بر آن مترتب نشود، به حبس از سه ماه تا ۶ ماه یا به پرداخت مبلغ صد هزار ریال تا سیصد هزار ریال غرامت نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۲۳- هر کس بوسیله مطبوعات به دین مبین اسلام و مقدسات آن اهانت کند، در صورتی که به ارتداد منجر شود طبق مقررات مرتد با او رفتار می شود و اگر به ارتداد نیا نجامد حداکثر به ۷۰ ضربه شلاق تعزیر و به حبس تأدیبی از ۳ ماه تا ۳ سال محکوم می گردد.

ماده ۲۴- هرگاه در نشریه ی به رهبری یا شورای رهبری جمهوری اسلامی ایران اهانت شود، پروانه نشریه لغو، مدیر مسئول و سردبیر نویسنده مطلب هر يك از ۴۰ تا ۷۰ ضربه شلاق و به حبس تأدیبی از ۶۱ روز تا ۲۴ ماه محکوم می گردد.

تبصره - رسیدگی به جرائم موضوع مواد ۲۲، ۲۳ و ۲۴ تابع شکایت مدعی خصوصی نیست.

ماده ۲۵- انتشار عکسها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی ممنوع است و در صورت تخلف در مرتبه اول از ۳ روز تا يك هفته و در مرتبه دوم از يك ماه تا ۳ ماه توقیف و در مرتبه سوم پروانه نشریه لغو می گردد.

ماده ۲۶- انتشار مذاکرات سری (غیر علنی) مجلس شورای اسلامی و محاکم دادئستری یا تحقیقات مراجع قضایی که طبق قانون، افشای آن مجاز نیست، ممنوع است و در صورت تخلف، نشریه به مدت يك ماه تا ۳ ماه توقیف و مرتکب به ۳ تا ۶ ماه حبس تأدیبی و یا به ۳۰ تا ۶۰ ضربه شلاق محکوم می گردد.

ماده ۲۷- انتشار هر نوع مطلب مشتمل بر تهمت یا افترا یا فحش و الفاظ رکیک با نسبتهای توهین آمیز و نظایر آن نسبت به اشخاص ممنوع است، مرتکب به حداکثر ۷۰ ضربه شلاق محکوم خواهد شد. تعقیب جرایم مزبور موکول به شکایت شاکی خصوصی است و در صورت استرداد شکایت تعقیب در هر مرحله ای که باشد، موقوف خواهد شد.

تبصره ۱- در موارد فوق شاکی (اعم از حقیقی یا حقوقی) می تواند برای مطالبه خسارات مادی و معنوی که از نشر مطالب مزبور بر او وارد آمده به دادگاه صالحه شکایت نماید و دادگاه مکلف است نسبت به آن رسیدگی و مبلغ خسارت را تعیین و مورد حکم قرار دهد.

تبصره ۲- هرگاه انتشار مطالب مذکور در ماده فوق راجع به شخص متوفی بوده ولی عرفاً هتاکي به بازماندگان وی به حساب آید، هر يك از ورثه قانونی می تواند از نظر جزایی یا حقوقی طبق ماده و تبصره فوق اقدامه دعوی نماید.

ماده ۲۸- انتشار مطالبی که مشتمل بر تهدید به هتك شرف و یا حیثیت و یا افشای اسرار شخصی باشد، ممنوع است و متخلف به حبس تأدیبی از ۳ ماه تا يك سال و به ۱۰ تا پنجاه ضربه شلاق محکوم می گردد.

تبصره - در مورد مواد ۲۷ و ۲۸ تا زمانی که پرونده در مرحله تحقیق و رسیدگی است نشریه مورد شکایت حق ندارد نسب به مورد رسیدگی مطلبی نشر دهد. در صورت تخلف دادستان شهرستان باید قبل از ختم تحقیقات از دادگاه تقاضا کند که حکم توقیف نشریه را صادر کند. دادگاه بطور خارج از نوبت و فوق العاده بدون حضور نماینده دادسرا به موضوع رسیدگی نموده و حکم به توقیف سه شماره نشریه صادر می کند و این توقیف شامل اولین شماره بعد از ابلاغ حکم می شود و در صورت تکرار تا موقع صدور رأی دادگاه از انتشار نشریه جلوگیری می شود.

ماده ۲۹ - نشر مطالب توهین آمیز به اقلیتهای دینی مصرح در قانون اساسی یا نژادی ساکن ایران برای تولید نفاق و اختلاف و بغض و کینه میان سکنه مملکت ممنوع است و متخلف به دادگاههای صالحه ارجاع و طبق مقررات قضایی با او رفتار می شود.

ماده ۳۰ - هر کس در نشریه ای خود را برخلاف واقع صاحب پروانه انتشار یا مدیر مسئول یا سردبیر معرفی کند، یا بدون داشتن پروانه به انتشار نشریه مبادرت نماید، به حبس از ۳ ماه تا ۶ ماه و از ۲۰ تا ۵۰ ضربه شلاق محکوم می گردد.

مقررات این ماده شامل دارندگان پروانه و مدیران مسئول و سردبیرانی که سمتهای مزبور را طبق قانون از دست داده اند نیز می شود.

ماده ۳۱ - هرگاه در انتشار نشریه نام یا علامت نشریه دیگری ولو با تغییرات جزئی تقلید شود، بطوری که برای خواننده امکان اشتباه باشد، از انتشار نشریه جلوگیری و مرتکب به مجازات حبس از ۶۱ تا ۹۰ روز محکوم می شود. تعقیب جرم منوط به شکایت شاکی خصوصی است.

ماده ۳۲ - پس از توقیف يك نشریه انتشار هر نوع نشریه دیگر، به نحوی که با نشریه توقیف شده از نظر نام، علامت و شکل مشتبه شود، ممنوع است و نشریه جدید بلافاصله توقیف می گردد و مرتکب به مجازات از ۳ ماه تا ۶ ماه حبس محکوم می گردد.

ماده ۳۳ - هیچ مقام دولتی و غیردولتی حق ندارد برای چاپ مطلب یا مقاله ای در صدد اعمال فشار بر مطبوعات برآید و یا به سانسور و کنترل نشریات مبادرت کند و در صورت اقدام به چنین عملی به حبس از ۶ ماه تا یکسال محکوم می گردد.

ماده ۳۴ - هر صاحب امتیازی که برخلاف مواد ۱۴، ۹، ۵ به انتشار روزنامه یا مجله مبادرت کند، به حبس از ۶۱ تا ۹۰ روز محکوم می گردد.

ماده ۳۵ - در صورتی که نشریه برخلاف صداقت، موضوع ماده ۳ این قانون عمل کند، از سه روز تا يك هفته و در صورت تکرار از يك هفته تا يك ماه تعطیل می شود.

ماده ۳۶ - به جرایم ارتكابی بوسیله مطبوعات در دادگاه صالحه رسیدگی می شود.

ماده ۳۷ - تنظیم آیین اجرای این قانون بعهده وزارت ارشاد اسلامی می باشد.

ماده ۳۸- از تاریخ تصویب این طرح قانونی کلیه قوانین مغایر ملفی است و وزارت ارشاد اسلامی مأمور اجرای آن است.

ی: پنجمین قانون مطبوعات

پس از تصویب طرح پیشنهادی کمیسیون ارشاد اسلامی مجلس در جلسه علنی روز ۳۰ دی ماه ۱۳۶۳ (که در حکم شور اول طرح محسوب می شد)، آنقدر مسائل و نکات گوناگون درباره اش از سوی محافل و افراد ابراز گردید که ناچار ارائه آن برای شور دوم به جلسه علنی مدتها معوق ماند. و طی این مدت نیز در خلال جلسات متوالی و مکرر کمیسیون ارشاد با حضور پیشنهاد دهندگان، صاحب نظران، و متخصصین فن، اصلاحات فراوانی در متن طرح مصوبه داده شد. تا زمانی که پس از جرح و تعدیل کلی برای شور دوم به جلسه علنی مجلس شورای اسلامی ارائه گردید (مهرماه ۱۳۶۴).

کار بررسی طرح جدید حدود ۲۰ روز وقت گرفت، تا سرانجام در تاریخ ۱۴ آبان ۱۳۶۴ قانون جدید مطبوعات به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

طرح قانونی مطبوعات مجلس شورای اسلامی (۱۴ آبان ۶۴)

«ن» والقلم و مایسترون... سوگند به قلم و آنچه می نویسند. (قرآن کریم)
نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند، مگر آنکه مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشند، تفصیل آن را قانون معین می کند. (قانون اساسی اصل ۲۴)

فصل اول - تعریف مطبوعات

ماده ۱- مطبوعات در این قانون عبارتند از نشریاتی که بطور منظم با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف در زمینه های خبری، انتقادی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، کشاورزی، فرهنگی، دینی، علمی، فنی، نظامی، هنری، ورزشی منتشر می شوند.
تبصره - انتشار فوق العاده اختصاص به نشریه ای دارد که بطور مرتب انتشار می یابد.

فصل دوم - رسالت مطبوعات

ماده ۲- رسالتی که مطبوعات در نظام جمهوری اسلامی برعهده دارند، عبارت است از:
الف: روشن ساختن افکار عمومی و بالا بردن سطح معلومات و دانش مردم در يك یا چند زمینه مذکور در ماده ۱.
ب: پیشبرد اهدافی که در قانون اساسی جمهوری اسلامی بیان شده است.

ج: تلاش برای نفی مرزبندیهای کاذب و تفرقه‌انگیز و قرار ندادن اقشار مختلف جامعه در مقابل یکدیگر، مانند دسته‌بندی مردم براساس نژاد، زبان، رسوم، سنن محلی و...

د: مبارزه با مظاهر فرهنگ استعماری (اسراف، تبذیر، لغو، تجمل‌پرستی، اشاعه فحشا و...) و ترویج و تبلیغ فرهنگ اصیل اسلامی و گسترش فضایل اخلاقی.

ه: حفظ و تحکیم سیاست نه شرقی و نه غربی.

تبصره - هر يك از مطبوعات باید حداقل در تحقق یکی از موارد فوق‌الذکر سهیم و با موارد دیگر به هیچ وجه در تضاد نبوده و در مسیر جمهوری اسلامی باشد.

فصل سوم - حقوق مطبوعات

ماده ۳ - مطبوعات حق دارند نظرات، انتقادات سازنده، پیشنهادات، توضیحات مردم و مسئولین را با رعایت موازین اسلامی و مصالح جامعه درج و به اطلاع عموم برسانند.

تبصره - انتقاد سازنده مشروط به دارا بودن منطق و استدلال و پرهیز از توهین، تحقیر و تخریب می‌باشد.

ماده ۴ - هیچ مقام دولتی و غیردولتی حق ندارد برای چاپ مطلب یا مقاله‌ای درصدد اعمال فشار بر مطبوعات برآید و یا به سانسور و کنترل نشریات مبادرت کند.

ماده ۵ - انتشار و کسب اخبار داخلی و خارجی که به منظور افزایش آگاهی عمومی و حفظ مصالح جامعه باشد با رعایت این قانون حق قانونی مطبوعات است.

ماده ۶ - نشریات جز در موارد اخلاف به مبانی و احکام اسلام و حقوق عمومی که در این فصل مشخص می‌شوند آزادند:

۱ - نشر مطالب الحادی و مخالف موازین اسلامی و ترویج مطالبی که به اساس جمهوری اسلامی لطمه وارد کند.

۲ - اشاعه فحشا و منکرات و انتشار عکسها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی.

۳ - ترویج و تبلیغ اسراف و تبذیر.

۴ - ایجاد اختلاف مابین اقشار جامعه، بویژه از طریق طرح مسائل نژادی و قومی.

۵ - تحریص و تشویق افراد و گروهها به ارتکاب اعمالی علیه امنیت، حیثیت و منافع جمهوری اسلامی ایران در داخل یا خارج.

۶ - فاش نمودن و انتشار اسناد و دستورها و مسائل محرمانه، اسرار نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، نقشه و استحكامات نظامی، انتشار مذاکرات غیرعلنی مجلس شورای اسلامی و محاکم غیرعلنی دادگستری و تحقیقات مراجع قضایی بدون

مجوز.

۷- اهانت به دین مبین اسلام و مقدسات آن و همچنین اهانت به مقام معظم رهبری و مراجع مسلم تقلید.

۸- افترا و توهین به مقامات، نهادها، ارگانها، و هریک از افراد کشور اگرچه از طریق انتشار عکس یا کاریکاتور باشد.

۹- سرقت‌های ادبی و همچنین نقل مطالب از مطبوعات و احزاب و گروه‌های منحرف و مخالف اسلام (داخلی و خارجی) به نحوی که تبلیغ از آنها باشد. (حدود موارد فوق را آیین‌نامه مشخص می‌کند).

ماده ۷- موارد ذیل ممنوع است:

الف: چاپ و انتشار نشریه‌ای که پروانه برای آن صادر نشده و یا پروانه آن لغو گردیده و یا به دستور دادگاه بطور موقت یا دائم تعطیل گردیده است.

ب: درج مطالبی مغایر با آنچه که متقاضی به نوع نشریه متعهد شده است.

ج: انتشار نشریه به نحوی که با نشریات موجود یا نشریاتی که بطور موقت یا دائم تعطیل شده‌اند از نظر نام، علامت و شکل اشتباه شود.

د: انتشار نشریه بدون ذکر نام صاحب امتیاز و مدیر مسئول و نشانی اداره نشریه و چاپخانه آن.

هـ: مراکز نشر، چاپ، توزیع و فروش نشریات مجاز به چاپ و انتشار و عرضه مطبوعات و نشریاتی که از سوی هیأت نظارت مغایر با اصول مندرج در این قانون تشخیص داده شود نمی‌باشند.

فصل سوم - نحوه انتشار مطبوعات

ماده ۸- انتشار نشریه به مسئولیت اشخاص حقیقی یا حقوقی با سرمایه ایرانی و اخذ پروانه از وزارت ارشاد اسلامی آزاد است.

تبصره - مطبوعاتی که از طرف سازمانهای آزادیبخش اسلامی کشورهای دیگر منتشر می‌شوند می‌توانند با سرمایه و مسئولیت اشخاص غیر ایرانی در چهارچوب قوانین مربوط به خارجیان مقیم ایران و موافقت وزارت ارشاد و امور خارجه منتشر شوند.

ماده ۹- شخص حقیقی متقاضی صاحب امتیاز باید دارای شرایط زیر باشد:

۱- تابعیت ایران.

۲- دارا بودن حداقل ۲۵ سال سن.

۳- عدم حجر و ورشکستگی به تقلب و تقصیر.

- ۴- دارا بودن صلاحیت اخلاقی و نداشتن سوء مؤثر سابقه کیفری.
- ۵- داشتن صلاحیت علمی کافی به تشخیص هیأت نظارت موضوع ماده ۷ این قانون.
- تبصره ۱- متقاضی امتیاز نشریه می تواند شخصی را به عنوان مدیر مسئول واجد شرایط مندرج در این ماده با قبول مسئولیت از طرف وی معرفی نماید.
- تبصره ۲- برای نشریات داخلی يك سازمان، مؤسسه و شرکت دولتی یا خصوصی که فقط برای استفاده کارکنان منتشر و رایگان در اختیار آنان قرار می گیرد تنها اجازه وزارت ارشاد اسلامی با رعایت ماده ۲ این قانون کافی است.
- تبصره ۳- با يك پروانه نمی توان بیش از يك نشریه منتشر کرد.
- تبصره ۴- صاحب امتیاز در قبال خط مشی کلی نشریه و یکایک مطالبی که در نشریه به چاپ می رسد مسئول است و مسئولیت دیگر امور در رابطه با نشریه به عهده مدیر مسئول است.
- تبصره ۵- نخست وزیران، وزیران، استانداران، امرای ارتش و شهربانی، زاندارمری، رؤسای سازمانهای دولتی، مدیران عامل و رؤسای هیأت مدیره شرکتها و بانکهای دولتی و کلیه شرکتها و مؤسساتی که شمول حکم در مورد آن مستلزم ذکر نام است، نمایندگان مجلسین، سفرا، فرمانداران، شهرداران، رؤسای انجمنهای شهر و شهرستان تهران و مراکز استانها، اعضای ساواک، رؤسای دفاتر ستاخیز در تهران و مراکز استانها و شهرستانها و وابستگان به رژیم سابق که در فاصله زمانی پانزدهم خرداد ۱۳۴۲ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ در مشاغل مذکور بوده و همچنین کسانی که در این مدت از طریق مطبوعات، رادیو تلویزیون یا سخنرانی در اجتماعات خدمتگزار تبلیغاتی رژیم گذشته بوده اند، از انتشار نشریه محرومند.
- ماده ۱۰- اعضای هیأت نظارت بر مطبوعات که از افراد مسلمان و صاحب صلاحیت علمی و اخلاقی لازم و مؤمن به انقلاب اسلامی می باشند، به شرح زیر است:
- الف: یکی از قضات دیوانعالی کشور به انتخاب شورایعالی قضایی.
- ب: وزیر ارشاد اسلامی یا نماینده تام الاختیار وی.
- ج: یکی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس.
- د: یکی از اساتید دانشگاه به انتخاب وزیر فرهنگ و آموزش عالی.
- ه: یکی از مدیران مسئول مطبوعات به انتخاب آنان.
- تبصره ۱- این هیأت ظرف دو ماه پس از تصویب این قانون در دور اول و در دوره های بعد ظرف يك ماه قبل از اتمام مدت مقرر برای مدت دو سال به دعوت وزیر ارشاد اسلامی تشکیل می شود.

تبصره ۲- جلسات هیأت با حضور دو سوم اعضاء رسمیت یافته و تصمیمات متخذه با اکثریت مطلق اعضاء معتبر خواهد بود.

تبصره ۳- هیأت نظارت پس از رسیدگی های لازم نظر خود را جهت اجرا به وزیر ارشاد اسلامی اعلام می دارد.

ماده ۱۱- رسیدگی به درخواست صدور پروانه و تشخیص صلاحیت متقاضی و مدیر مسئول و سردبیر بعهد هیأت نظارت بر مطبوعات است و هیأت نظارت رأساً به درخواست وزیر ارشاد اسلامی موارد تخلف نشریات را از مقررات مندرج در ماده ۲ مورد رسیدگی قرار می دهد و در صورت لزوم جهت پیگرد قانونی تقاضای کتبی خود را به دادگاه صالح تقدیم می دارد.

ماده ۱۲- هیأت نظارت مکلف است ظرف مدت سه ماه از تاریخ دریافت تقاضا جهت امتیاز یک نشریه درباره صلاحیت متقاضی و مدیر مسئول با رعایت شرایط مقرر در این قانون رسیدگی های لازم را انجام داده و مراتب رد یا قبول تقاضا را با ذکر دلایل و شواهد جهت اجرا به وزیر ارشاد گزارش نماید، وزارت ارشاد اسلامی موظف است حداکثر ظرف ۲ ماه از تاریخ موافقت هیأت نظارت برای متقاضی پروانه انتشار صادر کند.

ماده ۱۳- در صورتی که مدیر مسئول شرایط مندرج در ماده ۹ را فلقد گردد، یا فوت شود و یا استعفا دهد، صاحب امتیاز موظف است حداکثر ظرف ۳ ماه شخص دیگری را که واجد شرایط باشد به وزارت ارشاد اسلامی معرفی کند. در غیر این صورت از انتشار نشریه او جلوگیری می شود، تا زمانی که صلاحیت مدیر به تأیید نرسیده است مسئولیتهای مدیر بعهد صاحب امتیاز است.

ماده ۱۴- اعلام نظر هیأت نظارت مبنی بر تأیید یا عدم تأیید مدیر مسئول یا سردبیر جدید، حداکثر سه ماه از تاریخ معرفی توسط وزارت ارشاد اسلامی خواهد بود.

ماده ۱۵- صاحب امتیاز موظف است ظرف شش ماه پس از صدور پروانه، نشریه مربوطه را منتشر کند و در غیر این صورت با یک بار اخطار کتبی و دادن فرصت پانزده روز دیگر در صورت عدم عذر موجه اعتبار پروانه از بین می رود. عدم انتشار منظم نشریه در یک سال نیز اگر بدون عذر موجه (به تشخیص هیأت نظارت) باشد، موجب لغو پروانه خواهد بود.

تبصره- نشریه ای که سالانه منتشر می شود (سالنامه) از ماده فوق مستثنی بوده و در صورت عدم نشر ظرف یک سال بدون عذر موجه پروانه صاحب امتیاز لغو خواهد شد.

ماده ۱۶- پروانه هایی که بر طبق مقررات سابق برای نشریات کنونی صادر شده است به اعتبار خود باقی است مشروط بر اینکه ظرف مدت سه ماه از تاریخ اجرای این قانون صاحب امتیاز برای تطبیق وضع خود با این قانون اقدام نماید.

ماده ۱۷- در هر شماره باید نام دارنده صاحب امتیاز، مدیر مسئول، سردبیر، نشانی اداره و چاپخانه ای که نشریه در آن به چاپ می رسد و نیز زمینه فعالیت و ترتیب انتشار نوع نشریه (دینی، علمی، سیاسی، اقتصادی، ادبی، هنری و غیره) در صفحه معین و محل ثابت اعلان شود چاپخانه ها نیز مکلف به رعایت مفاد این ماده می باشند.

ماده ۱۸- نشریات در چاپ آگهیهای تجارتی که مشتمل بر تعریف و تمجید کالا یا خدماتی که از طرف یکی از مراکز تحقیقاتی کشور برحسب قوانین رسمیت داشته باشد تأیید گردد با رعایت ماده ۱۲ و بندهای مربوطه آیین نامه تأسیس و نظارت بر نحوه کار و فعالیت کانونهای آگهی تبلیغاتی مجاز می باشد.

تبصره - در مواردی که طبق این ماده مطبوعات مجاز به درج آگهیهای مشتمل بر تعریف و تشویق از کالا و خدمات هستند. متن این تعریف و تشویق نمی تواند از متن تقدیرنامه رسمی مراکز قانونی مذکور در این ماده فراتر رود.

ماده ۱۹- هر روزنامه یا مجله باید دفاتر محاسباتی پلمپ شده برطبق قانون تهیه و کلیه مخارج و درآمد خود را در آن ثبت کند و بیلان سالانه درآمد و مخارج را به وزارت ارشاد اسلامی بفرستد. وزارت ارشاد اسلامی هر وقت لازم بداند دفاتر مالی مؤسسات را بازرسی می نماید.

تبصره - کلیه مطبوعات مکلفند همه ماهه تیراژ فروش ماهیانه خود را کتباً به وزارت ارشاد اسلامی اطلاع دهند.

ماده ۲۰- مدیران چاپخانه ها در تهران و شهرستانها مکلفند از هر شماره نشریه خود دو نسخه به هر یک از مراکز زیر: کتابخانه ملی، کتابخانه مجلس شورای اسلامی، و وزارت ارشاد اسلامی (اداره کل مطبوعات و نشریات و مرکز مدارك فرهنگی انقلاب اسلامی) بطور مرتب و رایگان ارسال نمایند.

ماده ۲۱- ضوابط و آیین نامه ورود مطبوعات به کشور و نیز خروج آن براساس موازین شرعی و قانون اساسی و نظام جمهوری اسلامی ظرف شش ماه توسط وزارت ارشاد اسلامی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

فصل ششم - جرایم

ماده ۲۲- هرگاه مطبوعات مطالبی مشتمل بر توهین یا افترا و یا خلاف واقع و یا انتقاد نسبت به شخص (اعم از حقیقی یا حقوقی) مشاهده شود ذینفع حق دارد پاسخ آن را ظرف یک ماه کتباً برای همان نشریه بفرستد و نشریه مزبور موظف است اینگونه توضیحات و پاسخها را در یکی از دو شماره ای که پس از وصول پاسخ منتشر می شود در همان صفحه و ستون با همان حروف که اصل مطلب منتشر شده است مجانی به چاپ برساند، به شرط

آنکه جواب از دو برابر اصل تجاوز نکند و متضمن توهین و افترا به کسی نباشد. تبصره ۱- اگر نشریه علاوه بر پاسخ مذکور مطالب یا توضیحات مجددی چاپ کند حق پاسخگویی مجدد برای معترض باقی است. درج قسمتی از پاسخ به صورتی که آن را ناقص یا نامفهوم سازد و همچنین افزودن مطالبی به آن در حکم عدم درج است و متن پاسخ باید در يك شماره درج شود.

تبصره ۲- پاسخ نامزدهای انتخاباتی در جریان انتخابات باید در اولین شماره درج گردد به شرط آنکه حداقل شش ساعت پیش از زیر چاپ رفتن نشریه پاسخ به دفتر نشریه تسلیم و رسید دریافت شده باشد.

تبصره ۳- در صورتی که نشریه از درج پاسخ امتناع ورزد یا پاسخ را منتشر نسازد شاکي می تواند به دادستان شهرستان شکایت کند و دادستان در صورت احراز صحت شکایت جهت نشر پاسخ به نشریه اخطار می کند. هرگاه این اخطار مؤثر واقع نشود پرونده را پس از دستور توقیف موقت نشریه که مدت آن حداکثر از ده روز تجاوز نخواهد کرد به دادگاه ارسال دارد.

ماده ۲۳- اشخاصی که اسناد و دستورهای محرمانه و اسرار ارتش و سپاه و یا نقشه های قلاع و استحکامات نظامی را در زمان جنگ یا صلح بوسیله یکی از مطبوعات فاش و منتشر کنند به دادگاه نظامی تحویل تا برابر مقررات با آنان رفتار گردد.

ماده ۲۴- هرکس بوسیله مطبوعات مردم را صریحاً به ارتکاب جرم یا جنایتی برضد امنیت داخلی یا سیاست خارجی کشور که در قانون مجازات عمومی پیش بینی شده است تحریص و تشویق نماید در صورتی که اثری بر آن مترتب نشود به حبس از سه ماه تا ۶ ماه یا به پرداخت یکصد هزار ریال تا سیصد هزار ریال غرامت نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۲۵- هرکس بوسیله مطبوعات به دین مبین اسلام و مقدسات آن اهانت کند در صورتی که به ارتداد منجر شود حکم ارتداد در حق وی اجرا و اگر به ارتداد نیا نجامد طبق نظر حاکم شرع بر اساس قانون تعزیرات با وی رفتار خواهد شد.

ماده ۲۶- هرگاه در نشریه ای به رهبر یا شورای رهبری جمهوری اسلامی و یا مراجع مسلم تقلید اهانت شود پروانه آن نشریه لغو، مدیر مسئول و سردبیر و نویسنده مطلب به محاکم صالحه معرفی و مجازات خواهد شد.

تبصره- رسیدگی به جرایم موضوع مواد ۲۳، ۲۴، ۲۵ تابع شکایت مدعی خصوصی نیست.

ماده ۲۷- انتشار عکسها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی ممنوع است و در صورت تخلف در مرتبه اول طبق نظر حاکم شرع رفتار می شود و در مرتبه دوم نشریه از سه ماه تا شش ماه توقیف و در مرتبه سوم پروانه نشریه لغو می گردد. ضمناً در مرتبه دوم و سوم علاوه بر

مجازات فوق طبق قانون تعزیرات رفتار خواهد شد.

ماده ۲۸- انتشار مذاکرات غیرعلنی مجلس شورای اسلامی و مذاکرات غیرعلنی محاکم دادگستری یا تحقیقات مراجع اطلاعاتی و قضایی که طبق قانون، افشای آن مجاز نیست، ممنوع است و در صورت تخلف، نشریه به مدت یک ماه تا سه ماه توقیف و مدیر مسئول به سه تا شش ماه حبس تأدیبی و یا به تعزیر دیگری طبق نظر حاکم شرع محکوم می‌گردد.

ماده ۲۹- انتشار هر نوع مطلب مشتمل بر تهمت یا افترا یا فحش و الفاظ رکیک یا نسبتهای توهین آمیز و نظایر آن نسبت به اشخاص ممنوع است، مدیر مسئول جهت مجازات به محاکم قضایی معرفی می‌گردد، و تعقیب جرایم مزبور موکول به شکایت شاکی خصوصی است و در صورت استرداد شکایت تعقیب در هر مرحله ای که باشد متوقف خواهد شد.

تبصره ۱- در موارد فوق شاکی (اعم از حقیقی یا حقوقی) می‌تواند برای مطالبه خسارات مادی و معنوی که از نشر مطالب مزبور بر او وارد آمده به دادگاه صالحه شکایت نماید و دادگاه مکلف است نسبت به آن رسیدگی خسارت را تعیین و مورد حکم قرار دهد.

تبصره ۲- هرگاه انتشار مطالب مذکور در ماده فوق راجع به شخص متوفی بوده ولی عرفاً هتاک به بازماندگان وی به حساب آید، هر یک از ورثه قانونی می‌تواند از نظر جزایی یا حقوقی طبق ماده و تبصره فوق اقامه دعوی نماید.

ماده ۳۰- انتشار مطالبی که مشتمل بر تهدید به هتک شرف و یا حیثیت و یا افشای اسرار شخصی باشد ممنوع است و مدیر مسئول به محاکم قضایی معرفی و با وی طبق قانون تعزیرات رفتار خواهد شد.

تبصره- در مورد مواد ۲۹ و ۳۰ تا زمانی که پرونده در مرحله تحقیق و رسیدگی است نشریه مورد شکایت حق ندارد نسبت به مورد رسیدگی مطلبی نشر دهد. در صورت تخلف دادستان شهرستان باید قبل از ختم تحقیقات حکم توقیف نشریه را صادر کند، این توقیف شامل اولین شماره بعد از ابلاغ می‌شود و در صورت تکرار تا موقع صدور رأی دادگاه از انتشار نشریه جلوگیری می‌شود.

ماده ۳۱- هرکس در نشریه ای خود را برخلاف واقع صاحب پروانه انتشار یا مدیر مسئول یا سردبیر معرفی کند، یا بدون داشتن پروانه به انتشار نشریه مبادرت نماید، به حبس از ۳ ماه تا ۶ ماه محکوم می‌گردد.

مقررات این ماده شامل دارندگان پروانه و مدیران مسئول و سردبیرانی که سمتهای مزبور را طبق قانون از دست داده اند نیز می‌شود.

ماده ۳۲- هرگاه در انتشار نشریه نام یا علامت نشریه دیگری ولو با تغییرات جزئی تقلید شود، بطوری که برای خواننده امکان اشتباه باشد، از انتشار نشریه جلوگیری و مرتکب به

مجازات حبس از ۶۱ تا ۹۰ روز محکوم می‌شود، تعقیب جرم و مجازات حبس منوط به شکایت شاکی خصوصی است.

ماده ۳۳- به جرایم ارتكابی بوسیله مطبوعات در دادگاه صالحه با حضور هیأت منصفه رسیدگی می‌شود.

ماده ۳۴- آیین نامه اجرایی این قانون حداکثر تا ۶ ماه توسط وزارت ارشاد اسلامی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۳۵- از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین مغایر ملغی است و وزارت ارشاد اسلامی مأمور اجرای آن می‌باشد.

هنگامی که مصوبه مجلس برای بررسی به شورای نگهبان ارائه شد، نظر شورای نگهبان مبنی بر مغایرت ۵ مورد آن با قانون اساسی و ۴ مورد دیگر با موازین شرعی به مجلس ابلاغ گردید. متن نامه شورای نگهبان در مورد اشکالات طرح قانونی مطبوعات به شرح زیر است:

بسم الله الرحمن الرحيم

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۱۶۷۲-ق مورخ ۱۳۶۴/۸/۱۸ و پیرو نامه شماره ۴۸۴۷ مورخ ۱۳۶۴/۸/۲۸ طرح قانونی مطبوعات مصوب جلسه ۱۳۶۴/۸/۱۴ مجلس شورای اسلامی در جلسات متعدد شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت که نظر اکثریت اعضای شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

۱- ماده يك که ظاهر آن حصر نشریه در زمینه‌های مذکور در آن ماده است و سایر زمینه‌های متصور مشروع را شامل نمی‌شود، مخالف آزادی مطبوعات و با اصل ۲۴ قانون اساسی مغایر است. با اصلاح این ماده، بند الف ماده ۲ نیز طبعاً باید اصلاح گردد.

۲- در بند ۸ ماده ۶ اطلاق ممنوعیت توهین حتی نسبت به کسانی که از لحاظ شرعی مصونیت عرضی ندارند، به نظر فقها با موازین شرعی مغایرت دارد.

۳- در بند ۹ ماده ۶ حدود و مفهوم قانونی سرقت ادبی روشن و مشخص نگردیده و تا مشخص نگردد، نمی‌توان اظهار نظر نمود. بنابراین، در اصلاحیه تعریف قانونی از سرقت ادبی به عمل آید تا در مورد حکم مترتب بر آن بتوان اظهار نظر کرد.

۴- بند ۷ ماده ۷ که به طور مطلق درج هرگونه مطلبی را مغایر با نوع نشریه ممنوع نموده، با آزادی مطبوعات و اصل ۲۴ قانون اساسی مغایر است.

۵- بندهای ۴ و ۵ ماده ۹ که تشخیص صلاحیت اخلاقی و صلاحیت علمی متقاضیان را به عهده هیأت نظارت گذاشته، از این جهت که ضوابطی برای صلاحیتهای مزبور در قانون

تعیین نشده، با قانون اساسی مغایر است.

ع- ماده ۱۱- که بررسی صلاحیت سردبیر را نیز به عهده هیأت نظارت واگذار کرده و هیچ ضابطه‌ای برای صلاحیت نامبرده در قانون تعیین نگردیده، با قانون اساسی مغایر شناخته شد.

۷- در ماده ۲۱ الزام مدیران چاپخانه به دادن دو نسخه از هر شماره نشریه خود بطور رایگان به مراکز مذکور در آن ماده، غیر از وزارت ارشاد اسلامی، به نظر فقها با موازین شرع مطابقت ندارد.

۸- ماده ۲۲- که ضوابط ورود و خروج مطبوعات را موقوف به آیین نامه کرده، در حالی که موضوع جنبه قانونگذاری دارد و باید طبق قانون تعیین شود، با قانون اساسی مغایرت دارد. ۹- ذیل ماده ۲۵ که مجازات را تعیین کرده، چون تعزیر به نظر حاکم است، به نظر فقها مغایر موازین شرعی است. همچنین اشکال شرعی در مواد ۲۸ و ۲۹ و ۳۲ و ۳۳ وجود دارد که باید اصلاح شود.

۱۰- در تبصره يك ماده ۳۰ که طرح دعوی خسارت معنوی مجاز و دادگاه مکلف به رسیدگی آن شده، تقویم خسارات معنوی به مال و امر مادی مغایر موازین شرعی است. البته رفع هتک و توهین که به شخص شده، به طریق متناسب با آن، در صورت مطالبه ذیحق، لازم است. ۱۱- تذکرات لازم زیر را نیز اعلام می‌دارد که بهجاست مورد توجه و صلاح قرار گیرد: الف: در بند ۴ ماده ۹ به «سابقه مؤثر کیفری» اشاره شده که چون اصطلاح سابقه مؤثر کیفری مطابق قوانین جزایی سابق بوده و مفهوم خاصی داشته که با تصویب قانون مجازات اسلامی دیگر آن اصطلاح و مفهوم وجود ندارد، باید حذف شود و اگر معنی دیگری از آن مراد بوده، به آن تصریح گردد.

ب: تبصره ۴ ماده ۹ که کل مسئولیتها را به عهده صاحب امتیاز گذارده، به ظاهر با تبصره يك در تضاد است و اصولاً در این قانون وضعیت صاحب امتیاز، مدیر مسئول و سردبیر به خوبی روشن نشده که باید ضرورت وجود هریک از آنها و مسئولیت آنان مشخص گردد. مثلاً، در حالی که طبق ماده ۱۱ ظاهراً سردبیر وجود دارد، در ماده ۱۳ سردبیر از قلم افتاده است و در حالی که طبق تبصره يك ماده ۹ وجود مدیر مسئول اختیاری است و به نظر صاحب امتیاز واگذار شده، از ماده ۱۴ الزامی بودن وجود او برای نشریه فهمیده می‌شود.

ج: در مواد ۱۲ و ۱۹ شماره‌های مواد مورد استناد ظاهراً اشتباه است که باید اصلاح گردد.

د: چون عنوان دادستان شهرستان دیگر وجود ندارد، بنابراین در تبصره ۳ ماده ۲۳ و تبصره ماده ۳۱ عنوان دادستان شهرستان به «دادستان عمومی» تبدیل گردد.

مجلس شورای اسلامی در جلسه مورخ ۱۳ بهمن ۱۳۶۴ بحث پیرامون موارد اشکال شورای نگهبان به قانون مطبوعات را آغاز کرد و طی دو جلسه مذاکره اصلاحات مورد نظر شورای نگهبان را در متن قانون به عمل آورد.

آنچه در زیر می آید مشروح اصلاحات انجام شده در قانون مطبوعات است که اصل آن در ۱۴ آبان ۱۳۶۴ به تصویب مجلس رسید و با در نظر گرفتن تغییرات مصوب، به عنوان پنجمین قانون مطبوعات ایران شناخته می شود.

ماده ۱- به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۱- مطبوعات در این قانون عبارتند از نشریاتی که بطور منظم با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف در زمینه های گوناگون خبری، انتقادی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، کشاورزی، فرهنگی، دینی، علمی، فنی، نظامی، هنری، ورزشی و نظایر اینها منتشر می شوند.

بند الف ماده ۲ به شرح ذیل اصلاح شد:

الف: روشن ساختن افکار عمومی و بالا بردن سطح معلومات و دانش مردم در يك یا چند زمینه مورد اشاره در ماده ۱.

بند ۸ ماده ۶ به شرح ذیل اصلاح شد:

۸- افترا به مقامات، نهادها، ارگانها، و هريك از افراد کشور و توهین به اشخاص حقیقی و حقوقی که حرمت شرعی دارند، اگرچه از طریق انتشار عکس یا کاریکاتور باشد.
تبصره زیر به ماده ۶ اضافه شد:

سرقت ادبی عبارت است از نسبت دادن عمدی تمام یا بخش قابل توجهی از آثار و نوشته های دیگران به خود یا غیر، ولو به صورت ترجمه.

بند ب ماده ۷ به شرح ذیل اصلاح شد:

ب: انتشار نشریه به گونه ای که اکثر مطالب آن مفایر باشد با آنچه که متقاضی به نوع آن متعهد شده است، ممنوع می باشد.

بند ۴ ماده ۹ به شرح ذیل اصلاح شد:

۴- عدم اشتها به فساد اخلاق و سابقه محکومیت کیفری براساس موازین اسلامی که موجب سلب حقوق اجتماعی باشد. (یکی از خصوصیات شخصی حقیقی متقاضی صاحب امتیاز می باشد).

بند ۵ ماده ۹ به شرح ذیل اصلاح شد:

۵- داشتن صلاحیت علمی در حد لیسانس و یا پایان سطح در علوم حوزه ای به تشخیص هیأت موضوع ماده ۱۰ این قانون.

تبصره ۱ ماده ۹ به شرح ذیل اصلاح شد:

تبصره ۱- متقاضی امتیاز نشریه موظف است خود یا شخص دیگری را به عنوان مدیر مسئول واجد شرایط مندرج در این ماده معرفی نماید.

تبصره ۴ ماده ۹ به شرح ذیل اصلاح شد:

تبصره ۴- صاحب امتیاز در قبال خط مشی کلی نشریه مسئول است و مسئولیت یکایک مطالبی که در نشریه به چاپ می رسد و دیگر امور در رابطه با نشریه بمعده مدیر مسئول خواهد بود.

ماده ۱۰ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۱۰- اعضای هیأت نظارت بر مطبوعات که از افراد مسلمان و صاحب صلاحیت علمی و اخلاقی لازم و مؤمن به انقلاب اسلامی می باشند عبارتند از:

الف: یکی از قضات دیوانعالی کشور به انتخاب شورایعالی قضایی.

ب: وزیر ارشاداسلامی یا نماینده تام الاختیار وی.

ج: یکی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس.

د: یکی از اساتید دانشگاه به انتخاب وزیر فرهنگ و آموزش عالی.

ه: یکی از مدیران مسئول مطبوعات به انتخاب آنان.

ماده ۱۱ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۱۱- رسیدگی به درخواست صدور پروانه و تشخیص صلاحیت متقاضی و مدیر مسئول بمعده هیأت نظارت بر مطبوعات است.

ماده ۱۲ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۱۲- هیأت نظارت رؤساً یا به درخواست وزیر ارشاداسلامی موارد تخلف نشریات را مورد رسیدگی قرار می دهد و در صورت لزوم جهت پیگرد قانونی تقاضای کتبی خود را به دادگاه صالح تقدیم می دارد.

ماده ۱۸ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۱۸- در هر شماره باید نام صاحب امتیاز، مدیر مسئول، نشانی اداره و چاپخانه ای که نشریه در آن به چاپ می رسد و نیز زمینه فعالیت و ترتیب انتشار نوع نشریه (دینی، علمی، سیاسی، اقتصادی، ادبی، هنری و غیره) در صفحه معین و محل ثابت اعلان شود. چاپخانه ها نیز مکلف به رعایت مفاد این ماده می باشند.

ماده ۱۹- به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۱۹- نشریات در چاپ آگهیهای تجارتی که مشتمل بر تعریف و تمجید کالا یا خدماتی که از طرف یکی از مراکز تحقیقاتی کشور که برحسب قوانین رسمیت داشته باشند، تأیید گردد با رعایت ماده ۱۲ و آیین نامه تأسیس و نظارت بر نحوه کار و فعالیت کانونهای آگهی تبلیغاتی و بندهای مربوطه مجاز می باشند.

ماده ۲۱ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۲۱- مدیران چاپخانه ها در تهران و شهرستانها مکلفند از هر شماره نشریه خود شش نسخه به وزارت ارشاد اسلامی بطور مرتب و رایگان ارسال نمایند.

ماده ۲۲ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۲۲- ورود مطبوعات به کشور و نیز خروج آن براساس موازین شرعی و قانون اساسی و نظام جمهوری اسلامی است.
ضوابط ورود و خروج آن ظرف شش ماه توسط وزارت ارشاد اسلامی تهیه و به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.

تبصره ۳ ماده ۲۳ به شرح ذیل اصلاح شد:

تبصره ۳- در صورتی که نشریه از درج پاسخ امتناع ورزد یا پاسخ را منتشر نسازد شاکی می تواند به دادستان عمومی شکایت کند و دادستان در صورت احراز صحت شکایت جهت نشر پاسخ به نشریه اخطار می کند و هرگاه این اخطار مؤثر واقع نشود پرونده را پس از دستور توقیف موقت نشریه که مدت آن حداکثر از ده روز تجاوز نخواهد کرد به دادگاه ارسال می کند.

ماده ۲۵ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۲۵- هرکس بوسیله مطبوعات، مردم را صریحاً به ارتکاب جرم یا جنایتی برضد امنیت داخلی یا سیاست خارجی کشور که در قانون مجازات عمومی پیش بینی شده است، تحریص و تشویق نماید در صورتی که اثری بر آن مترتب شود به مجازات معاونت همان جرم محکوم و در صورتی که اثری بر آن مترتب نشود، طبق نظر حاکم شرع براساس قانون تعزیرات با وی رفتار خواهد شد.

ماده ۲۷ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۲۷- هرگاه در نشریه ای به رهبر یا شورای رهبری جمهوری اسلامی ایران و یا مراجع مسلم تقلید اهانت شود پروانه آن نشریه لغو و مدیر مسئول و نویسنده مطلب به محاکم صالحه معرفی و مجازات خواهند شد.

ماده ۲۸ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۲۸- انتشار عکسها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی ممنوع و موجب تعزیر

شرعی است و اصرار بر آن موجب تشدید تعزیر و لغو پروانه خواهد بود.

ماده ۲۹ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۲۹- انتشار مذاکرات غیرعلنی مجلس شورای اسلامی و مذاکرات غیرعلنی محاکم دادگستری یا تحقیقات مراجع اطلاعاتی و قضایی که طبق قانون افشای آن مجاز نیست ممنوع است و در صورت تخلف طبق نظر حاکم شرع و قانون تعزیرات با وی رفتار خواهد شد.

تبصره ۱ ماده ۳۰ به شرح ذیل اصلاح شد:

تبصره ۱- در موارد فوق شاکی (اعم از حقیقی یا حقوقی) می تواند برای مطالبه خسارات مادی و معنوی که از نشر مطالب مزبور پراو وارد آمده به دادگاه صالحه شکایت نموده و دادگاه نیز مکلف است نسبت به آن رسیدگی و اقدام به حکم متناسب نماید.

تبصره ماده ۳۱ به شرح ذیل اصلاح شد:

تبصره - در مورد مواد ۳۰ و ۳۱ تا زمانی که پرونده در مرحله تحقیق و رسیدگی است نشریه مورد شکایت حق ندارد نسبت به مورد رسیدگی مطلبی نشر دهد، در صورت تخلف دادستان عمومی باید قبل از ختم تحقیقات حکم توقیف نشریه را صادر کند. این توقیف شامل اولین شماره بعد از ابلاغ می شود و در صورت تکرار تا موقع صدور رأی دادگاه از انتشار نشریه جلوگیری می شود.

ماده ۳۲ به شرح ذیل اصلاح شد:

ماده ۳۲- هرکس در نشریه ای خود را برخلاف واقع صاحب پروانه انتشار یا مدیر مسئول معرفی کند، یا بدون داشتن پروانه به انتشار نشریه مبادرت نماید طبق نظر حاکم شرع با وی رفتار خواهد شد.

مقررات این ماده شامل دارندگان پروانه و مدیران مسئولی که سمتهای مزبور را طبق قانون از دست داده اند نیز می شود.

اصلاحات بعدی در پنجمین قانون مطبوعات

شورای نگهبان در جلسه مورخ ۱۶ بهمن ۶۴ اصلاحات مصوب مجلس در قانون مطبوعات را بجز سه مورد پذیرفت و نظر خود را باین شرح به مجلس شورای اسلامی اعلام داشت:

۱- در ماده ۲۱، علاوه بر اینکه در نظر گرفتن ارسال نسخه های بیشتر برای وزارت ارشاد اسلامی، در جهت اصلاح طرح، براساس نظر شورای نگهبان نمی باشد؛ با توجه باین که ارسال دو نسخه - که قبلاً منظور شده بود، جهت انجام مسئولیتی که وزارت ارشاد دارد، تأیید شده است - الزام به ارسال نسخه های بیشتر، مجوز شرعی ندارد.

۲- نسبت به ماده ۳۳ و تبصره يك ماده ۳۰ ایراد شورای نگهبان باید اصلاح شود.

آنگاه در جلسه مورخ ۲۲ اسفند ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی اصلاح سه مورد در قانون مطبوعات (اعاده شده از شورای نگهبان) مورد مذاکره قرار گرفت و موارد مذکور به شرح زیر اصلاح شد:

ماده ۲۱- مدیران چاپخانه‌ها در تهران و شهرستانها مکلفند از هر شماره نشریه خود دو نسخه به وزارت ارشاد اسلامی، بطور مرتب و رایگان ارسال نمایند.
تبصره اول ماده ۳۰- در موارد فوق، شاکی (اعم از حقیقی یا حقوقی) می‌تواند برای مطالبه خسارتی که از نشر مطالب مزبور بر او وارد آمده به دادگاه صالحه شکایت نموده، و دادگاه نیز مکلف است نسبت به آن رسیدگی و حکم متناسب صادر نماید.
ماده ۳۳- هرگاه در انتشار نشریه نام یا علامت نشریه دیگری- ولو با تغییرات جزئی- تقلید شود (بطوریکه برای خواننده امکان اشتباه باشد) از انتشار نشریه جلوگیری، و مرتکب طبق نظر حاکم شرع محکوم می‌شود. تعقیب جرم و مجازات منوط به شکایت شاکی خصوصی است.

متعاقب آن، شورای نگهبان در جلسه مورخ ۲۶ اسفند ۶۴ اصلاحات جدید را پذیرفت و عدم مغایرت کل قانون مطبوعات را با موازین شرع و قانون اساسی اعلام داشت.
ولی بعد از مدتی چون اشکالی در مورد اجرای ماده ۱۰ قانون مطبوعات پدید آمده بود، مسأله توسط وزیر ارشاد در جلسه مورخ ۲۹ خرداد ۶۵ مجلس شورای اسلامی مطرح شد، و پس از مذاکرات نمایندگان يك تبصره بعنوان تبصره چهارم برای ماده ۱۰ به شرح زیر به تصویب رسید:
تبصره ۴ ماده ۱۰- وزارت ارشاد اسلامی مسئول دعوت و برگزاری جلسه انتخابات موضوع بند (هـ) این ماده، و مرجع تشخیص صلاحیت نامزدهای انتخابات مزبور براساس شرایط مندرج در صدر این ماده (مرکب از افراد بندهای الف و ب و ج) می‌باشد. و این قانون از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا خواهد بود.

این تبصره جدید در جلسه مورخ ۲ تیر ۶۵ به تائید شورای نگهبان رسید.

ضمیمه چهارم:

فهرستها

الف - جراید منتشره از شهریور ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶.

ب - جراید شهرستانها.

ج - اسامی صاحبان امتیاز، سردبیران، و هیأت تحریریه.

د - احزاب، گروهها، مجامع، اتحادیه‌ها، سازمانها.

الف - جرايد منتشره از
شهریور ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶

آزاد	آئين
آزاده، نامه	آئين اسلام
آزادگان، نامه	آئين دانشجويان
آزاد ملت	آئينه شرق
آزادی	آئينه فارس
آزادی خلق	آب و خاك
آزادی شرق	آتش
آزادی عقیده	آتشبار
آزير	آتشگاه
آسمان، نامه	آذر
آسيا	آذربايجان
آشفته	آذربايجان دموكرات
آغاز	آرتش، مجله
آفتاب	آرزو
آفتاب تابان	آرشيتكت
آفتاب شرق	آرمان ملی
آموزش و پرورش	آرمان نو
اورمیه	آرونك
آهن	آريا
آهنگر	آريان

اطلاعات هفتگی	آینده
افق	آینده ایران
افق آسیا	آینده بشر
افکار ایران	آینده میهن
افکار خلق	اتحاد
اقتصاد	اتحاد ملایر
اقدام	اتحاد ملی
اقتیانوس	اخبار
البرز	اتفاقات
القباء	اخبار ایران
الوند	اخبار تازه روز
امروز	اخبار روز
امروز و فردا	اخبار هفته
امواج	اختر
امید	اختر شمال
امیرکبیر	اخگر
انترناسیونالیست	ادیب
انتقام	اراده فارس
اندرز	اراك، نامه
اندیشه ما	ارزش کار
انسان آزاد	ارژنگ
انسانیت	ارس
انقلاب شرق	ارغوان
ایده	ارمغان
ایران	اروند
ایران آینده	استخر
ایران امروز	استقلال
ایران باستان	استوار
ایران بزرگ	اشگ ملت
ایران جاویدان	اصفهان
ایران جوان	اصلاحات ایران
ایران خروش	اطلاعات
ایران زمین	اطلاعات ایران

بهارنو	ایران فیلم
بهترین خوانندگیا	ایران کنونی
بهداشت، مجله	ایران کوده
بهرام	ایران ما
بهمن	ایران مبارز
بیداری	ایران نو
بیداری ما	ایران و آمریکا
بیستون	ایران و المپیک
بین المللی	ایران ویج
پارس	ایرانیان
پارس، سالنامه	ایسرائیل
پارس قدیم	ایمان
پازارگاد	اینجا تهران است
پایمردی	باباشمل
پرچم	باختر
پرچم اسلام	باختر هفتگی
پرخاص	باختر ما
پرورش	بازپرس
پند	بازی کودکان
پولاد	باستان
پیام، نامه	بانک ملی، نامه
پیام جوانان	بانو
پیام کاوه	بدرمنیر
پیام مردم	بدیع
پیام نو	برق
پیام نوین	بسیج
پیروزی	بشر
پیروزی راه	بقای ایران
پیغام	بنفشه
پیکار روز	بنیاد
پیک تهران	بهار
پیمان	بهار آذربایجان
تبریز	بهار ایران

خاور	تجدد ایران
خاور زمین	ترقی
خاورنو	ترقی ایران
خبیر	تفسیر خبرهای جهان
خبردار	تندباد
خبرهای دانشگاه	توفیق
خبرهای روز	تهران امروز
خجسته	تهران مصور
خدنگ	تیر
خرد	جامعه
خردسالان	جبهه
خروش	جدال
خروش ایران	جلوه
خروش جوانان	جمعه
خزر	جنبش
خلیج ایران	جنگ
خواندنیها	جنگ آشفته
خواندنیهای مصور	جوانان
خواندنیهای نو	جوانان ایران
خورشید، سالنامه	جوان لر
خورشید ایران	جوانمردان
خوشه	جووت
داد	جهان آینده
دادار	جهان پاك
دادگسترانی	جهان پزشکی
دادگستری	جهان دانش
دارائی	جهان فردا
داریا	جهان کوشش
داستانهای شیرین	جهان نما
دامپزشکی	چند گفتار
دانش	جنگ
دانش آموزان	حلاج
دانش اصفهان	حیات اصفهان

دانشکده پزشکی	راه راست
دانشنامه	راه سلامت
دانشوران، نامه	راه نجات
درفش ایران	راهنما
دژ	راهنمای زندگی
دست آویز	راهنمای یهود
دستور	راه نو
دعوت	رزم
دفاع مشترك	رستاخیز
دلاور	رستاخیز ایران
دلیر	رستاخیز جوانان
دماوند	رستاخیز خوزستان
دموکرات ایران	رسمی کشور، روزنامه
دنا	رعد امروز
دنیا	رگبار
دنیا، سالنامه	روح القدس
دنیای اسلام	روز محشر
دنیای امروزه	روستا
دوچرخه سواران	روشن
دوست ایران	رهبر
دیپلمات	رهبر مردم
دیدنیها	رهبر یزد
دیده بان	رهنما
دیلم	زبان
دین و دانش، سالنامه	زبان زنان
دیهم	زبان معلمین
راد	زبان ملت
راز	زبده
راستگو	زن امروز
راستی	زندگی
راه، نامه	زندگی روستائی
راه آزادی	سازمان
راه پیروزی	سپر

شفق مطبوعات	سپنتا
شمال	سپیدرود
شمشیر امروز	سپیده
شمع	سپیده دم
شنگول	ستارگان
شوخی	ستاره
شهاب ایران	ستاره آذربایجان
شهباز	ستاره روز
شهر فرنگ	ستاره غرب
شهربانی، نامه	سحر
شهریار	سخن
شهریر	سرباز
شهریور	سرباز سرخ
شهناز	سرگذشت
شیبور	سرنوشت
شیدا	سروش
شیراز، نامه	سعادت بشر
شیرکوه	سعادت غرب
شیوا	سلحشور
شیوه	سهند
صبا	سیاست
صدای اصفهان	سیاست امروز
صدای آذربایجان	سیاست شرق
صدای ایران	سیاست ما
صدای فرهنگ	سیمرغ
صدای کرمان	شاهد
صدای مردم	شاهین
صدای وطن	شباهنگ
صفا	شرف
صلاح ایران	شرق، سالنامه
صنعت	شعله ور
صور	شفا
صورت	شفق

فریاد ملت	صحیہ آسمانی
فکر جوان	طبرستان
فلک	طوس
قانون	طوطی
قدرت اسلام	طوفان شرق
قلندر	ظفر
قیام ایران	عالم
قیام شرق	عالم زنان
کار، مجله	عالم یهود
کارزار	عدالت
کارگران ایران	عدالت ایران
کارگران خراسان	عرفان
کاروان	عصر آزادی
کار و دانش	عصر اقتصاد
کارون خوزستان	عصر امید
کاریکاتور پیروزی	عصر انقلاب
کاریکاتور شوخی	عصر پیروزی
کانون	عقیده، نامه
کانون آگهی	علی بابا
کانون خنده	غلبه
کبوتر	فانوس
کردار و گفتار	فدائی
کردستان	فردا
کرمانشاه	فرشته آزادی
کسری	فرمان
کشاوری، مجله	فروردین
کشور	فروغ
کشور ایران، سالنامه	فروغ ایران
کلید نجات	فروهر
کمال	فرهنگستان، نامه
کوپال	فریاد
کودک	فریاد اصفهان
کوشش	فریاد دانش آموزان

مرد ایران	کوکب غرب
مردم	کوهستان
مرد ملی	کوه نور
مزدا	کهکشان
مژده	کیان، سالنامه
مژگان	کیفر
مشرق، سالنامه	کیوان
مشروطیت	کیهان
مصلحت	گفتار
مصور	گلچین
مظفر	گلستان
منشور	گل‌های رنگارنگ
منشورنو	گمرک ایران، مجله
مهر	گنج شایگان
مهر آفاق	گوهر مراد
مهر ایران	گیتی
مهرایزد	گیلان زمین
مهرمیهن	گیلان شهر
میر	گیله‌مرد
مینو	ماد
میهن	مجله تاریخی
میهن، سالنامه	مجموعه امروز
میهن پرستان	مجموعه حقوقی و مجله رسمی
ناخدا	مجموعه خوشه
ناقوس	محشر
نامه پزشکان	محیط
ناهید	مدائن
نبرد	مدنیت
نبرد امروز	مری
نبرد زندگی	مرد
نجات	مرد امروز
نجات ایران	مردان روز
نخشب	مردان کار

نهاد آزادی	نهاد ملی
نهاد آسمانی	نهاد
نهاد جنوب	نیرو
نهاد حقیقت	نیرو و تندرستی
نهاد خراسان	نیرو و راستی
نهاد دادگستری	نیروی تربیت
نهاد زنان	نیروی ملی
نهاد عدالت	وجدان
نهاد گرگان	وحدت ملی
نهاد مرد	ورزش دانشگاه
نهاد ملت	وظیفه
نهاد میهن	هراز
نسیم شمال	هردمبیل
نسیم صبا	هلال
نشریه هفتگی	هنرپیشگان
نصرت	هنرمندان
نقش جهان	هوار
ننه صمد	هور
نوبهار	هوشمند
نور	هولیوود
نورافشان	یادگار
نوربخش	یزدان
نوروز	یغما
نوروز ایران	یک دنیا
نونهالان	یومیه
نهاد	یویو

ب - جرايد شهرستانها (از شهريور
۱۳۲۰ تا ۱۳۲۶)

۱- آبادان:	حيات اصفهان
اخبار هفته	خرد
خبرهای روز	خواندنیهای نو
	دانش اصفهان
۲- اراك:	راه نجات
نامه اراك	سپنتا
	سرنوشت
۳- اردبيل:	صدای اصفهان
بهار آذربایجان	صدای وطن
جودت	عرفان
	فرياد اصفهان
۴- اصفهان:	كانون
آتشگاه	كيوان
آهنگر	گوهرمراد
اخگر	نقش جهان
ارژنگ	۵- انزلی:
ارمغان	بدرمنير
اصفهان	ديلم
باختر	۶- اورمیه:
پرخاش	اورمیه

کیوان	قدرت اسلام
۷- اهواز:	کلید نجات
سیاست شرق	مدنیت
۸- بابل	۱۲- خرمشهر:
سالنامه میهن	رستاخیز خوزستان
۹- بروجرد:	۱۳- رشت:
راز	البرز
۱۰- بوشهر:	القباء
خلیج ایران	بدرمنیر
ندای جنوب	دلیر
نورافشان	سپیدرود
۱۱- تبریز:	سرباز سرخ
آذربایجان	صورت
آذربایجان دموکرات	فکر جوان
آزاد ملت	گیلان زمین
اختر شمال	گیلان شهر
تبریز	گیله مرد
جوان لر	۱۴- زنجان:
خاورنو	آذر
ستاره آذربایجان	۱۵- ساری:
ستاره روز	صفا
سهند	۱۶- سبزوار:
شاهین	مجموعه امروز
شفق	۱۷- شیراز:
شفق مطبوعات	آئینه فارس
صدای آذربایجان	اراده فارس
غلبه	
فریاد	

۲۲- کرمانشاه (باختران):

آریا
بیستون
رهبر
ستاره غرب
سعادت غرب
کرمانشاه
کوکب غرب

۲۳- گرگان:

ندای گرگان

۲۴- مشهد:

آزادی
آفتاب شرق
اخبار تازه روز
ایران مبارز
راستی
سالنامه شرق
طوس
کارگران خراسان
سالنامه مشرق
میر

ندای خراسان
ندای دادگستری

۲۵- ملایر:

اتحاد ملایر

۲۶- مهاباد:

کردستان
هلال
هوار

استخر

اکیانوس

بهار ایران

پارس

پارس قدیم

پیام مردم

پیغام

جهان نما

خجسته

دست آویز

دنا

سروش

نامه شیراز

عصرآزادی

فروردین

گلستان

مهر ایزد

۱۸- قزوین:

راه راست

راه سلامت

نوروز

۱۹- قم:

استوار

۲۰- کاشان:

عصر امید

۲۱- کرمان:

بیداری

تندباد

روح القدس

صدای کرمان

۲۷- میانه:

فدائی

۲۸- همدان:

آرونک

اروند

الوند

بهترین خواندنیها

راهنما

سپیده

کمال

۲۹- یزد:

رهر یزد

شیرکوه

ج - اسامی صاحبان امتیاز،
 سردبیران، و هیأت تحریریه
 (نام نشریه مربوطه در داخل پرانتز آمده
 است)

آ

آموزگار، حسین (زندگی)
 آموزگار، علیرضا (آفتاب شرق)

الف

ابراهیمی، لطفعلی (مردان کار)
 ابراهیمی، مجید (مردان کار)
 ابری، ابراهیم (بهمن)
 اتحاد، سیدکاظم (اتحاد، امید)
 احتشامزاده، حسین (مردان روز)
 احمدی، اشرف (آئینه شرق)
 احمدی، دکتر ابوالقاسم (انقلاب شرق)
 احمدیان، محمدباقر (قدرت اسلام)
 احمدی کاشانی، علی (جامعه)
 احیاء، سعید (پیکار روز)
 اخباری، محمدعلی (کردار و گفتار)

آرامش، احمد (بهرام، دیپلمات)
 آراین پور، منوچهر (اتحاد)
 آزاد، افراسیاب (نامه آزاد)
 آزاد، عبدالقدیر (آزاد)
 آزاد، مسیح (کویال)
 آزاد فرازی، علی (ندای آزادی)
 آزاده گیلانی، علی (فکر جوان)
 آزادی، جواد (عصر آزادی)
 آزمایش، سیدجعفر (افق)
 آشوری، نوذر (دژ)
 آقازاده، حبیب الله (شاهین)
 آقامیری، مهندس (آریان)
 آل احمد، جلال (مردم)
 آل بویه، اسدالله (سازمان)
 آموزگار، حبیب الله (جهان آینده)

- اخگر، سرهنگ احمد (اخگر)
 اخلاقی، علی اکبر (ایران نو)
 اخوان، احمد (دارائی)
 اخوت، عبدالحسین (خلیج ایران)
 اخوت، یوسف (خلیج ایران)
 ارباب زاده، ابوالقاسم (آرمان ملی)
 اردلان، دکتر اسماعیل (کوهستان)
 اردوبادی، عباس (آئین دانشجویان)
 ارسنجانی، حسن (داریا)
 استخر، محمدحسین (استخر)
 اسداللهی، ... (بهارنو)
 اسکندری، ایرج (رهبر)
 اسکندری، عباس (سیاست)
 اسکندری، مهدی (نیروی ملی)
 اسکندری بیات، زهرا (بیداری ما)
 اسلامی، شوکت (نورافشان)
 اسلامی، سیدعباس (زبان ملت)
 اسماعیلی، صادق (اتحاد ملایر)
 اصغری، میرهوشنگ (مرد ایران)
 اعظمی زنگنه، عبدالحمید (ایران جوان)
 اعظمی زنگنه، مسعود (نبرد امروز)
 افتخار، ابراهیم (دموکرات ایران)
 افخمی، م (نورافشان)
 افراشته، هاشم (دموکرات ایران)
 افشار، محمود (آینده، نبرد زندگی)
 افشارراد، احمد (دیده بان)
 افلاطون پور، علی (نهضت)
 اقبال، حسین (پرورش)
 اقبال، خسرو (ایران ما، بهار، نبرد)
 اقبال آشتیانی، عباس (یادگار)
 اکرامی، اسدالله (ایران بزرگ)
 الموتی، مصطفی (هاد)
 امامی اهری، ... (درفش ایران)
- امانپور، سیدنصرالله (شهریور)
 امید، حسین (تبریز، صدای آذربایجان)
 امیر، مهدی (مردان روز)
 امیر ابراهیمی، هادی (مردان روز)
 امیراعلم، دکتر (دانشکده پزشکی)
 امیرانی، علی اصغر (خواندنیها، دیدنیها)
 امیر جاهد، محمدعلی (سالنامه پارس)
 امیرعلائی، شمس الدین (مجموعه حقوقی)
 امین شهیدی، م (ایران مبارز)
 امینی، ابوالقاسم (امید)
 امینی، امیرقلی (اخگر، اصفهان)
 امینی، منصور (مژگان)
 انجوی شیرازی، سیدابوالقاسم (آتشبار، نبرد امروز)
 انزلیچی، ابراهیم (جدال)
 انزلیچی، محمدتقی (جدال)
 انصاری، ربیع (کیوان)
 انقلاب آذر، خلیل (گیتی)
 انواری، احمد (خرد، خواندنیهای نو)
 انواری، دکتر حسن (پرخاش)
 انوشیروانی، سلیمانی (کوه نور)
 ایران پور، دکتر (ایران فیلم)
 ایزدی، محمود (سپیده)
- ب
- بازرگان، مهندس مهدی (صنعت)
 باستان، دکتر نصرت الله (باستان)
 باغچه بان، جبار (زبان)
 باقری، محمدجواد (دفاع مشترك)
 بالاخانی، احمد (افق)
 بامداد، بدرالملوك (زن امروز)
 بایار، محمدعلی (يك دنيا)

بیشه بان، غدیر (القباء گیلان زمین، گیله مرد)
بیگلری، احمد علی (مرد)

پ

پازارگاد، بهاء الدین (پازارگاد، خورشید ایران)
پازارگاد، حسام الدین (خورشید ایران)
پازارگاد، علاء الدین (شوخی)
پازوکی، مهندس رستم (ایران ویج)
پاینده، ابوالقاسم (صبا)
پرتو اعظم، ابوالقاسم (مجله کار)
پرویزی، غلامعلی (دنا)
پروین، حسین (طوفان شرق)
پروین گنابادی، محمد (راستی)
پزشکی، کاظم (آئینه فارس)
پسیان، ن (پولاد)
پورحسینی، ابوالقاسم (روح القدس، صدای کرمان)
پورحسینی، محمدتقی (شیدا)
پوردولت زاده، حشمت (ستاره غرب)
پورصالحی، محمود (شباهنک)
پورمکری، محمدکیوان (ماد)
پوروالی، اسماعیل (ایران ما)
پیامی، سیدمحمد (نامه پیام)
پیراسته، سیدمهدی (مرد ایران)
پیرنظر، عزت الله (خرد، خواندنیهای نو)
پیشه وری، سیدجعفر (آژیر)
پیکولین، سروان (اخبار تازه روز)

ت

تارا، جواد (بقای ایران)

بایگان، فضل الله (هنرمندان)
بدر صالحین، ... (سپیده)

بدری، سیدجلال الدین (بدرمنیر)

بدیع زاده، دکتر هاشم (بدیع)

برزگر، ابراهیم (آذربایجان)

برهانی، دکتر محمدعلی (نیروی ملی)

بزرگمهر، اسفندیار (آهن)

بسیطی، دکتر خسرو (بدیع)

بشارت، سیدعلی (صدای وطن)

بشارت، مرتضی (خرد، مهر آفاق)

بصری، تراب (اقیانوس)

بنی احمد، ابراهیم (بازی کودکان)

بنی صدر، سید ابراهیم (انسان آزاد)

بنی صدر، سیدعباس (منشور)

بنی صدر، کمال (دادگستری، حلاج)

بوستانی، یونس (عالم یهود)

بهادران، حبیب الله (گوهر مراد)

بهار، احمد (اخبار روز)

بهار، محمدتقی (نوبهار)

بهارمست، سرهنگ احمد (مجله آرتش)

بهبهانی خراسانی، محمد (ایمان)

بهرام نراقی، صدیق (بهترین خواندنیها)

بهرامی، تقی (آب و خاک)

بهرامی، حسینعلی (بهمن)

بهروزی، علینقی، (دست آویز)

بهزادی، عیسی (باز پرس)

بهشتی، سیدمحمد (ایرانیان)

بهگو، احمد (ناقوس، نیرو و تندرستی)

بهمن، عباس (صلاح ایران)

بیات، محمدعلی (مصلحت)

بیات ماکو، شجاع الدین (اقتصاد)

بیانی، مهدی (پیام نوین)

بیریا، محمد (غلبه)

جواهر کلام، علی (هور)
 جودت، حسن (جودت)
 جهان، جعفر (ایران نو، جوانان، ندای
 عدالت)
 جهان نما، محمدحسین (جهان نما)
 چمن آرا، احمد (شفق مطبوعات)

ح

حاج عظیمی، نصرت الله (نصرت)
 حاذقی، ... (کانون)
 حافظی، دکتر محمدحسین (مجله بهداشت)
 حالت، ابوالقاسم (توفیق)
 حبیب اللهی، غلامحسین (جودت)
 حبیب اللهی، دکتر (دیهم)
 حبیبی، رحمت الله (راد)
 حبیبی، دکتر مصطفی (دانشکده پزشکی)
 حجازی، محمد (ایران امروز)
 حجازی، سیدمحمدباقر (وظیفه)
 حجازی، میرحسین (جهان نو، راه نو)
 حداد، محسن (جهان دانش، دعوت)
 حریرچیان، ح (نسیم شمال)
 حریری، علی اکبر (آرمان نو)
 حسن اوقلی، ... (سرباز سرخ)
 حسینی الهاشمی، سیدمحمدرضا (مهرایزد)
 حقیقت، حسین (جهان نو)
 حکمت، علی اصغر، (آموزش و پرورش)
 حکمی اصفهانی، جلال (گفتار)
 حکیم اللهی، ... (رعد امروز)
 حکیم معانی، ا (نامه عقیده)
 حلاج، حسن (حلاج)
 حمیدی، مهدی (کهنکشان)
 حمیدی، میرمرتضی (طوس)

تالبرگ، فریدریک (بانو)
 تدین، محمدحسین (صدای وطن)
 ترابی، محمود (خاورنو، سهند)
 تربتی، محمدجواد (پولاد)
 ترقی، لطف الله (ترقی)
 تفضلی، جهانگیر (ایران ما، نبرد امروز)
 تفضلی، محمود (ایران ما، بهار، نبرد)
 تشید، علی اکبر (مجله تاریخی)
 تقوی، سیدمحمدتقی (صدای فرهنگ، هراز)
 تقوی، سیدمحمدعلی (دنیای اسلام)
 تمدن، اسدالله (راه سلامت)
 تمدن خراسانی، ع (نیرو)
 تنگستانی، محمدباقر (ندای جنوب)
 توسلی، امیر (سالنامه میهن)
 توفیق، محمدعلی (توفیق)
 تیمورتاش، ایراندخت (رستاخیز ایران)
 تیمور تاش، مهرپور (رستاخیز ایران)
 ثقفی، ی (صدای فرهنگ)

ج، ج

جابری، مصطفی (امواج، شهرفرنگ)
 جزایری، سیدجمال الدین (فروردین)
 جزایری، دکتر شمس الدین (شفق)
 جزایری، غیاث الدین (بهمن، راستگو)
 جعفری، علی (ندای آسمانی)
 جلالی، علی (میهن پرستان)
 جلالی نائینی، محمدرضا (ستاره، کشور)
 جمالی آشتیانی، محمد (خدنگ)
 جمهری، جهانبخش (سیاست شرق)
 جناب، محمد (ستاره)
 جناب زاده، محمد (صیحه آسمانی، ندای
 آسمانی)

خ

خالصی، محمد (منشورنو)

خالصی زاده، محمد (نور)

خالقی، روح الله (چنگ)

خالقی، ص (امروز)

خانلری، دکتر پرویز (سخن)

خاوری، اسدالله (اراده فارس)

خجسته، حسن (خجسته)

خدایار، امیرناصر (بهن)

خراسانی، هادی (جهان کوشش)

خسروانی، پرویز (دوچرخه سواران)

خسروانی، دکتر خسرو (افکار ایران)

خسروانی، عطاءالله (افکار ایران)

خشنودی بازارگاد، منصور (شوخی)

خطیبی، پرویز (بهرام، توفیق)

خلعتبری، ارسلان (ستاره)

خلعتبری، اسداله (کیفر)

خلعتبری، جمال الدین (آینده ایران)

خلعتبری، عادل (آزادی خلق، آینده میهن،

فریاد دانش آموزان)

خلعتبری، فخر عظمی (آزادی خلق، آینده

میهن)

خلیل مزدهی، محمود (جدال)

خلیلی، سیداسماعیل (نامه آزاد، نجات

ایران)

خلیلی، عباس (اقدام)

خلیلی، عبدالحسین (نهضت ملی)

خلیلی، محمدعلی (اختر)

خلیلی، سیدموسی (شمشیر امروز)

خلیلی عراقی، سیداسماعیل (اطلاعات

ایران)

خواجه نصیری، محمد جواد (پولاد)

خواجه نصیری، محمدحسین (تندباد)

خواجه نوری، ابراهیم (عدالت، ندای

عدالت)

د، ذ

دادخواه، محمدناصر (مشروطیت)

دادران، محمدعلی (ستاره روز)

دانش خوراسکانی، محمدعلی (دانش

اصفهان)

داودیان، سیداسماعیل (شرف)

دری، محمد (ایران نو)

دژکام، محمود (رگبار)

دستغیب، سیدصدرالدین (بسیج)

دلشاد، حسن (خاورزمین)

دولت، معظم السلطنه (ایران زمین)

دولت آبادی، صدیقه (زبان زنان)

دولو، محسن (کاریکاتور پیروزی)

دهقان، ا (سهند)

دهقان، احمد (تهران مصور)

دهقان شیرازی، دکتر عبدالعلی (نامه شیراز)

دهنائی، دکتر (ایران ما)

دیهیم، محمد (شاهین)

ذوالقدر، حبیب (جهان نما)

ر

رادمنش، رضا (رهبر مردم، مردم)

رازانی، ابوتراب (راز)

رازانی، حسین (پرورش)

رازانی، علی (نهنگ)

رازانی، محسن (راز)

رازی، عبدالله (آزادی شرق)

رامتین، حسین (یزدان)

زوارزاده، غلامحسین (کارگران خراسان)
 زُهری، سیداسماعیل (شاهد)
 زیرک‌زاده، احمد (جبهه، مردان کار)
 ژندی، سیدمحمود (داستانهای شیرین)

س

سادات فاطمی، ... (ترقی ایران)
 ساعدی، جعفر (مشعل)
 سالارپور، رضا (نخشب)
 سالم، احمد (طوس)
 سالور، فرود (جنیش)
 سیزواری، محمدعلی (مجموعه امروز)
 سهندا، عبدالحسین (سهندا)
 سجادی، تمدن الملك (دادگسترانی، ندای
 دادگستری)
 سجادی، م (ناقوس)
 سجادی، ی (آزادی خلق)
 سخی، محمدعلی (انسانیت، ننه صمد)
 سرمد، سیدابوالقاسم (باختر ما)
 سرمد، سیدمحمد صادق (صدای ایران)
 سعادت، ... (بیستون، سعادت غرب)
 سعید، عباس (صدای کرمان)
 سعیدی، محمد (نامه راه، راه نو)
 سعیدی، نیر (بانو)
 سعیدی فیروزآبادی، جواد (انسان آزاد،
 دادار)
 سلطانیور، تراب (اختر)
 سلطانی، احمد (راد)
 سلطانی، علی (راد)
 سمیعان، فارغ (فروغ ایران)
 سنگ، دکتر اسماعیل (خزر)
 سهی، ابوالقاسم (سپر)

راوندی، سیدمرتضی (آهنگر)
 رجائی، منوچهر (سالنامه کیان)
 رزم‌آراء، رضا (مردان روز)
 رسا، اسدالله (قانون)
 زشتی‌زاده، محمود (ندای مرد)
 رشیدیاسمی، غلامرضا (نامه فرهنگستان)
 رضازاده، غلامحسین (کلید نجات)
 رضوی، اصغر (بنفشه)
 رضوی، حسین (افق)
 رضوی، فخرالدین (عصر امید)
 رضوی، مرتضی (راه راست)
 رضوی، محی‌الدین (عصر امید)
 رفیعا، حسنعلی (قلندر)
 روحانی نجف‌آبادی، عباسعلی (کودک)
 روستا، رضا (ظفر)
 روشندل، کاظم (بهار ایران)
 روغنی، علی (گلچین)
 رهبر، تقی (رهبر)
 رهسپار، منوچهر (آفتاب تابان، یزدان)
 رهنما، زین‌العابدین (ایران)
 رهنما، مهدی (رهنما)
 ریمن، فرهنگ (زن امروز، سرباز)

ز، ژ

زاهدی، اسدالله (افق آسیا)
 زجاجی، محمدعلی (شهاب ایران)
 زربافی، عباس (سپیدرود)
 زرنندی، نصیر (ایران نو)
 زعیمی، حسین (کسری)
 زمانی، محمدرضا (بین‌المللی)
 زندپور، ایرج (آتشبار، دنا)
 زندپور، حسنعلی (اصلاحات ایران)

سیف آزاد، عبدالرحمن (ایران باستان)
سیف پور فاطمی، نصرالله (باختر، باختر
هفتگی)
سینا، سیدیحیی (گفتار)

ش

شارق، احمد (نامه آزاد)
شاملو، احمد (ادیب)
شاملو، محسن (آموزش و پرورش)
شاه آبادی، محمدصادق (نامه عقیده)
شاه بیاتی، منیر، (آزادی عقیده)
شاهرخی، محمد (قیام شرق)
شاه علانی، مصطفی (روستا)
شاهنده، عباس (خردسالان، فرمان)
شاهنده، علی (فرمان)
شاهین، فرج الله (بدیع)
شبستری، علی (آذربایجان)
شجاعی فرد، منصور (هوشمند)
شرفشاهی، ع (رستاخیز خوزستان)
شرقی، فضل الله (پارس، عصرآزادی)
شروین، دکتر محمود (مهر میهن)
شریعت زاده مازندرانی، م (جلوه)
شریف امینی، اکبر (الوند)
شریف حسینی، قاسم (خورشید ایران)
شعله ور، محمد (شعله ور)
شفا، فاطمه (شفا)
شفازند،... (دنیای امروزه)
شکیبی، دکتر (کیفر)
شمس تبریزی،... (ندای حقیقت)
شمس داوری، هاشم (خبرهای روز)
شمیم، علی اصغر (امید، رگبار)
شهابی، دکتر (آئینه فارس)

شهابی، محمود (ایمان)
شهدیان، س (راهنمای یهود)
شهرستانی، علیرضا (بهارنو)
شهروان، نصرالله (آینده بشر)
شهریاری، منوچهر (بهمن)
شهیدزاده،... (گل‌های رنگارنگ)
شهیدزاده گودرزی، علی (امروز و فردا)
شهیدی، ابوالقاسم (کیوان)
شیروانی، ابوطالب (میهن)
شیوا، محمد (نهضت)

ص

صارم، محسن (رستاخیز جوانان)
صالح، علی اکبر (سپیدرود)
صالحی، محمود (بهار آذربایجان)
صحت، برهان الله (روشن)
صدر، حسن (قیام ایران)
صدری پور، امیرحسین (آسیا)
صدقی، لطفعلی (گفتار)
صدیق، دکتر پرویز (صور)
صدیق، علی (راد)
صدیق کوچکی، محمد (گیلان شهر)
صدیق نجفی، محمد (راه نجات)
صفا، دکتر ذبیح الله (سخن، شباهنگ،
شهباز)
صفاری، رحیم (القباء)
صفائی حائری، عبدالصاحب (صفا)
صفوی، شکرالله (کوشش)
صفوی، علی (اندرز)
صفوی راد، مصطفی (فانوس)
صفی پور، علی اکبر (بدیع)
صمصام نیا، رضا (کارزار)

صنعتی، همد (شهناز)

صورتگر، لطفعلی (آموزش و پرورش، ایران جوان)

ط، ظ

طالقانی، پرویز (ورزش دانشگاه)

طباطبائی، حسن (طوطی)

طباطبائی، عبدالکریم (دنیا، سالنامه دنیا)

طباطبائی، مصطفی (ندای ملت)

طباطبائی، محمد (تجدد ایران)

طباطبائی، دیبا، اسدالله (ارس)

طبری، احسان (مردم)

طیبی، مهدی (بهمن)

طلاتی، غلامحسین (خاورزمین)

طوفانیان، اسدالله (طوفان شرق، ندای میهن)

طهماسبی، ابوالفضل (استوار)

ظفر اردلان، فریدون (نامه آسمان)

ع

عامری، سلطان محمد (صور)

عامری، علی محمد (آغاز)

عاملی، باقر (راستی)

عرفان، احمد (سپیدرود، عرفان)

عزت پور، عبدالله (نامه آزادگان)

عسگری، هوشنگ (مجموعه خوشه)

عسگری رانکوهی، (ناقوس)

عصار، عماد (آشفته، جنگ آشفته، یویو)

عضدی دیلمی، دکتر یحیی (دیلم)

عظیمی، عبدالرسول (پیغام)

عظیمی، محمدعلی (پیغام)

عفیفی، عبدالله (سروش)

علی آبادی، مصطفی (بیکار روز)

علوی، سیدابوالحسن (نورافشان)

علوی، مهندس احمد (عدالت ایران)

علی زاده، احمد (زبده)

عمادزاده، حسین (خرد، فریاد اصفهان)

عمیدی نوری، ابوالحسن (داد، ستاره)

غ

غارت بارانی، محمود (سپیده دم)

غفاری، سهراب (ورزش دانشگاه)

غفاری، مهری (مژگان)

غیرت، سیدعبدالکریم (کوکب غرب)

ف

فارسی، دکتر علی (سپیدرود)

فاروق، دکتر (مژده)

فاضل، جواد (بدیع)

فاطمی، حسین (باختر)

فاطمی، سیدمجتبی (آفتاب، مصور)

فتاحی، فتح الدین (دماوند)

فخرائی، ابراهیم (داریا، فروغ)

فخرائی، دکتر (بانو)

فخرائی، محمدعلی (انسانیت)

فراسیون، علی اصغر (ایران)

فرامرزی، احمد (خاور)

فرامرزی، عبدالرحمن (آینده ایران، بهرام،

کیهان)

فرحبور، مهدی (بیستون)

فرخ، جواد مهندس (راه پیروزی)

فرخ منشی، غلامرضا (ندای ملت)

فرد، فرهنگ (کانون آگهی)

ک

- فرزام بھبودی، حسین (توفیق)
 فرزد، هوشنگ (شاهد)
 فرشید، حسین (دنیای امروزه)
 فروزش، زین العابدین (نجات ایران)
 فرهاد، مهندس (فروهر)
 فرهاد معتمد، دکتر محمود (شمع)
 فرہمندی، دکتر علی (ایران و آمریکا، سحر)
 فرہمندی،... (سعادت غرب)
 فرهنگ، محمد کریم (جهان پاک، چند گفتار)
 فرہودی، سیدحسین (کارون خوزستان)
 فرہوشی، ایرج (قیام شرق)
 فریار، عبداللہ (عصر انقلاب)
 فری پور، محمدحسین (صدای مردم)
 فریدنی، دکتر (اخبار هفته)
 فشنگچی تبریزی، حسین (تبریز)
 فقیہی شیرازی، سیدعبدالکریم (پرچم اسلام)
 فلسفی، نصراللہ (آموزش و پرورش، امید)
 فیروز، مظفر (رعد امروز، ستاره)

ق

- قاجار، اکبر (مہرآفاق)
 قادری نژاد، دکتر رحیم (شہریر)
 قارداش، حسین (پیام مردم)
 قاسمی، احمد (ندای گرگان)
 قاضی، حسن (راستگو)
 قاضی زادہ، دکتر علی (دیہیم)
 قالی باف، اصغر (ستارگان)
 قاینی، مہدی (آہن)
 قدسی، دکتر جعفر (وحدت ملی)
 قدیمی، ذبیح اللہ (آریان)
 قنبر تبریزی، علی (ہردمبیل)

گی

- گرگی، محمدعبداللہ (دلاور)

محمیدیان، محمدعلی (آریا)
 محمودزاده، دکتر حمید (ایران خروش،
 خروش ایران)
 محمودزاده، مهدی (خروش)
 محیط طباطبائی، سیدمحمد (آموزش و
 پرورش، محیط)
 مدرسی، ابراهیم (ترقی، ترقی ایران)
 مدنیور، احمد (بنفشه)
 مدنی، بنان (آفتاب تابان)
 مدنی، سیدمرتضی (مدنیت)
 مدنی، میراحمد (پرورش)
 مدیر، احمد (شیرکوه)
 مرتاضی لنگرودی، ابوالفضل (گنج شایگان)
 مرزبانی، هوشنگ (اشک ملت)
 مرتضوی، تقی (آرونک، ارونند)
 مرتضوی، ف (ایران بزرگ)
 مرتضوی، محمد (پیروزی، جوانان، دانش
 آموزان، کاریکاتور پیروزی)
 مروج، حسین (خبردار)
 مروستی، حمید (بنیاد)
 مروستی، غلامحسین (بنیاد)
 مساح، جلال (آتشبار)
 مستشار علی نعمتی، عبدالله (کوکب غرب)
 مستعان، حسینقلی (اخبار، دستور، راهنمای
 زندگی)
 مستوفی، خسرو (ایران نو)
 مسعود، محمد (مرد امروز)
 مسعودی، عباس (اطلاعات، اطلاعات
 هفتگی)
 مسعودی، محمدعلی (مشعل)
 مشایخ فریدنی، محمدحسین (مشروطیت)
 مشایخ فریدنی، هاشم (مشروطیت)
 مشایخی، محمد (اخبار ایران)

گرگانی، حسنعلی (شهریار)
 گروسیان، دکتر ناصر (مردملی)
 گل بابائی، حسن (شهرفرنگ)
 گلستان، محمدتقی (گلستان)
 گلسرخ، دکتر مرتضی (مجله کشاورزی)
 گلشن آزادی، علی اکبر (آزادی)
 گنجه‌ای، مهندس رضا (باباشمل)
 گیلانشاه، منصور (بنفشه)

ل

لاجوردی، جواد (سعادت بشر)
 لارودی، نورالله (مرد)
 لطفی لاریجانی، رضا (کیوتر)
 لعل، حسین (آریان)
 لنکرانی، حمید (سپیدرود)
 لنکرانی مهاجر، احمد (مصلحت)
 لوی، حبیب‌الله (عالم یهود)

م

مازندرانی حائری، مجید (ایران نو)
 ماهرالنقش، رحیم (خرد، فریاد اصفهان)
 مترجم نظام مدنی، سیدحسین (مدنیت،
 منشور نو)
 متقی ایروانی، رحیم (آئین دانشجویان)
 مجاهد، محمدحسین (پارس قدیم)
 مجاهدی، محمدحسین (بهار ایران)
 مجدزاده صهبا، جواد (سرنوشت)
 مجرد، حسین (شهرفرنگ، کانون خنده)
 محبی، دکتر عبدالحسین (حیات اصفهان)
 محتشم نوری، عباس (سیمرغ)
 محمدی، مهندس اسماعیل (راه آزادی)

- مشرف نفیسی، دکتر حسین (امید، پند)
 مشیرسلیمی، علی اکبر (گل‌های رنگارنگ، مری)
 مشیری، ایرج (آرشیکت)
 مشیری، مهندس فتح‌الله (سپیده، سپیده دم)
 مصاحب، شمس الملوك (زندگی روستائی)
 مصاحب، غلامحسین (برق)
 مصاحب، محمود (وجدان)
 مصباح‌زاده، مصطفی (کیهان)
 مصطفوی نائینی، سیدحسین (سرگذشت)
 مصور رحمانی، مرتضی (شفق)
 مطبعی، حسین (کانون)
 مظفری، اعتضاد (فلك)
 معانی، پروین (نامه روز محشر)
 معانی، حکیم (محشر، نامه روز محشر)
 معتمدی دماوندی، ابوالمکارم (گیله‌مرد)
 معرفت، رضا (طبرستان)
 معز، امیر (سحر)
 معز، امیر (هولیوود)
 معظمی، امیر (ناخدا)
 معینیان، نصرت‌الله (روستا، صدای وطن)
 مفخم، ناصر (ایران و المپیک)
 مفرح آذری، مصیب (ارزش کار)
 مقبل، احمد (انتقام)
 مقتدری، محمدتقی (آئین)
 مقدم، محمد (ایران کوده)
 مقصودی کرمانی، علی (جهان نو)
 مکرم، محمدعلی (صدای اصفهان)
 ملکی، احمد (ستاره)
 ملکی، مهدی (ستاره)
 منشی، محمود (آزادی عقیده)
 منصوری، قدرت (نامه شهربانی)
 منصوریان، جعفر (هنرپیشگان، یزدان)
- منیری، علی (استقلال)
 منیری همدانی، علی (اتفاقات)
 موسوی، سیدباقر (نامه اراك)
 موسوی، روئین تن (طوس)
 موسوی، سیدمحمد مهدی (مژده)
 موسویان مهدوی، میرمحسن (خاورزمین)
 موقر، مجید (مهر، مهر ایران)
 مهتدی بیرجندی، م (ایران آینده)
 مهران، منوچهر (نیرو و راستی)
 مهران، منیر (رستاخیز ایران، نیرو و راستی)
 میراحمدیان، جواد (شنگول)
 میراشرفی، سیدمهدی (آتش، جنگ)
 میردامادی، دکتر سیدمحمد (نامه پزشکان)
 میردامادی، محمد (میر)
 میرزازمانی، محمدرضا (سالنامه کشور ایران)
 میرزائی، محمود (مدنیت)
 میرسپاسی، عبدالحسین (عالم)
 میرسپاسی، محمد (راهنما)
 میرسپاهی، اسدالله (آرزو، جنگ)
 میرسپاهی، شکوه اقدس (آرزو)
 میرشب، اسدالله (سپر)
 میرطاهری، محمد (ارغوان، مزگان)
 میرمطهری، محمود (فرشته آزادی)
 میرمطهری، هوشنگ (شیوا، شیوه)
 میرهادی، امین (جهان فردا)
 میرهادی، مریم (ندای زنان)
 میمندی نژاد، دکتر محمدحسین (دامپزشکی)
 مینو، محمود (آریان)
 مینوچهر، حسین (امواج، مینو)
- ن
 ناصری، بدرالدین (ورزش دانشگاه)

- ناصری، هلال (ستاره آذربایجان)
ناطق، ع (تیر)
ناظرزاده کرمانی، دکتر (ایران امروز)
نامدار، احمد (پیکار روز)
نامور، رحیم (شهباز)
ناهید، ابراهیم (ناهید)
نبوی، محمدحسین (سلحشور)
نجات، ابراهیم (راه نجات)
نجات، امیر (کیفر، نجات)
نجات، عبدالله (نجات)
نجات، محمد (نجات)
نجات، نجات الله (راه نجات)
ندیم، جعفر (فرمان)
نگهبان، امیر (آئین، مشروطیت)
نبهی، ع (نیروی تربیت)
نجم آبادی، دکتر محمود (جهان پزشکی)
نظام، امیر هوشنگ (آب و خاک)
نظریان، ... (آروسیک)
نیمی اکبر، نعمت الله (دلیر)
نفیسی، سعید (پیام نو)
نوازش، منوچهر (نهضت)
نویخت، دانش (آفتاب، جمعه، سیاست ما،
نویخت)
نوبهار، ش (عصر پیروزی)
نوتاش، احمد (شیوه)
نوتاش، محمود (ایده)
نوح خراسانی، دکتر (ندای خراسان)
نوربخش، سیدعلی محمد (نوربخش)
نوربخش، مهندس مرتضی (شهاب ایران)
نورصادقی، حسین (نقش جهان)
وروزی، اسدالله (نوروز ایران)
ریانی، نصرت الله (آئین اسلام)
وری زاده، علی (سالنامه خورشید)
- نوعی، خلیل (سپیدرود)
نوعی، صفر (مردم)
نیری فرد زواره ای، سیدعلی اصغر (کاروان)
نیری فرد زواره ای، سیدمحمدباقر (کاروان)
نیک انجام، باقر (فردا)
نیکپور، محمد (حلاج)
نیکپور، محمود (ندای آزادی)
نیک روان، حسین (صورت)
نیکومند، ... (گلستان)
نیو، مهندس باقر (کارگران ایران)
- و
- والا، عبدالله (بازپرس، تهران مصور)
وثوقی، دکتر (آریان)
وحید دستگردی... (ارمغان)
وحید مازندرانی، علی (ایران و آمریکا)
وزیرزاده، عبدالله (ارژنگ)
وزیر نظامی، ... (سیاست شرق)
وزیری، حسن (شمع)
وزیری، رضا (آهن)
وزیری، کاظم (ندای حقیقت)
وزیری، ناصر (مردان روز)
وفائی، سیدکاظم (شمشیر امروز)
وکیل، محمد (پایمردی)
وکیل زاده، حسین (آتشگاه)
- ه
- هاشمی، احمد (مردان امروز)
هاشمی، سیدحسین (جهان فردا،
سرگذشت)
هاشمی، علی (سلحشور)

هاشمی، سیدمحمد (اتحاد ملی، روزنامه رسمی کشور)	هومن، دکتر احمد (ندای عدالت)
هاشمی، سیدمحمد رضا (بیداری)	ی
هاشمی حائری، علی (مهر ایران)	یزدانیان، حسین (جهان پاك)
هدایتی، هادی (فرمان)	یزدی، دکتر مرتضی (رهبر یزد)
هرمز، محمود (ایران ما، مزدا)	یغمائی، حبیب (آموزش و پرورش، نامه فرهنگستان، یغما)
هروی، غلامرضا (بهار نو)	یغمائی،... (رهنما)
هشترودی، حسن (قیام شرق)	یغیکیان، گریگور (ایران کنونی)
همایونفر، عزت الله (خوشه)	یکتائی، مجید (رستاخیز)
همایونفرخ، رکن الدین (آزادی شرق، نیروی ملی)	یمینی، اسماعیل (ادیب)
هنریار، محسن (علی بابا)	یمینی، اشرف السادات (ادیب)
هوانسیان، وارطان (آلیک)	یوسفی صابونچی، علی (شهاب ایران)
هوشمند، ابوالقاسم (هوشمند)	یونسی، سلیمان (خواندنیهای مصور، ستاره غرب، سالنامه دین و دانش)
هوشمند، محمد جواد (سعادت بشر)	

د - احزاب، گروه‌ها، مجامع، اتحادیه‌ها، سازمانها

اتحادیه آزادیخواهان و روشنفکران بازار
۱۱۱، ۴۰
اتحادیه اتوبوس‌داران ۲۹
اتحادیه اصناف و کارگران و پیشه‌وران ۱۶۱
اتحادیه بیکاران ۱۱۱
اتحادیه جدید کارگران ۸۲
اتحادیه دانشجویان دانشکده حقوق
دانشگاه تهران ۱۵۱، ۱۵۲
اتحادیه زحمتکشان حزب توده ۱۲۱، ۱۳۸
اتحادیه زحمتکشان حزب توده در تبریز ۱۰۲
اتحادیه زحمتکشان حزب توده در کرمانشاه
۱۰۵
اتحادیه سندیکاهای کارگری ایران ۱۲۴،
۱۲۸
اتحادیه سوسیالیست توده ۱۲۱
اتحادیه کارگران چاپخانه‌ها ۱۱۴
اتحادیه کارگران و کشاورزان ایران ۱۲۸
اتحادیه کارمندان جزء ۴۵
اتحادیه کشاورزان و ترقی‌خواهان ۱۸۹
اتحادیه مسلمین ۸۷

اتحادیه مطبوعات ۱۸۵
اتحادیه ملی مطبوعات ۱۹۰
انجمن آذربایجانیه‌های مقیم مرکز ۱۲۷
انجمن ادبی تهران ۳۷
انجمن تجار خوزستان ۷۲
انجمن روابط ایران و امریکا ۵۱
انجمن دانشوران ایران ۸۳
انجمن فرهنگی ایران و شوروی ۶۲، ۱۷۱
انجمن فرهنگی کمال ۱۲۲
انجمن مطبوعات ایران ۴۴، ۱۰۲، ۱۵۱
تشکیلات زنان ایران ۱۹۲
جامعه لیسانسیه‌های دانشسرای عالی ۱۴۱
جبهه آزادی ۹، ۱۹، ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۵۲، ۵۸،
۶۲، ۶۷، ۷۱، ۷۴، ۸۵، ۹۰
۹۳، ۱۰۲، ۱۰۹، ۱۱۱، ۱۳۵
۱۴۲، ۱۴۶، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲
۱۵۴، ۱۵۸، ۱۸۵، ۱۹۳
جبهه استقلال ۹، ۲۳، ۲۹، ۳۱، ۴۹، ۵۲،
۵۶، ۵۹، ۷۹، ۸۴، ۹۹
۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۱۵

حزب پیکار ۵۶، ۱۴۱، ۱۴۷، ۱۵۱، ۱۶۱،

۱۹۱، ۱۸۸

حزب ترقی ۲۰۲

حزب توده ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۲۱، ۲۲، ۲۵، ۲۷،

۳۰، ۴۱، ۴۹، ۵۰، ۵۵، ۵۹، ۶۲،

۷۵، ۸۵، ۸۶، ۸۸، ۹۰، ۹۱، ۹۲،

۹۳، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۰۲، ۱۰۴،

۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۸، ۱۱۱، ۱۱۷،

۱۱۸، ۱۲۱، ۱۲۵، ۱۳۸، ۱۴۲،

۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۶، ۱۵۵، ۱۵۷،

۱۶۹، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۹،

۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۵،

۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۱،

۲۰۲

حزب جنگل ۴۲، ۴۲، ۱۲۴، ۱۳۸، ۱۸۸،

۱۹۶

حزب جوانان ایران ۷۰

حزب حلقه ۱۹۰

حزب خلق ۱۵۲

حزب داشناکسیون ۱۷۲

حزب دموکرات ایران ۲۱، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۵۸،

۶۳، ۸۰، ۸۶، ۸۸،

۱۰۱، ۱۲۱، ۱۲۴،

۱۲۸، ۱۳۵، ۱۹۸،

۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱،

۲۰۲، ۲۰۳

حزب دموکرات کردستان ۱۷۲

حزب رادیکال ۱۴۵

حزب رستاخیز ۲۰۲

حزب زحمتکشان ایران ۱۰۷

حزب زنان ۱۹۲

حزب سوسیالیست ایران ۸۵، ۱۴۶، ۱۵۲،

۱۹۱، ۱۹۸

۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۴۰،

۱۴۱، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۶،

۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۶، ۱۹۳

جبهه ضد دیکتاتوری ۲۰۲

جبهه متحد کمونیستی ۱۸۵

جبهه مطبوعات ملی ایران ۵۰

جبهه ملی ۲۰۰

جبهه ملیون ۴۷

جمعیت تهران جوان ۷۶

جمعیت جوانان ایران ۱۵۶

جمعیت داروسازان ۷۷

جمعیت رفیقان ۱۵۷

جمعیت ضدفاشیست ایران ۱۴۳، ۱۸۷

جمعیت طبرستان ۱۹۷

جمعیت فارغ التحصیلان دانشسرایعالی ۸۲

جمعیت م.د.ک، ۴۴

جمعیت ملی ایران ۱۶۰

جمعیت نهضت شرق ۱۰۶

حزب آرمان ملی ۲۳

حزب آزادگان (با همدادآزادگان) ۶۱

حزب آزادی ۲۳، ۳۸، ۶۲، ۸۱، ۱۲۳، ۱۷۴،

۱۹۷

حزب آهن ۷۶

حزب اتحاد ۲۰۲

حزب اتحاد ملی ۳۲

حزب اراده ملی ۲۸، ۳۵، ۵۰، ۵۳، ۷۰،

۱۳۲، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴،

۱۹۴، ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۰۰،

۲۰۳

حزب استقلال ۵۸، ۵۹

حزب اعتدال ۵۸

حزب ایران ۳۳، ۵۴، ۶۹، ۹۳، ۱۰۹، ۱۹۱،

۱۹۶، ۱۹۸، ۱۹۹

سازمان جوانان فرقه دموکرات آذربایجان

۱۷۰

سازمان دانش آموزان ایران ۸۲

سازمان زنان حزب توده ۵۹

صهیونیسم ۵۱

فرقه دموکرات آذربایجان ۲۲، ۲۷، ۶۶،

۱۲۵، ۱۳۵

۱۵۲، ۱۷۰

۱۷۱، ۱۷۳

۱۹۵، ۱۹۶

۱۹۷، ۱۹۸

کانون بانوان ۱۹۲

کانون مهندسين ایران ۱۱۷

گروه از جان گذشتگان ۱۶۰

گروه تعاون ۳۹

گروه کاوه ۲۷، ۱۸۶

گروه لهستانیهای محافظه کار سلطنت طلب

در ایران ۱۷۵

گروه مردان کار ۱۴۲، ۱۸۸

گروه وطن خواهان ۱۸۹

مجمع جوانان اسلامی ۱۴۰

مجمع فارغ التحصیلان دانشگاهی ایران

۱۲۸

مجمع مسلمانان مجاهد ۱۴۸

مجمع نیرو و تندرستی ۱۶۱

حزب سوسیالیست جدید ایران ۴۳

حزب عدالت ۵۸، ۱۳۱، ۱۴۷، ۱۵۵، ۱۶۲،

۱۸۷، ۱۹۶

حزب کار ۶۲، ۱۹۲

حزب کارگر انگلیس ۱۹۵

حزب کمونیست ایران ۲۷

حزب مردم ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۹۱، ۲۰۰

حزب ملت ۱۸۸، ۱۹۱

حزب ملی ایران ۱۸۸

حزب ملی لهستان ۱۷۵

حزب ملیون ایران ۸۸، ۱۸۸

حزب میهن ۹۳، ۱۹۰، ۱۹۶

حزب میهن پرستار ۶۲، ۱۵۰، ۱۸۷، ۱۸۸،

۱۹۱

حزب نازج ۲۸، ۴۷، ۶۹، ۸۸

حزب نهضت ملی ۲۵، ۱۶۵

حزب وحدت ایران ۱۰۹، ۱۳۴، ۱۴۳، ۲۰۰،

۲۰۲

حزب وحدت ملی ۱۰۵

حزب وطن ۱۹۰، ۱۹۴

حزب همراهان ۴۳، ۱۱۰، ۱۸۷، ۱۹۱

سازمان جوانان حزب ایران ۹۲

سازمان جوانان حزب توده ۵۵، ۹۰، ۹۲، ۹۳

سازمان جوانان حزب دموکرات ایران ۶۳

سازمان جوانان زرتشتی ۴۵

